

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**XVI. YÜZYILA AİT ÜÇ YAZMA ESERİN TEZHİP
ÖZELLİKLERİ (SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ
İSMİHAN SULTAN 337/1 - PERTEVNİYAL 2-
SULTAN AHMED 24)**

**Yüksek Lisans Tezi
Sevda ÖZEMİR**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : Tezhip**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mesude Hülya DOĞRU

AĞUSTOS - 2010

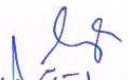
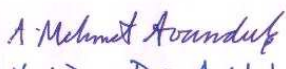

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**XVI. YÜZYILA AİT ÜÇ YAZMA ESERİN TEZHİP
ÖZELLİKLERİ (SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ
İSMİHAN SULTAN 337/1 - PERTEVNİYAL 2-
SULTAN AHMED 24)**

**Yüksek Lisans Tezi
Sevda ÖZEMİR**

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk El Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : Tezhip**

Bu tez 05./08./2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

 Yrd. Doç. Dr. <u>Ali Hüseyin Doğan</u> Jüri Başkanı	 Yrd. Doç. Dr. <u>A. Mehmet Avunduk</u> Jüri Üyesi AVUNDUK	 Yrd. Doç. Dr. <u>A. Saadet Akıkgözoğlu</u> Jüri Üyesi AKIKGÖZÖGLÜ
☒ Kabul ☐ Red ☐ Düzeltme	☒ Kabul ☐ Red ☐ Düzeltme	☒ Kabul ☐ Red ☐ Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sevda ÖZEMİR
05.08.2010

ÖNSÖZ

Osmanlı bezeme sanatının en mükemmel devirlerinden olan XVI. yüzyıl, klasik Türk üslûbuna çeşitli motiflerin ve yeni üslûpların katıldığı bir dönem olmuştur. XVI. yüzyıl Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, el yazması eserlerin sayfalarını süsleyen tezhip sanatının en mükemmel örneklerinin verildiği bir dönemdir. Süleymaniye Kütüphanesinden seçmiş olduğumuz bu üç eserin, Osmanlı klasik dönem tezhip özelliklerine örnek olması ve daha önce incelenmemiş olması bizi bu araştırmaya yönlendirmiştir. Böylece bu üç nadide eser gelecek nesillere tanıtılmış olacaktır.

Tezimin ilk aşamasında, danışman hocam Yrd. Doç. Hülya Doğru'nun yönlendirmeleri sonucunda, Süleymaniye kütüphanesinde ön araştırma yapılarak, Osmanlı Klasik tezhip özelliklerini yansıtan üç adet el yazması eser seçilmiştir. Çalışmamda bu üç eser, tezhip sanatı açısından değerlendirilmiştir. İstinsah tarihlerine göre kataloglanan eserler desen, motif ve renk özellikleri incelenerek ortaya konulmuştur.

Çalıştığım kütüphanede yazma eserler okuyucuya bilgisayar ortamında gösterilmektedir. Seçtiğimiz kitapların sayfaları CD'ye çekilmiş olarak bize verilmiştir.

Tezin hazırlanmasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen, konu ile ilgili kaynaklarını kullanımına sunan, tez danışmanım, sayın hocam Yrd. Doç. Hülya DOĞRU'ya derin teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Tezimin şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet MEMİŞ, Yrd. Doç. M. A. Mehmet AVUNDUK'a, ve sayın hocam Yrd. Doç. Dr. A. Sacit AÇIKGÖZOĞLU'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitimim süresince gösterdikleri sabır ve destekten dolayı anneme ve babama, tez çalışmam sırasında yardımlarını ve desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Belma Leblebici ve Songül Ergün'e gönülden teşekkürler.

Sevda ÖZEMİR

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ	ii
ÇİZİM LİSTESİ	iv
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TÜRK KİTAP SANATLARI VE TEZHİP	4
1.1. XVI. Yüzyıl Türk Kitap Sanatları	4
1.2. Tezhip Sanatı.....	6
BÖLÜM 2: SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEN 3 YAZMA ESER	10
2.1. İsmihan Sultan Bölümü 337 / 1 Katalog Numaralı Yazma Eser	10
2.1.1. Tezhip Özellikleri.....	24
2.2. Pertevniyal Bölümü 2 Katalog Numaralı Yazma Eser	37
2.2.1. Tezhip Özellikleri.....	50
2.3. Sultan Ahmed 24 Katalog Numaralı Yazma Eser	121
2.3.1. Tezhip Özellikleri.....	133
DEĞERLENDİRME-SONUÇ	159
KAYNAKLAR	172
ÖZGEÇMİŞ	174

RESİM LİSTESİ

Resim 1: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak.....	13
Resim 2: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep.....	17
Resim 3: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak.....	20
Resim 4: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, Zahriye Sayfası.....	26
Resim 5: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi.....	31
Resim 6: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak.....	39
Resim 7: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi	43
Resim 8: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak.....	46
Resim 9: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası.....	52
Resim 10: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha deseni.....	57
Resim 11: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip	62
Resim 12: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi	67
Resim 13: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi	72
Resim 14: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi	88
Resim 15: Pertevniyal Yazma Eser, 447 b Sayfa kenarı tezhibi	93
Resim 16: Pertevniyal Yazma Eser, 451 a Sayfa kenarı tezhibi	98
Resim 17: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi	102
Resim 18: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi	108
Resim 19: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi	113
Resim 20: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak	123
Resim 21: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak.....	128
Resim 22: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi	134

Resim 23: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi.....	139
Resim 24: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi.....	139
Resim 25: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi.....	141
Resim 26: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi.....	141
Resim 27: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi.....	143
Resim 28: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi.....	143
Resim 29: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi.....	145
Resim 30: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi.....	145
Resim 31: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi.....	147
Resim 32: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi.....	148
Resim 33: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi.....	148
Resim 34: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi.....	150
Resim 35: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi.....	150
Resim 36: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi.....	154
Resim 37: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi.....	154
Resim 38: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi.....	152
Resim 39: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi.....	152

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak	14
Çizim 2: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması	15
Çizim 3: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçesi	16
Çizim 4: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep	17
Çizim 5: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep kanaviçesi	18
Çizim 6: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep desen plan şeması	18
Çizim 7: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak	21
Çizim 8: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçesi	22
Çizim 9: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması	23
Çizim 10: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, Zahriye Sayfası	27
Çizim 11: Zahriye Sayfası desen plan şeması	28
Çizim 12: Zahriye Sayfası kanaviçesi	29
Çizim 13: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi	32
Çizim 14: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi desen plan şeması	33
Çizim 15: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	34
Çizim 16: Yazma eserde kullanılan penç motifleri	34
Çizim 17: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	34
Çizim 18: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	35
Çizim 19: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	35
Çizim 20: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	35
Çizim 21: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	35
Çizim 22: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	36

Çizim 23: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	36
Çizim 24: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak	40
Çizim 25: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçesi	41
Çizim 26: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması	42
Çizim 27: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi deseni.....	43
Çizim 28: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen kanaviçesi.....	44
Çizim 29: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen plan şeması.....	44
Çizim 30: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen planı.....	44
Çizim 31: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak	47
Çizim 32: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçesi	48
Çizim 33: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması kanaviçesi	49
Çizim 34: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası	53
Çizim 35: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası kanaviçesi	54
Çizim 36: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası desen plan şeması	55
Çizim 37: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha deseni	58
Çizim 38: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha desen kanaviçesi.....	59
Çizim 39: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha desen plan şeması.....	60
Çizim 40: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhibi.....	63
Çizim 41: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip deseni kanaviçe	64
Çizim 42: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip desen plan şeması.....	65
Çizim 43: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi.....	68
Çizim 44: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi.....	69
Çizim 45: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	70

Çizim 46: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi.....	73
Çizim 47: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe	74
Çizim 48: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	75
Çizim 49: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi.....	77
Çizim 50: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi.....	78
Çizim 51: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe.....	79
Çizim 52: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	80
Çizim 53: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi.....	82
Çizim 54: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi.....	83
Çizim 55: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe	84
Çizim 56: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	85
Çizim 57: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi.....	89
Çizim 58: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe.....	90
Çizim 59: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	91
Çizim 60: Pertevniyal Yazma Eser, 447 b Sayfa kenarı tezhibi.....	94
Çizim 61: 447 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe	95
Çizim 62: 447 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması	96
Çizim 63: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi.....	99
Çizim 64: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe	100
Çizim 65: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	101
Çizim 66: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı deseni	104
Çizim 67: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi.....	105
Çizim 68: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	106

Çizim 69: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi.....	109
Çizim 70: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi.....	110
Çizim 71: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	111
Çizim 72: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi.....	114
Çizim 73: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe	115
Çizim 74: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması.....	116
Çizim 75: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	117
Çizim 76: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	117
Çizim 77: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	117
Çizim 78: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri.....	118
Çizim 79: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri.....	118
Çizim 80: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri.....	118
Çizim 81: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	118
Çizim 82: Yazma eserde kullanılan natüralist motif	119
Çizim 83: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	119
Çizim 84: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	119
Çizim 85: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	120
Çizim 86: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	120
Çizim 87: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak	124
Çizim 88: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçe	125
Çizim 89: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması.....	126
Çizim 90: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak	129
Çizim 91: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçe	130

Çizim 92: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması	131
Çizim 93: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak planı	132
Çizim 94: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi.....	135
Çizim 95: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi kanaviçe	136
Çizim 96: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi desen plan şeması.....	137
Çizim 97: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi	139
Çizim 98: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi	141
Çizim 99: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi	143
Çizim 100: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi	145
Çizim 101: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi	148
Çizim 102: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi	148
Çizim 103: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi	150
Çizim 104: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi	154
Çizim 105: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi	152
Çizim 106: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser tezhip gülleri.....	155
Çizim 107: Yazma eserde kullanılan hatayi ve gonca motifleri.....	156
Çizim 108: Yazma eserde kullanılan penç motifleri	156
Çizim 109: Yazma eserde kullanılan durak motifleri.....	156
Çizim 110: Yazma eserde kullanılan durak motifleri.....	156
Çizim 111: Yazma eserde kullanılan durak motifleri.....	157
Çizim 112: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri	157
Çizim 113: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri	157
Çizim 114: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	158

Çizim 115: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	158
Çizim 116: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	162
Çizim 117: Yazma eserde kullanılan penç motifleri	162
Çizim 118: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	162
Çizim 119: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	163
Çizim 120: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	163
Çizim 121: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	163
Çizim 122: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	163
Çizim 123: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	164
Çizim 124: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	164
Çizim 125: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	165
Çizim 126: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	165
Çizim 127: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	165
Çizim 128: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri	166
Çizim 129: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri	166
Çizim 130: Yazma eserde kullanılan natüralist motif	166
Çizim 131: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	166
Çizim 132: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	167
Çizim 133: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	167
Çizim 134: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	167
Çizim 135: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser tezhip gülleri.....	168
Çizim 136: Yazma eserde kullanılan hatayi ve gonca motifleri.....	169
Çizim 137: Yazma eserde kullanılan penç motifleri	169

Çizim 138: Yazma eserde kullanılan durak motifleri.....	169
Çizim 139: Yazma eserde kullanılan durak motifleri.....	169
Çizim 140: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri	169
Çizim 141: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri	170
Çizim 142: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri	170
Çizim 143: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri	170

Tezin Başlığı: XVI. Yüzyıla Ait Üç Yazma Eserin Tezhip Özellikleri (Süleymaniye Kütüphanesi İsmihan Sultan 337/1 - Pertevniyal 2- Sultan Ahmed 24)

Tezin Yazarı: Sevda Özemir

Danışman: Yrd. Doç. Mesude Hülya Doğru

Kabul Tarihi: 05 Ağustos 2010

Sayfa Sayısı: xii (ön kısım) + 174 (tez)

Anabilimdalı: Geleneksel Türk El Sanatları

Bilimdalı: Tezhip

Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak devri olan XVI. yüzyılın zengin kültür ve sanat ortamı içinde üretilen eserler, klasik dönemin doğuşunu gerçekleştirmiştir. XVI. yüzyıl Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, el yazması eserlerin sayfalarını süsleyen tezhip sanatının mükemmel örneklerinin verildiği bir dönemdir.

Süleymaniye Kütüphanesinden seçmiş olduğumuz, İsmihan Sultan 337, Pertevniyal 2 ve Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eserlerde bu dönemin tezhip özelliklerine örnek olabilecek eserlerdendir. Eserlerden ilki Fars edebiyatına ait olup Kenzü'r Rumuz adını taşımaktadır. Diğer iki eser ise Kur'an-ı Kerim'dir.

Giriş bölümünde genel olarak konunun amacı, önemi ve yöntemine yönelik açıklamalar yapılmıştır. Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde "XVI. Yüzyıl Türk Kitap Sanatları Ve Tezhip" ana başlığı altındaki; "XVI. Yüzyıl Türk Kitap Sanatları" bölümünde Hat Sanatı, Katı Sanatı, Cilt Sanatı kısaca anlatılmış, "Tezhip Sanatı" bölümünde ise tezhip sanatının genel hatları anlatılmıştır.

İkinci bölümde, bu üç eser istinsah tarihlerine göre sıralanarak katalog hazırlanmıştır. Kataloglamada eserlerin; eser no, bölüm adı, dili, istinsah tarihi, konusu, ölçüleri(dış ölçü, iç ölçü), sayfa sayısı, satır sayısı, yazı türü, müellifi ve cilt özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra eserler cilt özelliklerinden başlanarak, örnek olarak alınan tezhipli sayfalar teker teker kataloglanıp, sayfalarda yer alan desenler, motif ve renk özellikleri açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise, zahriye tezhibi, sayfa kenarı tezhibi ve başlık tezhibi olmak üzere özgün tasarım olan üç uygulama çalışması yapılmıştır.

Sonuç olarak bu tezhipler incelendiğinde bir kez daha görülmüştür ki, tezhip sanatı belirli kurallar çerçevesinde uygulanmış, renkler, desenler ve uygulanış tarzları açısından dönemsel değişimlere uğramış ve gelişme göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Elyazması, Tezhip

Title of the Thesis: The illumination features of three hand-written Works belonging to 16th century (Suleimanie Library, İsmihan Sultan 337/1 – Pertevniyal 2- Sultan Ahmed 24)

Author: Sevda Özemir

Supervisor: Assist. Prof. Mesude Hülya Doğru

Date: 05 August 2010

Nu. of pages: xii (pre text) + 174 (main body)

Department: Traditional Turkish Minor Arts

Subfield: Illumination

The art works produced in the period of the opulent culture and art atmosphere of 16th century, which was the most prosperous and strongest time of Ottoman Empire, created the birth of classical period. 16th century is a period of time when perfect examples of illumination art which decorates the pages of handwritten works –primarily Quran- were given.

The works we chose from Suleimanie Library which are catalogued as İsmihan Sultan 337, Pertevniyal 2 and Sultan Ahmed 24 are the artworks which can exemplify the characteristic features of that period. The first one of the works refers to the Persian literature and named as Kenü'r Rumuz. The other two works are Qurans.

In the introduction part, in general terms, the aim and significance of the topic and explanations regarding the method are given. The Thesis is composed of three parts. In the first part, in the part titled “Turkish Book Arts in 16th Century” under the main title of “Turkish Book Arts and Illumination in 16th Century”; Calligraphy, The Art of Paper Filigree Cut, Binding Art are described briefly, and in the part titled “Illumination Art”, the general terms of illumination art are clarified.

In the second part, these three works are arranged to form a catalog according to the dates they were copied. In the cataloguing process, the information about work number, chapter name, copy date, topic, dimensions (outer dimension, internal dimension), number of pages, line count, font type, editor and binding features are provided. Subsequently, starting from the binding features of the works, the sample illuminated pages are catalogued individually and the designs of the pages are examined in terms of features of pattern and color. In the third part, three original applications are applied as “zahriye” illumination, page edge (margin) illumination and heading illumination.

In conclusion, it is noticed once again when the illuminations are examined that the art of illumination was applied regarding some rules and it underwent some periodical changes in sense of color, pattern and application styles and made progress.

Keywords: Handwritten, Illumination

GİRİŞ

Amacı:

Osmanlı-Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan Türk süsleme sanatlarının büyük bir bölümü, kendini kitap sayfalarında gösterir. Bu, Türklerin kitaba verdiği değerin güzel bir göstergesidir. Özellikle Kur'an-ı Kerimlerin yazıları, tezhibi ve ciltlenmesi, Kur'an-ı Kerim'e gösterilen saygının açık bir ifadesi olarak süsleme sanatlarının gelişmesine ve olgunlaşmasına sebep olmuştur.

Türk tezhip sanatının en olgun eserleri Fatih, Bayezid ve Kanuni devirlerinde verilmiş, özellikle Kanuni döneminde klasik bir tezhip üslûbu yaratılmıştır. Kâğıt ve kitap üzerine yapılan bu tezyinat yapıldıkları devrin ev, konak ve saray tezyinatı hakkında fikir verdiği gibi o devrin zevkini de yansıtmaktadır¹.

II. Bayezid (1481-1512) dönemi ve XVI. yüzyıl, Osmanlılarda tezhip sanatının en olgun ve mükemmel devrinin tam olarak başlangıcıdır. Sultan II. Bayezid'in saltanat yıllarında, meşhur Türk hattatı Şeyh Hamdullah'ın Kur'an-ı Kerim'lerinde görülen tezhipler bunun en güzel işaretidir. Bu dönemde, musaf tezhibi ve sayfa düzeni son şeklini almış ve daha sonraki yıllarda da aynen korunmuştur. Tezhip sanatı bakımından yenilik göstermeyen XVII. yüzyılın ilk yarısına ait eserlerde klasik üslûbun devam ettiği görülmüştür².

Süleymaniye Kütüphanesinden seçmiş olduğumuz, İsmihan Sultan 337, Pertevniyal 2 ve Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eserlerde bu dönemin özelliklerine örnek oluşturmaktadır. Bu üç eser istinsah tarihlerine göre sıralanarak katalog hazırlanmıştır. Kataloglamada eserlerin; eser no, bölüm adı, dili, istinsah tarihi, konusu, ölçüleri(dış ölçü, iç ölçü), sayfa sayısı, satır sayısı, yazı türü, müellifi ve cilt özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra eserler cilt özelliklerinden başlanarak, örnek olarak alınan tezhipli sayfalar teker teker kataloglanıp, sayfalarda yer alan desenler, motif ve renk özellikleri açısından incelenmiştir. Bu uygulamada amacımız Türk tezhip sanatını belirli örneklerle gelecek nesle tanıtmaktır.

¹ ERSOY, Ayla (1988), *Türk Tezhip Sanatı*, Akbank Yayınları, İstanbul, s.32

² DERMAN, F. Çiçek (1999), "Osmanlı Asırlarında, Üslûp Ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı", 12.Cilt *Osmanlı Serisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.4-5

Önemi:

Osmanlı klasik tezhip sanatının örneklerinden olan bu üç eser, klasik dönem tezhiplerinde kullanılan mat ve parlak altının bedahşi laciverdi ile yarattığı eşsiz uyumu, renklerin son derece dengeli kullanıldığı mükemmel işçiliği, desenlerin zengin motifli ve çeşitliliğini ve sanatın doruk noktasına ulaştığını bizlere gösterebilecek güzel örneklerdendir. Daha önce incelenmemiş olan bu eserlerden ilki Fars edebiyatına ait olup Kenzü'r Rumuz adını taşımaktadır. Diğer iki eser ise Kur'an-ı Kerim'dir.

Çalışmamızda yer alan ilk eser; XVI. yüzyıl başı, diğer eser ikinci yarısı ve son eser ise XVI. yüzyıl sonu- XVII. yüzyıl başına aittir. Bu çalışmamızda, Osmanlı klasik dönem tezhip özelliklerini yansıtan ve XVII. yüzyılın ortalarına kadar süren bu üslûp ve anlayışın dönem içindeki değişiminin gözlenmesine katkı sağlayacak üç nadide eser sunulmuştur.

Yöntemi:

Konuyla ilgili araştırmalara öncelikle Sakarya Üniversitesi Süleyman Demirel Kütüphanesi, daha sonra İstanbul'daki üniversite kütüphanelerinde, Mimar Sinan GSÜ, İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinden konuyla ilgili olan yayınların tespiti ile başlanmıştır. Gerekli yerlerden izinler alınarak yazma eser incelenerek fotoğrafları elde edilmiştir.

Hazırlanan tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “*Türk Kitap Sanatları Ve Tezhip*” ana başlığı altındaki; “*XVI. Yüzyıl Türk Kitap Sanatları*” bölümünde Hat Sanatı, Katı Sanatı, Cilt Sanatı anlatılmış, “*Tezhip Sanatı*” bölümünde, Kitap Sanatları ve Tezhip sanatının genel hatları anlatılmıştır.

İkinci bölümde “*Süleymaniye Kütüphanesi'nden 3 Yazma Eser*” ana başlığı altında, “*İsmihan Sultan Bölümü 337 / 1 Katalog Numaralı Yazma Eser*”, bölümünde eserin cilt özellikleri, tezhip özellikleri, “*Pertevniyal Bölümü 2 Katalog Numaralı Yazma Eser*” bölümünde eserin cilt özellikleri, tezhip özellikleri, “*Sultan Ahmed 24 Katalog Numaralı Yazma Eser*” bölümünde eserin cilt özellikleri, tezhip özellikleri ile eserlerin bütün sanatsal özellikleri resim ve çizimlerle desteklenerek katalog halinde ortaya konmuştur.

Tezin son kısmında çalışmamız sırasında kullanılan resim ve çizim listeleri verilmiştir. Sonuç kısmında yazma eserler değerlendirilmiş karşılaştırmalar yapılmıştır. Çalışmamız kaynakça kısmı ile son bulmaktadır.

BÖLÜM 1: XVI. YÜZYIL TÜRK KİTAP SANATLARI VE TEZHİP

1.1. XVI. Yüzyıl Türk Kitap Sanatları

XVI. yüzyıl, siyasi hayattaki büyük başarıların sanat hayatında da kendini gösterdiği, her konuda en değerli eserlerin verildiği bir devir olmuştur. XVI. yüzyıl, Türk sanat hayatının önemli bir devridir³.

1510'lu yıllar, Sultan I. Selim'in seferlerinin hâkim olduğu, Şam ve Kahire'nin tamamen, Tebriz'in ise geçici olarak Osmanlı topraklarına katıldığı bir dönem olmuştur⁴. Çaldıran zaferinden sonra (1514) Tebriz'e giden Yavuz Sultan Selim'e son Timurlu sultanı Bediü'z Zaman Mirza ve himayesindeki Heratlı sanatkârlar sığınmış; ayrıca Tebriz'deki bazı sanatkârlar da onlarla birlikte İstanbul'a gönderilmiştir. Bu sanatkârların Osmanlı saray sanatına etkisi ise kısa süreli olmakla beraber küçümsenmeyecek ölçüde olmuştur⁵.

Yavuz Sultan Selim'in Tebriz, Herat, Şiraz'dan getirdiği bir kısmı Türkmen asıllı 38 usta sanatkârın 16'sı nakkaştır. Gelen bu nakkaşlardan en önemlisi, XVI. yüzyılın ikinci çeyreğinde yepyeni bir süsleme üslûbu ortaya koyan ve 932/1526'da saray sernakkaşlığına getirilen Şah Kulu'dur. Nakkaş Şah Kulu'nun katkıları Kanuni Sultan Süleyman devrinin ilk on yılında görülmektedir⁶.

Yavuz Sultan Selim'in vefatından sonra tahta geçen Kanuni Sultan Süleyman da İran'dan ve bazı memleketlerden üstâd nakkaşlar getirerek Osmanlı'da tasvir sanatının ilerlemesine çalışmıştır⁷. Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanat yılları (1520-1566) Osmanlı devletinin sınırlarının en geniş ölçüye ulaştığı ve dünyanın en kudretli devleti haline geldiği yıllar olmuş ve en önemli sanat eserleri XVI. yüzyılın bu döneminde üretilmiştir⁸.

³ BALKANAL, Zeynep (2002), "Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.342

⁴ ATASOY, Nurhan – Julian Raby (1989), "Osmanlı belgelerindeki İznik seramikleri", *İznik Seramikleri*, T.E.B. kültür hizmeti, İstanbul, III. Bölüm, s.96

⁵ ÇAĞMAN, Filiz (1983), "Osmanlı Sanatı", *Anadolu Medeniyetleri III. Selçuklu/Osmanlı, Topkapı Sarayı Müzesi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Avrupa Konseyi 18. Sanat Serisi, İstanbul, s.101

⁶ ATASOY, Nurhan – Julian Raby (1989), A.g.e. s.96

⁷ ARSEVEN, Celal Esat (1946), *Türk Sanatı Tarihi, III. Menşeyinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatları*, İstanbul, Maarif Basımevi, s.97

⁸ ÇAĞMAN, Filiz – Zeren TANINDI (1979), "Topkapı Sarayı Müzesi", *İslâm Minyatürleri*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları I, İstanbul, s.53

Hat Sanatı

XV. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı hattatları, son Abbasi halifesi Musta'sım'ın hattatı olan ve Türk olduğu kabul edilen Yakut-ı Musta'sımı'den(1221-1298) etkilenmiştir. Diğer yandan, Fatih ve II. Bayezid devirlerinde yaşayan, 1433'te Amasya'da doğan Şeyh Hamdullah adında bir hattat, İslâm yazı sanatını işleyerek yeni bir çağır açmıştır⁹. "Yazıcıların Kiblesi" sıfatını kazanarak sülüs ve nesih yazılarının estetik kurallarını ilk kez Şeyh Hamdullah belirlemiştir¹⁰. Şeyh Hamdullah ekolünün etkisi Hafız Osman [1052-1110/1642-1698] adlı ikinci büyük sanatkârın devrine kadar aşağı yukarı iki yüzyıl devam etmiştir¹¹.

Şeyh Hamdullah ekolünden başka, XVI. yüzyıla damgasını vuran bir diğer isim ise Ahmed Karahisaridir. Hattatlar arasında genellikle Karahisari diye anılan Ahmed Karahisari'nin, imzalarında Esedullah-ı Kirmâni'nin adını kaydetmiş olmasından yazıyı ondan öğrendiği anlaşılmaktadır. Ahmed Karahisari Esedullah Kirmâni'nin etkisinde kalarak Yakut-ı Musta'sımı'nin üslûbunu benimsemiş ve Osmanlı ülkesinde onun sanatının temsilcisi olmuştur¹².

Katı Sanatı

Kökenlerinin Kopt ve Uygurlara dayandığı oymacılık sanatı, 15. yüzyılda geniş bir sanat kolu haline gelmiş ve 18. yüzyıl sonlarına kadar eşsiz örnekler vererek devam etmiştir¹³.

Kâğıt oyma sanatı Osmanlılara XVI. yüzyılın başlarında gelmiştir. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman devrinde katı', önemli bir sanat dalı olarak pek çok değerli el yazmasının tezhipten sonraki en önemli süsleme unsuru olarak yer almıştır. Yazma eserlerde katı' türü ince yazılar, çeşitli tezyini motifler ve çiçeklere kadar hemen her türlü şekil kullanılmıştır. Bu sanatı eserlerine en mükemmel şekilde yansıtan önemli

⁹ SERİN, Muhittin (1991), "Osmanlı Hat Sanatı", *Osmanlı Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, C.4, s.37

¹⁰ ÜLKER, Muammer (1998), "Hat Sanatı ve Ciltçilik", *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.312

¹¹ ALPARSLAN, Ali (2007), *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.43

¹² ALPARSLAN, Ali (2007), A.g.e. s.56

¹³ AKAR, Azade - KESKİNER, Cahide (1978), *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2, Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul, s.25

katı' ustaları, Efşancı Mehmed, Ali Çelebi, oğlu Abdülkerim Çelebi, Mehmed bin Gazanfer ve Mevlana Kasım Arnavud gibi isimler olmuştur¹⁴.

Cilt Sanatı

Kitap sanatlarının en önemli devri olan XVI. yüzyıl, klasik cilt sanatının da mükemmel ulaştığı bir devir olmuştur. XVI. yüzyıl ciltleri motif ve kompozisyon açısından bazı özelliklere sahiptir. Bunlar; altın yıldız süsleme yapılan yere ya da süslemelerin kendisine sürülmüştür. Şemseler oval ve salbekli olup, dış kenar çerçeveyi oluşturan bölümde kartuşlar yer almıştır. Kompozisyonda yer alan süslemelerde, tabiattan stilize edilmiş üçerli yaprak, gonca, rumi, nilüfer, ıtır yaprağı, bulut, tepelik, penç, hatayi, orta bağ gibi motifler kullanılmıştır¹⁵. Şemse ile köşebentler arasındaki alan klasik Türk ciltlerinde genellikle boş bırakılmış, az sayıda ciltte bu alan süslenmiştir.

Bu yüzyıl ciltlerinde her renk deri kullanılmıştır. Ayrıca iç kapak süslemeleri de zenginleşmiştir. Motif zeminlerinde altının dışında deri de kullanılmış ve XV. yüzyılın katı' süslemeleri biraz inceleyerek uygulanmıştır. Dış kapaktaki bütün süslemeler iç kapakta da aynen uygulanırken iç kapakta farklı renkte deri kullanılmıştır¹⁶.

1.2. Tezhip Sanatı

Tezhip sanatı süslemenin önemli bir dalını oluşturan, Orta Asya'da Uygur Türkleriyle ortaya çıkmış ve gelişme göstermiş kitap sanatlarımızdan biridir.

XV. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı'da ilim ve kültür hayatı açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) zamanında ilerleme kaydedilen ilim, sanat ve fikir hayatı, oğlu II. Bayezid (1481-1512) saltanatı devraldıktan sonra da devlet tarafından desteklenmiştir. Babasının vefatına (886-1481) kadar Amasya'da geçirdiği şehzadelik yıllarından itibaren ünlü bilginleri etrafına toplamış, zamanında yetişen pek çok âlim, sanatkâr ve şaire çalışmalarından dolayı ihsanlarda bulunmuştur. Şehzadeligi sırasında hattat Şeyh Hamdullah'tan yazı dersleri almıştır. II. Bayezid tahta geçince Amasya'da yanında bulunan âlim, sanatkâr ve şairlerin büyük bir kısmını İstanbul'a çağırarak, kendisi de hattat olan sultan, yazı

¹⁴ MESARA, Gülbün (1998), *Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı*, İş Bankası Yayınları, Ankara, s.16

¹⁵ BALKANAL, Zeynep (2002), "Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.342-343

¹⁶ ÖZEN, Mine Esiner (1998), *Türk Cilt Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s.18

hocası Şeyh Hamdullah'a ayrı bir ilgi göstermiştir. Sultan Bayezid'in hat sanatına vermiş olduğu destek, diğer kitap sanatlarının gelişimini de dolaylı olarak etkilemiştir¹⁷.

II. Bayezid (1481-1512) dönemi ve XVI. yüzyıl, Osmanlılarda tezhip sanatının en olgun ve mükemmel devrinin başlangıcıdır. Sultan II. Bayezid'in saltanat yıllarında, meşhur hattatı Şeyh Hamdullah'ın Kuran-ı Kerim'lerinde görülen tezhipler bunun en güzel işaretidir. Tezhiplerde, mat ve parlak olarak uygulanan altın daha geniş yer almış ve bedahşi laciverdi denilen renkle eşsiz bir uyum yaratmıştır¹⁸.

Tezhip sanatında kullanılan altın ve renklerin, gerek tekniği gerekse desenlerde yer alışı yönünden tezhibin üslup ve estetik seviyesinin oluşmasında büyük rol oynar. Bunun yanında kullanılan kompozisyon ve motif çeşitleri, yüzyıllar boyu Türk tezhip sanatının üslup ve ekol özelliklerini meydana getirmiştir¹⁹. Bu motiflerin en önemlisi Şeyh Hamdullah'ın halen Türk-İslam Eserleri Müzesinde bulunan 899/1494 tarihli Mushaf'ında yer alan Çin bulutudur. Türkmen ve Timur sanatları alışverişi ile kazanılan bu motif, daha sonraki yıllarda ana motiflerden biri olmuş ve zengin bir kullanım alanı bulmuştur²⁰.

Diğer yenilik bazı sure başlarındaki çiçekli ot kümeleridir ki, Kanuni devrinde ortaya çıkan Karamemi ekolünün habercisi olmuştur. . Bu dönemde bahçe çiçekleriyle beraber, bahar dalları ve servi ağacı da çok sık karşılaşılan motiflerdendir²¹. Ayrıca saz üslûbunun yapraklarını hatırlatan yapraklar yer almaya başlamıştır. Bu devirde eskiden beri süregelen motif ve kompozisyonlar alabildiğine zenginleştirilmiş ve incelmıştır. II. Bayezid devri tezhip sanatı, XV. yüzyıldan Kanuni Sultan Süleyman dönemine geçerken önemli bir aşamayı ve gelişmeyi sergilemiş, Klâsik Osmanlı süslemesinde önemli bir basamak oluşturmuştur²².

¹⁷ KÜPELİ, Gülnihal (2009), *Hat ve Tezhip Sanatı*, "Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Bayezid Dönemi (1481-1512), Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.321-328

¹⁸ DERMAN, Çiçek (2002), "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.294

¹⁹ DİDİNAL, Tülin (1990), *Bir Süsleme Sanatı, Osmanlı Tezhipleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı. 8, Ankara, s.35

²⁰ DERMAN, Çiçek (1998), "Osmanlı'larda Tezhip Sanatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.II, s.488-489

²¹ KESKİNER, Cahide (2000), *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler*, HATA-İ, Kültür Bakanlığı Ankara, s.4

²² MAHİR, Banu (1990), "II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları", *Türkiyemiz Dergisi*, Sayı.60, s.6,8

Klasik tezhibin ikinci parlak devri, XVI. yüzyılın ikinci yarısı, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) çağıdır. Yavuz Sultan Selim zamanında Tebriz'den İstanbul'a getirilen Şah Kulu Osmanlı sanatının klasik çağını biçimlendiren sanatçılar arasında en ustası ve en ünlüsüdür²³. Şah Kulu, saray nakkaşhanesinde XVI. yüzyılın ilk yarısı içerisinde klasik tasvir üslubunun dışında uygulanan yeni bir resim üslubunun ilk temsilcisidir. Saz üslubu denilen bu yeni üsluptaki resimler, albümlerde toplanmış, siyah mürekkep ve fırça ile boyanmamış zeminli kâğıtlar üzerine yapılan çalışmalardır²⁴.

Saz üslûbu olarak adlandırılan ve XVI. yüzyıl ortalarından XVII. yüzyıl ortalarına kadar devam eden bu tarzın temel prensibi, desende tekrarlama olmayışıdır. Geniş alanı dolduran kompozisyonun çiziminde, sanatkâr tamamen hür olup aynı zamanda kıvrak bir fırçaya ve güçlü desen bilgisine sahiptir. Zemini renksiz kâğıda çizilen desenlerin konularını genellikle ejder ve hayvan mücadeleleriyle peri resimleri oluşturmaktadır²⁵.

Bağdat'lı bir sanatkâr olan Şahkulu, Osmanlı ülkesine geldiği ilk zamanlar, Amasya'ya gönderilmiş fakat sanatında gösterdiği başarı, onu kısa zamanda padişahın isteği ile saray nakışhanesinde sernakkaşlığa getirmiştir. Bazı kayıtlardan Şahkulu'nun, şiir yazdığı ve ney üflediği de bilinmektedir. 1556 yılında genç yaşında vefat etmiştir²⁶.

XVI. yüzyılın ortalarına doğru Türk tezyinatının motif dağarcığında zenginleşme görülmektedir. Bu dönemde saray nakkaşhanesinin başına Şah Kulu'nun yetiştirmiş olduğu müzehhip Karamemi geçmiştir²⁷. Mehmed Çelebi veya ehl-i hiref defterinde üstâd-ı rum arasında Kara Mehmed Çelebi ve Mehmed-i Siyah isimleriyle de anılan bu sanatkâr, Kara ile Mehmed'in halk dilindeki söyleniş şekli Memi'nin birleşmesiyle, asırlar boyu anılacağı Karamemi adını almıştır. Doğum ve vefat tarihleri tam bilinmemekle beraber belgelerden, Kanuni Sultan Süleyman devri (1540) ile Sultan II. Selim devri (1566) yılları arasında eser verdiği anlaşılmaktadır²⁸.

²³ DERMAN, Çiçek (2002), Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.294

²⁴ MAHİR, Banu (1986), *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1*, İstanbul Matbaası, İstanbul, s.113

²⁵ DERMAN, Çiçek (1998), "Osmanlı'larda Tezhip Sanatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.II, s.489

²⁶ BİROL, İnci A. (2008), *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı, Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, s.44

²⁷ ERSOY, Ayla (1988), *Türk Tezhip Sanatı*, Akbank Yayınları, İstanbul, s.58

²⁸ BİROL, İnci A. (2008), *a.g.e.*, s.45

Şahkulu'nun öğrencilerinden olduğu bilinen sanatkârın üstün başarısı sarayın dikkatini çekmiş ve hocasının vefatından sonra (1556) padişah tarafından sernakkaşlığa getirilmiştir. Karamemi, Türk bezeme sanatına yeni bir üslûp ve anlayış getirmiş, klâsik kuralların dışına çıkarak yepyeni bir akımın öncüsü olmuştur. Bahçe çiçeklerini gül, lale, karanfil, bahar dalları gibi kısmen üslûplaştırarak tezhibe katmış ve Osmanlı tezyinatının ana konusu haline getirmiştir. Karamemi, Kanuni Sultan Süleyman'ın "Muhibbi" mahlasıyla yazmış olduğu şiirlerin yer aldığı Muhibbi Divanı'nın farklı kütüphanelerde bulunan nüshalarını tezhiplmiştir²⁹.

XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra, dönemin veya önceki dönemlerin hattat, musavvir, müzehhiplerinin tek yapraklar halinde olan çalışmalarını bir arada toplayan albüm (murakka) yapımcılığının yaygınlaşmaya başladığı görülmüştür. Tezhip sanatı, en parlak devri olan Kanuni devrinde özellikle XVI. yüzyılın ikinci yarısında teknik, işçilik ve kompozisyon bakımından doruk noktasına ulaşmıştır³⁰.

Osmanlı nakışhanelerinde yapılan tezhiplerin tığları da devrinin bereketinden nasibini alarak büyük gelişme göstermiş ve sanat dünyasına en mükemmel örneklerini vermiştir. Desen, renk zenginliği ve ince işçiliği ile başlı başına bir sanat tasarım ve sanat şaheseri olan bu tığlar daha çok zahriye, serlevha ve unvan sayfalarının tezhiplerinde görülmektedir³¹.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında eser veren ünlü müzehhiplerden bazıları şunlardır: Şahkulu, Karamemi, Üstâd-ı Rum Şaban, Hüseyin, Selanikli Abdullah bin Mehmed, Mehmed bin İlyas ve Velican'dır³².

²⁹ DERMAN, Çiçek (2002), "Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.295

³⁰ TANINDI, Zeren (1986), "13-14. Yüzyılda Yazılmış Kur'an'ların Kanuni Döneminde Yenilenmesi", *Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık 1*, İstanbul, s.140

³¹ BİROL, İnci A. (2008), *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı, Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul, s.202

³² DERMAN, Çiçek (2002), A.g.e. s.295

BÖLÜM 2: SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDEN 3 YAZMA ESER

2.1. İsmihan Sultan Bölümü 337 / 1 Katalog Numaralı Yazma Eser

Eser No	: I (A)
Bölüm Adı	: İsmihan Sultan 337 / 1
Dili	: Farsça
Eser Adı	: Kenzü'r- Rumuz
İstinsah Tarihi	: 911 H / 1505-6 M
İstinsah Eden	: Sultan Ali
Eser Adı	: Fars Edebiyatı
Dış Ölçüsü	: 140 x 255 mm.
İç Ölçü	: 60 x 147 mm.
Yaprak Sayısı	: 1- 37 yaprak, Satır sayısı: 14
Yazı Türü	: Talik
Müellifi	: Emir Hasan b. Âlim al Hüseyinî
Cilt	: Siyah parlak meşin cilt, cetvelli, şemseli, miklebli

İsmihan Sultan 337 katalog numaralı eser, Fars edebiyatına ait bir eserdir. Aynı cilt içinde iki farklı konudan oluşan, iki bölüm yer almaktadır. İlk eser İsmihan Sultan 337/1 olarak kayıtlı olan ve bu çalışmada yer alan Kenzü'r- Rumuz adlı eserdir. Eserin müellifi Emir Hasan b. Âlim el Hüseyinî'dir. 911 H / 1505 M tarihli eserin dili Farsça olup talik yazıyla yazılmıştır. Eserde 37 yaprak, 14 satır bulunmaktadır.

Eserin siyah parlak deriden yapılmış cildi, cetvelli, şemseli ve mikleblidir. Desen siyah deri üzerine soğuk gömme tekniğiyle uygulanmıştır. Kitapta 1a, 1b tam sayfa zahriye tezhibi ve 2b başlık tezhibi dışında tezhipli sayfa yoktur. Eserin tezhipli 1a zahriye sayfası restorasyon görmüştür. Eserin 1a zahriye sayfasında yer alan desen tahribata

uğramış, motifler ve zemin kaybolmuş haldedir. Lacivert zeminin yok olduğu bölüm açık mavi tonda boyanmıştır.

Aynı cilt içinde yer alan ikinci kitap, İsmihan Sultan 337/2 olarak kayıtlı intihab-ı mahzen adını taşımaktadır. Müellifi, dili, yazı türü ve satır sayısı ilk kitapla aynıdır. Sayfa 39 ile 59 arası intihab-ı mahzene aittir. Bu eserin ilk sayfası 39b sayfasında başlık tezhibi bulunmaktadır.

Kenz'r Rumuz; remzler (simgeler) kaynağı anlamına gelmektedir. Eserin ketebe sayfasında verilen bilgiye göre, eseri istinsah eden kişinin Hattat Sultan Ali olduğu belirtilmiştir. Eser, Hicri 911 tarihinde istinsah edilmiştir.

Cilt

Katalog No : A1

Sayfa Adı : Dış Kapak

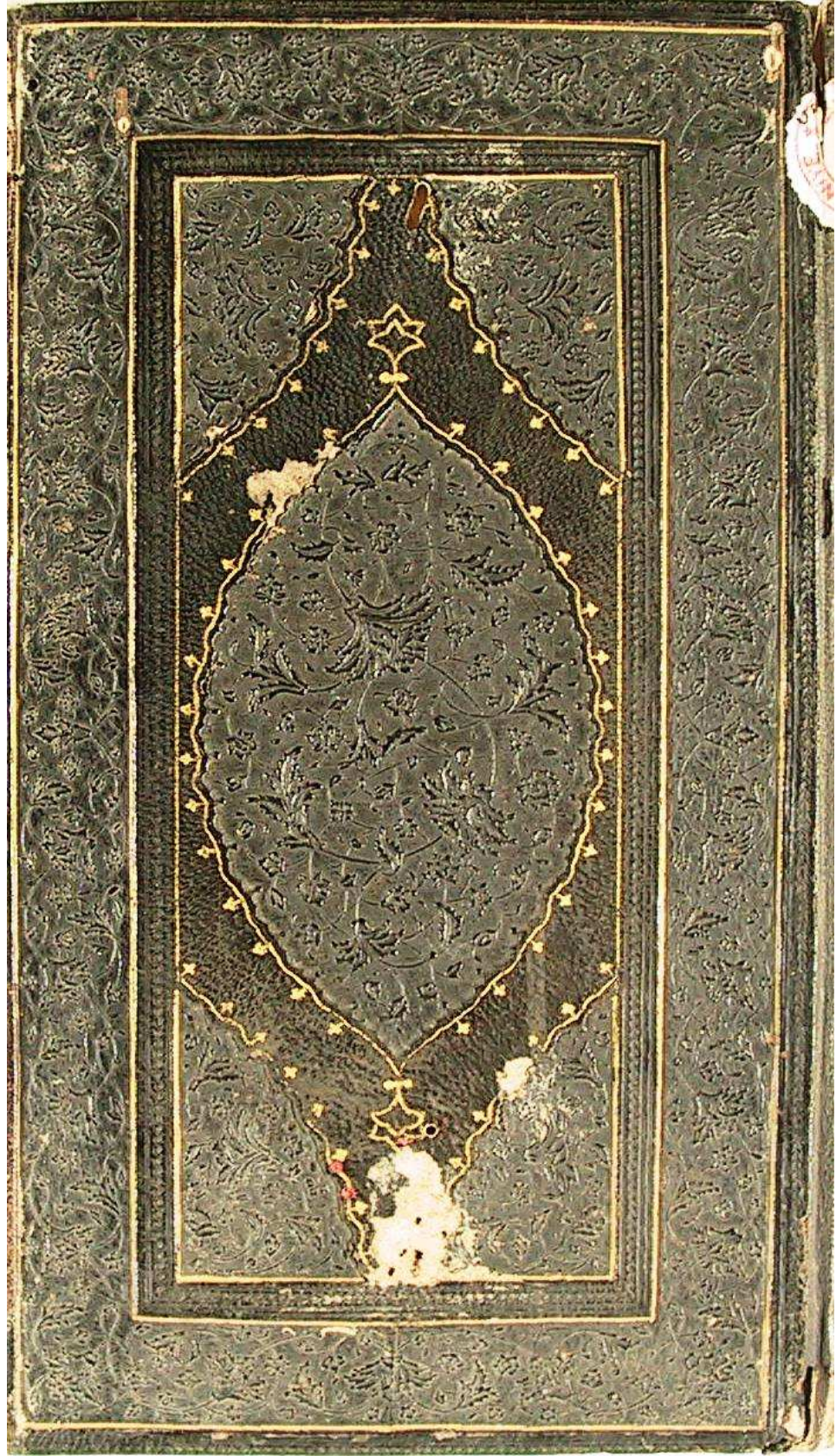
Cildin dış kapağında siyah parlak deri kullanılmıştır. Soğuk Şemse cilttir. Motifler deri rengindedir, desenler soğuk gömme şeklinde uygulanmıştır. Salbek, dendanlar, tığlar ve cetveller altın yaldızla yapılmıştır. Ortada salbekli oval şemse ve köşebentler görülür. Şemse ve köşebentlerde hatayi grubu desenler kullanılmıştır. Şemse S şeklinde bir kompozisyon yer almaktadır. S şeklindeki bu kompozisyonda, yapraktan çıkan ince kıvrımlı dallar dolanırken sanki ters bir simetri izlenimi vermektedir.

XVI. yüzyıl ciltleri süslemesinde, tabiattan stilize edilmiş üçerli yaprak, gonca, rumi, geçme, nilüfer, ıtır yaprağı, bulut, gül tepelik, penç, hatayi, ortabağ, nar çiçeği, altılı çiçek, kaplan çizgisi ve beneği, tırtıllı yaprak gibi motifler kullanılmıştır³³. Eserin cilt kapağında da ince kıvrımlı dallar üzerinde üçerli yaprak gibi çeşitli yaprak çeşitleri görülmektedir. Şemsenin alt ve üst kısmında tepelik şeklinde altınla çizilmiş salbekler bulunur.

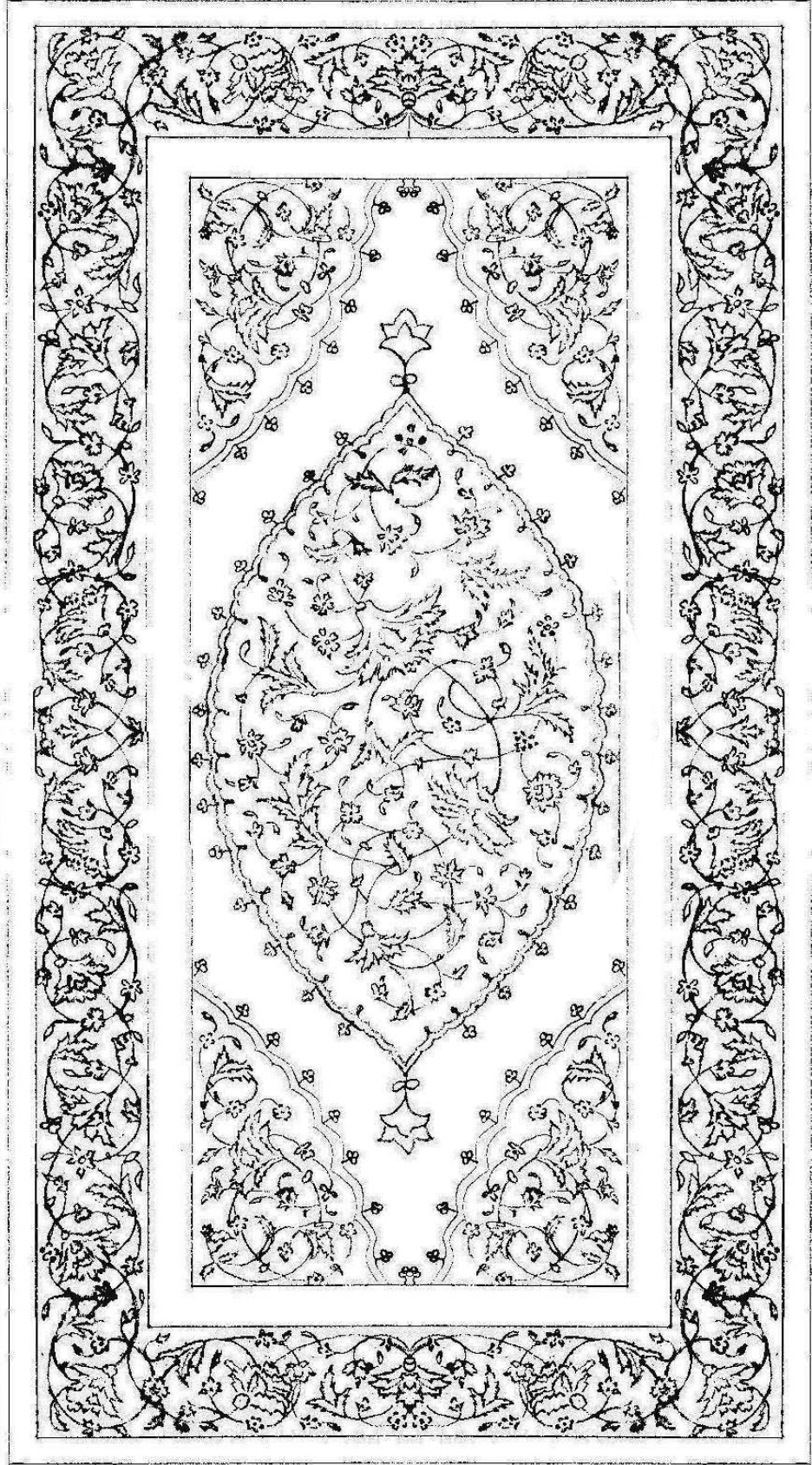
Şemsenin etrafını çevreleyen dendanlar altınla çizilmiştir. Dendanların hemen bitiminde, üç noktanın birleşiminden oluşan küçük altın tığlar yer alır. Aynı tığlar köşebentlerden de ortadaki şemseye doğru uzanmaktadır. Köşebentlerin içi de yine gonca ve yapraklarla süslenmiştir. Köşebentlerin sınırını belirleyen dendanlardan oluşan çizgi altınla çizilmiştir. Klasik Türk ciltlerinin çoğunda olduğu gibi şemse ile köşebent arasındaki kısım boş bırakılmıştır. Köşebentlerin bitiminde cetveller başlar. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. soğuk damga ile yapılan zencerek, 1 mm. altın cetvel yer alır. Dış pervazda ¼ simetri şeklinde bir kompozisyon uygulanmıştır. Kompozisyonda üçlü yaprak, penç ve goncalar yer almaktadır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. zencerek ve 1mm altın cetvelle cilt tamamlanmıştır.

³³ BALKANAL, Zeynep (2002), “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.342-343

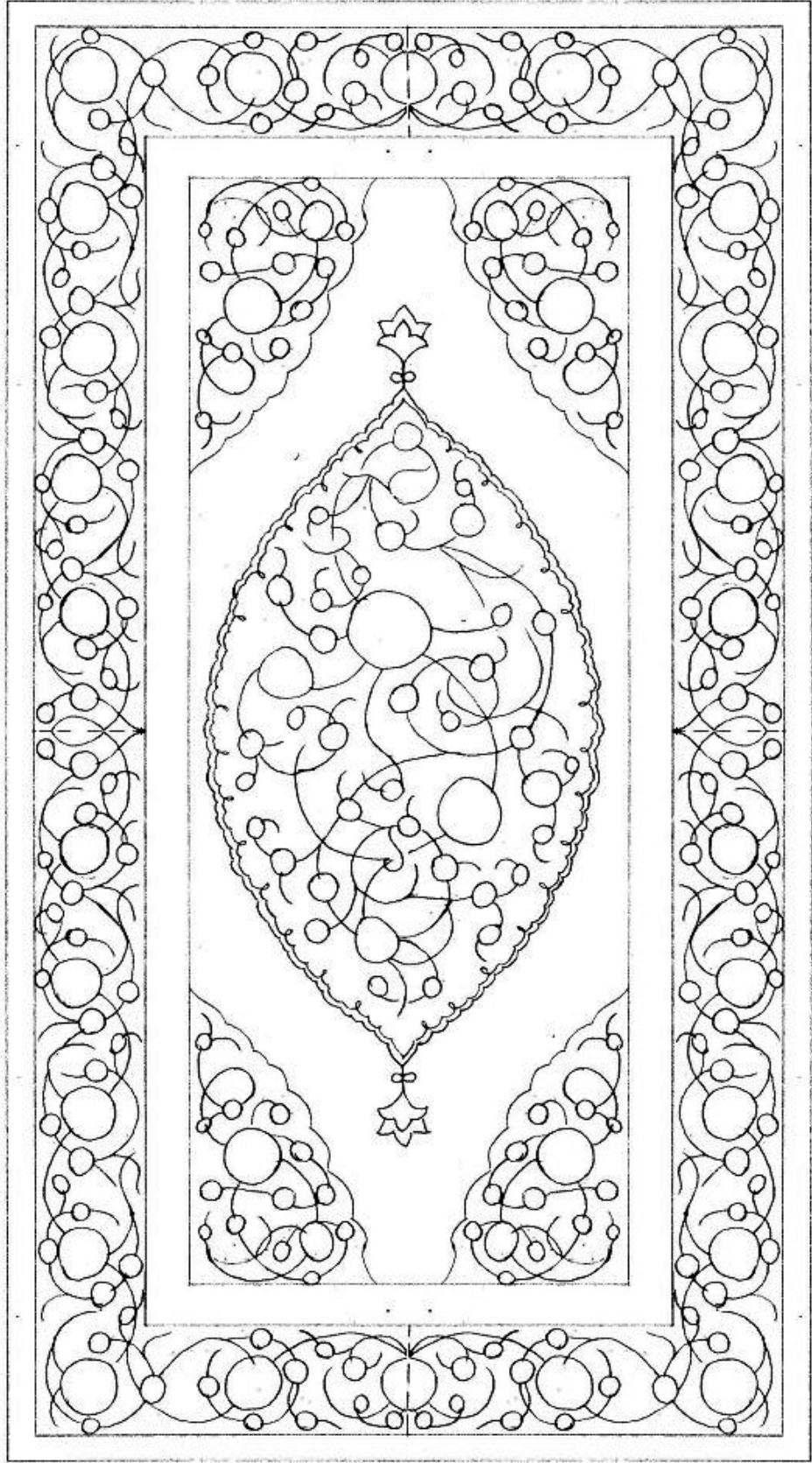
Resim 1: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak

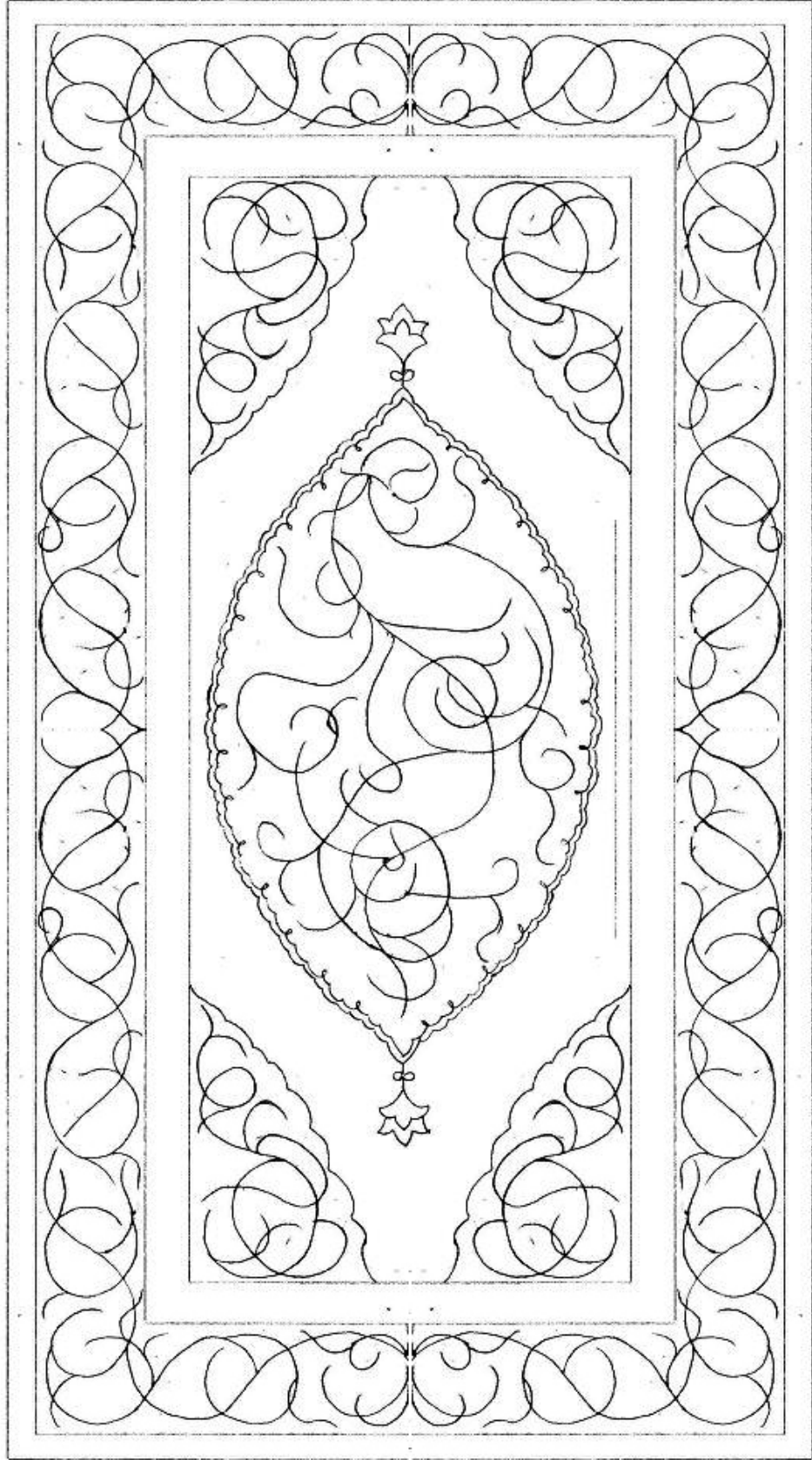
Çizim 1: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak

Çizim 2: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması

Çizim 3: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçesi

Mikleb

Katalog No : A2

Sayfa Adı : Mikleb

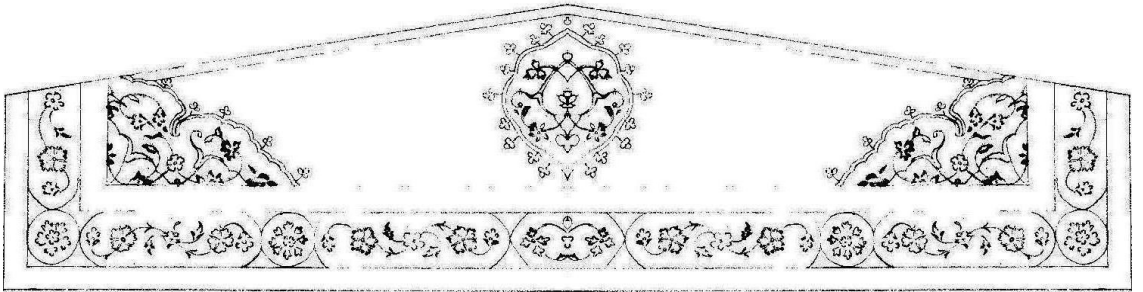
Mikleb üzerindeki şemsesi dilimli ve yuvarlaktır. Motifler deri renginde olup, soğuk gömme şeklinde uygulanmıştır. Şemsenin içi rumi, gonca, penç ve yapraklarla süslenmiştir. Şemsenin dışındaki dendanlar altınla çizilmiş olup bu dendanlardan üç noktalı küçük tığlar uzanmaktadır. Köşebentlerde de yine rumi, gonca, penç ve yapraklar kullanılmıştır. Dendanlar altınla çizilmiş ve aralarından küçük altın tığlar çıkarılmıştır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. zencerek ve 1 mm. altın cetvel yer almaktadır.

Dış pervaz kartuşlarla paftalara ayrılmıştır. Dikdörtgen ince kartuşların içi kıvrılan ince dallar, gonca, penç ve yapraklarla süslenmiştir. Dikdörtgen kartuşların arasında bulunan dairelerin içinde penç motifi bulunmaktadır. Dış pervaz altın cetvelle tamamlanmıştır.

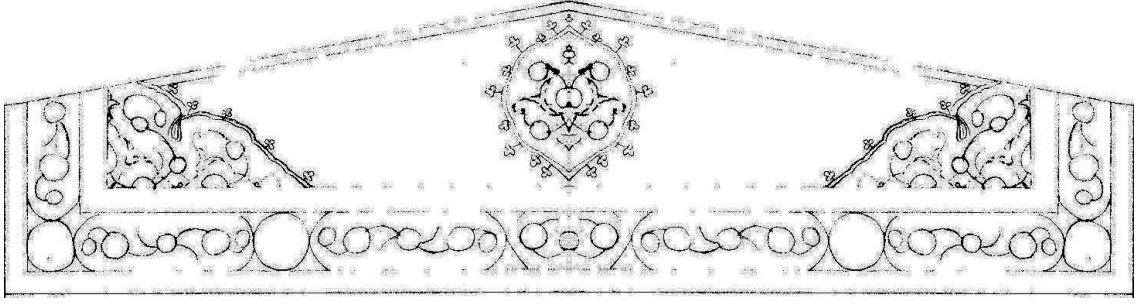
Resim 2: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep

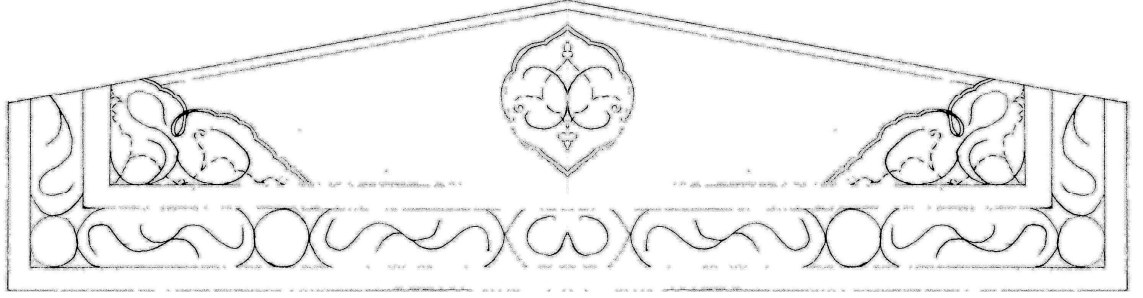
Çizim 4: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep

Çizim 5: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep kanaviçesi

Çizim 6: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt dış kapak miklep desen plan şeması

Cilt İç Kapak

Katalog No : A3

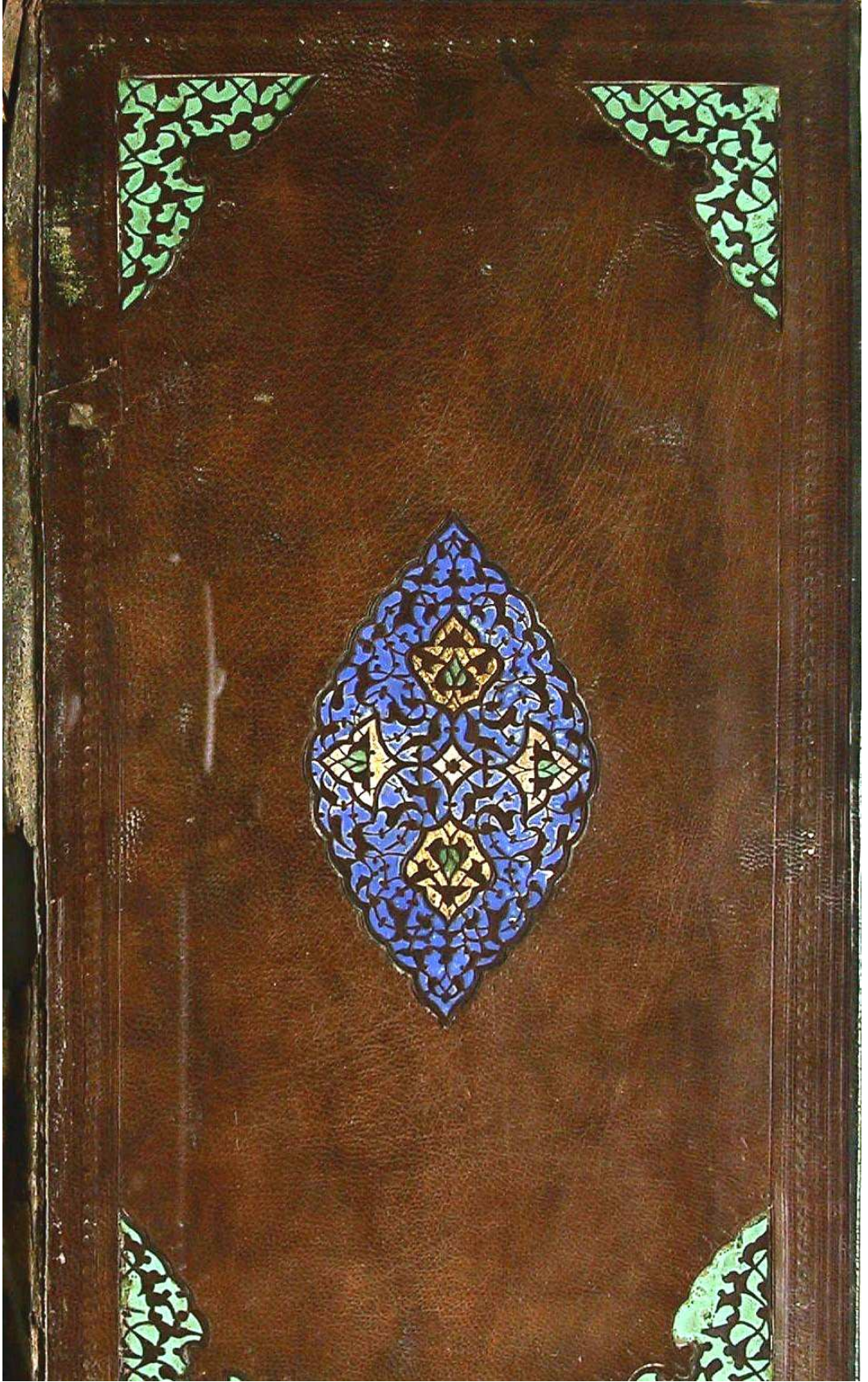
Sayfa Adı : İç Kapak

İç kapak kahverengi deri kaplı Müşebbek (katı'a) şemse cilttir. İç kapaktaki katı' süsler, İran ciltlerinde çok ince ve çok renkli, Fatih devri ciltlerinde ise genellikle daha kalın ve en çok iki renklidir. XV. yüzyılın katı' süslemeleri, XVI. yüzyılda biraz incelererek ve motif zemininde altının yanı sıra renkli deri de kullanılarak devam etmiştir.³⁴ Ortada yer alan şemse formu içinde, mavi, sarı ve yeşil olmak üzere üç ayrı renk deri kullanılmıştır. Bu üç renk üzerinde katı' tekniğiyle yapılmış kahverengi rumili desen bulunmaktadır. Kompozisyon ¼ simetri olarak uygulanmıştır. Tepelik şeklinde formlar içinden çıkıp etrafında kıvrılarak dolanan rumiler yer alır.

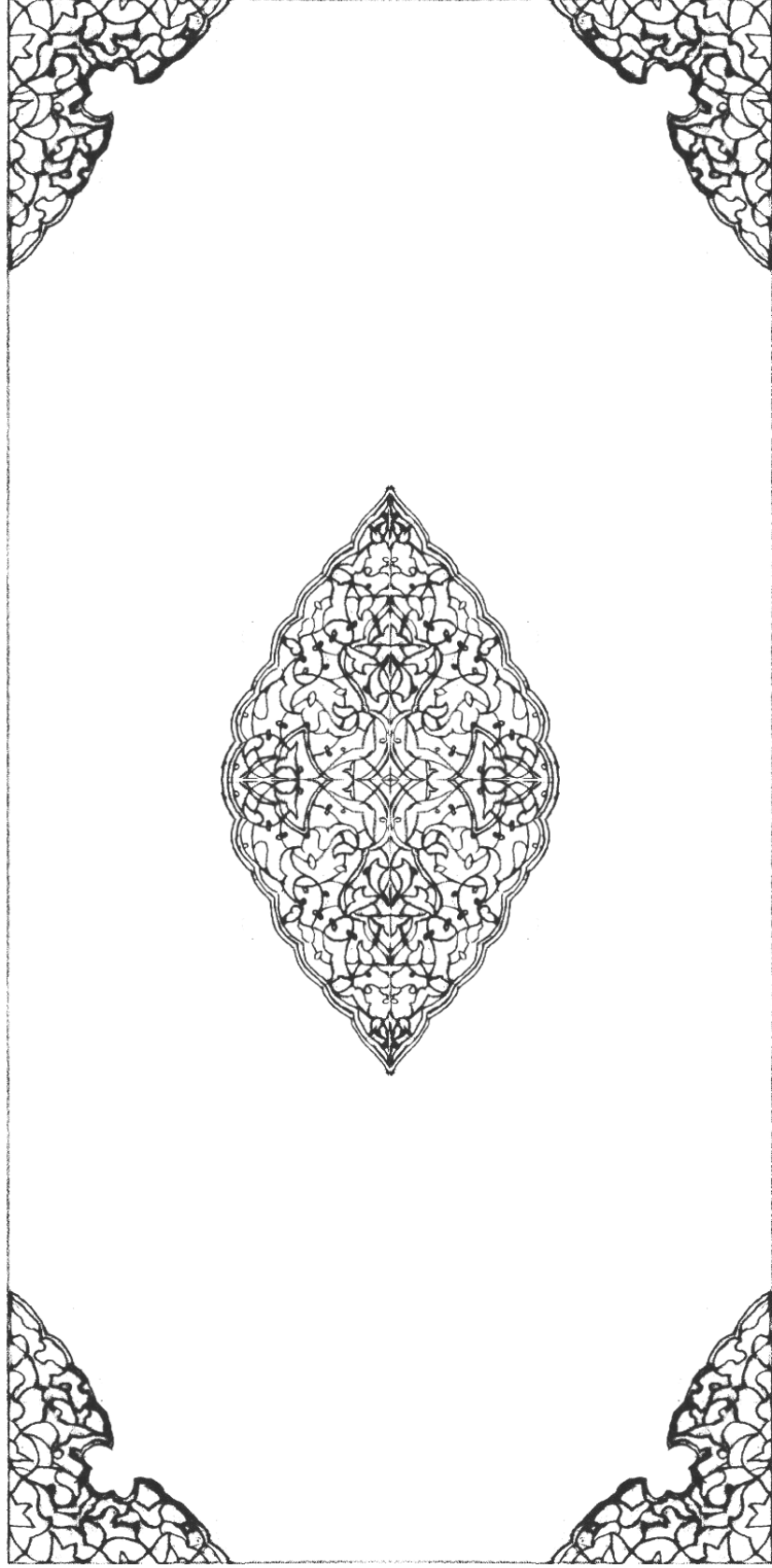
Köşebentlerde zeminde yeşil renk kullanılmış olup, rumilerden oluşan desenler ise kahverengi deriden katı' tekniğiyle yapılmıştır. Köşebent ve şemse arasındaki alan boş bırakılmıştır.

³⁴ ÖZEN, Mine Esiner (1998), *Türk Cilt Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s.17-18

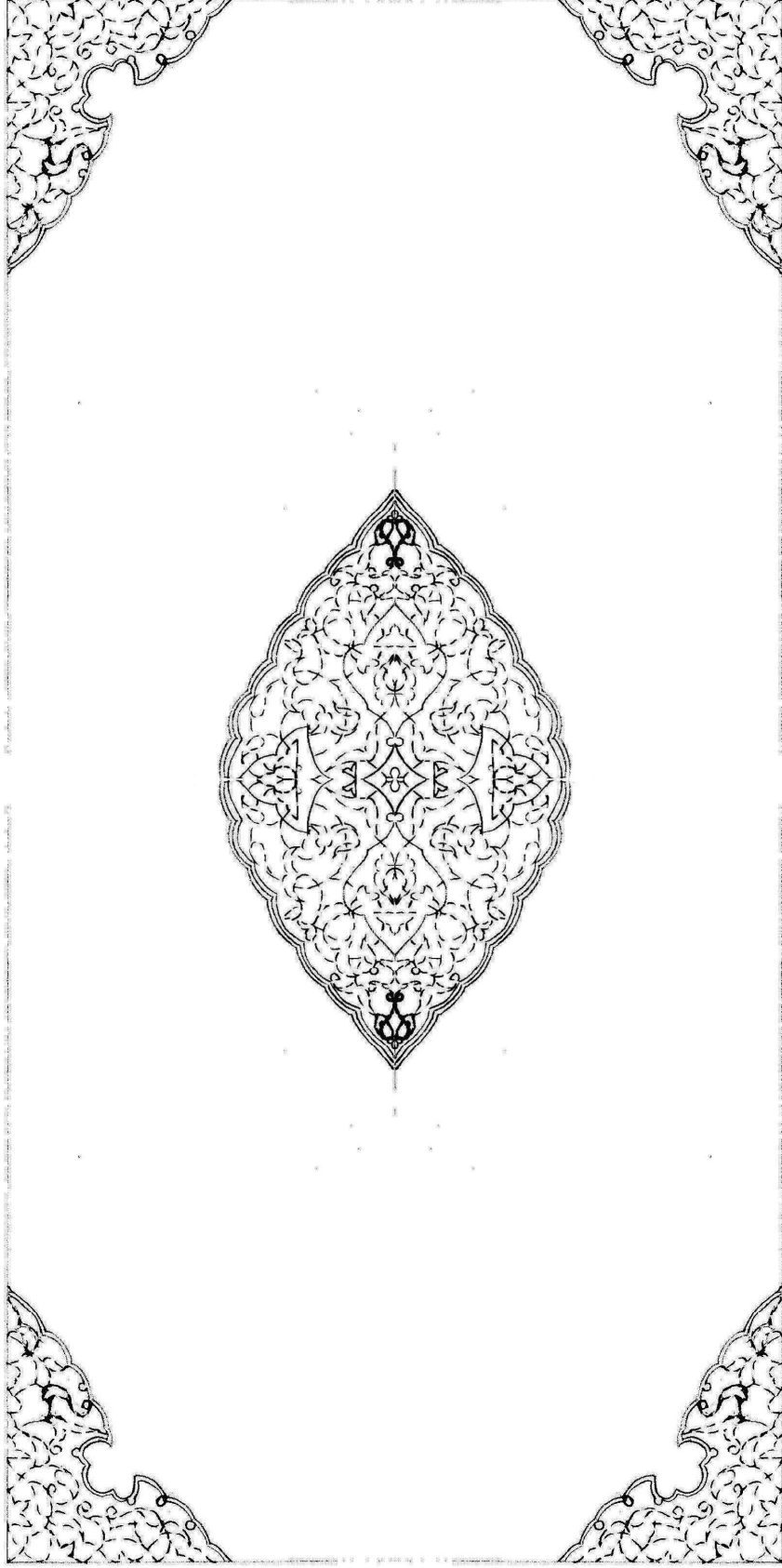
Resim 3: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak

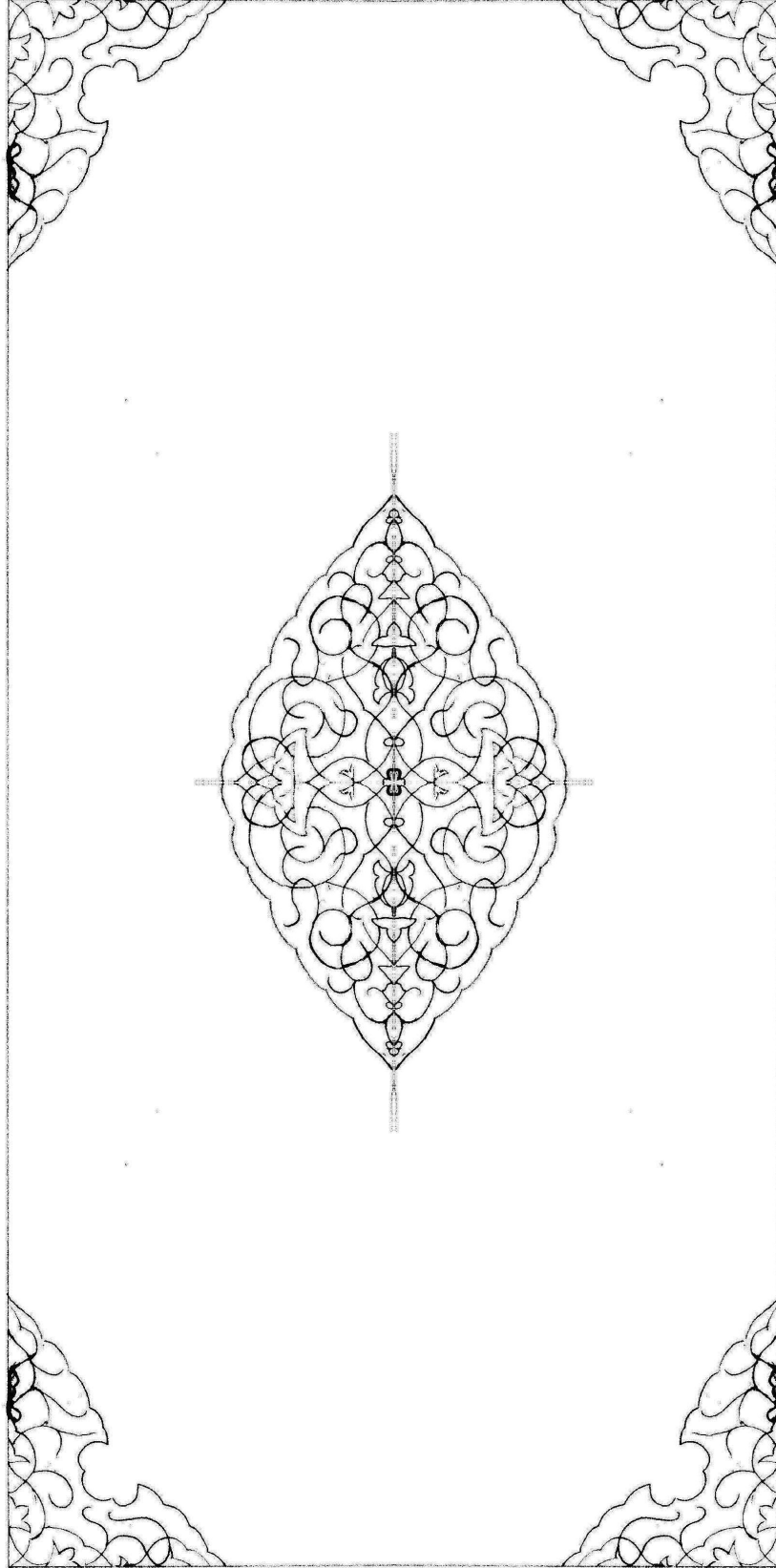
Çizim 7: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak

Çizim 8: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçesi

Çizim 9: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması

2.1.1. Tezhip Özellikleri

Zahriye Sayfası

Katalog No	: A4
Müzehhep Sayfa	: Zahriye
Sayfa Numarası	: 1a-1b
Kullanılan Renkler	: Lacivert, altın, açık mavi, yeşil, beyaz, turuncu, pembe
Kullanılan Motifler	: Rumi, hatayi, penç, gonca, yaprak, bulut

Zahriye bölümü çift sayfa tezhiplidir. Yazmanın 1a sayfası tahribata uğramış zemin rengi çıkmış ve bazı motifler silinmiş haldedir. Bu sayfada restorasyon yapılmış, fakat zemin renginde farklı bir renk kullanıldığı görülmektedir. 1a zahriye sayfası diğer sayfaya göre daha iyi durumdadır. Bu sayfada bazı motifler aşınmış durumdadır. 1/4 simetri bir kompozisyon uygulanmıştır. Zahriye tam sayfa tezhipli olup yazı bulunmamaktadır. Ortada şemse formunda altınla kaplı boş yazısız alan yer alır.

XVI. yüzyıla kadar, zahriye sayfasında görülen madalyon veya mekik biçimindeki tezyinatın içine bazen dışına eserin kime ait olduğunu, kimin için yazıldığını belirten ve temellük kitabesi denilen bir cümle yer almaktadır³⁵. Burada eserin zahriye sayfasının tamamının tezhipli olduğu görülmektedir.

Şemse formunun alt ve üst kısmında rumili pafta bulunur. İki tepelik arasında kalan rumili pafta içinde hatayi motifi vardır. Bu hatayi motifinden çıkan dallar kompozisyonun temelini oluşturmaktadır. Tezhipli alan paftalarla ayrılmış ve zemin laciverttir. Kompozisyon ¼ simetri şeklinde uygulanmıştır. Kompozisyonda sarılma rumi motifi kullanılmıştır. Rumilerden ve hatayiden çıkan dallar kıvrılarak dolanmakta ve birbirleriyle karşılaştıklarında biri diğerinin altından geçerek uyum içinde kompozisyonda yer almaktadırlar. Dallar, rumi ve yapraklar altın rengindedir. Hatayi, gonca ve pençlerde; beyaz, mavi, pembe, sarı, yeşil renler kullanılmıştır. Köşelerde altın zemin üzerinde bulut, gonca, penç ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon yer alır. ½ simetri kompozisyon uygulanmıştır. Köşede mavi dolantı bulut ve çevresinde yeşil dal

³⁵ DERMAN, F. Çiçek (1999), "Osmanlı Asırlarında, Üslup Ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı", Osmanlı Kültür Ve Sanat Ansiklopedisi, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.2

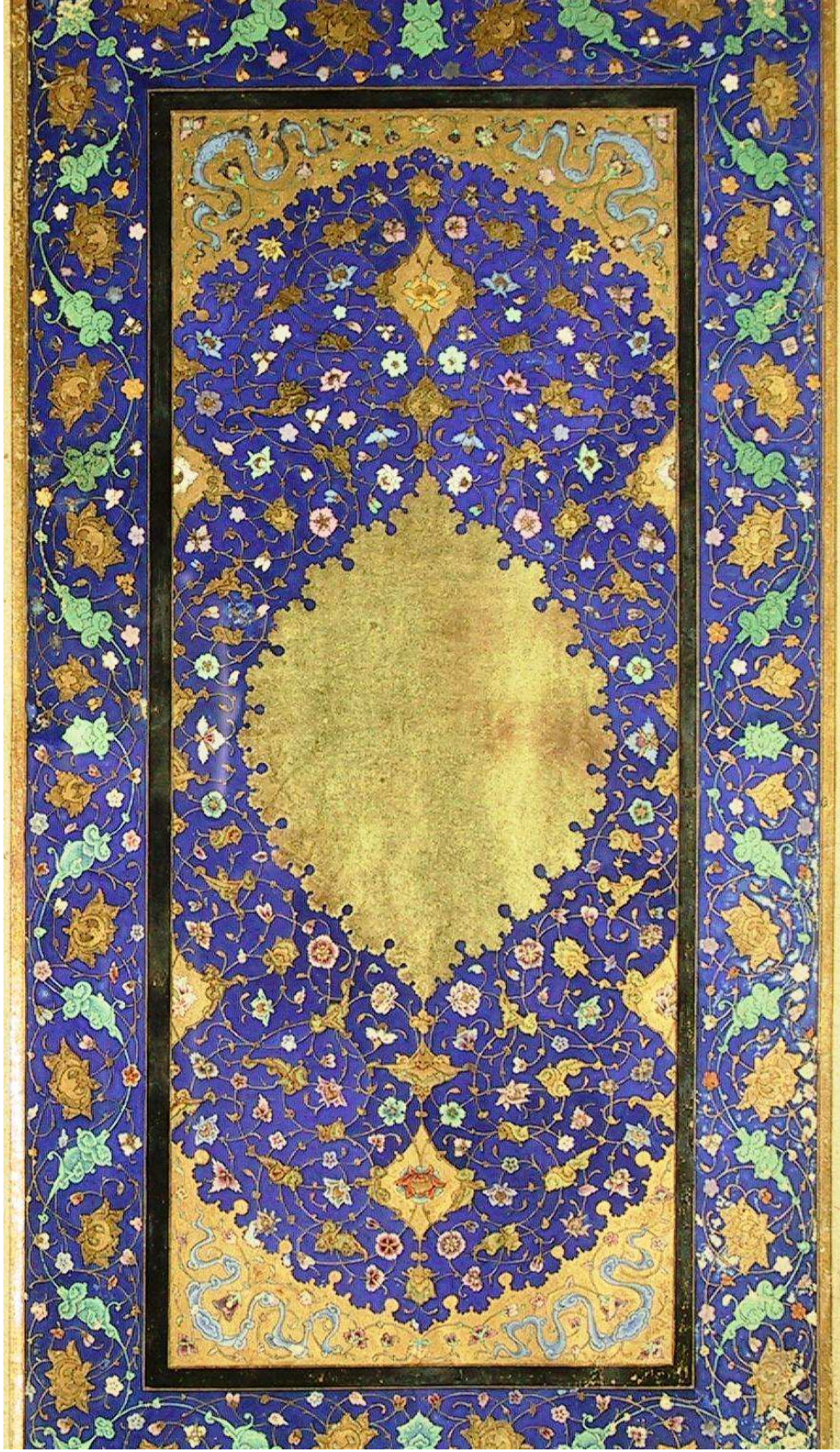
ve yapraklar dolanmaktadır. Sarı, pembe renkli penç ve goncalar yer alır. 1 mm. altın cetvel, 3 mm. siyah cetvel, 1 mm. altın cetvelle çerçeveslendirilmiştir.

XV. yüzyılın ortalarında Osmanlı tezhibi için henüz bir deneme niteliğindeki bulut motifinin asıl gelişimi ve kompozisyon içinde tasarıma yön verışı II. Bayezid dönemi eserlerinde gerçekleşmiştir. Sultan Bayezid dönemi eserlerinde görülen ve dönem için yenilik sayılabilecek bir diğer motif ise sarılma rumidir. Tasarım içerisindeki vazifesi veya görsel etkisi bulut motifine göre daha etkin olan sarılma ruminin II. Bayezid nakkaşhanesine İran bölgesinden gelen sanatkârlar aracılığı ile taşındığı tahmin edilmektedir³⁶. Sayfada yer alan kompozisyonda, bulut ve sarılma rumi örnekleri görülmektedir.

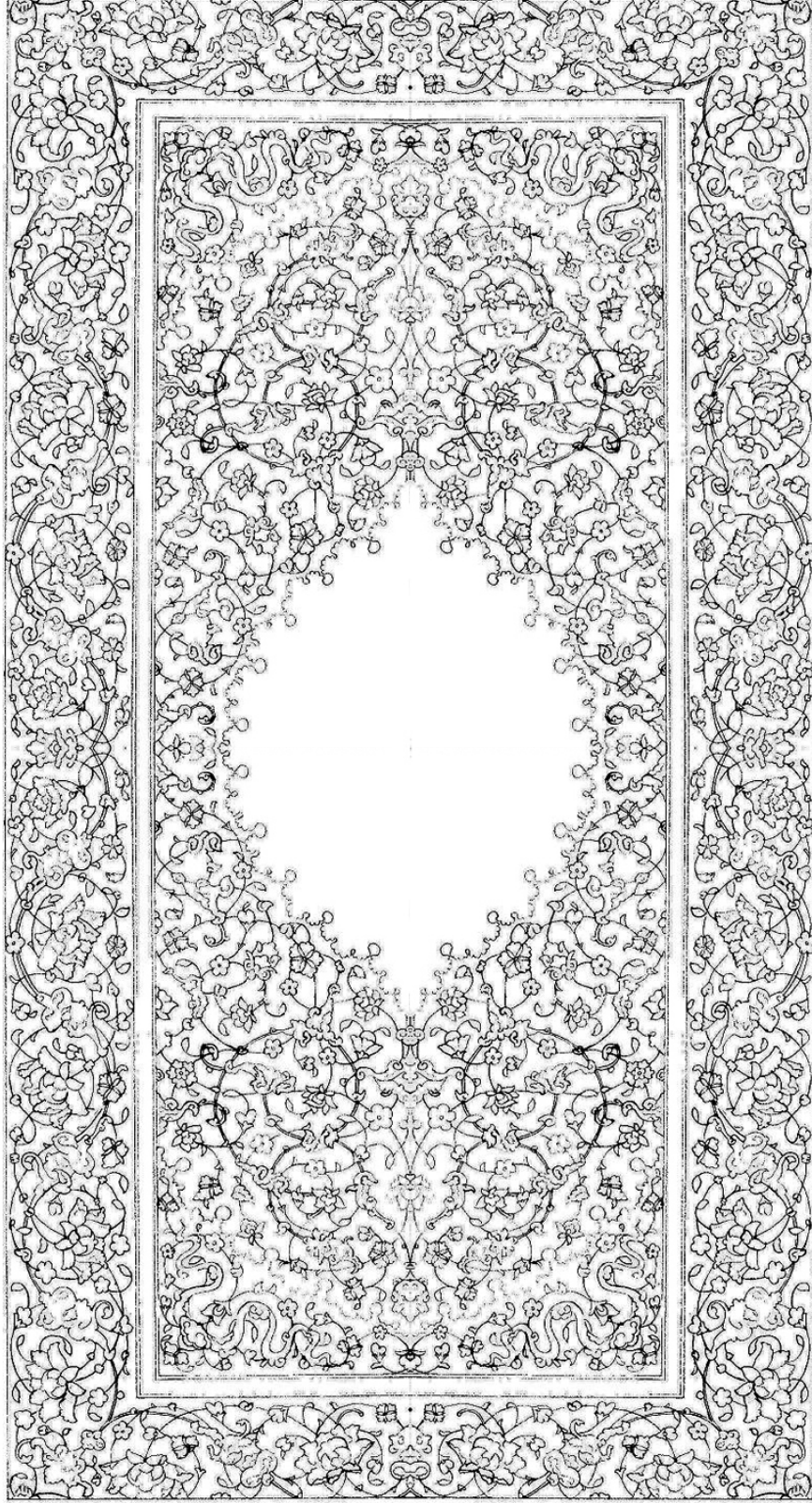
Dış pervazda $\frac{1}{4}$ simetri kompozisyon uygulanmıştır. Bordürde dolanan üç dal üzerinde motifler yer almaktadır. Soğuk yeşil iri sarılma (piçide) rumi motifleri ve bunlardan uzanan ince dallar, altın hatayi motifi ve altın renkli kıvrımlı ince dallar üzerinde penç, gonca ve yapraklar bulunur. Gonca ve pençlerde sarı, mavi, beyaz renkler kullanılmıştır. Dış pervaz 2 mm. altın cetvelle çerçeveslenmiştir.

³⁶ KÜPELİ, Gülnihal (2009), Hat ve Tezhip Sanatı, “Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Bayezid Dönemi (1481-1512), T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.336-338

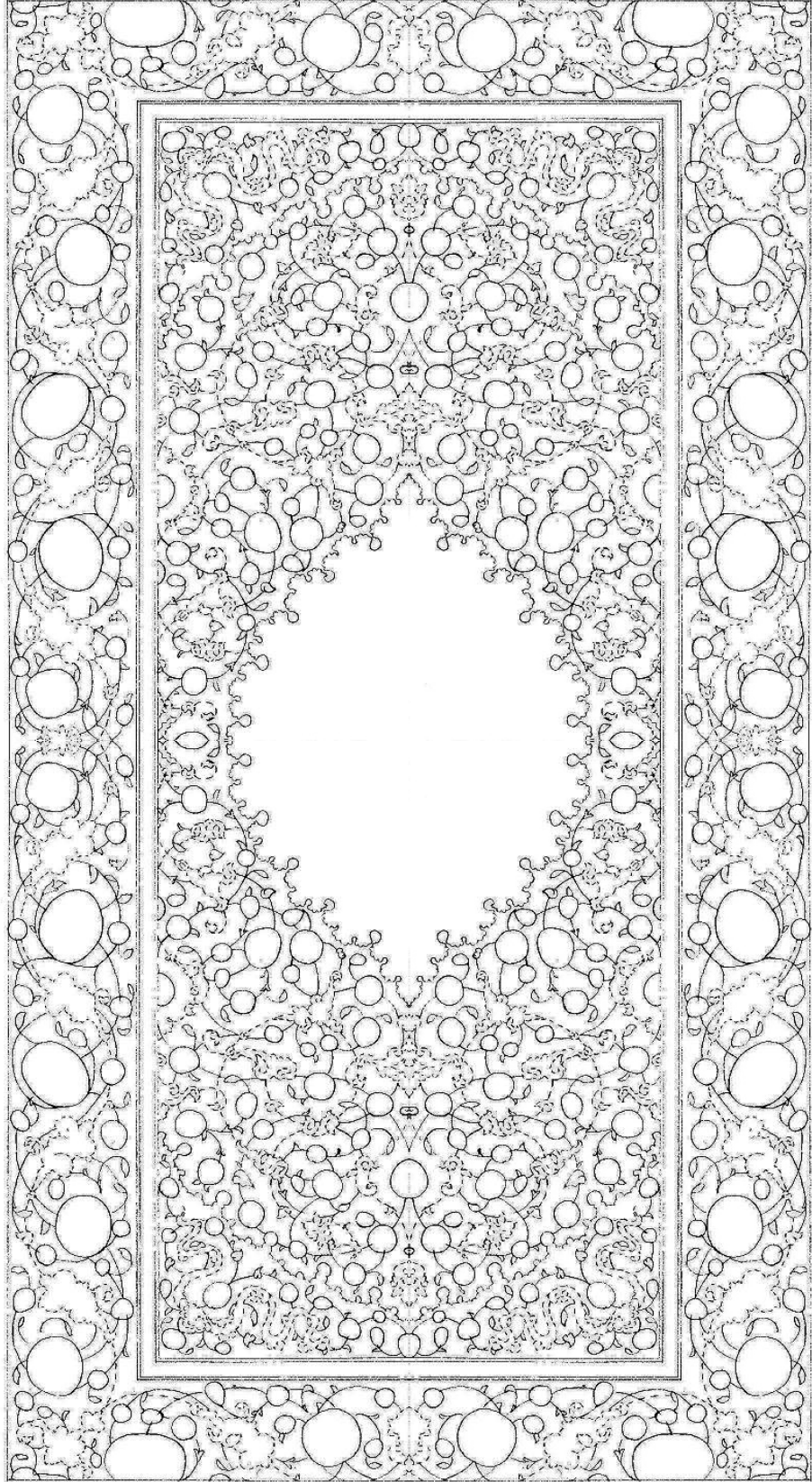
Resim 4: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, Zahriye Sayfası

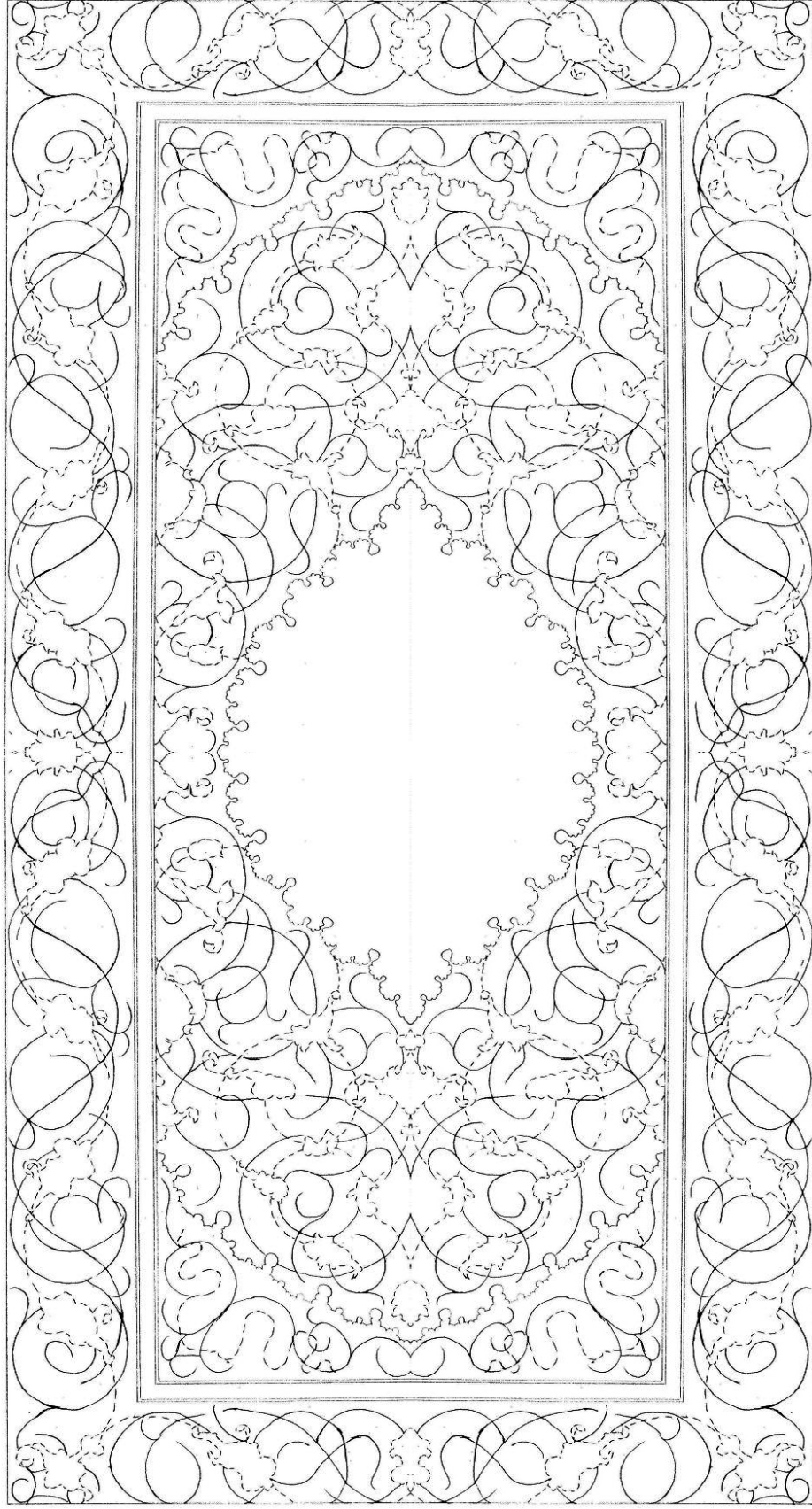
Çizim 10: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, Zahriye Sayfası

Çizim 11: Zahriye Sayfası desen plan şeması

Çizim 12: Zahriye Sayfası kanaviçesi

Başlık Tezhibi

Katalog No	: A5
Müzehhep Sayfa	: Başlık Tezhibi
Sayfa Numarası	: 2b
Kullanılan Renkler	: Lacivert, altın, beyaz, pembe, mavi, yeşil, kırmızı
Kullanılan Motifler	: Rumi, bulut, penç

Dikdörtgen alan içinde yazının bulunduğu bölüm dandanlarla ayrılmış olup zemin altın rengindedir. Yazı altın zemin üzerine beyazla yazılmıştır. Yazının altında kırmızı renkli kıvrım dallı rumiler yer alır. Lacivert zemin, köşelerdeki küçük altın zeminden beyaz rumilerle ayrılır. Yeşil ve beyaz renkli rumi motifleri altın zeminden çıkıp kıvrım dallarla lacivert zemin üzerinde dolanmaktadır. Beyaz rumilerin hurdeleri pembe ile renklendirilmiştir.

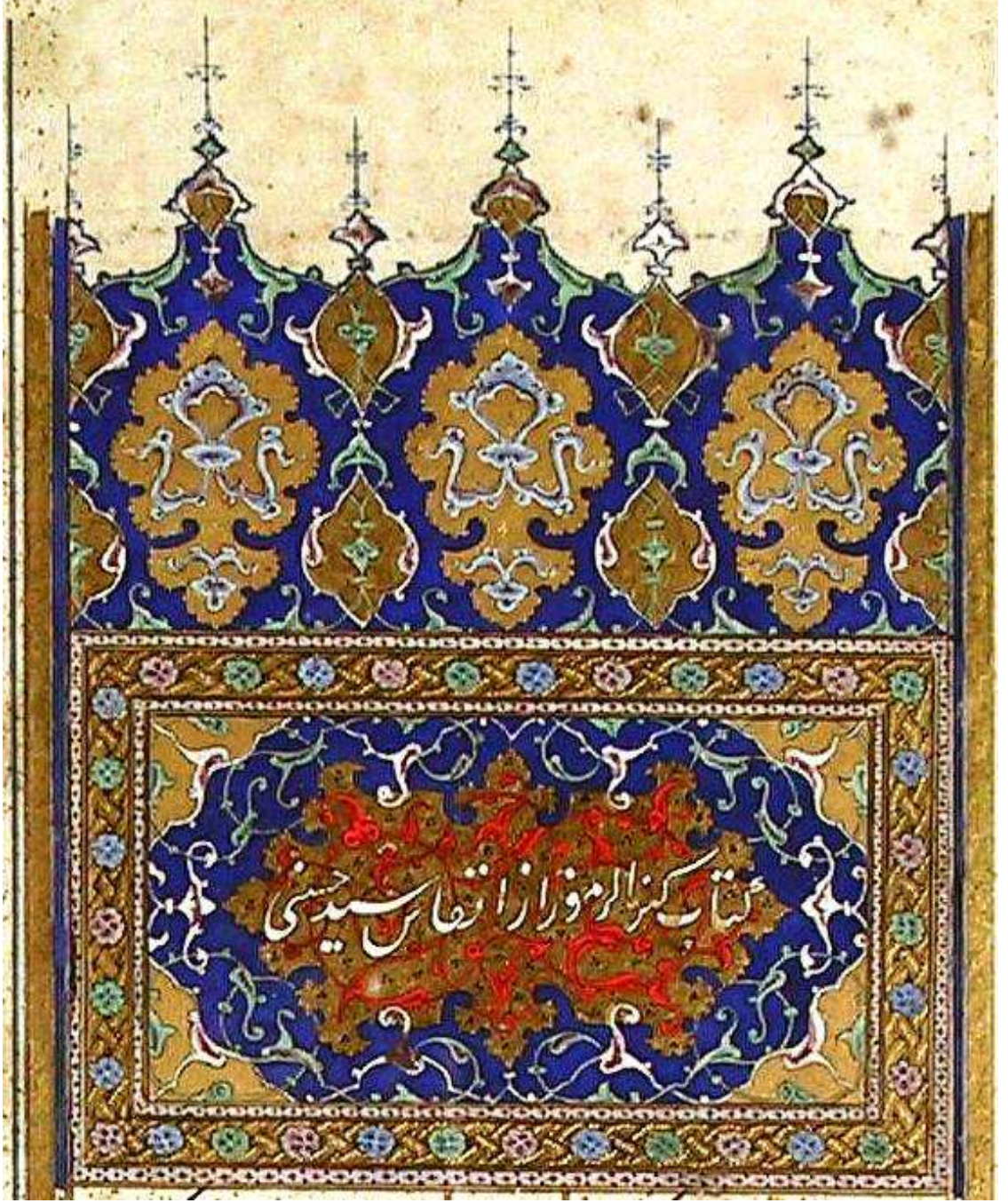
Dikdörtgen alanı, 1 mm. altın cetvel, 2 mm. beyaz zemin üzerine siyahla yapılmış kurtçuk, 1 mm. altın cetvel çevreler. Hemen sonrasında 6mm altın zemin üzerine uygulanmış geometrik ve bitkisel öğelerin yer aldığı zencerek bulunur. Zencerekte geometrik çizgiler siyah renkte olup, aralarına pembe, mavi ve yeşil renklerde penç motifi yerleştirilmiştir. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. beyaz üzerine siyah renkte kurtçuk, 1 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Başlık tezhibinde zemin rengi olarak lacivert ve altın kullanılmıştır. Mavi renkli bulut motiflerinin bulunduğu altın zemin dandanla ayrılmıştır. Kompozisyonda yer alan bir diğer motif ise yeşil ve beyaz renklerdeki rumilerdir. Lacivert zeminli alan beyaz ve yeşil renkteki rumilerle paftalanmıştır. Kompozisyon beyaz ve yeşil tepeliklerden çıkan lacivert tığlarla tamamlanmıştır. Başlık tezhibinin kenarları 2mm lacivert, 4mm altın cetvelle çevrilmiştir. Sayfada vakıf mührü yer alır.

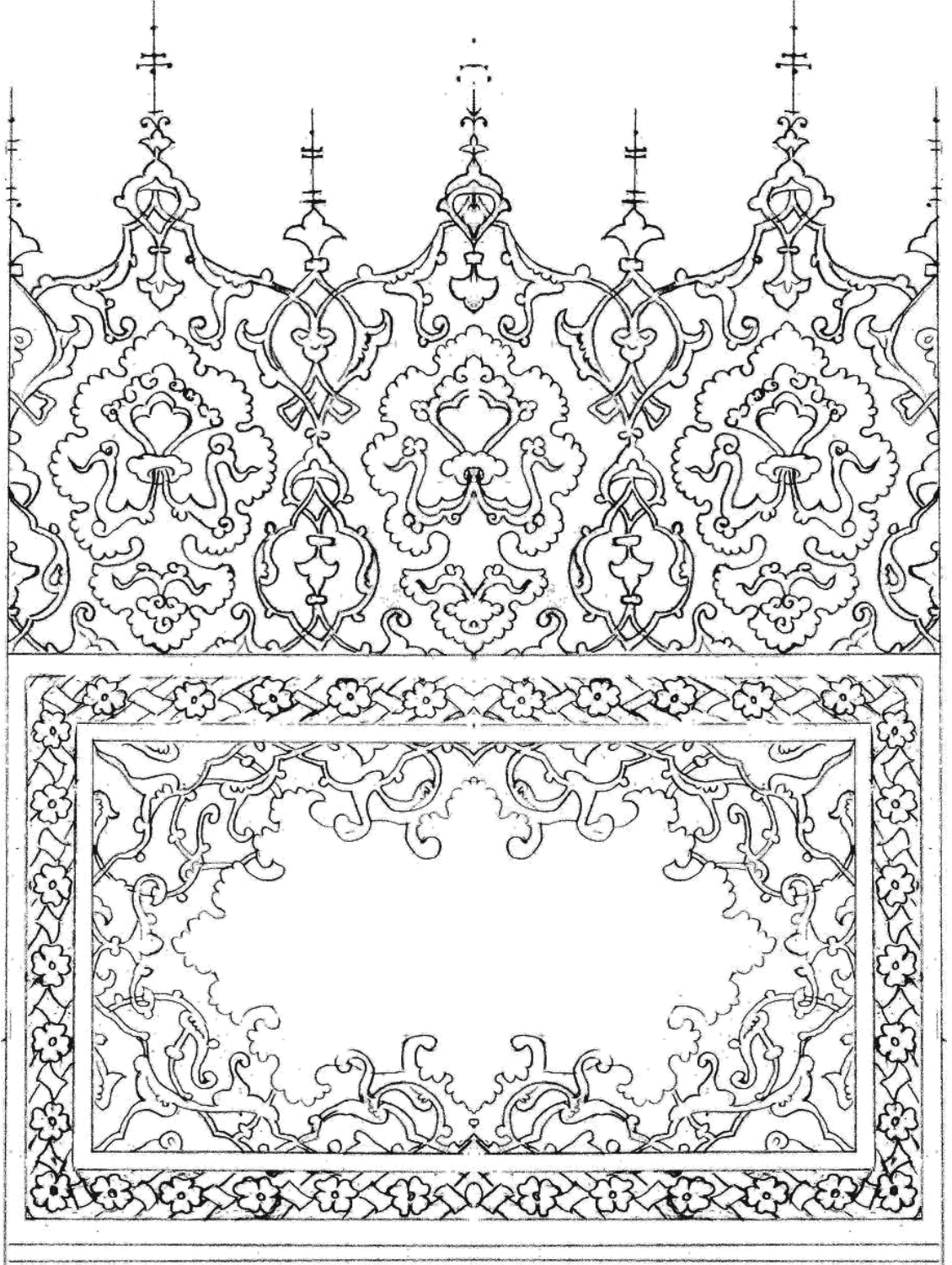
Kompozisyonda ayırma ve hurde rumi çeşitleri kullanılmıştır. Başlık tezhibindeki altın paftanın içinde dolantı bulut motifi ortabağla bağlanmıştır. Zencerek bölümünde, geometrik zencerek arasında dört yapraklı penç motifi yer almaktadır. Kompozisyon

tepeliklerden çıkan tığlarla tamamlanmıştır. Lacivert renkli tığlarda, geometrik şekiller ve noktalardan oluşmuş penç motifi uygulanmıştır.

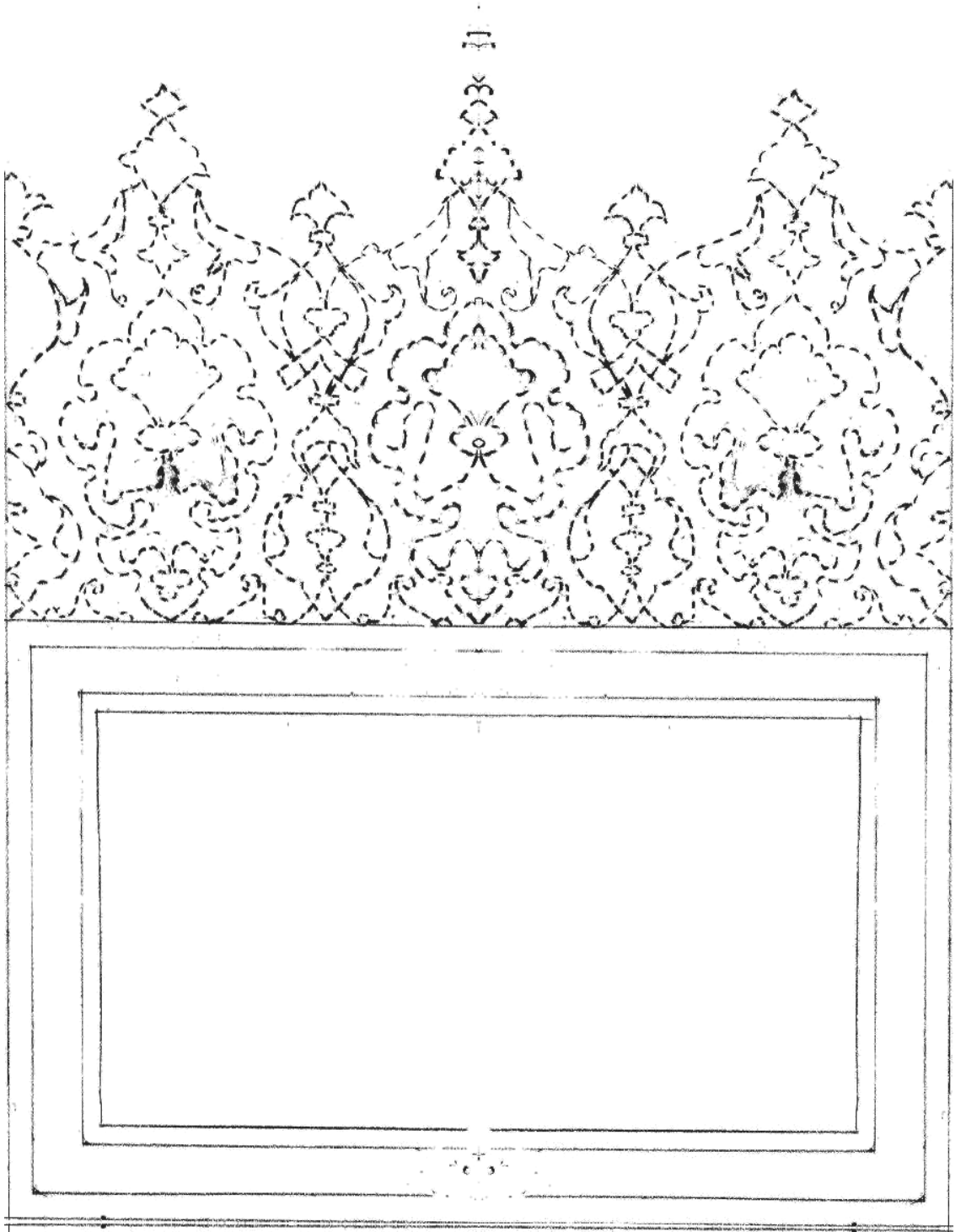
Resim 5: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi

Çizim 13: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi

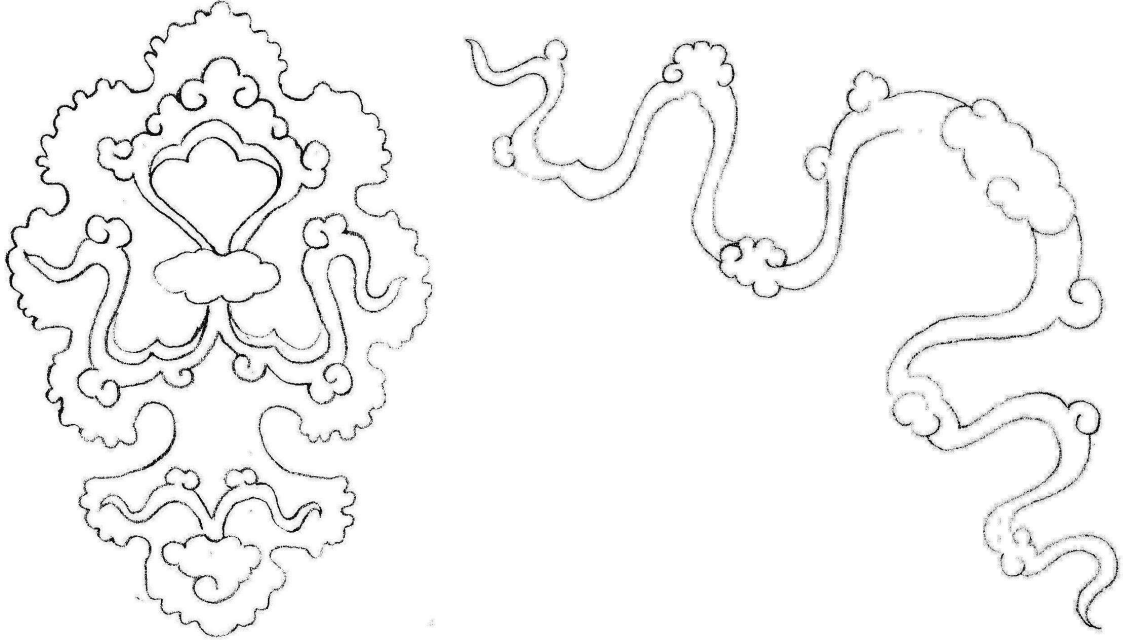

Çizim 14: İsmihan Sultan 337 / 1 Yazma Eser, 2b Başlık Tezhibi desen plan şeması

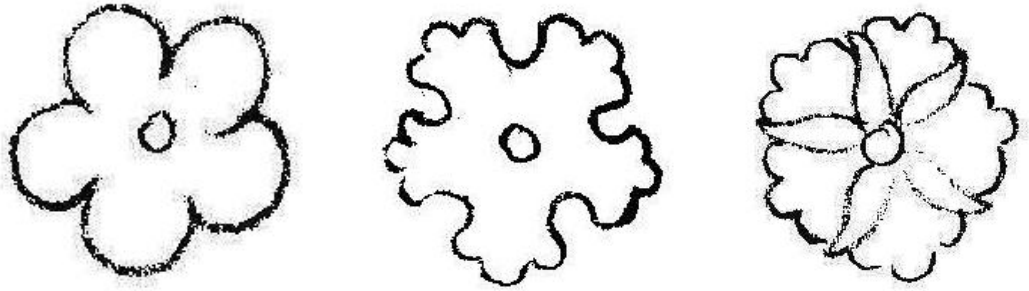

İsmihan Sultan 337 / 1 yazma eserde kullanılan motifler.

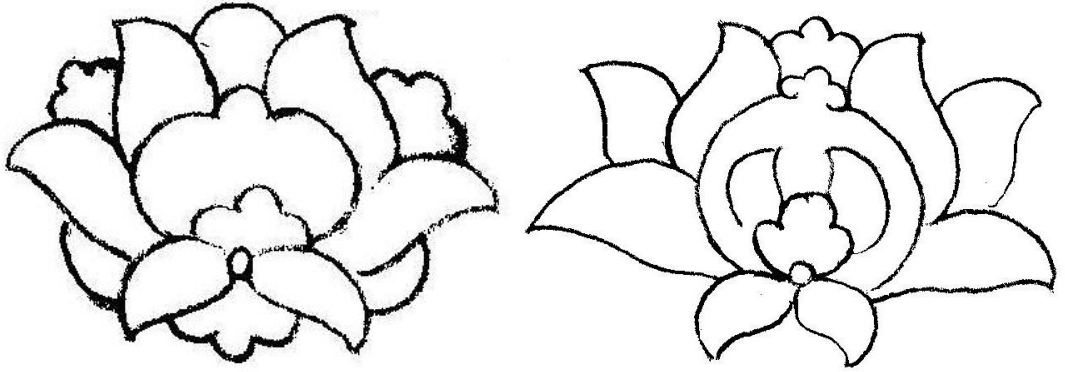
Çizim 15: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

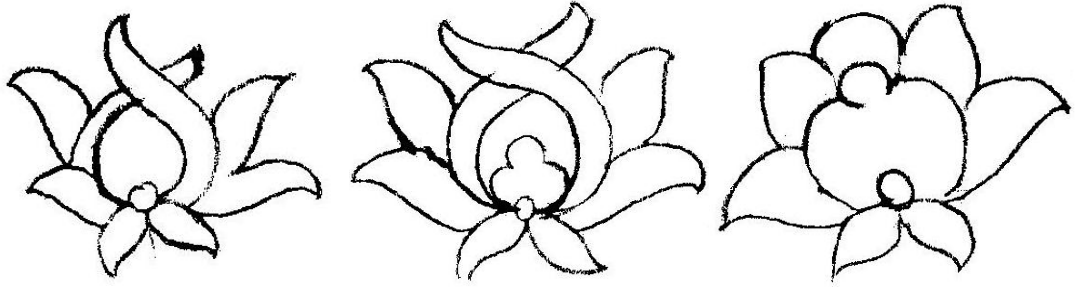
Çizim 16: Yazma eserde kullanılan penç motifleri

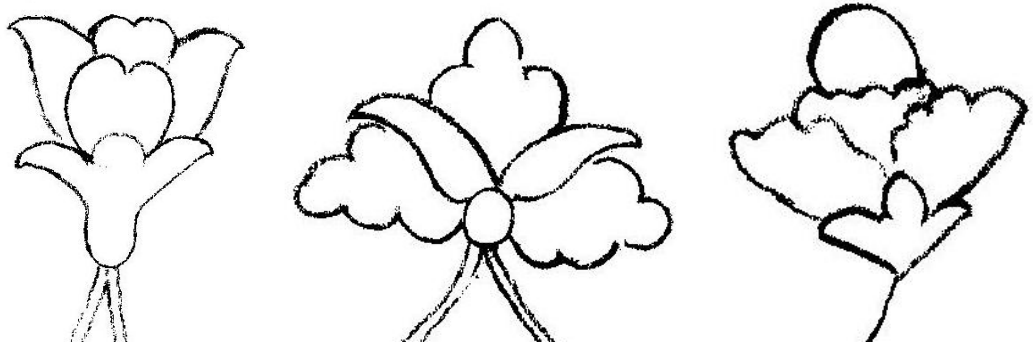
Çizim 17: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

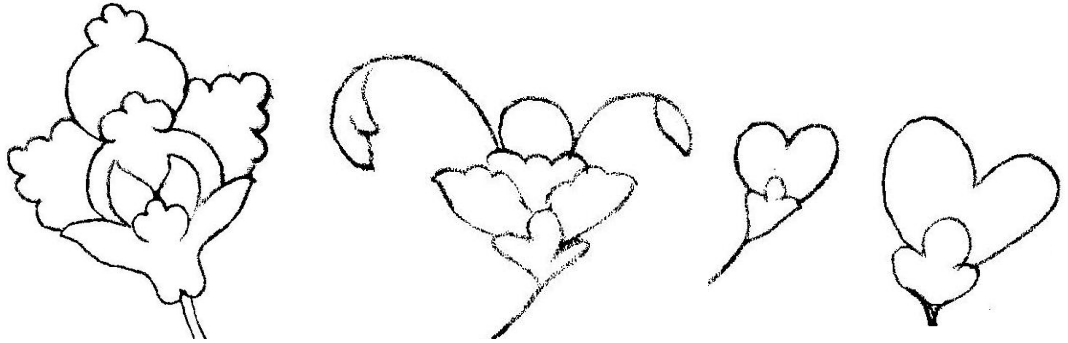
Çizim 18: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

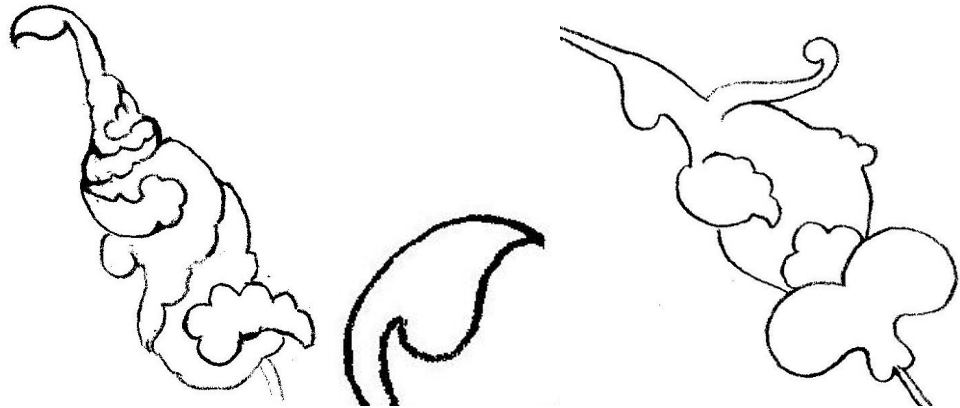
Çizim 19: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

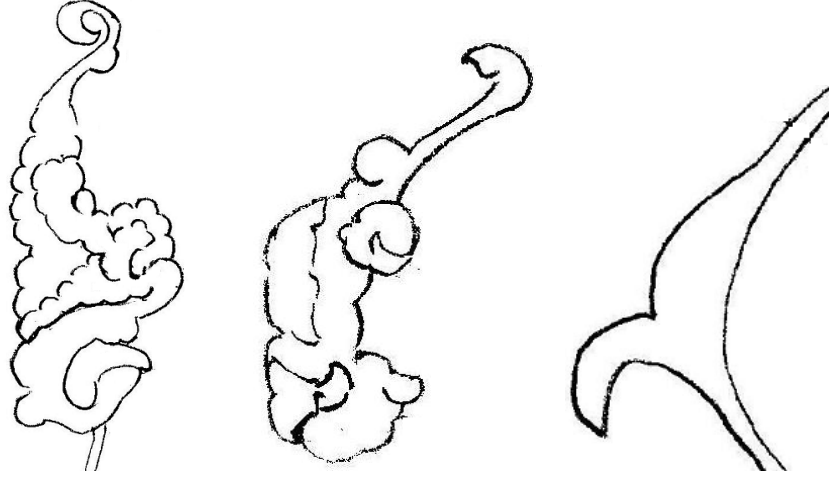
Çizim 20: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

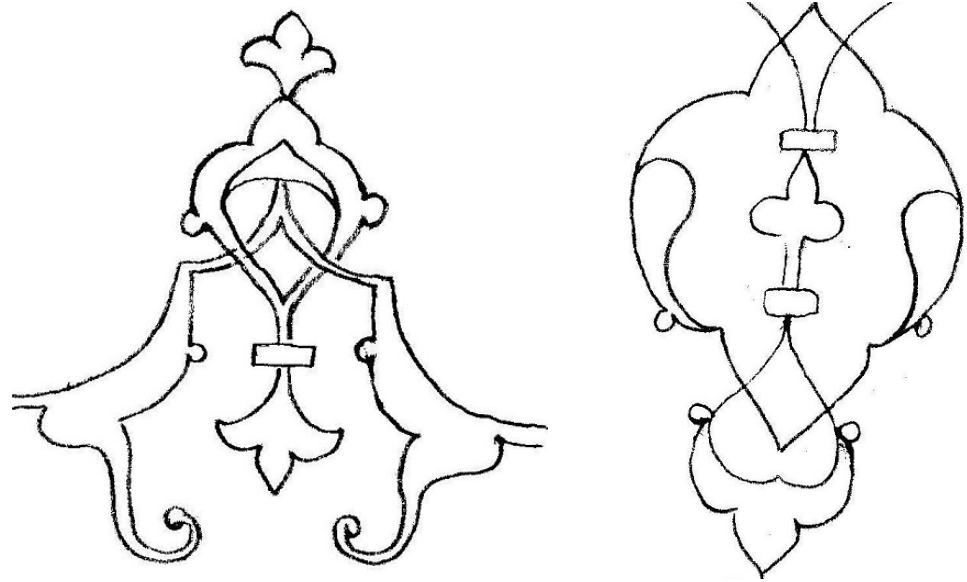
Çizim 21: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 22: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 23: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

2.2. Pertevniyal Bölümü 2 Katalog Numaralı Yazma Eser

Eser No	: II (B)
Bölüm Adı	: Pertevniyal 2
Dili	: Arapça
İstinsah Tarihi	: 959 H / 1551-1552 M
Konusu	: Kur'an-ı Kerim
Dış Ölçüsü	: Dış Ölçü: 255 x 168 mm,
İç Ölçü	: 170 x 98 mm.
Sayfa Sayısı	: 905
Satır Sayısı	: 11
Yazı Türü	: Nesih
Hattatı	: İbrahim İbn Derviş al-Buhari
Cilt	: Meşin cilt, miklepli, kabartmalı, salbek, şemseli, şirazeli

Pertevniyal 2 katalog numaralı eser Kur'an-ı Kerim'dir. Eserin cildi mülemma şemse cilttir. Siyah deri kullanılmıştır. Hem motifler hem de zemin altın bezemelidir.

Eser 959 H / 1552 M tarihinde istinsah edilmiş bir Kur'an-ı Kerim'dir. Hattatı İbrahim İbn Derviş al- Buhari'dir. Nesih yazıyla yazılan eser 905 sayfadan oluşmaktadır. Zahriye ve Serlevha sayfalarının bir bölümü tahribata uğramıştır. Eserin hemen hemen bütün sayfaları tezhiplidir. Sayfa kenarlarında tezhipler çeşitli formlar içinde karşımıza çıkar. Bu formların çevresi altın halkar ve renkli çift tahrir denen halkarla bezenmiştir.

Cilt

Katalog No : B1

Sayfa Adı : Dış Kapak

Dış kapak mülemma şemse cilttir. Siyah deri kullanılmıştır. Desen altın zemin üzerine altınla gömme tekniğiyle uygulanmıştır. Cilt salbek ve şemselidir. Gonca, penç, rumi ve yapraklardan oluşan desen yer almaktadır. ¼ simetri şeklinde kompozisyon uygulanmıştır. Kompozisyonun ortasındaki desen aşınmış durumda olduğundan nasıl bir motif olduğu pek anlaşılamamaktadır. Şemsenin etrafı küçük altın tığlarla çevrilmiştir. Salbekler de altın kaplı zemin üzerinde bulut, penç, gonca ve yapraklardan oluşan desen yer almaktadır. Salbek etrafında küçük altın tığlar bulunmaktadır.

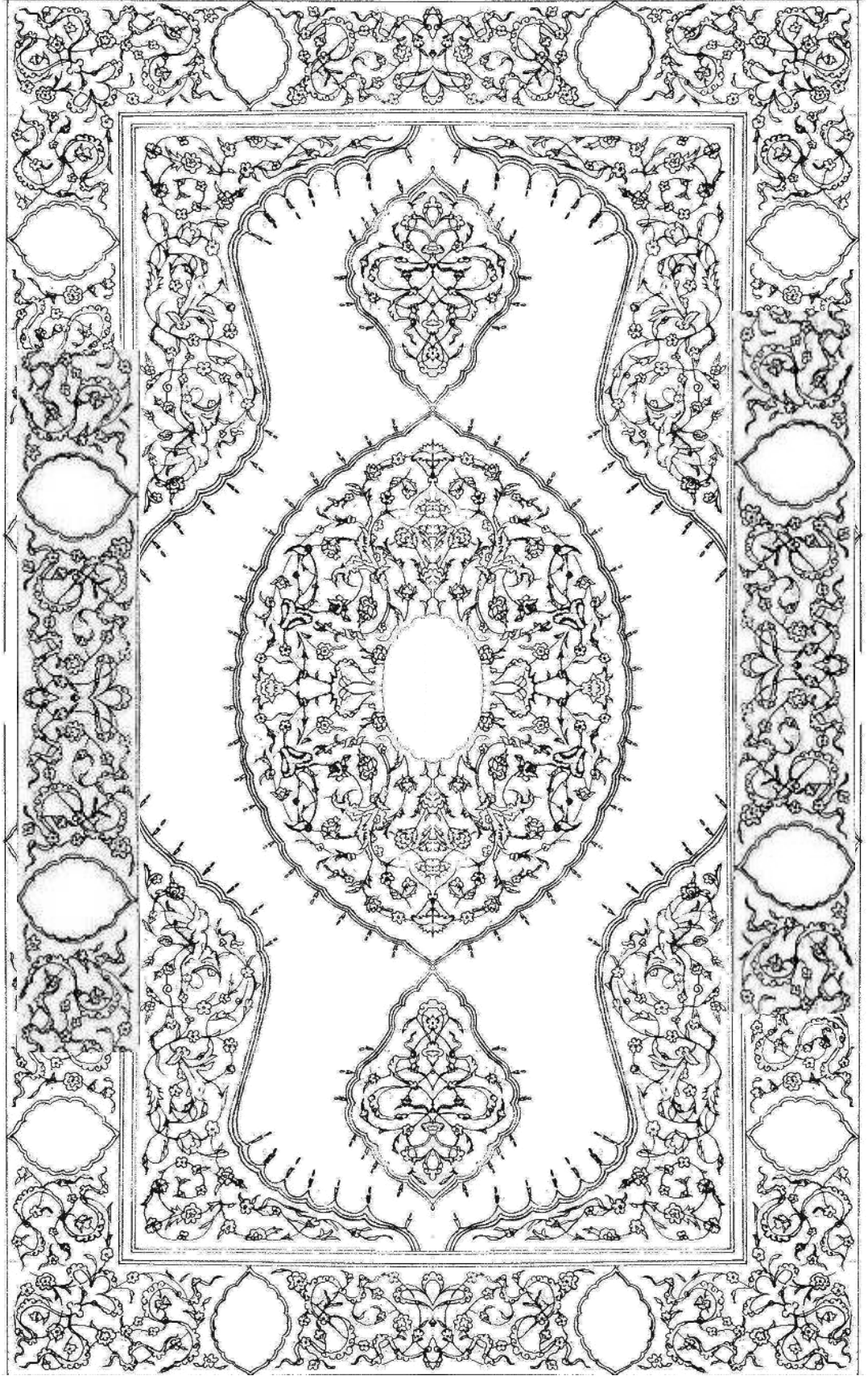
Köşebentlerde penç, gonca, rumi ve yapraklardan oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Köşebentlerden küçük altın tığlar çıkmaktadır. Köşebent ve şemse arasındaki alan boş bırakılmıştır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. altın zencerek ve 1 mm. altın cetvelle çerçeveselendirilmiştir.

Dış pervazda küçük şemse formunda 12 adet kartuş bulunmaktadır. Şemse şeklinde bu kartuşların içindeki desen aşınmış durumda olduğundan, pek anlaşılamamakla birlikte bazı çizgiler hatayi motifini anımsatmaktadır. Bu kartuşların aralarında kalan alan bulut, penç, hatayi, gonca ve yapraklardan oluşan kabartma desenle kaplıdır. Dış pervaz altın cetvel ve zencerekle çevrilmiştir.

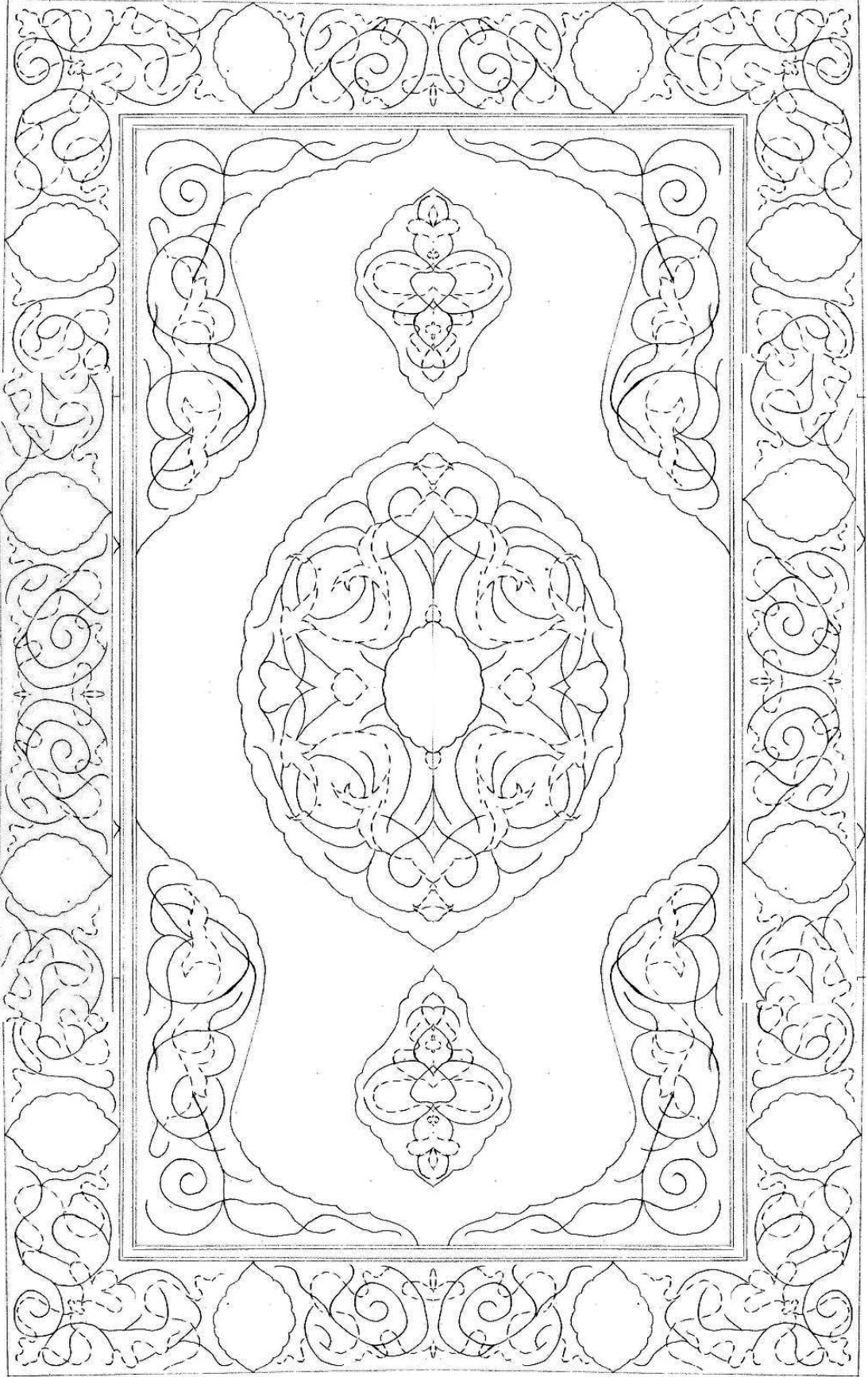
Resim 6: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak

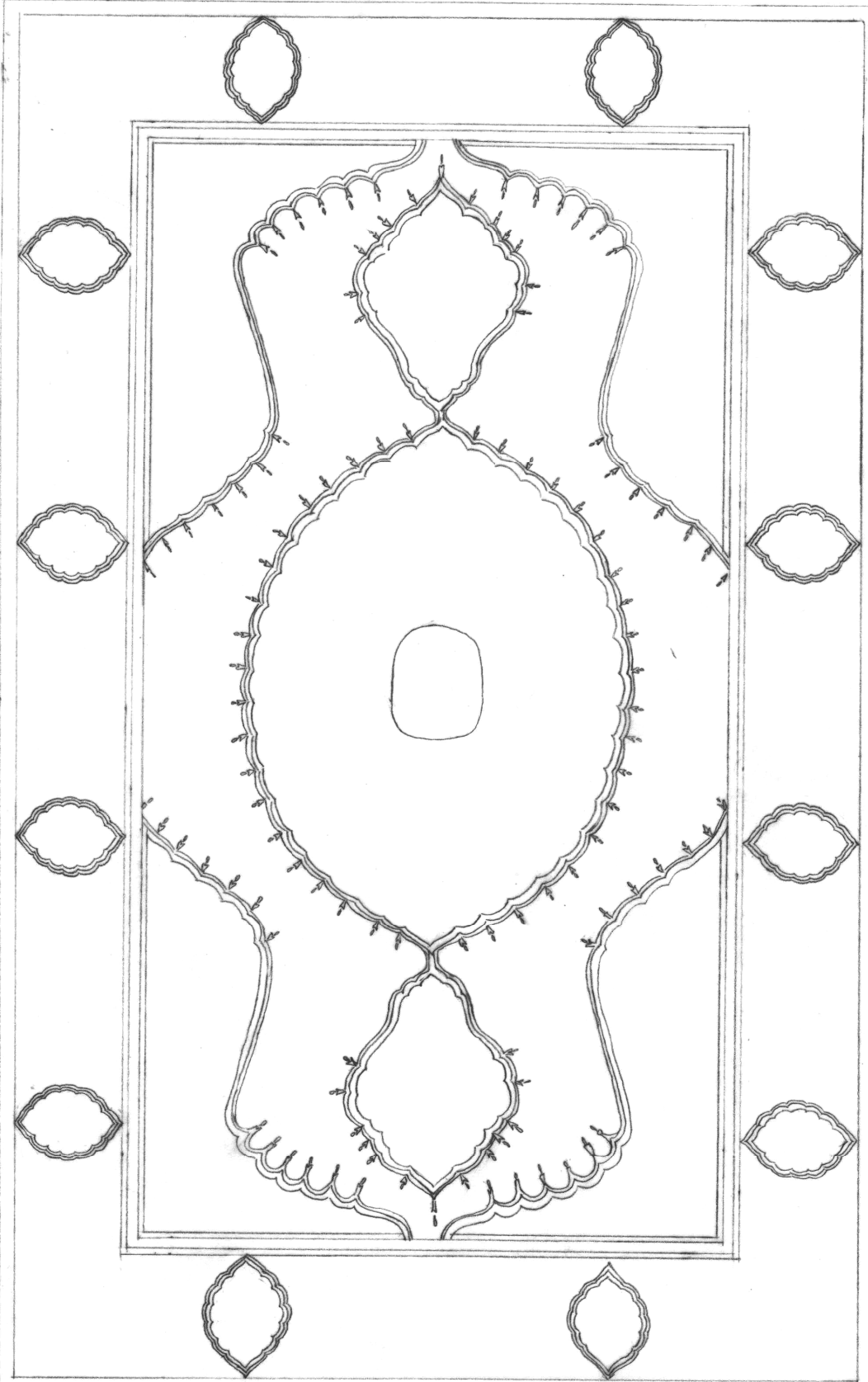
Çizim 24: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak

Çizim 25: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçesi

Çizim 26: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması

Mikleb

Katalog No : B2

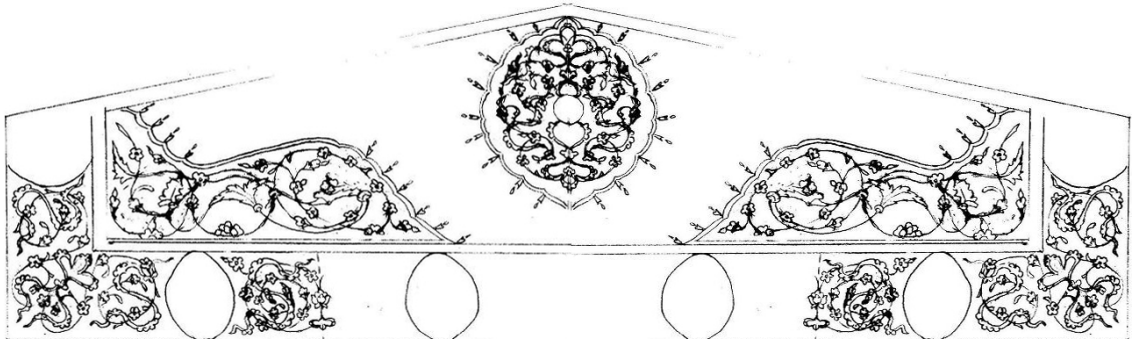
Sayfa Adı : Mikleb

Miklebinde yuvarlak, dilimli şemse bulunmaktadır. Şemse içinde bulut, penç, gonca ve yapraklardan oluşan kompozisyon yer almaktadır. Şemse çevresinde küçük altın tığlar vardır. Aynı tığlar köşebentlerde de bulunmaktadır. Köşebentlerde yaprak, rumi, penç ve gonca motiflerinden oluşan kompozisyon yer alır. Köşebentlerin bitiminde 1mm altın cetvel, 2 mm. zencerek,1mm altın cetvel vardır. Dış pervazda 6 adet küçük oval kartuşlar bulunmaktadır. Kartuşların aralarında kalan bölümde bulut, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan kompozisyon yer alır. Miklep Altın cetvellerle tamamlanmıştır.

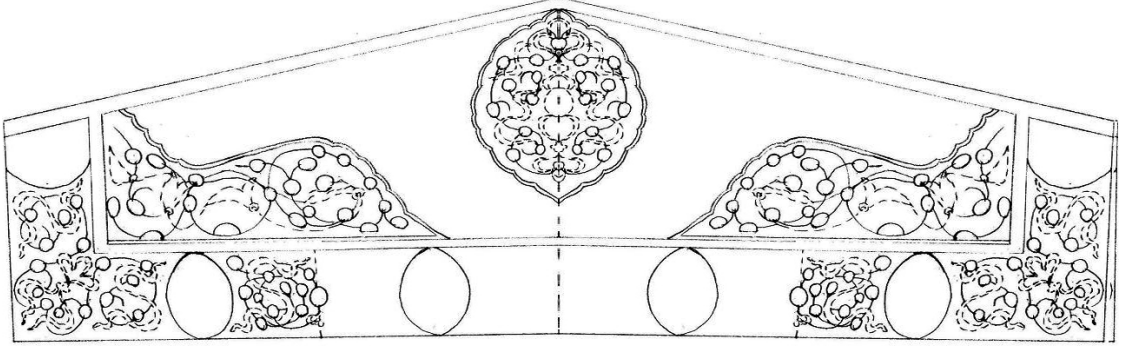
Resim 7: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi

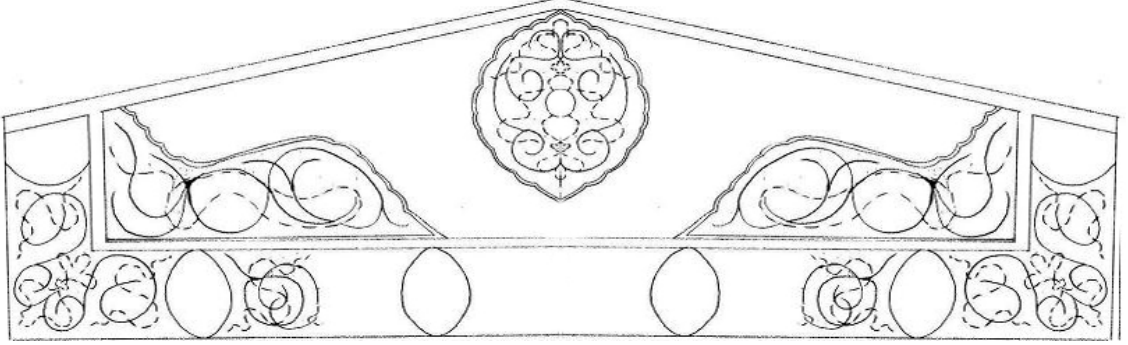
Çizim 27: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi deseni

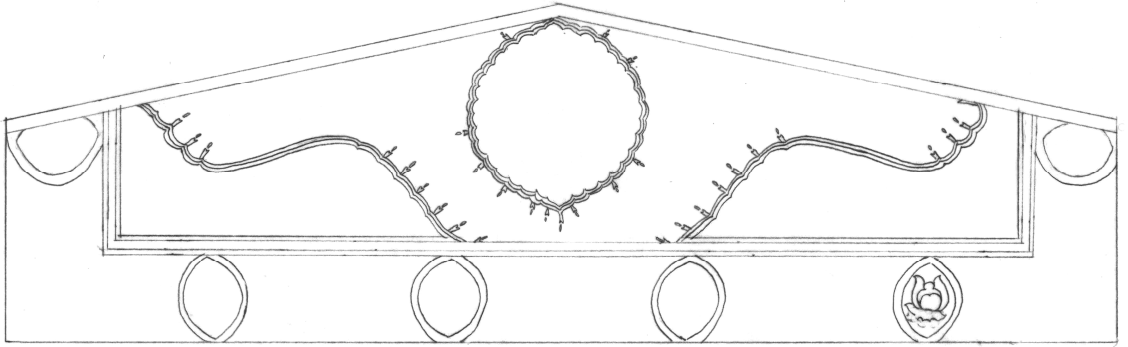
Çizim 28: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen kanaviçesi

Çizim 29: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen plan şeması

Çizim 30: Pertevniyal Yazma Eser, cilt dış kapak miklebi desen planı

İç Kapak

Katalog No : B3

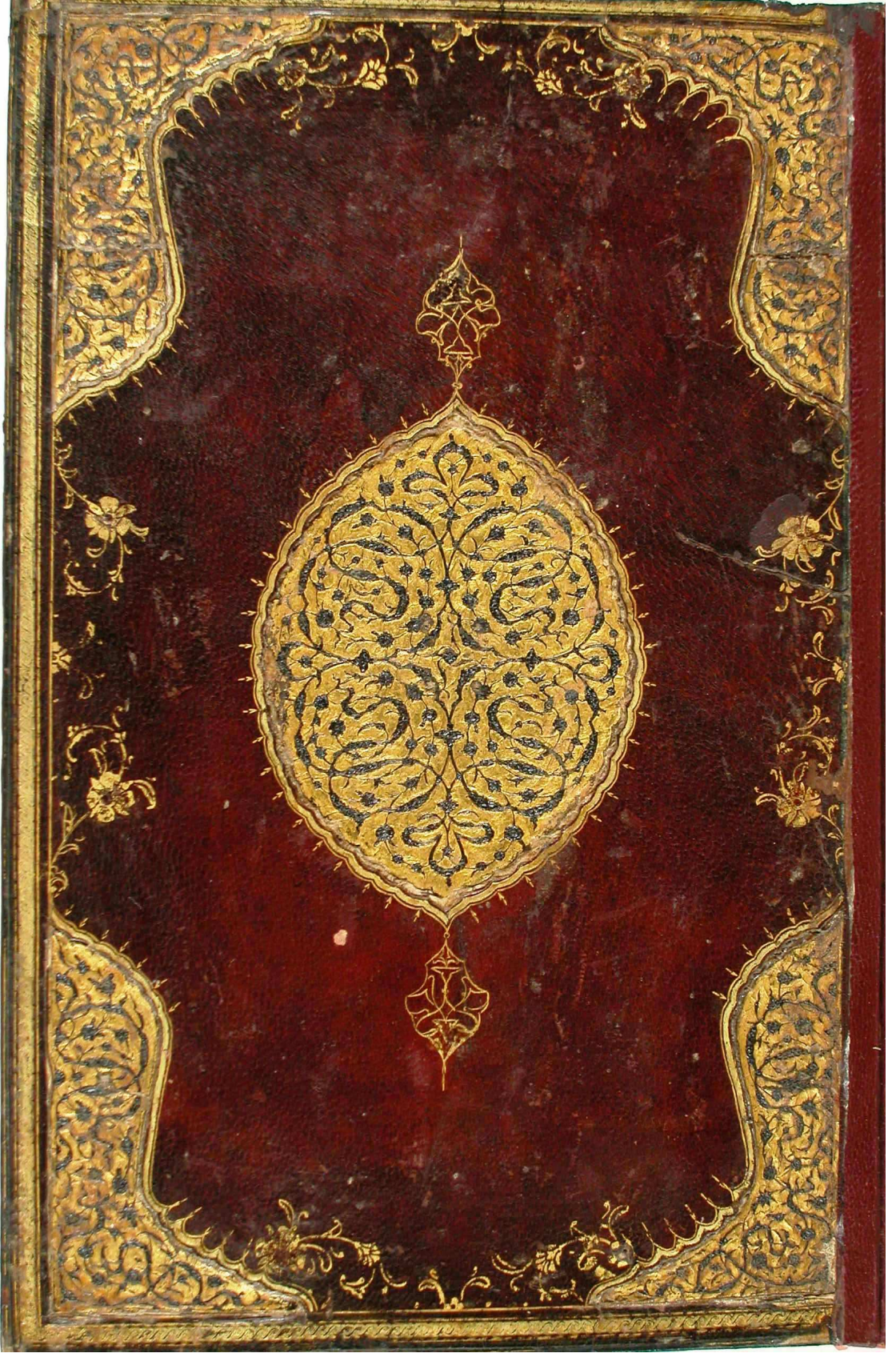
Sayfa Adı : İç Kapak

İç kapak bordo renkli deriden yapılmıştır. Alttan ayırma şemse cilttir. Zemin altın yıldız olup, deri kapağa presle basılmış olan şemse motifleri deri rengindedir. Cilt salbek, şemselidir. Şemsenin içinde bulut, gonca, penç ve yapraklardan oluşan desen yer almaktadır. Kompozisyon $\frac{1}{4}$ simetri olarak uygulanmıştır.

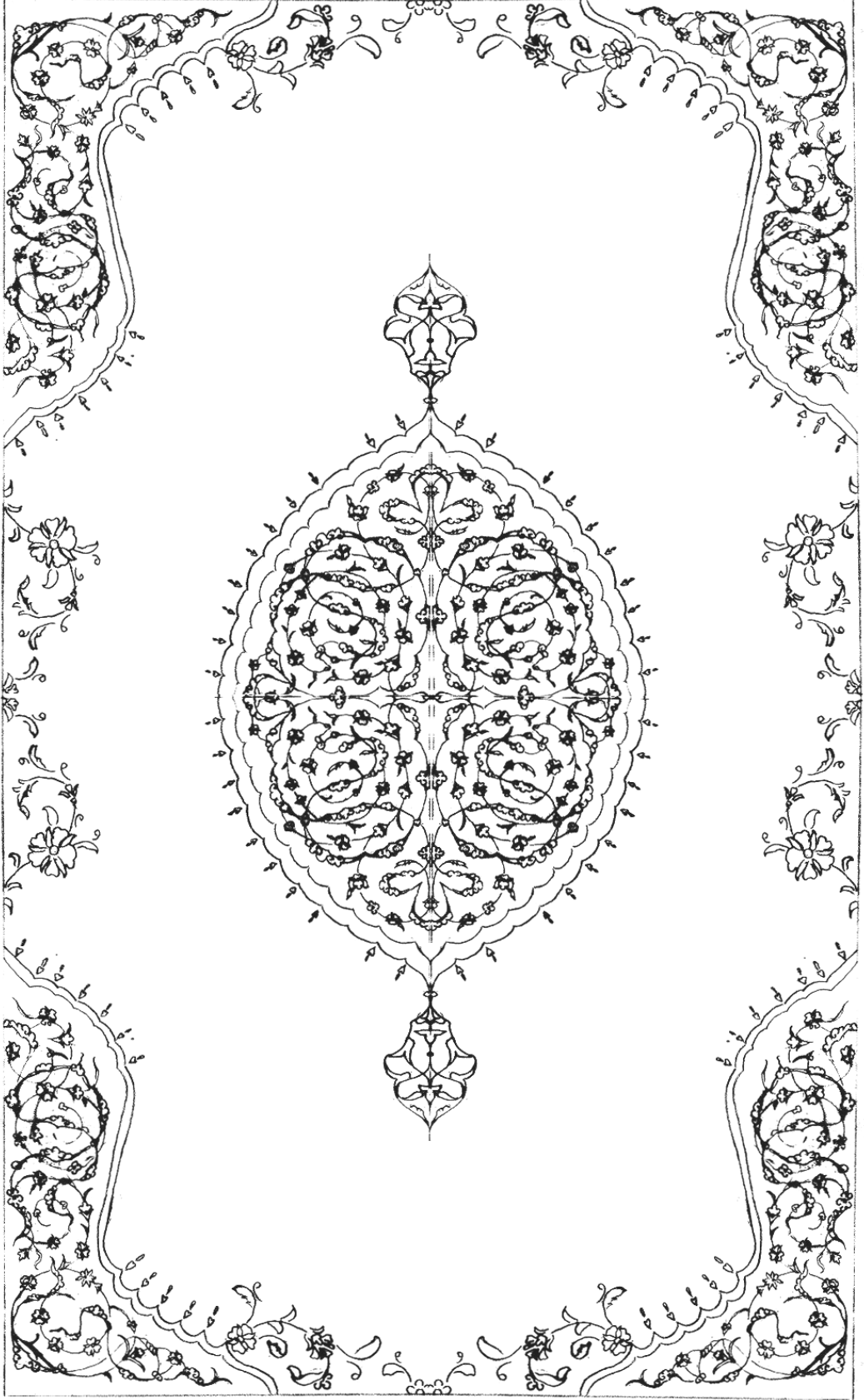
Bulutlar şemse formu içinde kıvrılarak dolanırken ortada birleştirilip küçük bulut kümesiyle bağlanmıştır. Gonca, penç ve yaprak motifleri kıvrımlı dallar üzerinde bulutların arasından girip çıkarak dolandırılmıştır. Bulutlar ve dallar dans eder gibi ahenk ve uyum içerisinde kompozisyonda yer alır. Şemsenin etrafındaki altın dandanlardan küçük altın tığlar çıkarılmıştır. Salbek içinde bordo zemin üzerine altınla çizilmiş rumi motifleri vardır.

Köşebentlerde de kıvrılarak dolanan bulutlar arasında kıvrımlı dallar üzerinde penç, gonca ve yapraklardan oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Zemin altın desen siyah renktedir, kuzu ve dandanlar altınla çizilmiştir. Köşebentlerde küçük altın tığlar vardır. Köşebentlerin arasındaki boşlukta kıvrımlı dal üzerinde penç, gonca ve yapraklardan oluşan küçük desen yer alır. İki köşebentin tam orta noktasında altın cetvelden çıkan yarım penç motifi ve yapraklar vardır. Altın cetvel ve zencerekle cilt tamamlanmıştır.

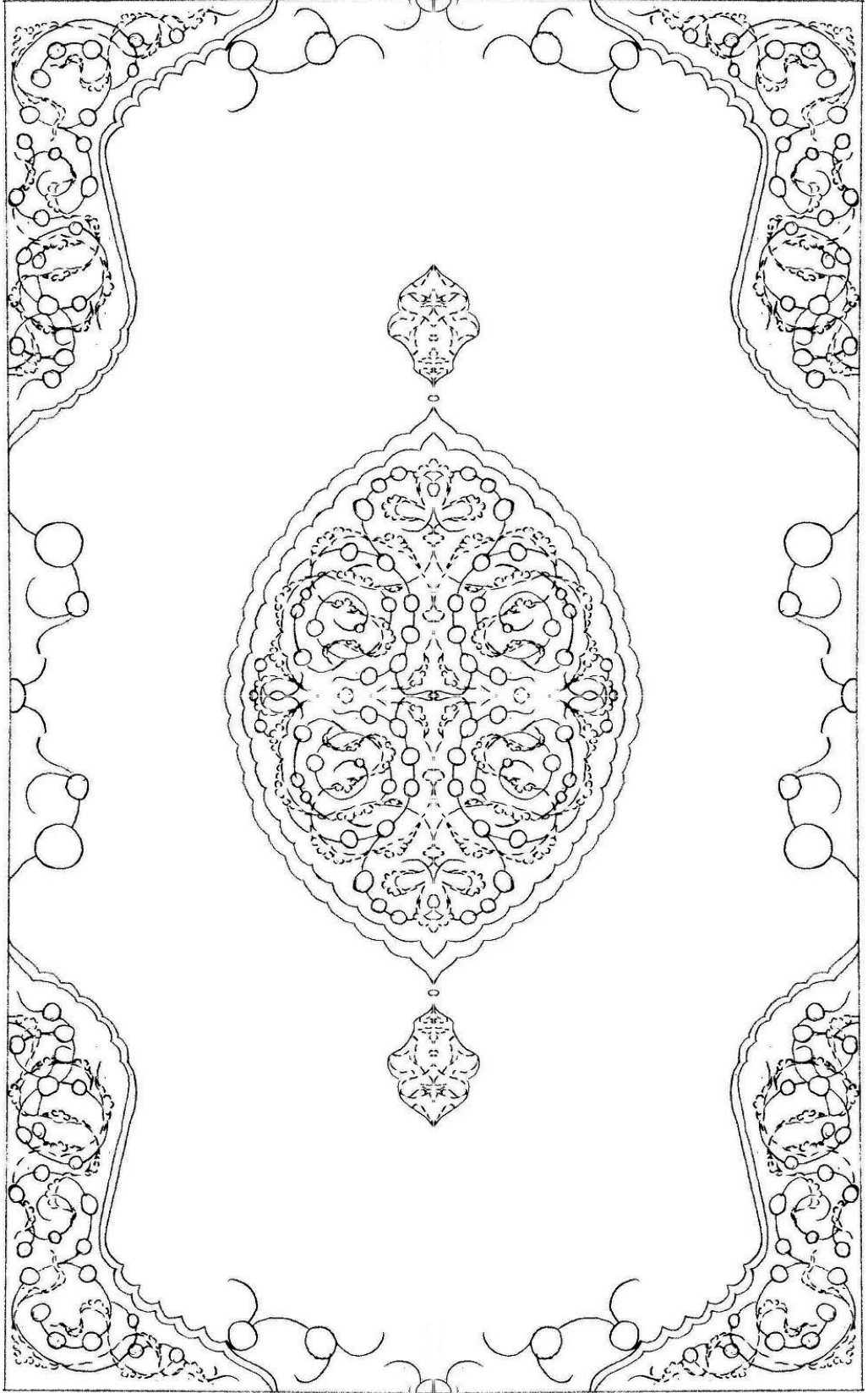
Resim 8: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak

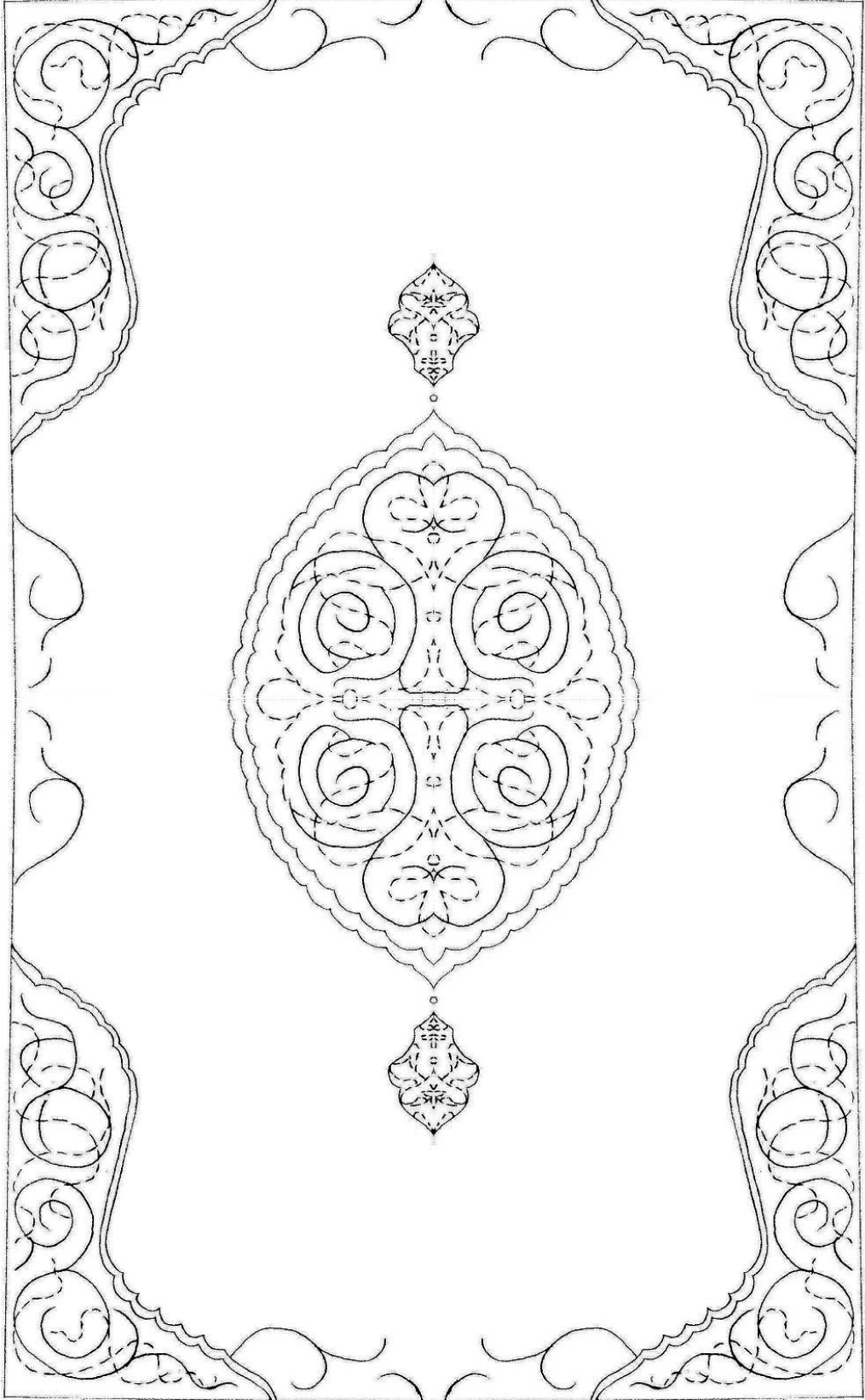
Çizim 31: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak

Çizim 32: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçesi

Çizim 33: Pertevniyal Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması kanaviçesi

2.2.1. Tezhip Özellikleri

ZAHİRİYE SAYFASI

Katalog No : B4

Müzehhep Sayfa : Zahriye

Sayfa Numarası : 1b

Kullanılan Renkler : Lacivert, altın, mavi, kırmızı, siyah, pembe, yeşil, turuncu, sarı

Kullanılan Motifler : Rumi, hatayi, penç, gonca, yaprak

Eserin şemse formundaki tezhipli alanının bir bölümü ve köşebentlerin bir bölümü tahrip olmuş, desenler kaybolmuştur. Sayfada salbek'in sağında ve solunda iki adet vakıf mührü yer almaktadır.

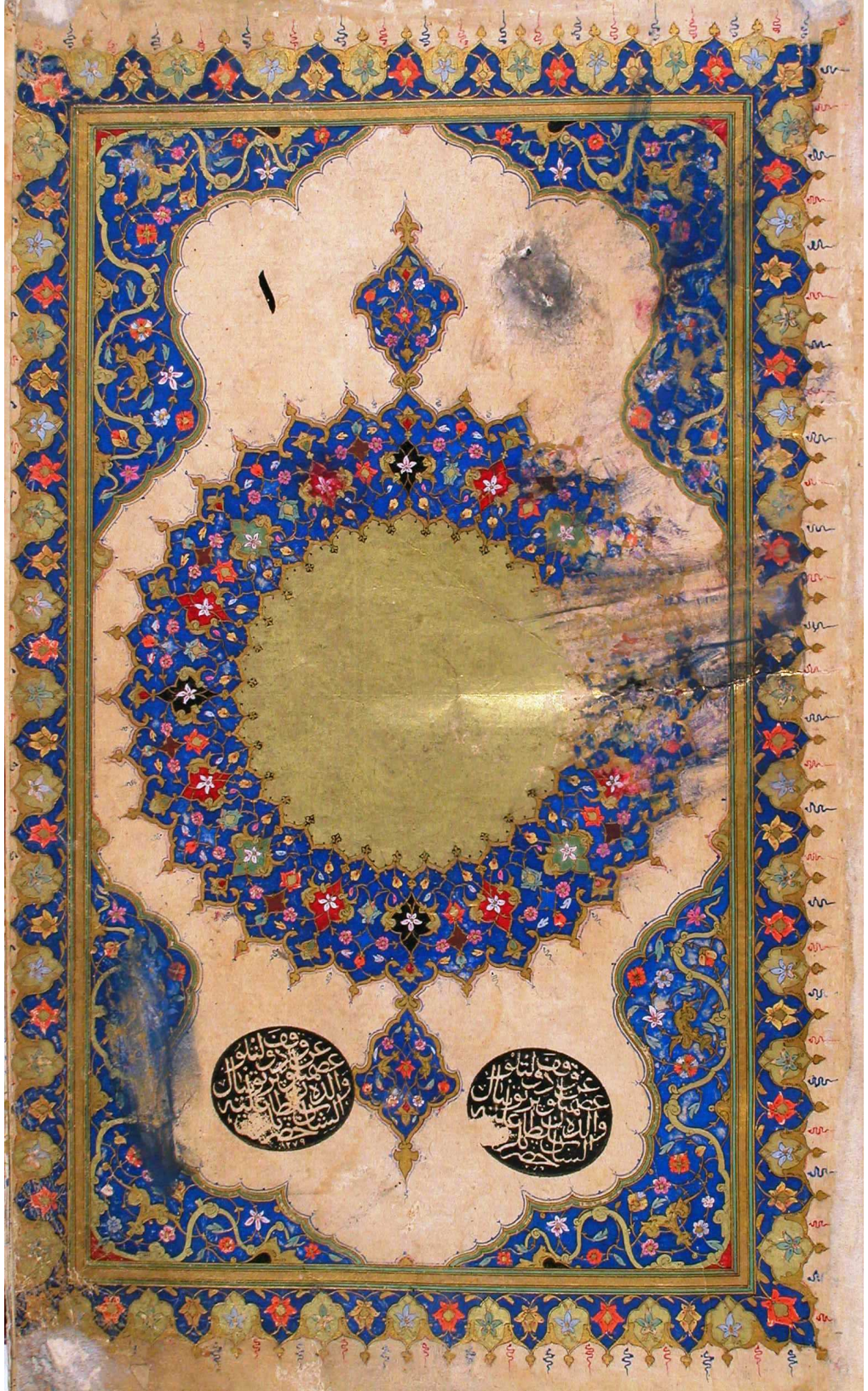
Sayfanın tamamı tezhiplidir. Şemse formunun ortasında tepelikli dendanlarla ayrılmış, altınla kaplı yazısız boş alan yer alır. Bu alan yeşil altınla boyanmış olup dendanlar sarı altınla çizilmiştir. Şemsenin tezhipli alanının zemini lacivert renktedir. Bu alan altın rumilerle paftalanmıştır. Her bir ruminin zemini siyah, kırmızı ve yeşile boyanmıştır. Bu rumilerin içindeki beyaz pençlerden çıkan dallar lacivert zemin üzerinde dolanır. Bu dallar üzerinde hatayi, penç, gonca ve yaprak motifleri yer alır. Hatayi, penç ve goncalarda; turuncu, yeşil, mavi, sarı ve pembe renkler kullanılmıştır. Şemsenin etrafında tepelikli altın dendanlar bulunur. Lacivertle çizilmiş kuzulardan küçük lacivert tığlar çıkarılmıştır.

Salbek içi zemini lacivert renge boyanmış olup altın rumiyle ayrılmıştır. Ruminin ortasında turuncu hatayi motifi bulunur. Hatayi motifinden çıkan dallar simetrik olarak sağa ve sola kıvrılmaktadır. Dallar üzerindeki yaprak, penç ve goncalarda altın, beyaz, pembe, turuncu ve yeşil renkler kullanılmıştır. Kompozisyon ½ simetri şeklinde uygulanmıştır. Salbek çevresinde küçük lacivert tığlar vardır.

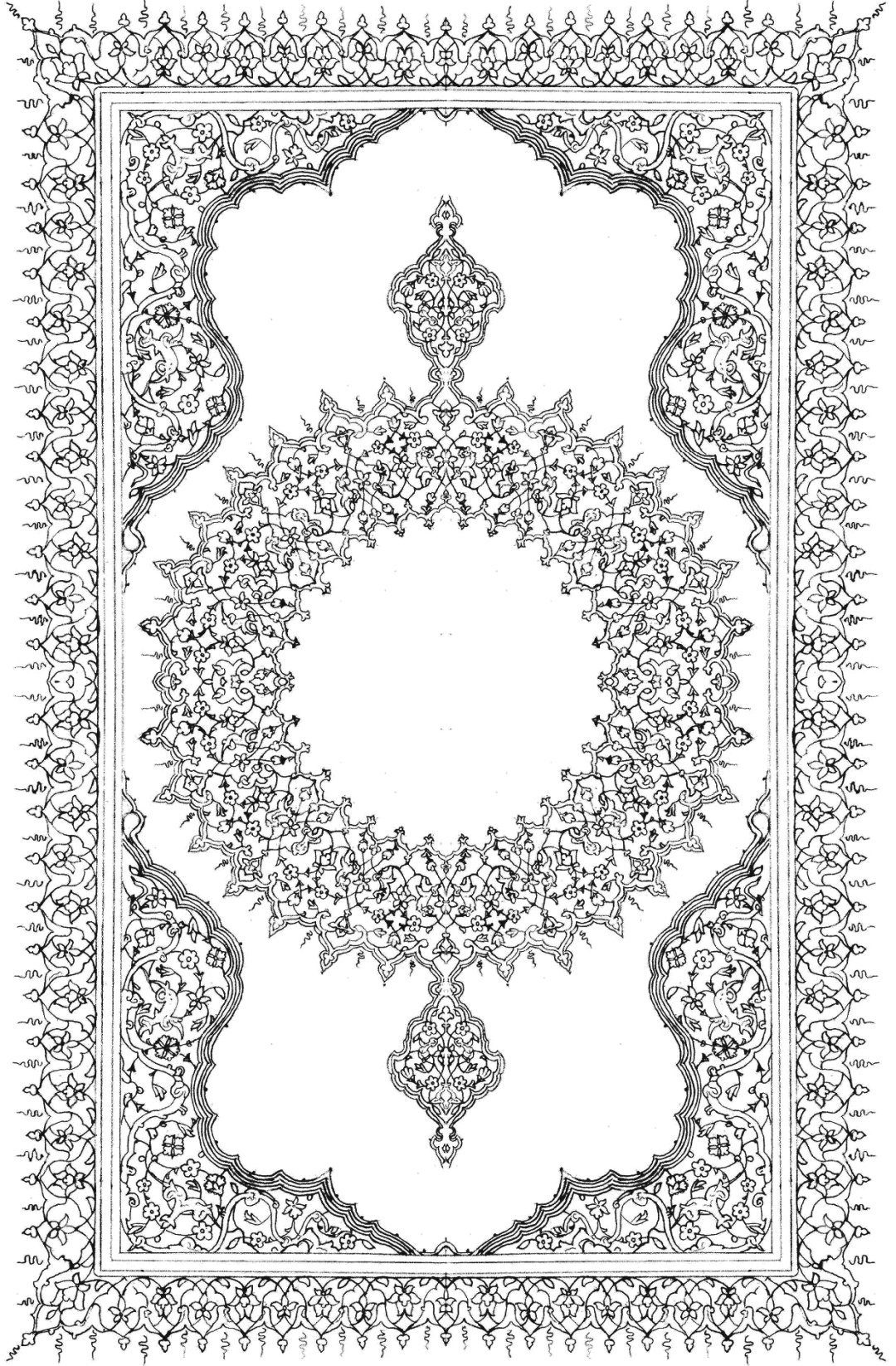
Köşebentlerin zemini lacivert renklidir. Köşede rumilerin ayırdığı küçük alan kırmızı renkle, sayfa kenarındaki ruminin içi ise siyah renkle boyanmıştır. Rumilerin arasında, altın yaparak ve kıvrımlı dallardan oluşan bitkisel serbest kompozisyon uygulanmıştır.

Penç, gonca ve yapraklarda; pembe, turuncu, mavi, sarı, beyaz ve yeşil renkler kullanılmıştır. Motiflerin tahrirleri siyahla çekilmiştir. Köşebentlerin dendanları 1 mm. altın, 1mm yeşil ve 1mm altınla çizilmiştir. Köşebentlerin çevresi 0,5 mm. altın, 0,5 mm. yeşil renk, 0,5 mm. altın, 2 mm. altın, 0,5 mm. altın, 0,5 mm. yeşil renk, 0,5 mm. altın cetvelle çerçevesi çizilmiştir. Cetvellerin bitiminde rumilerle paftalanmış tezhipli alan başlar. Rumiler sarı altın zemin yeşil altın ve rumilerin dışında kalan alanın zemini lacivert renklidir. Lacivert zemin üzerinde turuncu ve sarı renkli hatayiler yer alır. Bu hatayilerden çıkan dallar rumilerin içinde bulunan mavi ve yeşil renkli pençlerle birleşir. Tepeliklerin aralarından çıkan mavi ve kırmızı renkli tığlarla kompozisyon tamamlanmıştır.

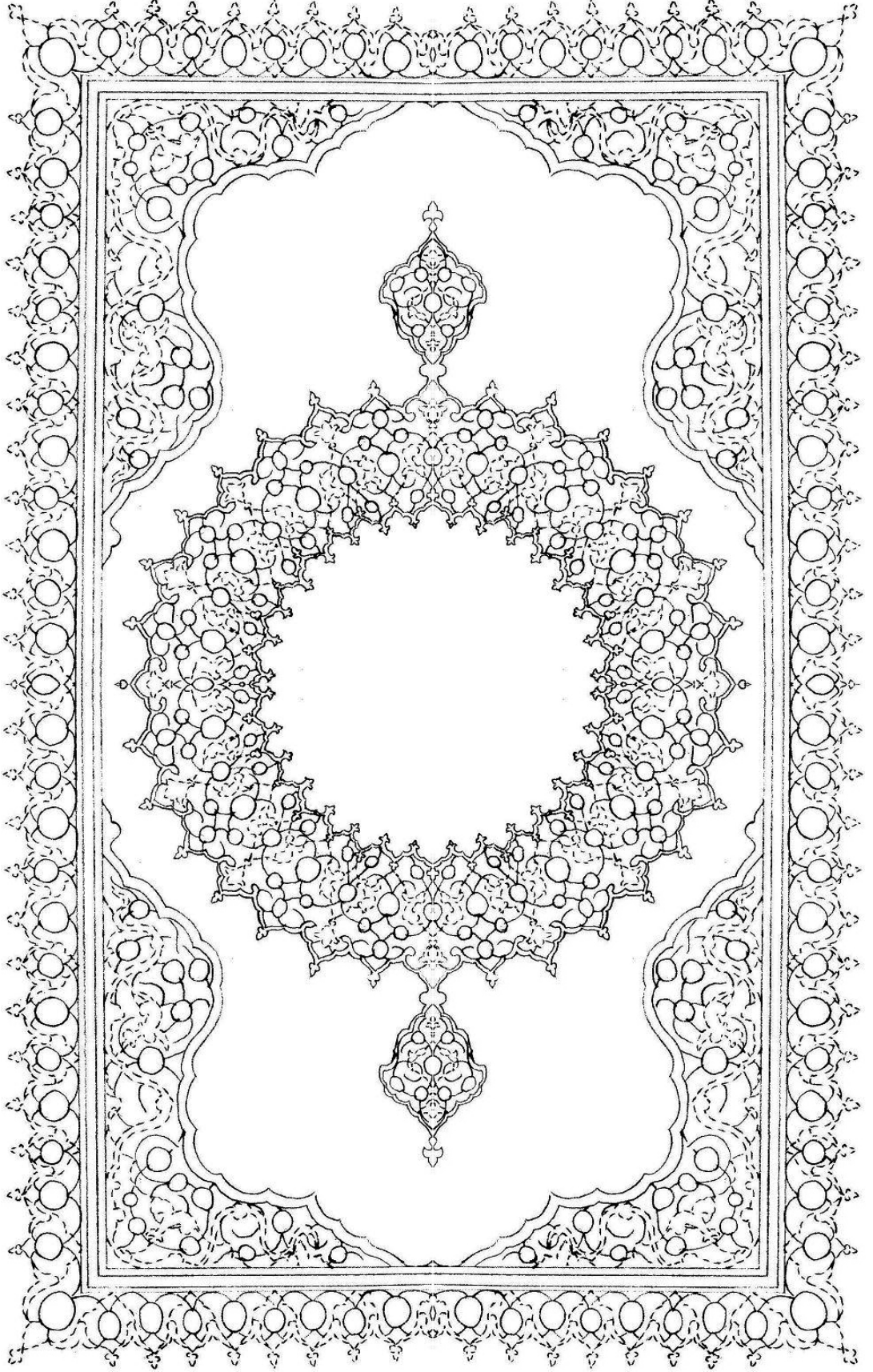
Resim 9: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası

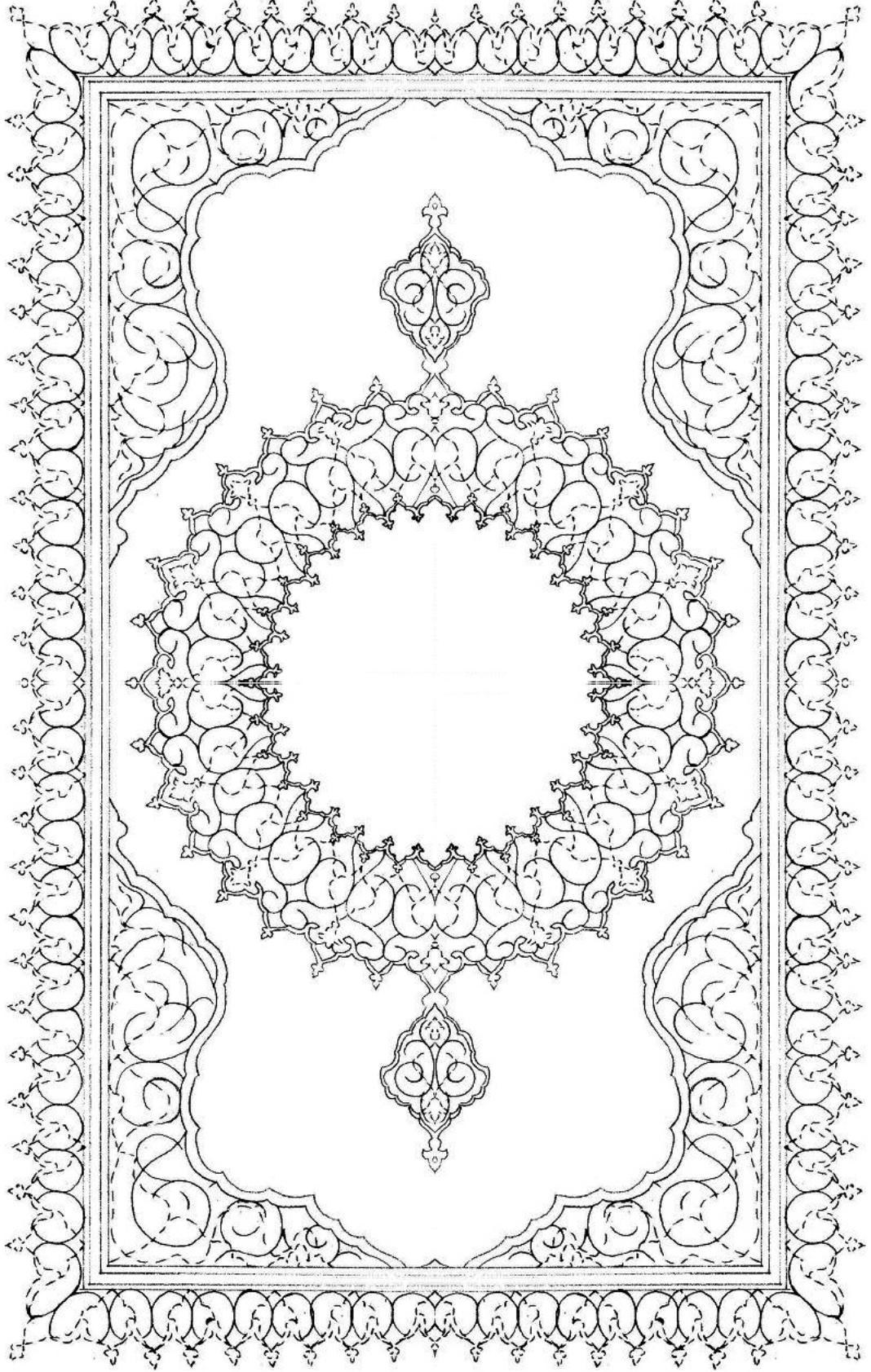
Çizim 34: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası

Çizim 35: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası kanaviçesi

Çizim 36: Pertevniyal Yazma Eser, Zahriye Sayfası desen plan şeması

Serlevha Tezhibi

Katalog No : B5

Müzehhep Sayfa : Serlevha

Sayfa Numarası : 2a-2b

Kullanılan Renkler : Lacivert, sarı altın, yeşil altın, turuncu, kırmızı, sarı, pembe, beyaz, yeşil

Kullanılan Motifler : Bulut, rumi, penç, hatayi, gonca, yaprak

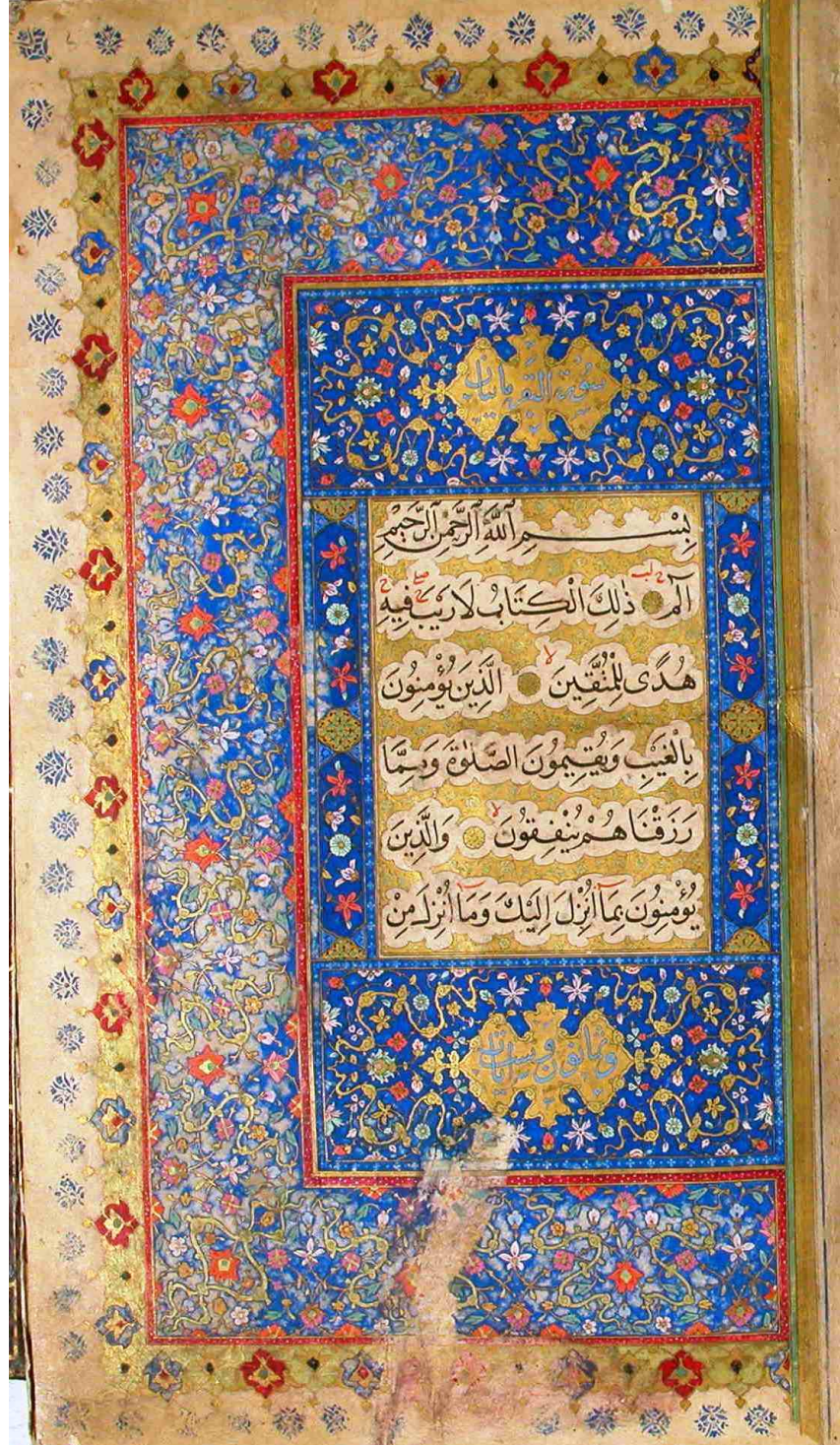
Fâtiha ve Bakara sürelerinin yer aldığı karşılıklı iki sayfada zengin bir tezhip görülmektedir. Bakara suresinin bulunduğu tezhipli sayfa aşınmış, desenin bir kısmı kaybolmuştur. Sayfada yer alan yazıda altınla yapılmış beyne's-süturlar ve duraklar mevcuttur.

Surenin sağ ve sol kenarlarında 0,5 mm. altın cetvel, 1,5 mm. mavi zemin üzerine beyazla çizilmiş kurtçuk ve 0,5 mm. altın cetveller bulunmaktadır. Cetvellerin bitiminde 8 mm. genişliğinde zencerek yer alır. Zencereğin içi dikdörtgen kartuşlarla bölünmüş olup bu kartuşların arasında irice, altınla boyanmış penç motifleri vardır. Dikdörtgen kartuşların içinde S şeklinde kıvrılmış dallar üzerinde penç ve gonca motifleri yer alır. Kartuşların zemini mavi olup motiflerde turuncu ve beyaz kullanılmıştır. Surenin alt ve üst kısmında bulunan dikdörtgen şeklinde tezhipli alan, 0,5 mm. altın cetvel, 1,5 mm. mavi zemin üzerine beyazla çizilmiş kutçuk ve tekrar 0,5 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir. Dikdörtgen alanın zemini lacivert renktedir. Ortada yer alan yazının bulunduğu bölüm altın bulutlarla ayrılmıştır. Yazı altın zemin üzerine açık mavi renkte yazılmıştır. Dikdörtgen alan içinde ¼ simetri kompozisyon uygulanmıştır. Bulutlar arasında, kıvrımlı dalların dolandığı bitkisel motiflerden oluşan desen yer alır.

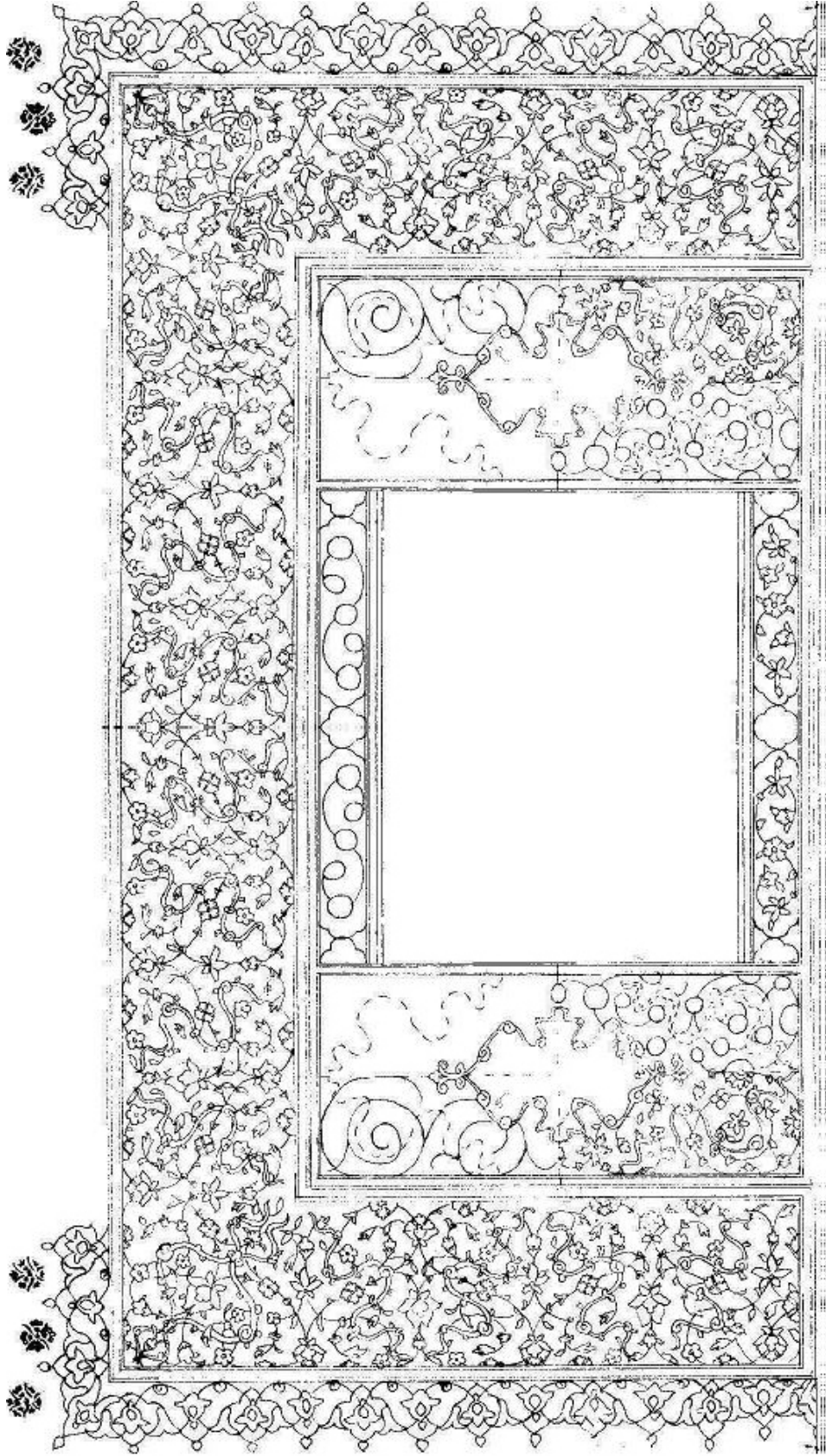
Tezhipli iç pervaz 0,5 mm. altın cetvel, 1,5 mm. kırmızı zemin üzerine beyazla çizilmiş kurtçuk ve tekrar 0,5 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir. Lacivert zemin üzerinde altın bulutlar simetrik olarak yerleştirilmiştir. Bulutların arasında, turuncu ve pembe renkli hatayilerden uzanarak dolanan dallarda gonca, penç ve yaprak motifleri vardır. Bu motiflerde sarı, mavi, pembe, beyaz ve yeşil renkler kullanılmıştır. Cetvellerin bitiminde başlayan dış pervazda rumilerle paftalanmış kompozisyon yer alır. Rumiler

sarı altınla yapılmış olup zemin yeşil altındır. Rumilerin ve orta bağların içi; lacivert, kırmızı, siyah, yeşil renklerde boyanmıştır. Kompozisyon, tepeliklerin arasında yer alan, lacivert renkte negatif hatayi ve penç motifleriyle tamamlanmıştır.

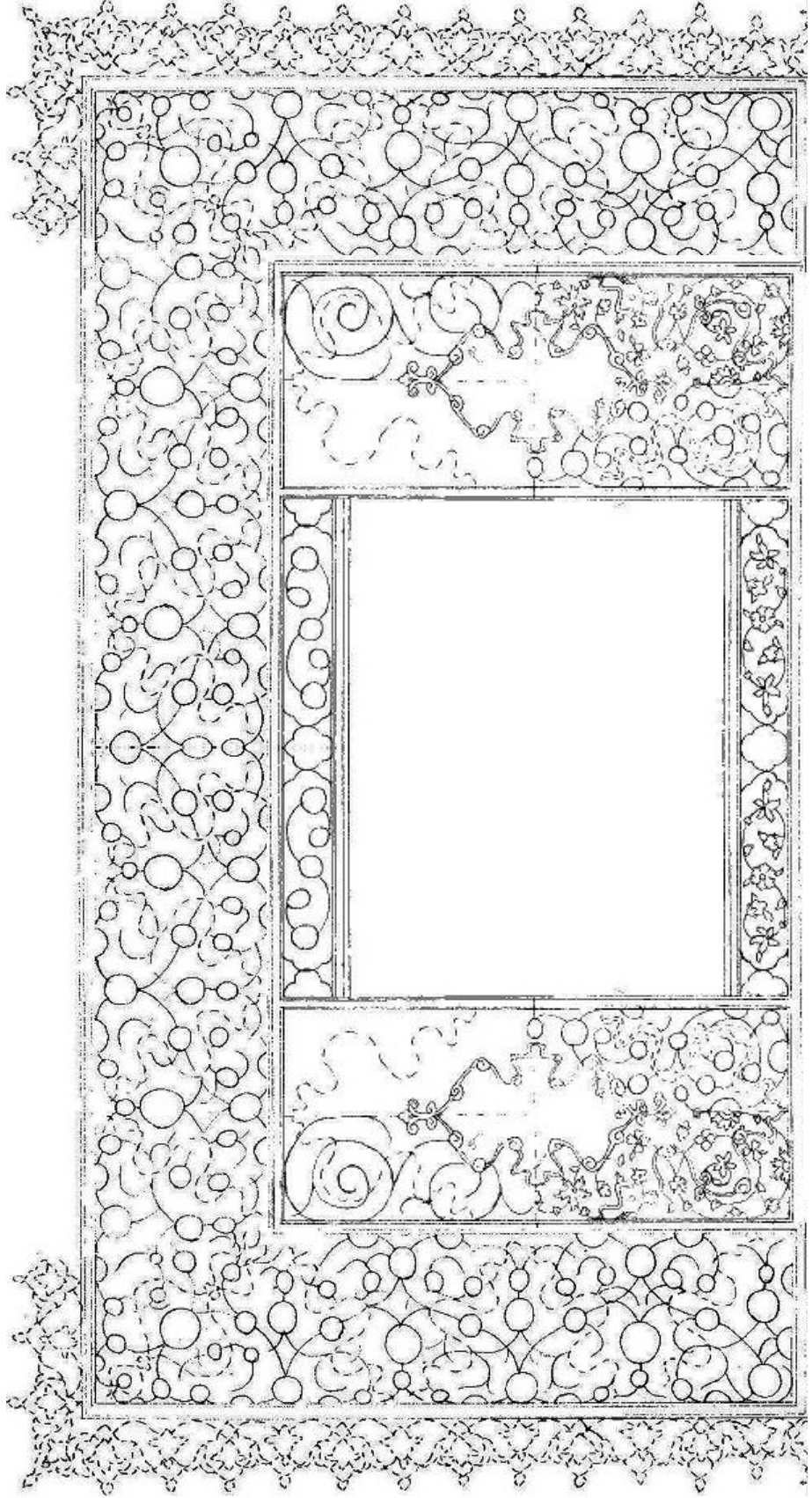
Resim 10: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha deseni

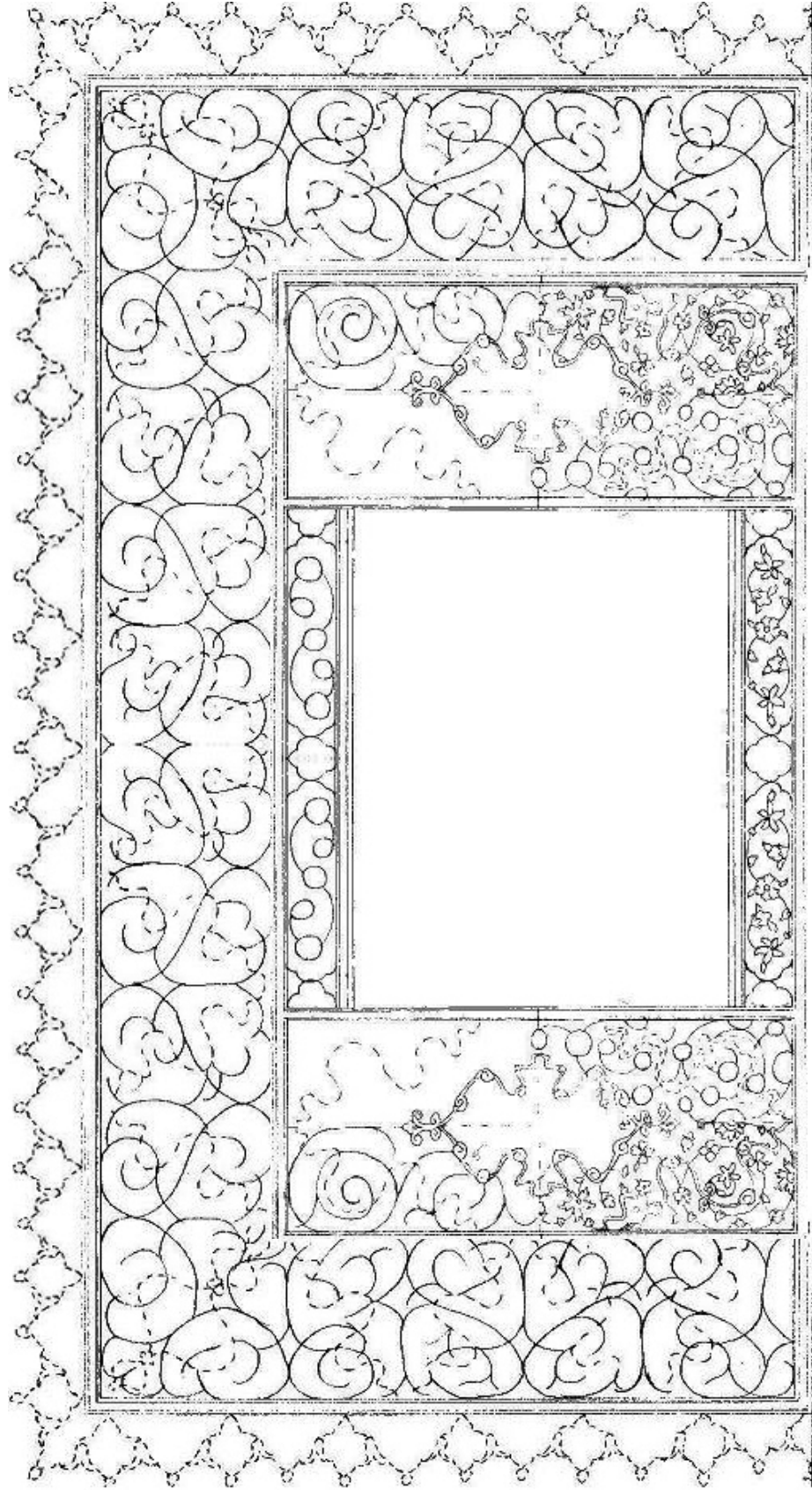
Çizim 37: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha deseni

Çizim 38: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha desen kanaviçesi

Çizim 39: Pertevniyal Yazma Eser, Serlevha desen plan şeması

3b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B6

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 3b

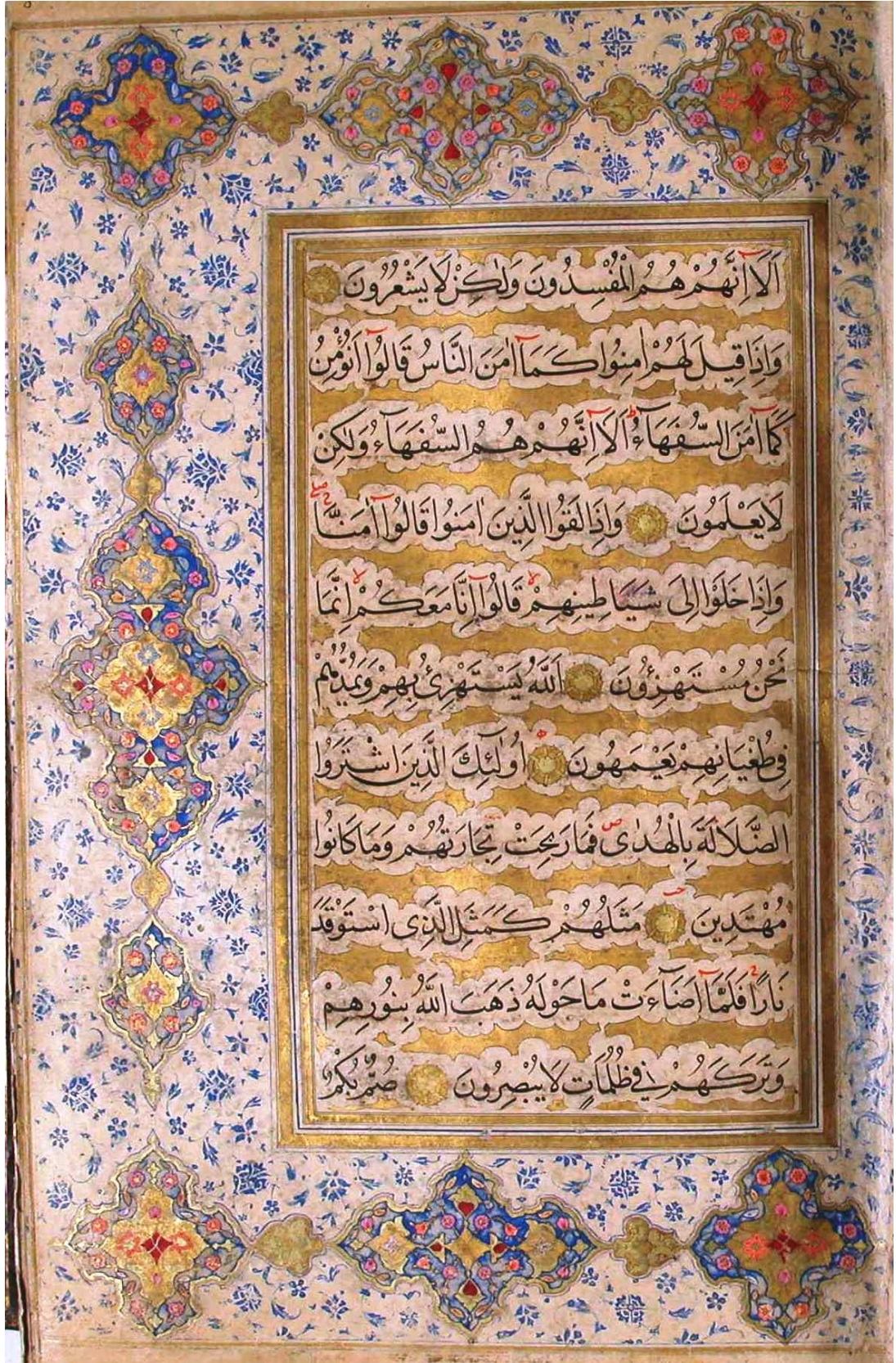
Kullanılan Renkler : Lacivert, sarı altın, yeşil altın, mavi, pembe, beyaz, yeşil, turuncu

Kullanılan Motifler : Rumi, hatayi, gonca, penç, yaprak

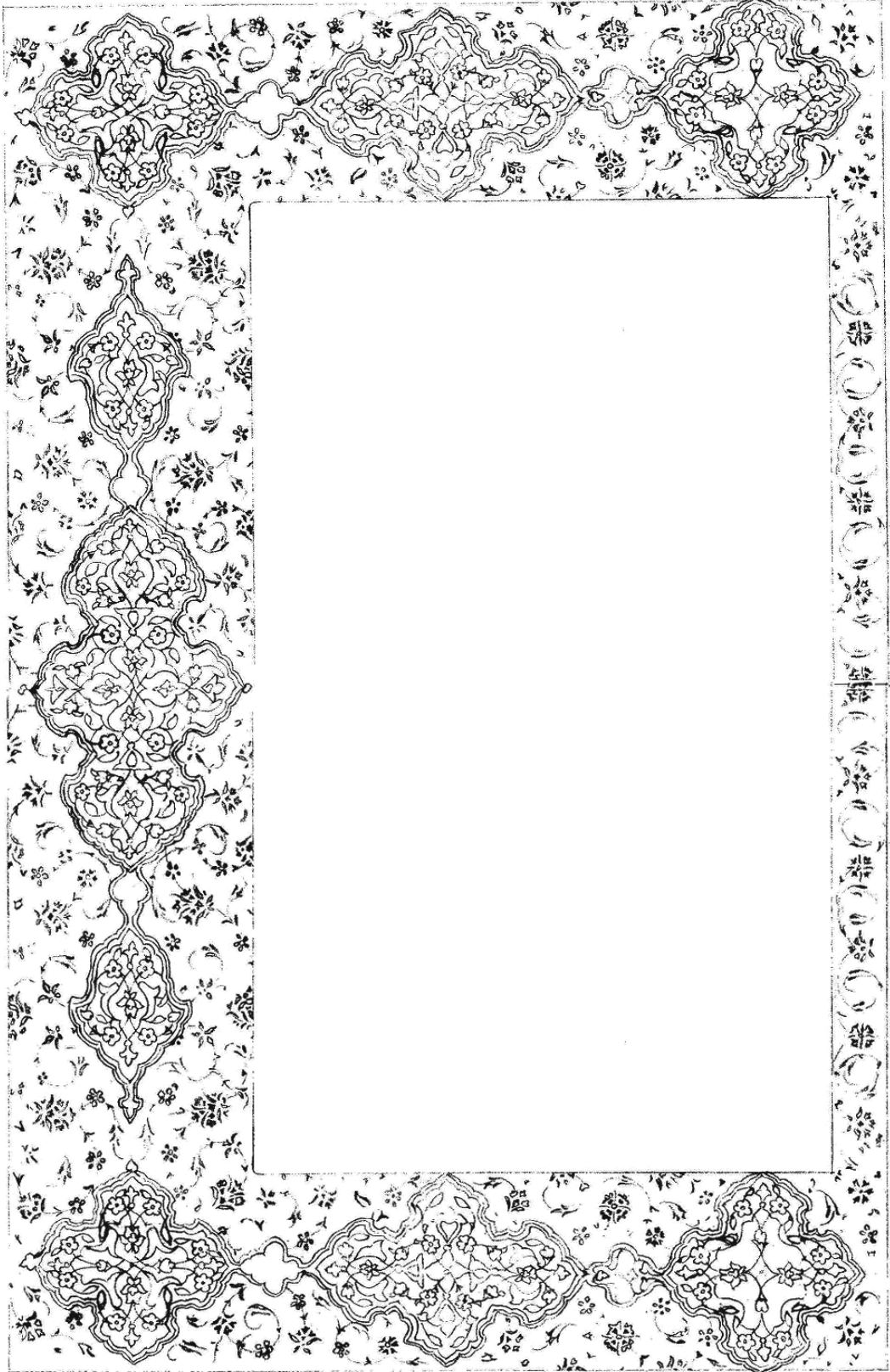
Sayfada yer alan yazıda altınla yapılmış beyne's-süturlar vardır. Ayrıca görevinin dışında yazının biteviyeliğini ortadan kaldıran duraklar da mevcuttur. Yazı kenarında altın cetveller vardır. Altın cetvellerin bitiminde lacivert rengi iplik bulunmaktadır. İplikten hemen sonra artı şeklinde formlar yer alır. Bu formlar tepelilerle birleştirilmiştir. Tepeliklerin içinde siyahla tahrirlenmiş rumiler bulunmaktadır. Artı formunun zemini kobalttır. Zemin altın rumilerle bölünmüştür. Rumilerin zemini yeşil altın, tepeliklerin içi ise kırmızı renklidir. Ortabağdan çıkan dallar kıvrılarak rumilerin çevresinde dolanır. Hatayi, gonca, penç ve yaprakların yer aldığı motiflerde yeşil, beyaz, mavi, turuncu ve pembe renkler kullanılmıştır.

Dikeyde yine artıyı andıran form altın tepelikle salbek şekline bağlanmıştır. Lacivert zemin rumilerle ayrılmış ve bu ayrılan zemin altınla boyanmıştır. Rumiler yeşil altın zemin sarı altındır. Ortabağların içi kırmızı renktedir. Rumilerin içinde yeşil ve mavi renklerde pençler bulunmaktadır. Bu pençlerden çıkan dallar rumilerin çevresinde lacivert zemin üzerinde dolanmaktadır. Salbekte de kobalt zemin rumiyle ayrılmıştır. Rumi içinde altın zeminde yeşil penç vardır. Bu pençten çıkan dallar kıvrılarak dolanır. Desende pembe, beyaz, turuncu ve yeşil renklerde, penç gonca ve yapraklar bulunmaktadır. Kompozisyon ½ simetri şeklinde uygulanmıştır. Paftaların dışında kalan alanda, lacivert negatif halkar bulunmaktadır. Negatif halkarın çevresi lacivert kuzu cetvel ve altın cetvelle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

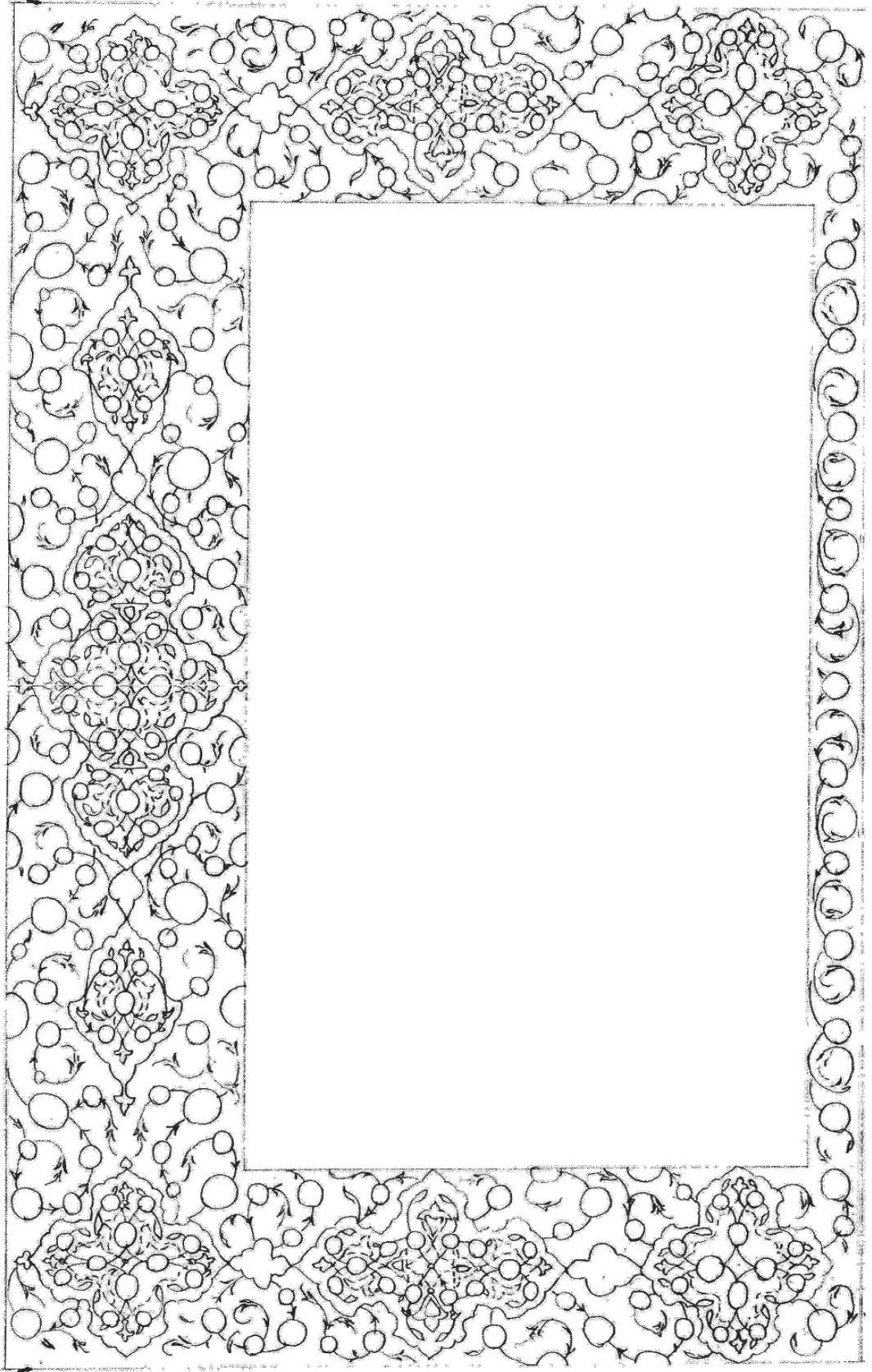
Resim 11: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip

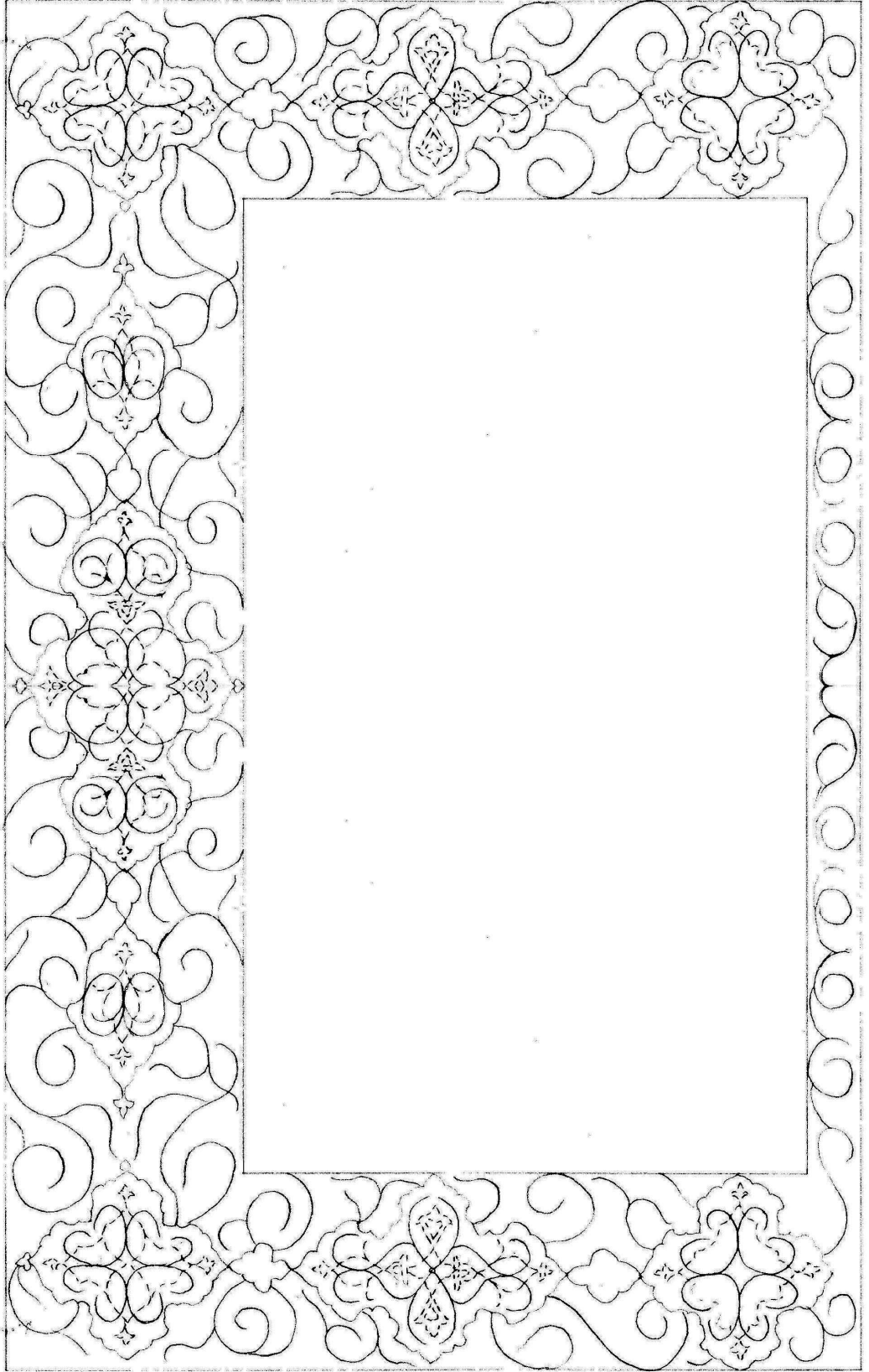
Çizim 40: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 41: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip deseni kanaviçe

Çizim 42: Pertevniyal Yazma Eser, 3b Sayfa kenarı tezhip desen plan şeması

11a Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B7

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 11a

Kullanılan Renkler : Lacivert, yeşil altın, sarı altın, kırmızı, pembe, sarı, mavi, yeşil

Kullanılan Motifler : Bulut, rumi, gonca, penç, yaprak

Yazının etrafında altın cetveller bulunmaktadır. Altın cetvellerin bitiminde lacivert iplik bulunmaktadır. Lacivert iplikten hemen sonra başlayan negatif halkârın dalları, birbirinden bağımsız formların altından geçerek aralarında dolanır. Halkâr laciverttir. Sayfada ½ simetri kompozisyon uygulanmıştır. Kompozisyonda köşede yer alan yuvarlak formun zemini laciverttir, dendanlar altındır. Formun içinde birbirine bağlanmış küçük pembe bulutlar vardır. Bulutların ayırdığı zemin altındır. Bulutların içinde mavi renkli goncalar ve bu goncalardan çıkan sarı ve pembe renkli pençler bulunmaktadır. Yuvarlak iki form arasında artıyı andıran bir form bulunmaktadır. Artı formunun zemini laciverttir. Zemin altın rumilerle bölünmüştür. Rumilerin zemini yeşil altın, tepeliklerin içi ise kırmızı renklidir. Ortabağdan çıkan dallar kıvrılarak rumilerin çevresinde dolanır. Hatayi, gonca, penç ve yaprakların yer aldığı motiflerde yeşil, sarı, mavi, turuncu ve pembe renkler kullanılmıştır.

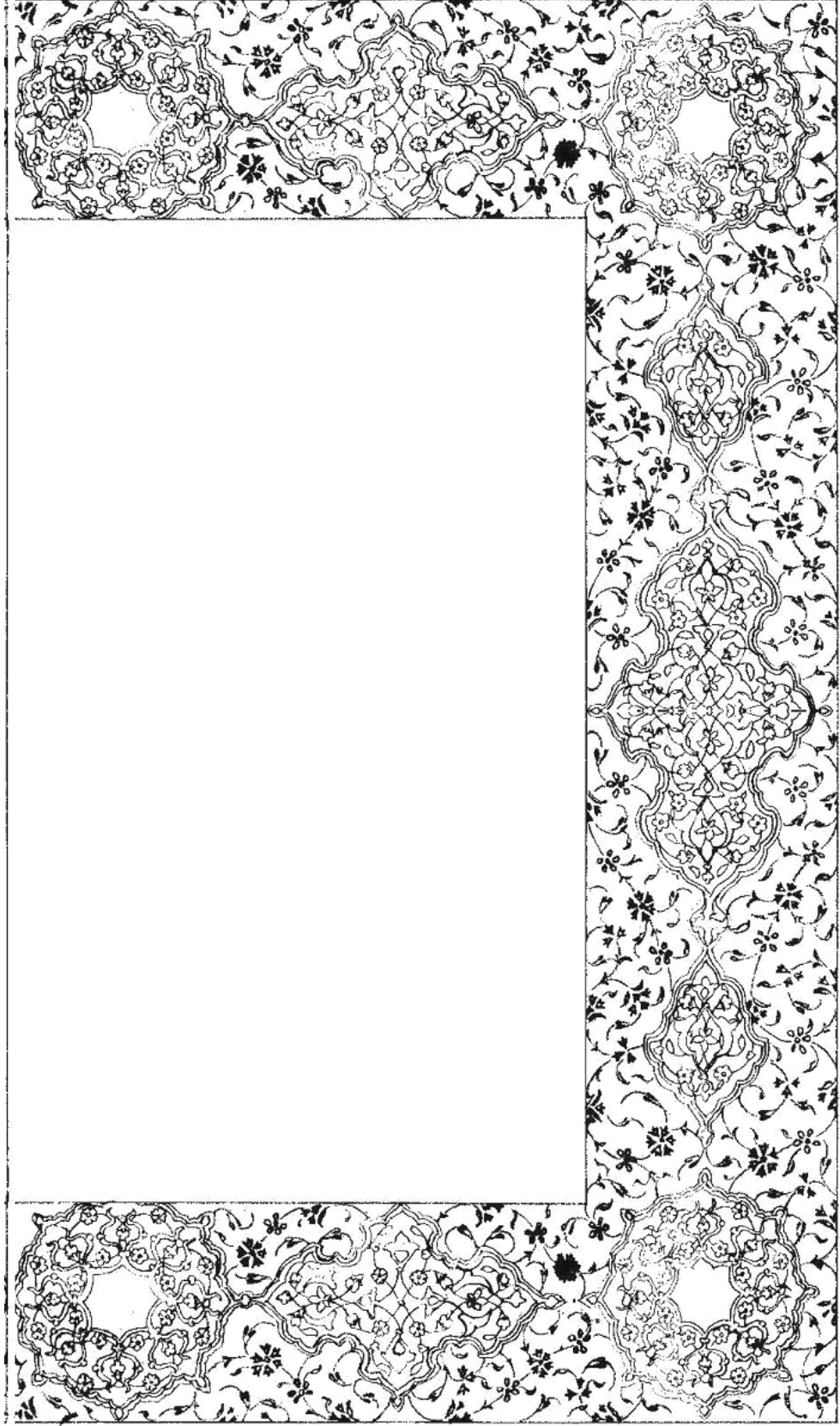
Dikeyde yine artıyı andıran form altın tepelikle salbek şekline bağlanmıştır. Lacivert zemin rumilerle ayrılmış ve bu ayrılan zemin altınla boyanmıştır. Rumiler yeşil altın zemin sarı altındır. Ortabağların içi kırmızı renktedir. Rumilerin içinde pembe ve mavi renklerde pençler bulunmaktadır. Bu pençlerden çıkan dallar rumilerin çevresinde lacivert zemin üzerinde dolanmaktadır. Salbekte de lacivert zemin rumiyle ayrılmıştır. Rumi içinde altın zeminde turuncu penç vardır. Bu pençten çıkan dallar kıvrılarak dolanır. Desende pembe, sarı ve yeşil renklerde, penç gonca ve yapraklar bulunmaktadır. Negatif halkârın çevresi kobalt kuzu iplik ve altın cetvelle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Resim 12: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenari tezhibi

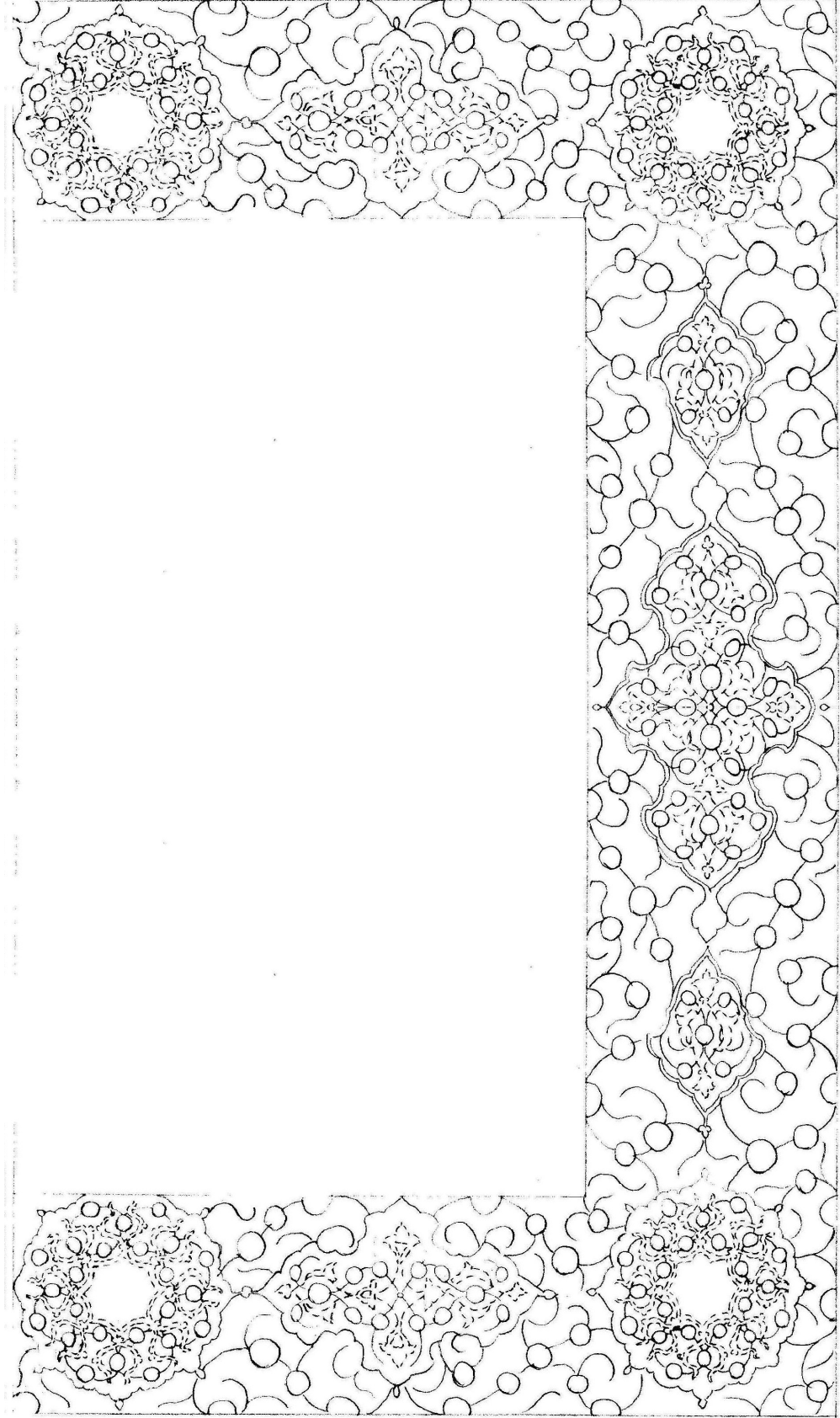

اسارى تفاد وهم وهو محرم عليكم اخرجهم
اقومنون ببعض الكتاب وتكفرون ببعض فما
جزاهم من يفعل ذلك منكم الا جزى في الحياة
الدنيا ويوم القيامة يردون الى اشد العذاب
وما الله بغافل عما تعملون اولئك الذين
اشروا بالحياة الدنيا بالآخرة فلا يخفف عنهم
العذاب ولا هم ينصرون ولقد اتينا موسى
الكتاب وقريننا من بعده بالاسسك واتينا عيسى
بن مريم البينات وايدناه بروح القدس افكلما
جاءكم رسول بما لا تهوى انفسكم استكبرتم
ففرقناكم فبتم فريقا نقلون وقالوا

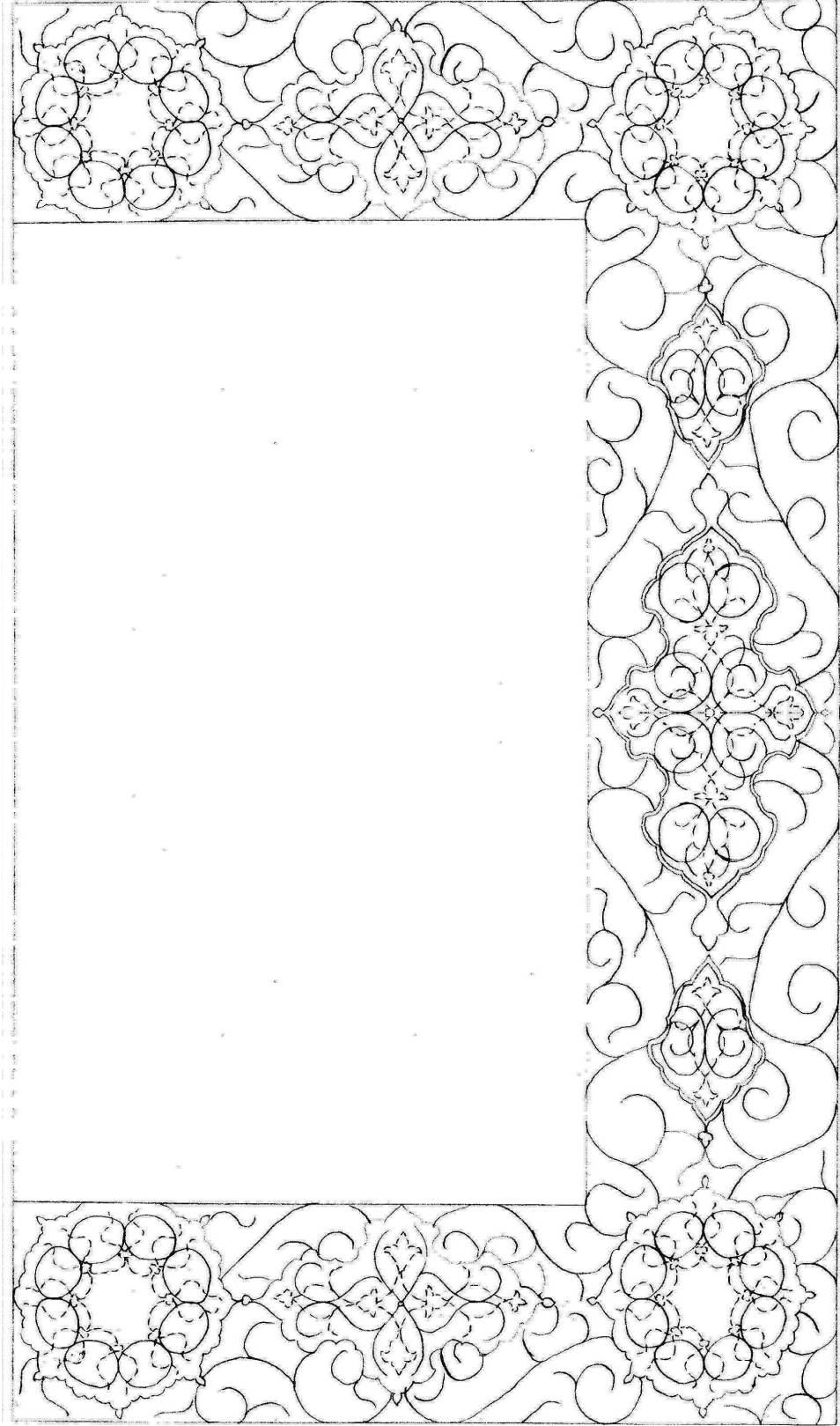
Çizim 43: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 44: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi

Çizim 45: Pertevniyal Yazma Eser, 11a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

11b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No	: B8
Müzehhep Sayfa	: Sayfa kenarı tezhibi
Sayfa Numarası	: 11b
Kullanılan Renkler	: Lacivert, altın, pembe, beyaz, mavi, siyah
Kullanılan Motifler	: Rumi, gonca, penç, yaprak

11b sayfa kenarı tezhibinde $\frac{1}{2}$ simetri şeklinde kompozisyon uygulanmıştır. Yazının etrafında altın cetveller bulunmaktadır. Altın cetvellerin bitiminde lacivert iplik bulunmaktadır. İpliğin bitiminde negatif halkar başlar. Halkarın aralarında iplikten çıkarılmış kırmızı renkli negatif penç motifleri vardır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran formlar yer alır. Köşede şemseyi andıran form içinde rumiler yer alır. Rumiler altın olup, zeminde de altın ve lacivert kullanılmıştır. Ortada artıyı andıran form ve kenarlarından çıkan tepelikler vardır. Bu tepeliklerin içinde siyah negatif Rumiler bulunmaktadır. Formun içinde kobalt zemin rumilerle ayrılmış ve altın rumilerin bulunduğu zemin yine altınla boyanmıştır. Rumilerin içinde pembe ve mavi renkli goncalar vardır. Bu goncalardan çıkıp lacivert zemin üzerinde kıvrılan dallarda pembe ve beyaz yapraklar bulunmaktadır. Yatayda yer alan diğer bir form köşeye yerleştirilmiş küçük şemse formudur. Bu formun altın zemini rumiyle ayrılmıştır. Ruminin içinde lacivert zemin üzerinde pembe gonca bulunmaktadır. Bu goncadan çıkan dallarda, mavi ve beyaz renkte yapraklar bulunur.

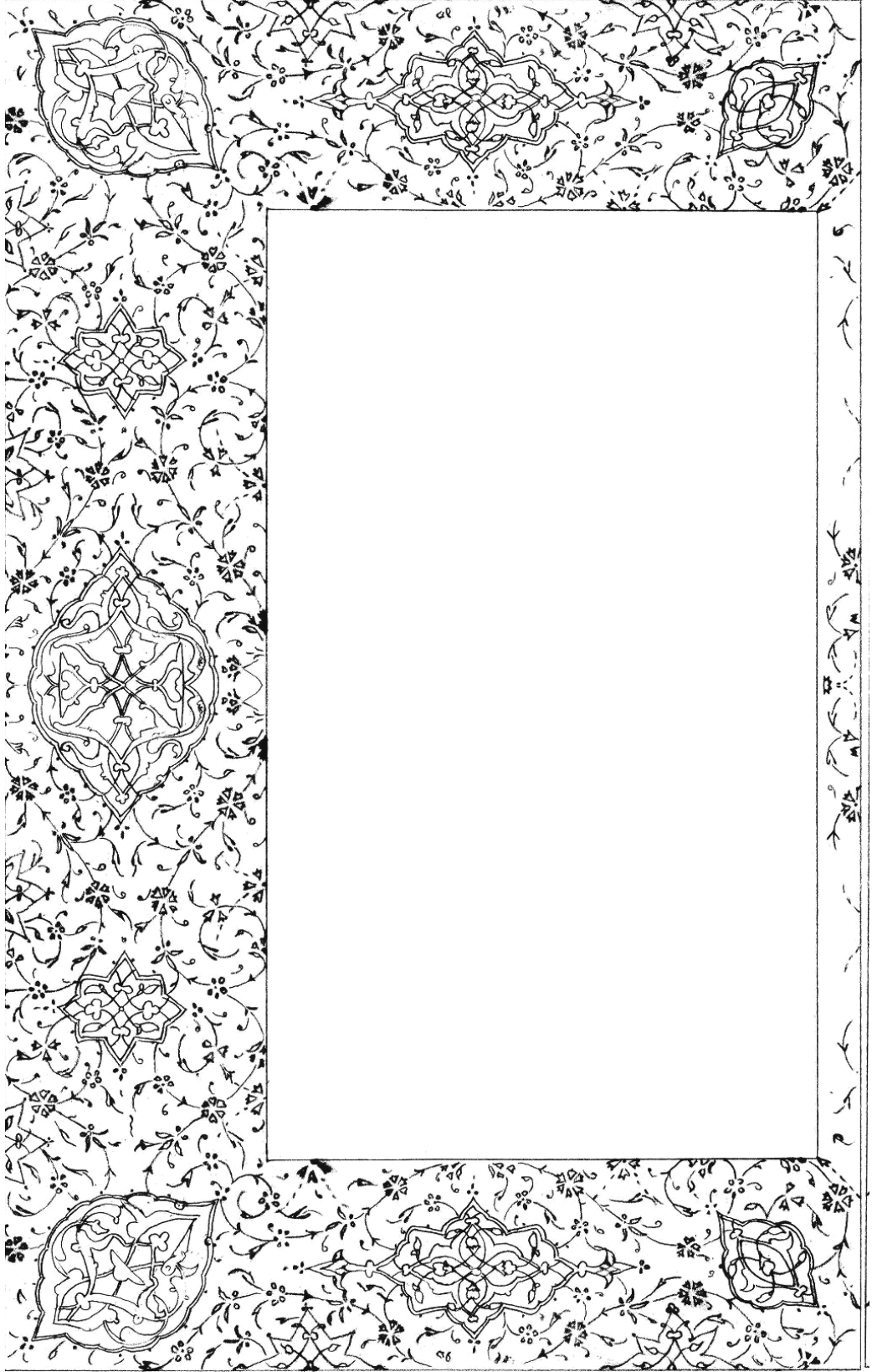
Dikeyde yer alan yıldız formunda zemin laciverttir. Formda altın tepelikler ve orta bağdan çıkan beyaz, pembe yapraklar bulunmaktadır. Dikeyde kompozisyonun ortasında yer alan diğer bir form da yine şemseyi andıran bir formdur. Bu formun içinde sap çıkmaları ve rumiler vardır. Zemin altın ve laciverttir. Negatif halkar, birbirinden bağımsız gibi duran bu formların altından kıvrılarak dolanmaktadır. Sayfanın dış kenarlarından yıldız şeklinde altınla çizilmiş tepelikli şekiller çıkarılmıştır.

kobalt kuzu iplik ve altın cetvelle çevrilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

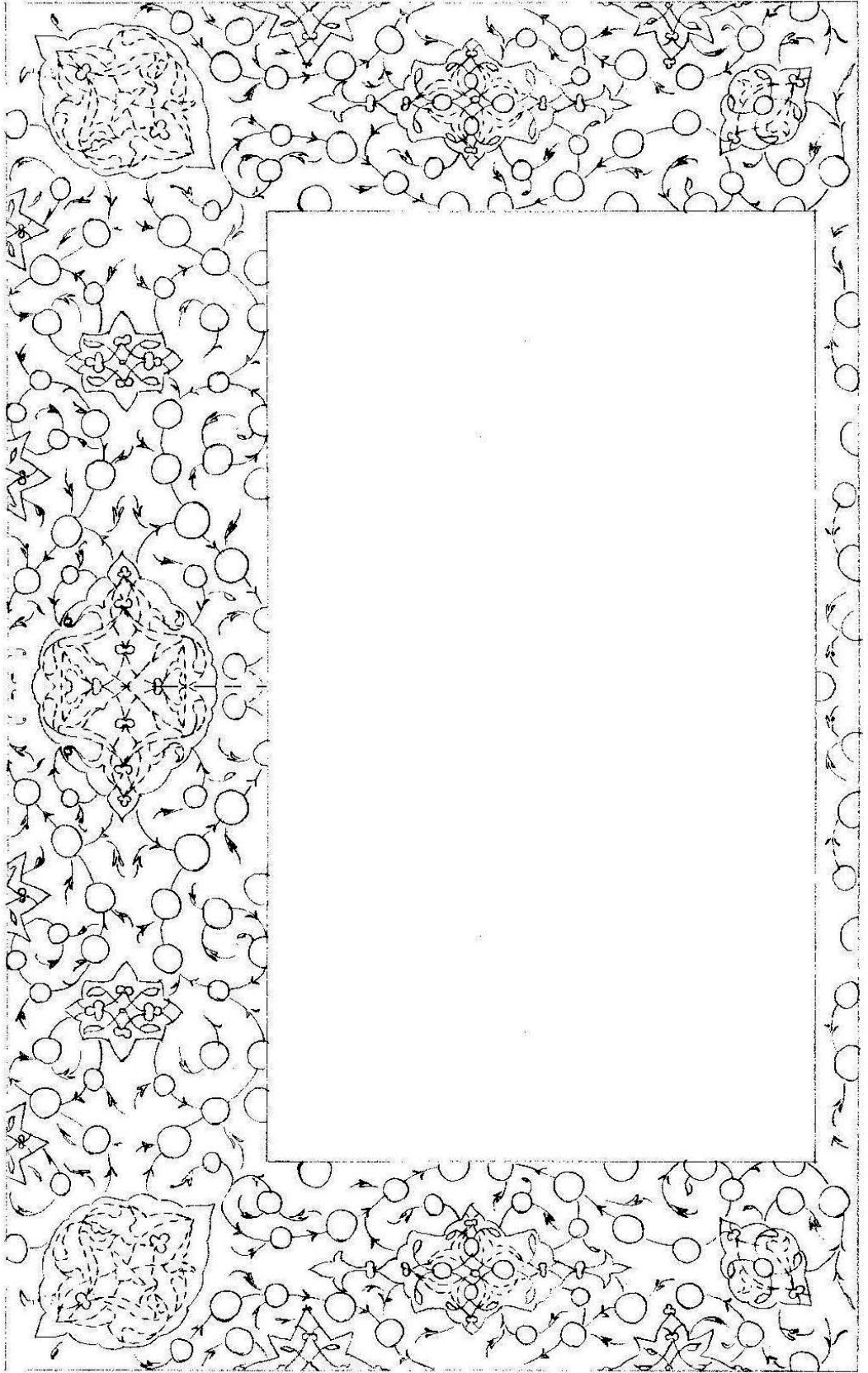
Resim 13: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi

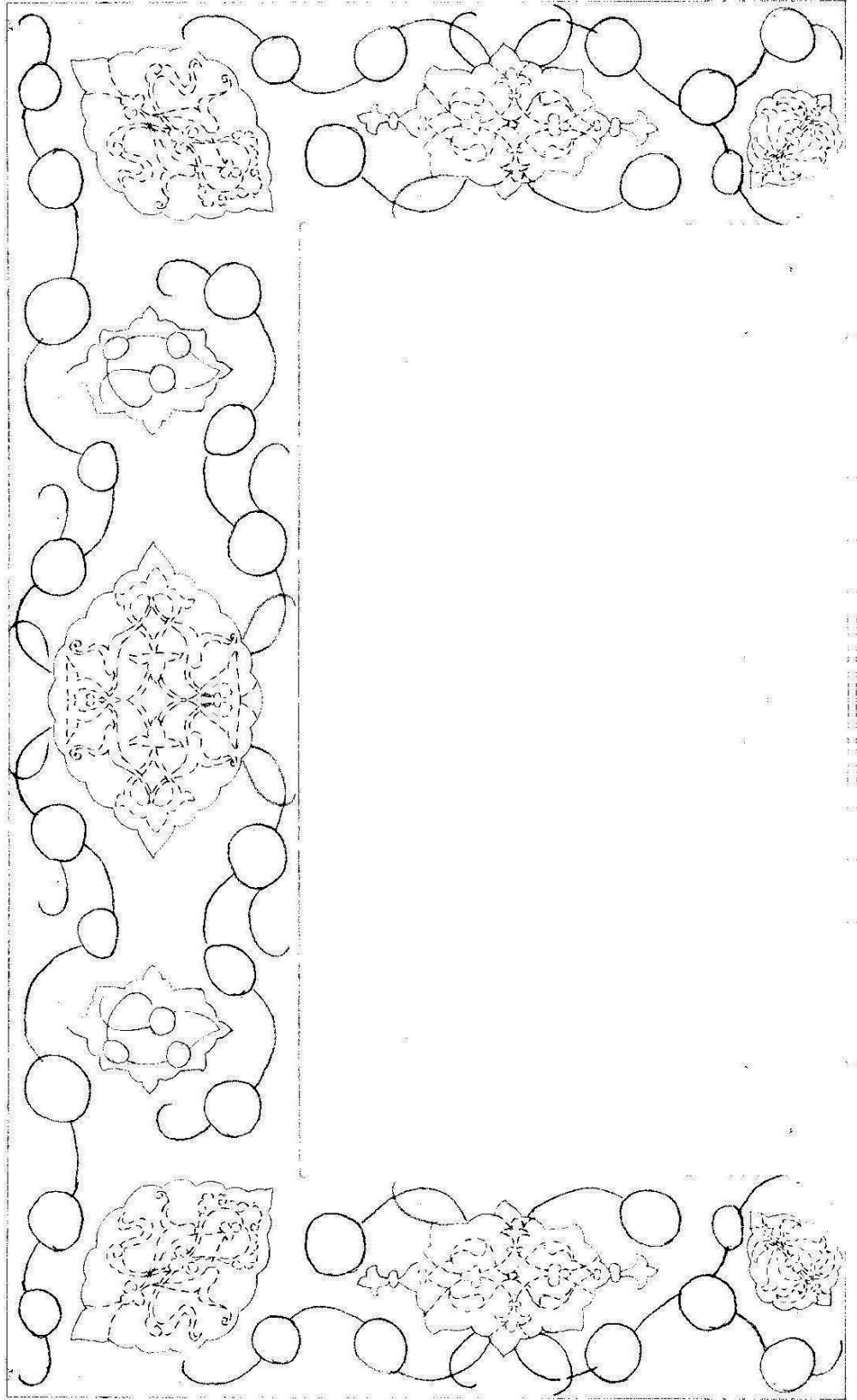
Cizim 46: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 47: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 48: Pertevniyal Yazma Eser, 11b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

73a Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B9

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 73a

Kullanılan Renkler: Lacivert, altın, bordo, turuncu, yeşil, sarı

Kullanılan Motifler: Rumi, gonca, penç, yaprak

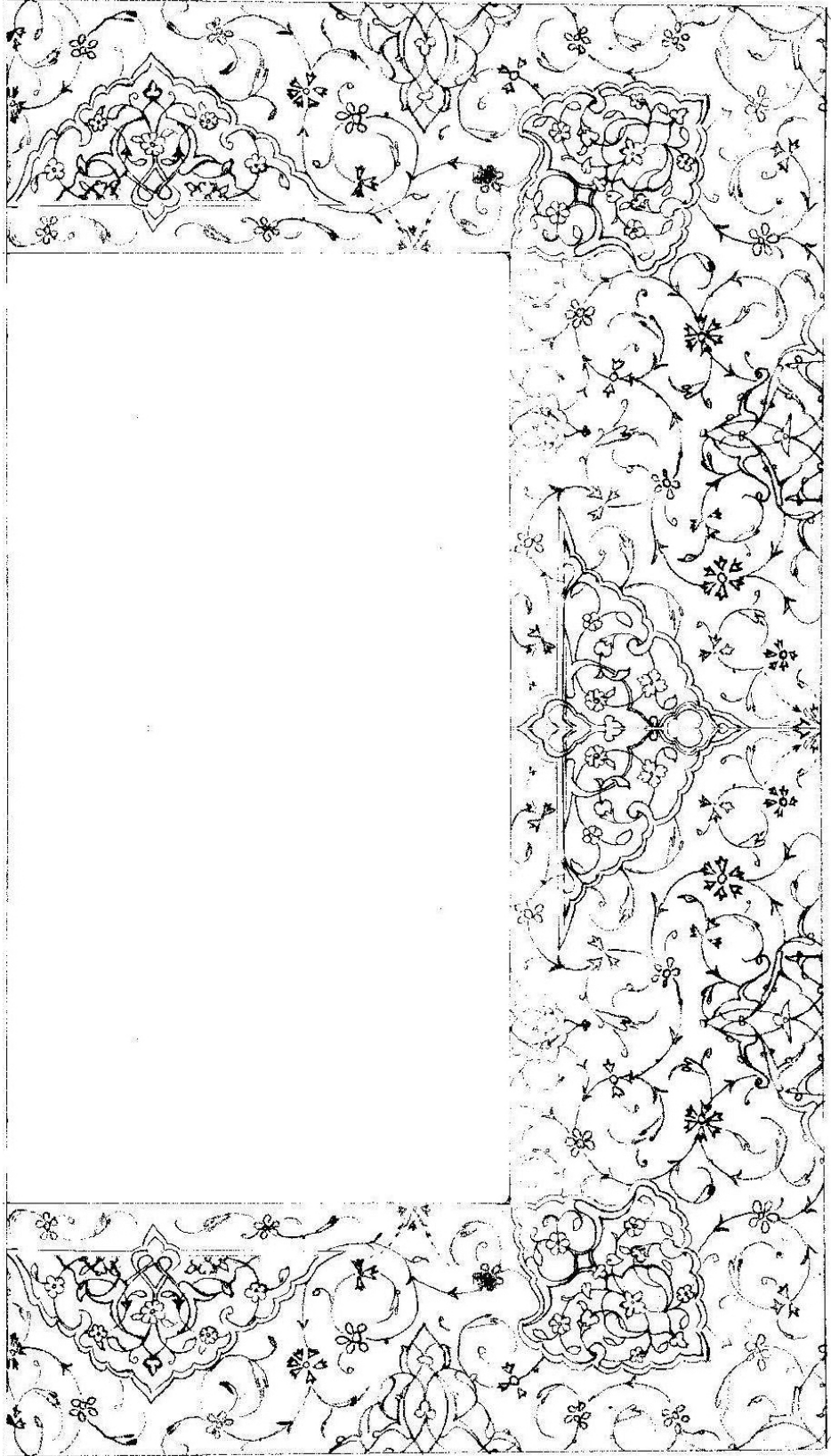
73a sayfa kenarı tezhibinde 1/2 simetri şeklinde kompozisyon uygulanmıştır. Yazının etrafında altın cetveller bulunmaktadır. Altın cetvellerin bitiminde siyah iplik bulunmaktadır ve bu iplikten çıkan lacivert renkli yarım penç motifleri vardır. İpliğin bitiminde lacivert negatif halkar başlar.

Bu sayfada da tezhip yine çeşitli formlar içinde bulunmaktadır. Taç şeklindeki formun içinde yapılan tezhibin zemin rengi altın ve laciverttir. Altın rumiler lacivert zemini altın zeminden ayırmaktadır. İnce dallar lacivert ve altın zeminde rumilerin altından ve üstünden kıvrılarak dolanmaktadır. Kompozisyonda yeşil, turuncu ve sarı renklerde penç ve yaprak motifleri yer alır. Dendanlar yeşil renkle çizilmiştir. Köşede ve iki formun arasında lacivert ve bordo renkli negatif rumi motifleri bulunmaktadır. Köşede yer alan formun içinde lacivert zemini altın rumiler ayırmaktadır. Kompozisyonda ince altın kıvrım dallar üzerinde turuncu, sarı ve yeşil renkli penç, gonca ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Kompozisyonu ortalayın taç formu da yine aynı şekilde tezhiplenmiştir. Halkarın bitiminde sayfa 1mm'lik altın cetvelle çerçeveslenmiştir.

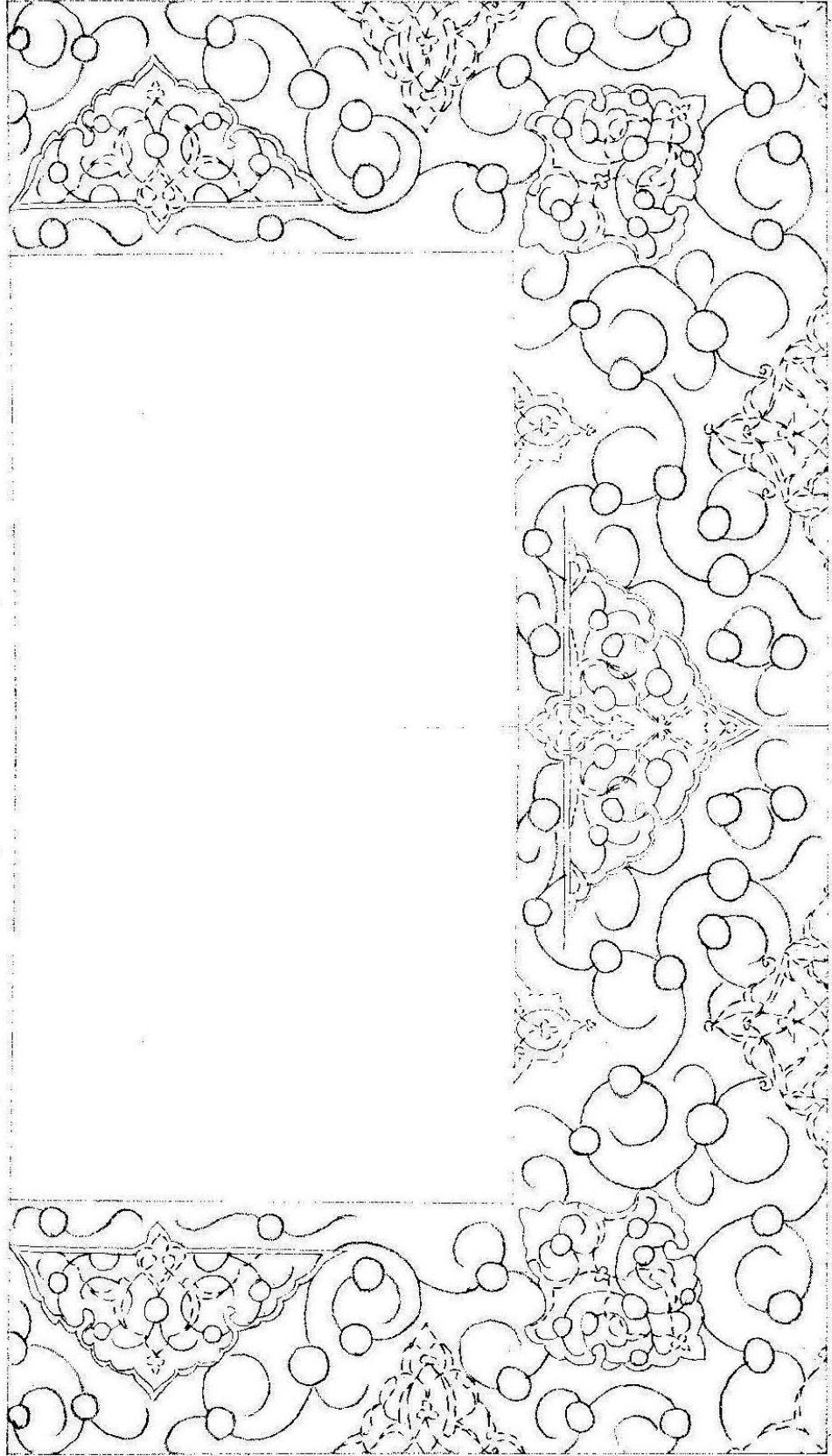

بِسْمِ الْمُنَافِقِينَ إِنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝ الَّذِينَ
يَخْتَدُونَ الْكَاْفِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أَيُنغِضُونَ عَنْدهُمْ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۝
وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ
اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَعْبُدُوا مَعَهُمْ
حَتَّىٰ يَخْرُجُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِمْ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلَهُمْ ۝ إِنَّ
اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ۝
الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فِتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا
أَلَمْ يَكُنْ مَعَكُمْ ۖ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ
قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْيِ ذَعِيْبَكُمْ ۖ وَتَمْنَعَكُمُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
فَاللَّهُ يَمْحِكُمْ بِذُنُوبِكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ وَلَنْ يُجْعَلَ اللَّهُ

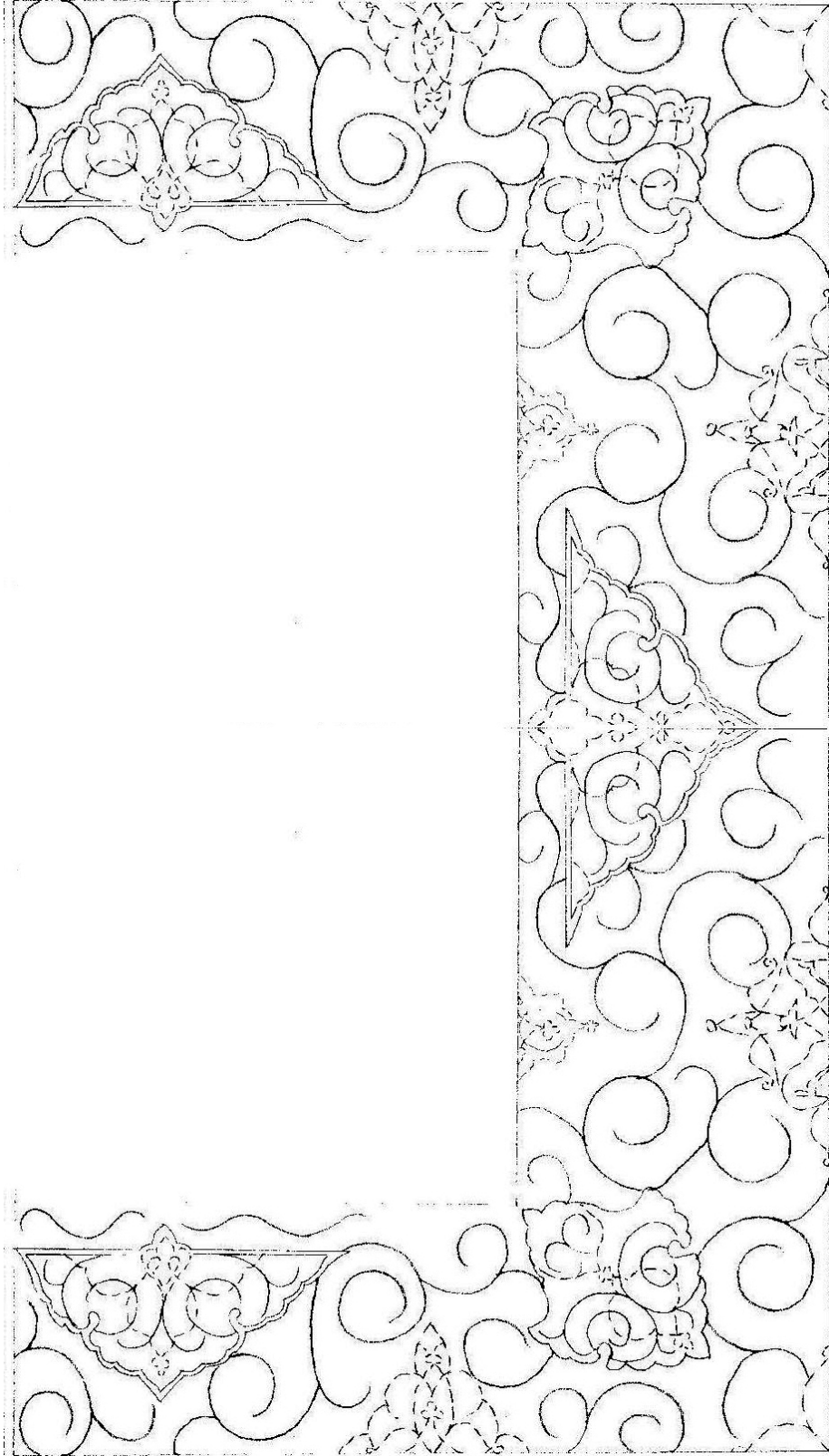
Çizim 50: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 51: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 52: Pertevniyal Yazma Eser, 73a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

89b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B10

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 89b

Kullanılan Renkler: Lacivert, altın, bordo, turuncu, yeşil, pembe

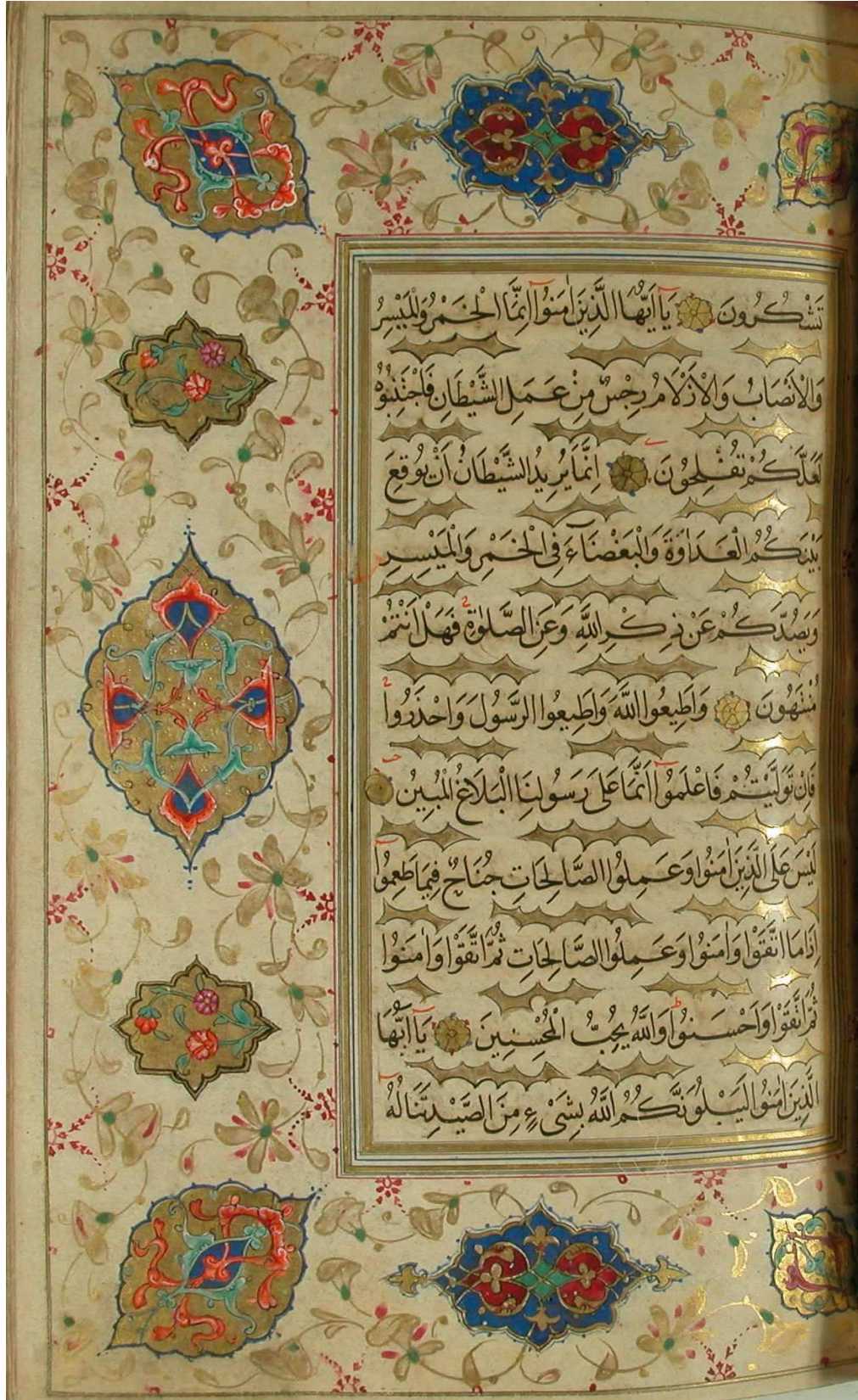
Kullanılan Motifler: Rumi, gonca, penç, yaprak

89b sayfa kenarı tezhibinde 1/2 simetri şeklinde kompozisyon uygulanmıştır. Yazının etrafında altın cetveller bulunmaktadır. Altın cetvellerin bitiminde bordo iplik bulunmaktadır ve bu iplikten çıkan bordo renkli yarım penç motifleri vardır. Aynı penç motifleri halkarı çerçeveleyen altın cetvelden de çıkarılmıştır. İpliğin bitiminde altın halkar başlar. Halkarın motiflerinde yeşil renkli noktalar bulunmaktadır.

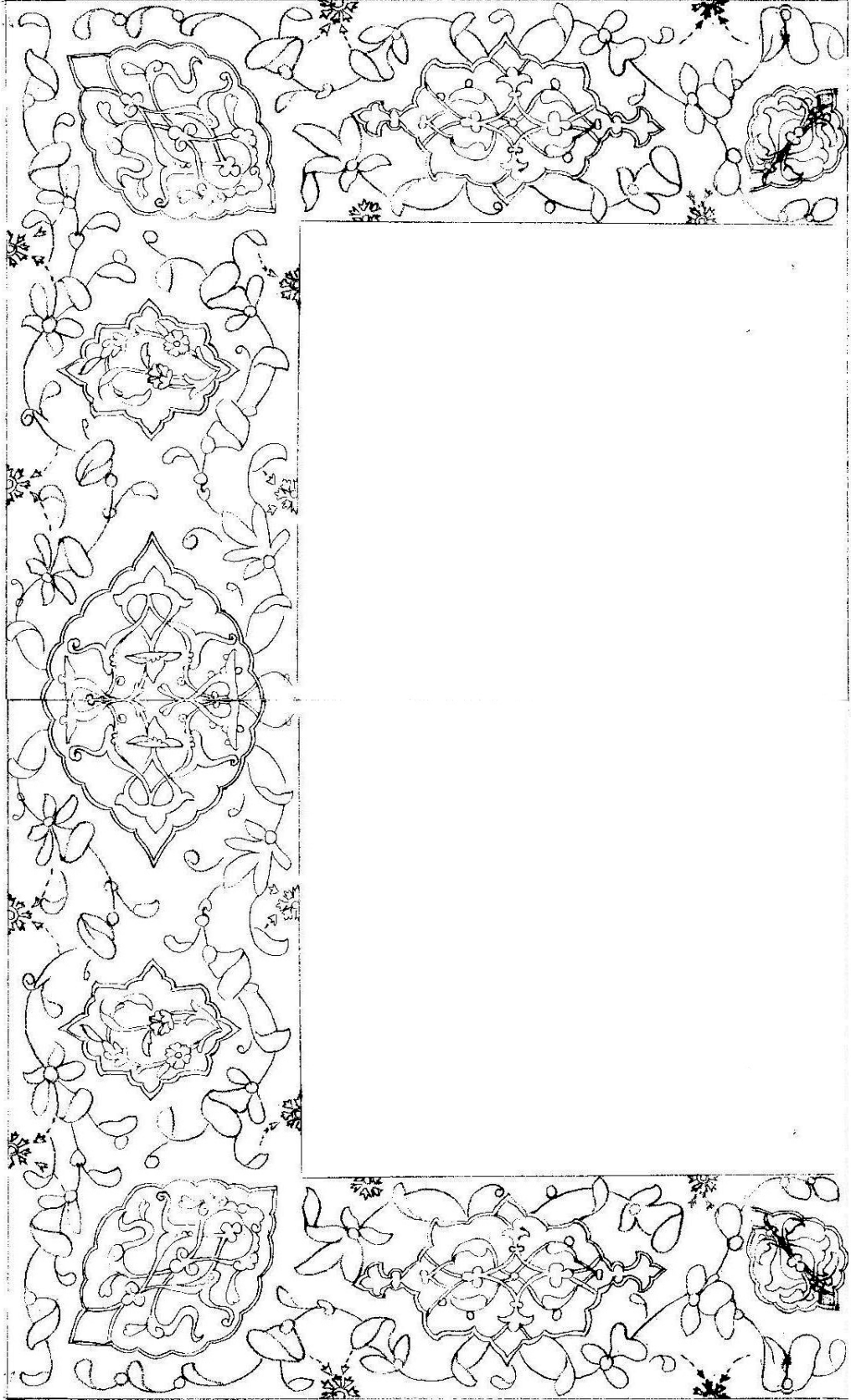
Sayfada yer alan tezhipler çeşitli formlar içindedir. Köşede şemse formu içinde altın zemin üzerinde yeşil rumiler bulunmaktadır. Rumilerin arasında turuncu bulutlar yer alır. Sayfanın üst kenarında ortada bulunan formun zemini lacivert olup altın rumiler bulunmaktadır. Altın rumilerin ayırdığı alanlar yeşil ve bordo ile boyanmıştır. Köşede küçük bir şemse formu vardır. Bu formun zemini sarı altın olup pembe ve yeşil rumiler yer alır.

Sayfanın dikey kenarında yer alan küçük formun içinde stilize edilmiş çiçek motifleri bulunmaktadır. Yapraklar ve dallar yeşil renklerle boyanmış olup, çiçekler pembe ve turuncu renklindedir. Kompozisyonu ortlayan şemse formunun zemini sarı altındır. Bu formda yeşil rumi ve turuncu tepelikler bulunur, tepeliklerin içi lacivertle boyanmıştır. Hakların çevresi 1mm'lik altın cetvelle çerçevelemiştir.

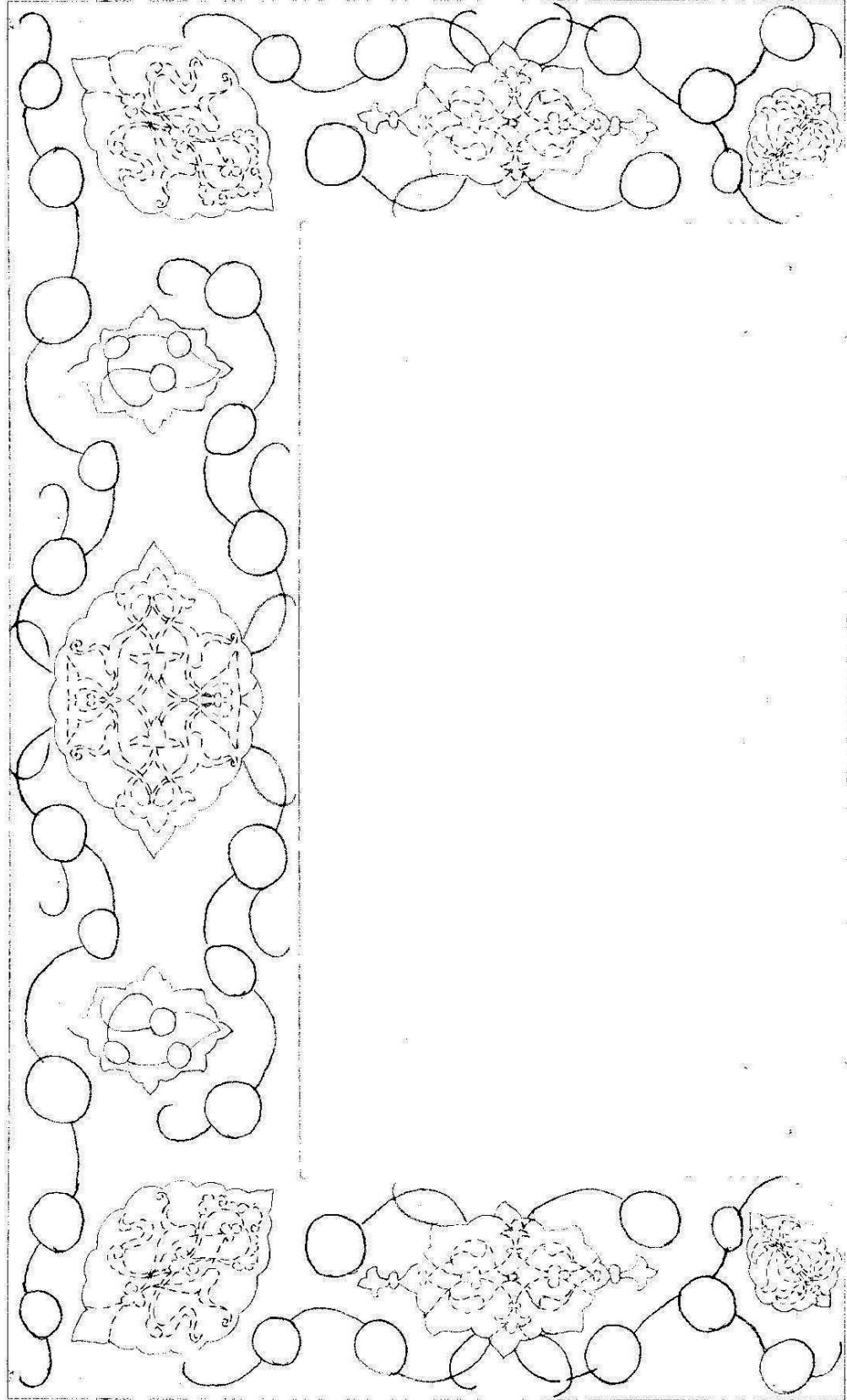
Cizim 53: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi

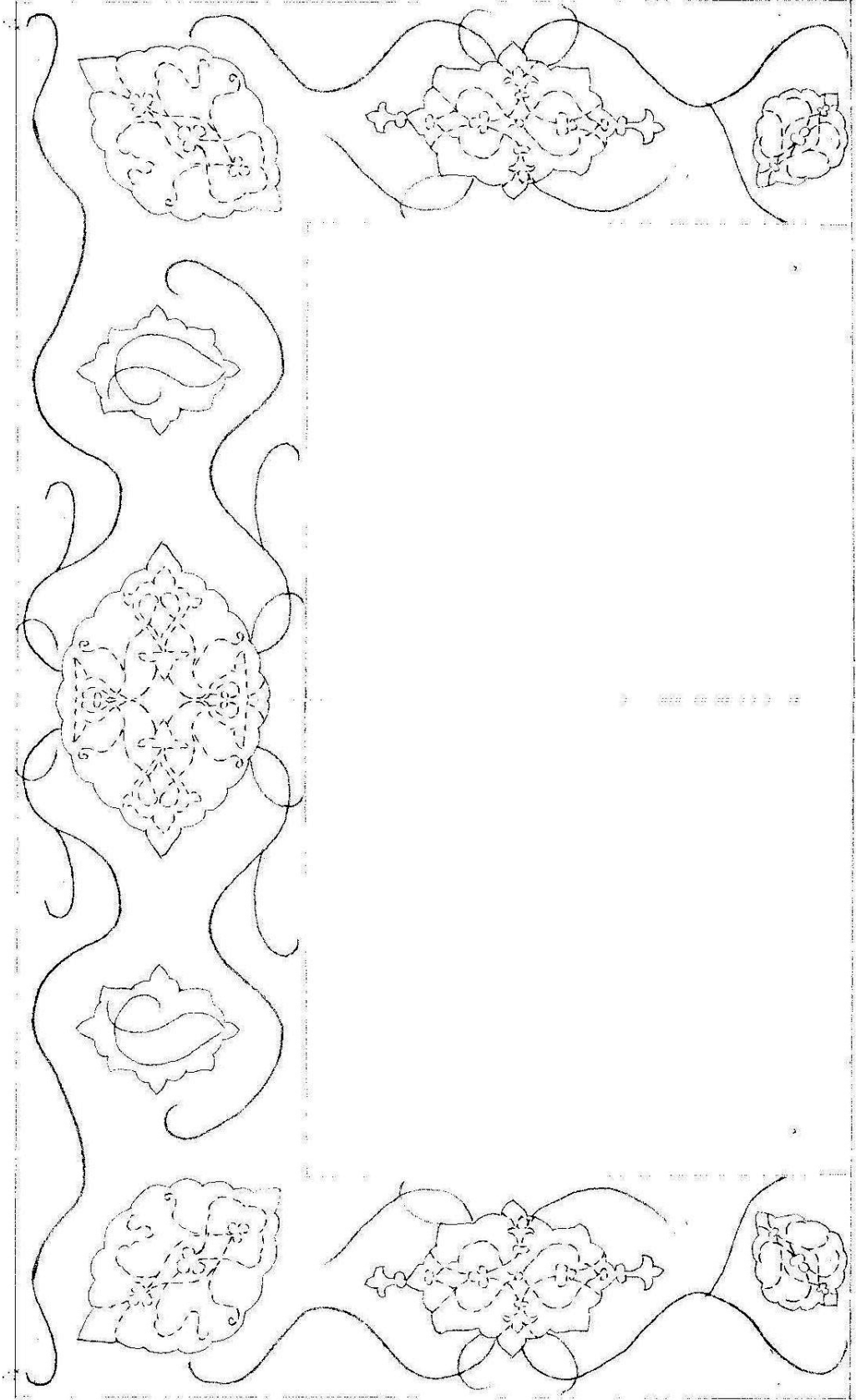
Cizim 54: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 55: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 56: Pertevniyal Yazma Eser, 89b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

447 a Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B11

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 447 a

Kullanılan Renkler : Altın, lacivert, siyah, pembe, mavi, turuncu, beyaz, kırmızı

Kullanılan Motifler : Rumi, gonca, yaprak, penç

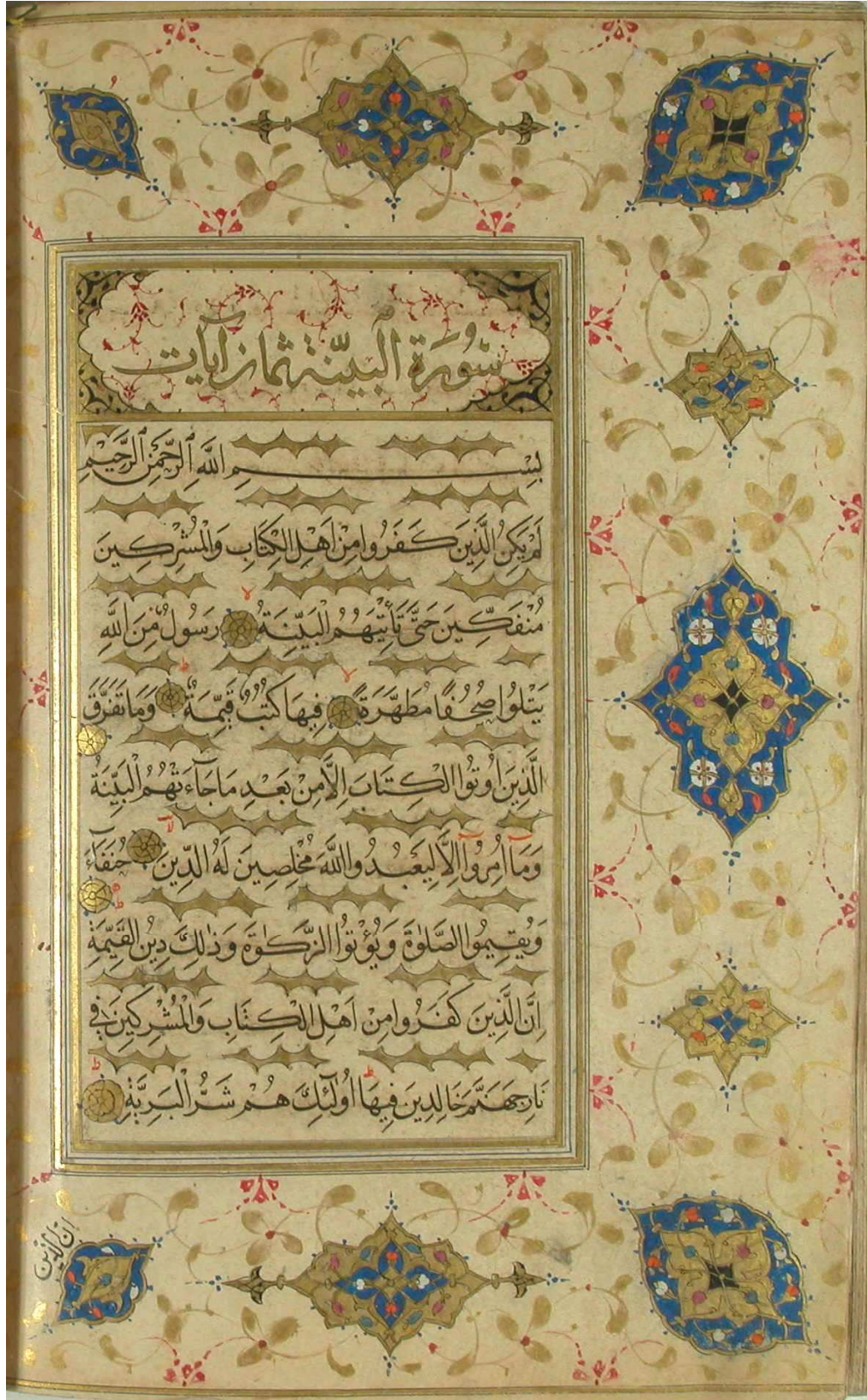
Dikdörtgen alan içinde sure başlığı yazısı yer almaktadır. Yazı doğrudan kâğıt zemin üzerine altınla yazılmıştır. Yazının çevresinde kırmızı renkte negatif gonca ve yapraklar bulunmaktadır. Küçük kalan köşelerde altın zemin üzerinde siyah renkte negatif rumi deseni yer alır. Dikdörtgen alanın çevresi 1 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir. Başlığın hemen altında yer alan yazıda beyne's-sütur ve duraklar mevcuttur.

Yazının çevresindeki ipliğin bitiminde altın halkar bulunmaktadır. Altın halkarda bulunan goncaların orta noktaları kırmızı renklidir. Altın cetvelden çıkan kırmızı renkli negatif penç motifi, sayfanın iç ve dış kenarından halkara doğru uzanmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran formlar yer alır. Köşede şemseyi andıran form içinde rumiler yer alır. Zemin lacivert, rumilerin ortada birleştikleri zemin siyah renktedir.

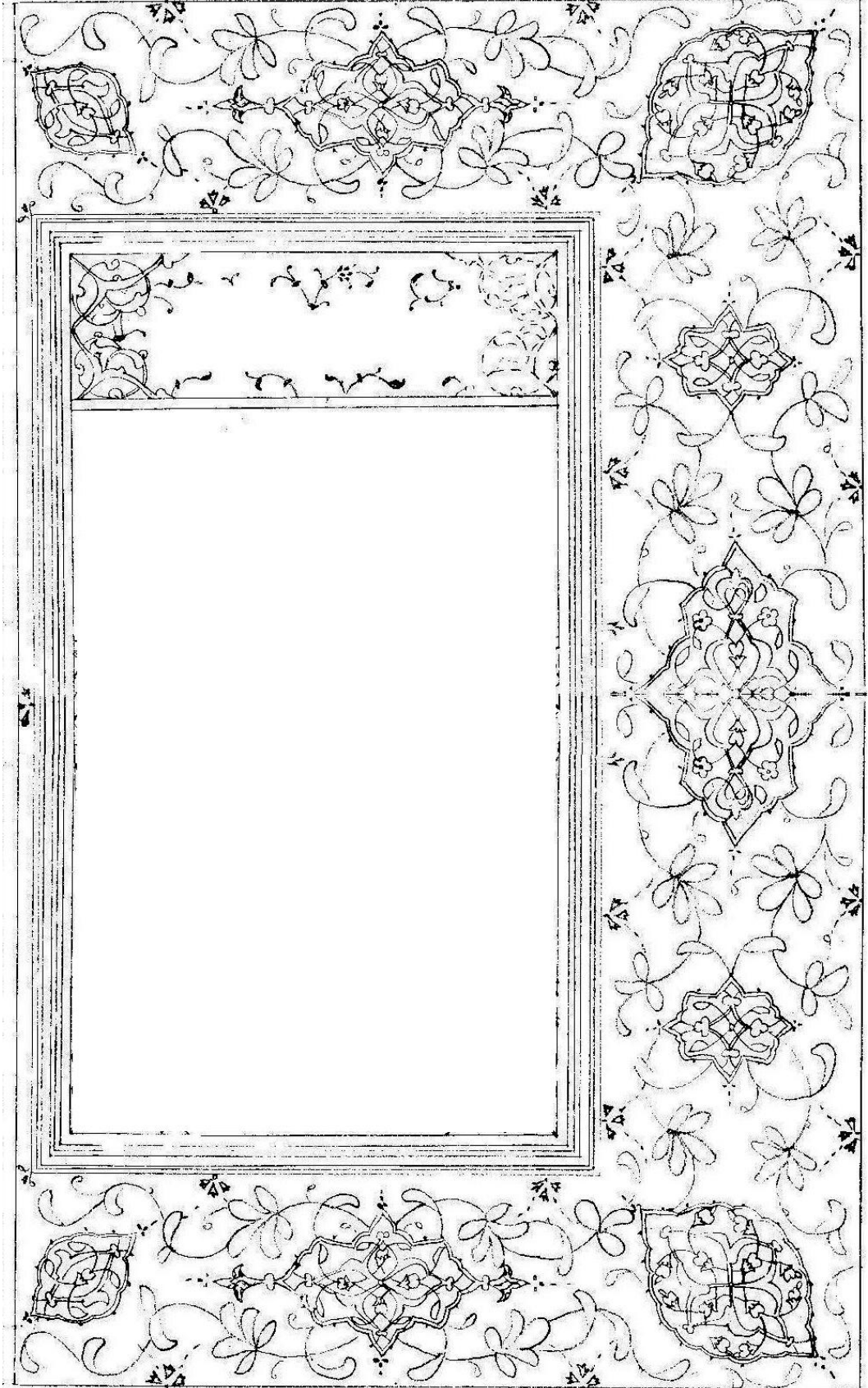
Rumilerin ortasında pembe ve mavi renklerde goncalar bulunur. Bu goncalardan çıkan altın dallar ve altın yapraklar lacivert zemine doğru uzanır. Lacivert zeminde turuncu ve beyaz goncalar yer alır. Ortada artıyı andıran form ve kenarlarından çıkan tepelikler vardır. Bu tepeliklerin içinde siyah negatif rumiler bulunmaktadır. Formun içinde altın zemin rumilerle ayrılmış ve altın rumilerin bulunduğu zemin lacivertle boyanmıştır. Rumilerin içinde turuncu ve beyaz renkli goncalar vardır. Bu goncalardan çıkıp lacivert zemin üzerinde kıvrılan dallarda pembe ve mavi yapraklar bulunmaktadır. Sayfa kenarındaki küçük şemse motifinin zemini lacivert olup üzerinde altın ayırma rumi vardır.

Dikeyde yer alan yıldız formunda zemin altındır. Formda mavi ve turuncu yapraklar bulunmaktadır. Dikeyde kompozisyonun ortasında yer alan diğerk bir form da yine artıyı andıran bir formdur. Bu formun zemini lacivettir. Ortada goncaların dallarının birleştiiği zemin siyahtır. Formun içinde mavi, pembe goncalar, beyaz pençler, altın ve turuncu yapraklar simetrik şekilde yerleştirilmiştir. Kompozisyonun çevresinde altın cetvel bulunmaktadır.

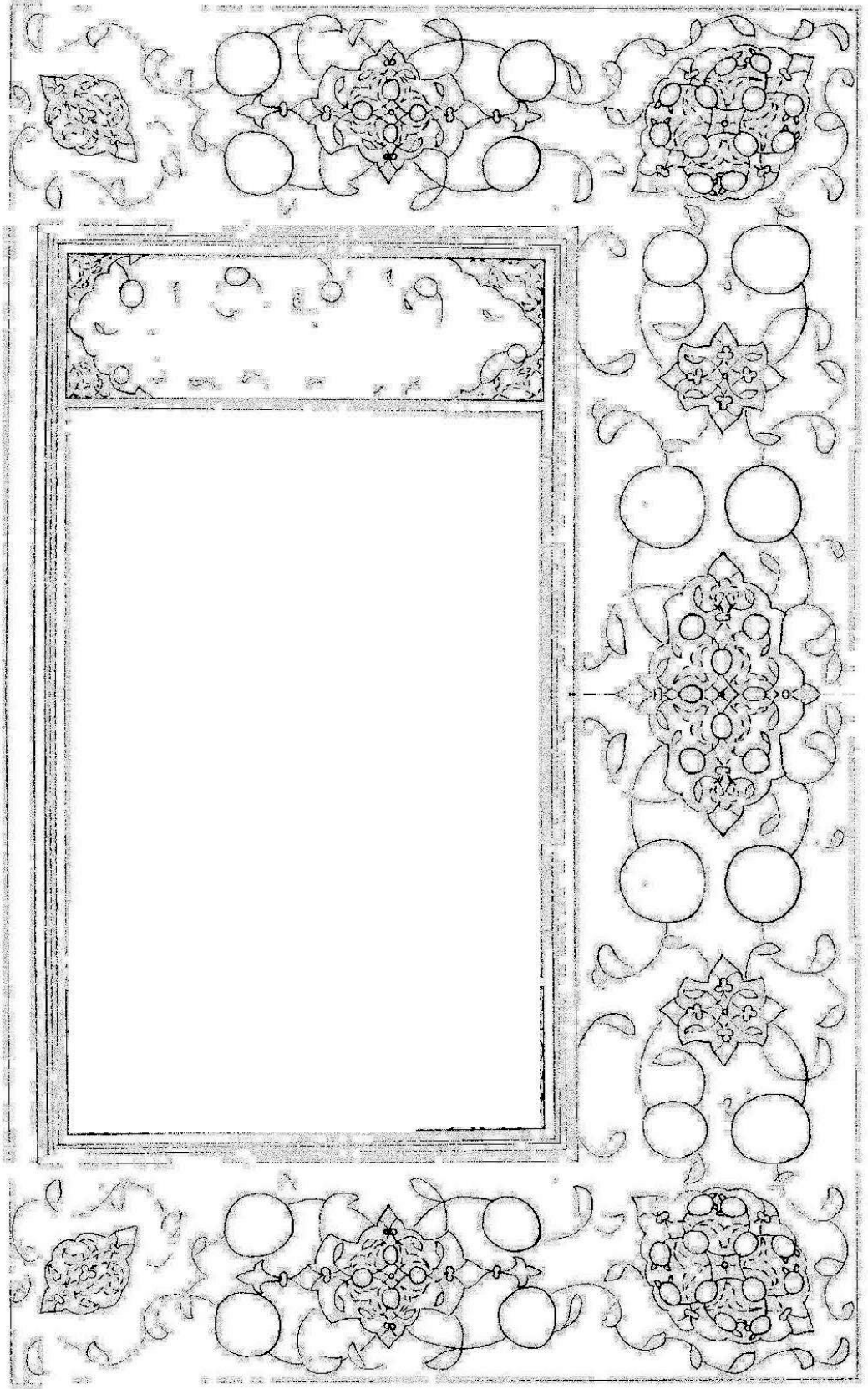
Resim 14: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi

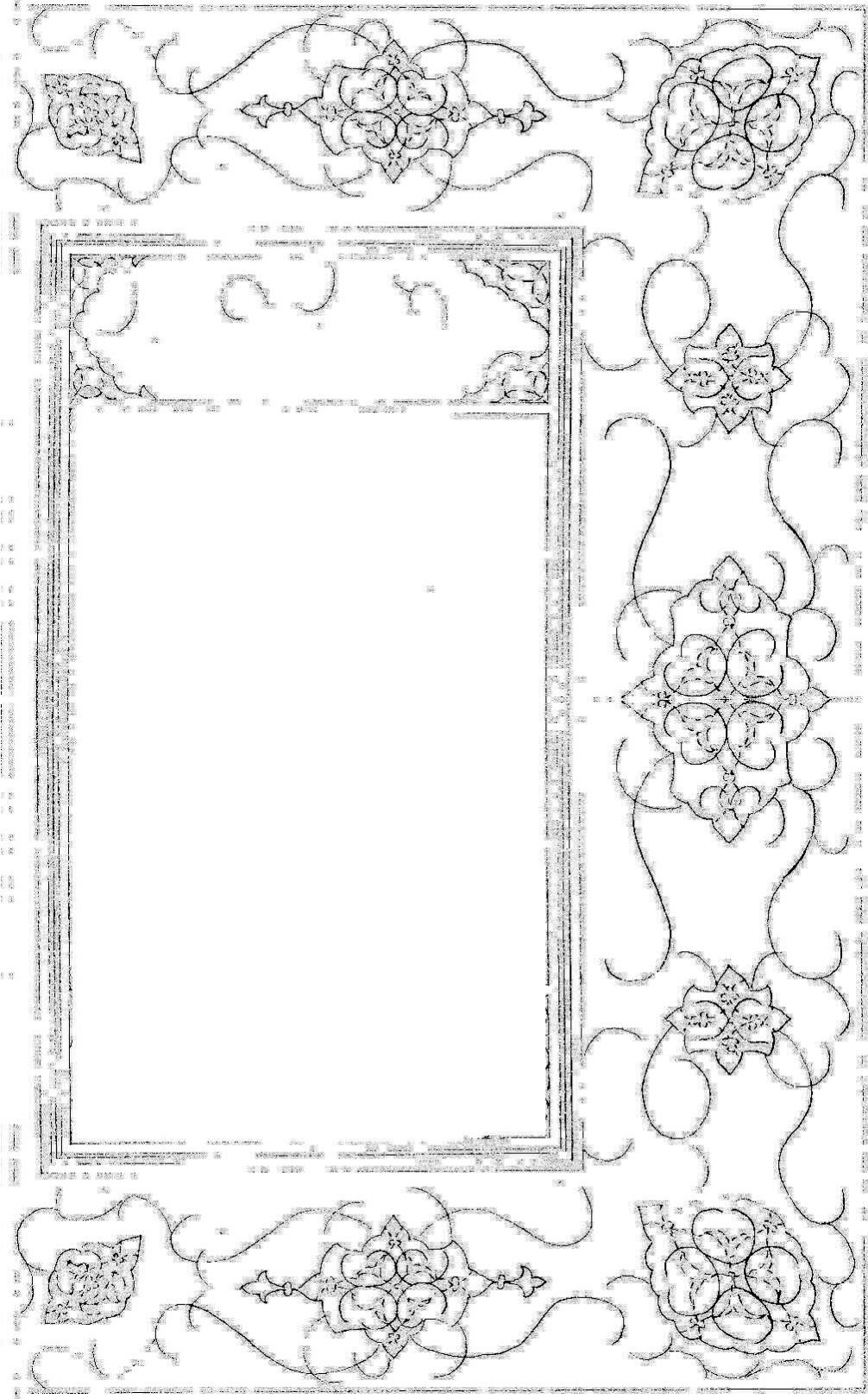
Çizim 57: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi

Cizim 58: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 59: Pertevniyal Yazma Eser, 447 a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

447 b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B12

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 447b

Kullanılan Renkler : Altın, lacivert, siyah, pembe, mavi, turuncu, beyaz, kırmızı

Kullanılan Motifler : Rumi, gonca, yaprak, penç

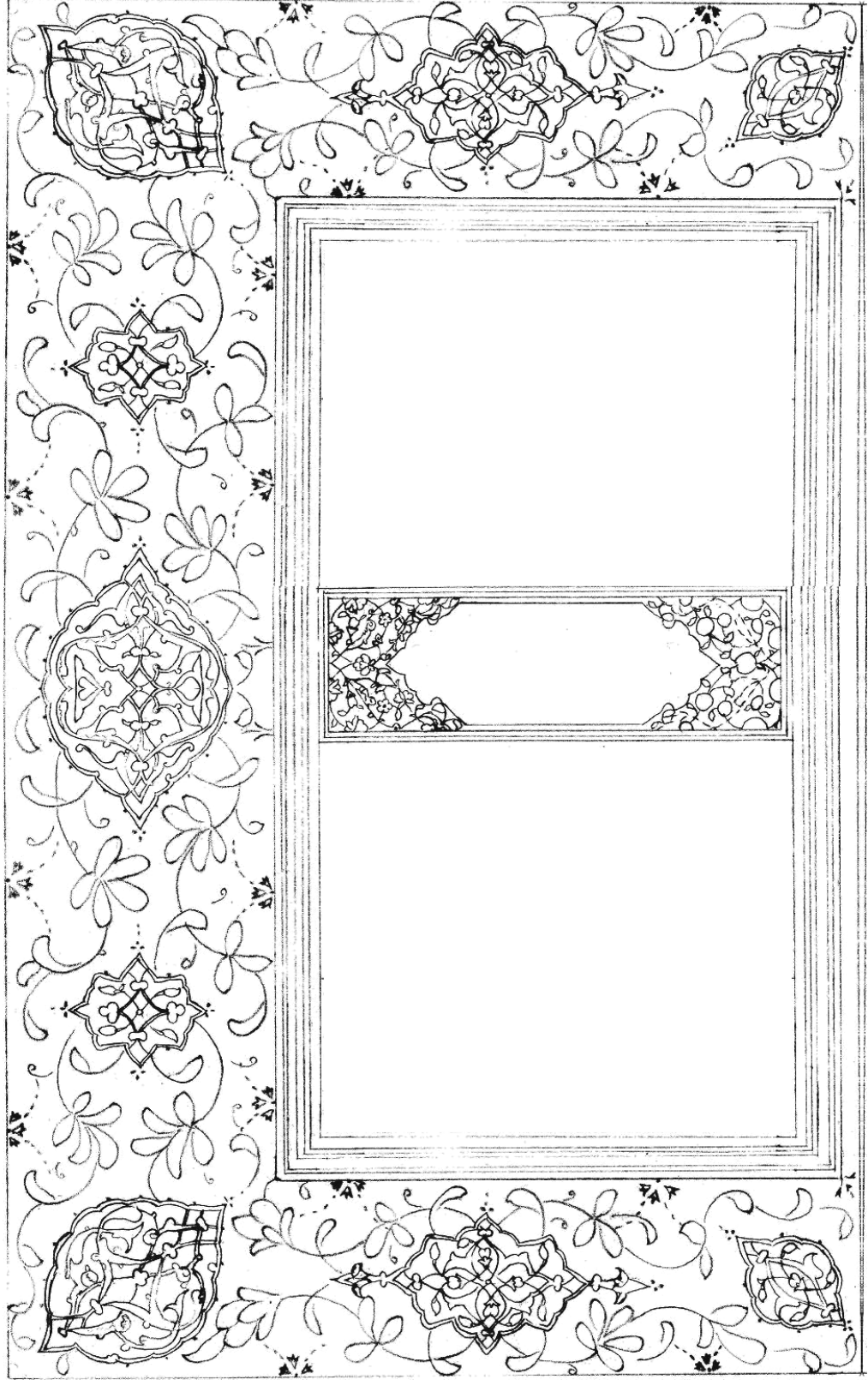
Sayfanın ortasında dikdörtgen alan içinde sure başlık yazısı yer almaktadır. Yazı doğrudan kâğıt üzerine altınla yazılmıştır. Yazının etrafında altın dallar, gonca ve yapraklar bulunmaktadır. Küçük kalan köşeliklerde altın zemin üzerinde siyah renkte rumiler yer alır. Dikdörtgen alanın çevresi altın cetvellerle çerçevelemiştir.

Yazının çevresindeki cetvellerin bitiminde altın halkar bulunmaktadır. Altın halkarda bulunan goncaların orta noktaları mavi renklidir. Altın cetvelden çıkan kırmızı renkli negatif penç motifi, sayfanın iç ve dış kenarından halkâra doğru uzanmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran formlar yer alır. Köşede şemseyi andıran form içinde rumiler yer alır. Rumiler altın olup, zeminde de altın ve lacivert kullanılmıştır. Ortada artıyı andıran form ve kenarlarından çıkan tepelikler vardır. Bu tepeliklerin içinde siyah negatif rumiler bulunmaktadır. Formun içinde lacivert zemin rumilerle ayrılmış ve altın rumilerin bulunduğu zemin yine altınla boyanmıştır. Rumilerin içinde pembe ve mavi renkli goncalar vardır. Goncaların birleşim yerinin zemini siyah renkle boyanmıştır. Bu goncalardan çıkıp lacivert zemin üzerinde kıvrılan dallarda pembe ve turuncu yapraklar bulunmaktadır. Yatayda yer alan diğer bir form köşeye yerleştirilmiş küçük şemse formudur. Bu formun altın zemini rumiyle ayrılmıştır. Ruminin içinde lacivert zemin üzerinde bulunan orta bağdan rumili dallar çıkarılmıştır. Dikeyde yer alan yıldız formunda zemin laciverttir. Formda altın tepelikler ve orta bağdan çıkan beyaz ve turuncu yapraklar bulunmaktadır. Dikeyde kompozisyonun ortasında yer alan diğer bir form da yine şemseyi andıran bir formdur. Bu formun içinde sap çıkmaları ve rumiler vardır. Zemin altın ve laciverttir. Orta bağın içi turuncu boyanmıştır. Kompozisyonun çevresi altın cetvelle çevrilmiştir.

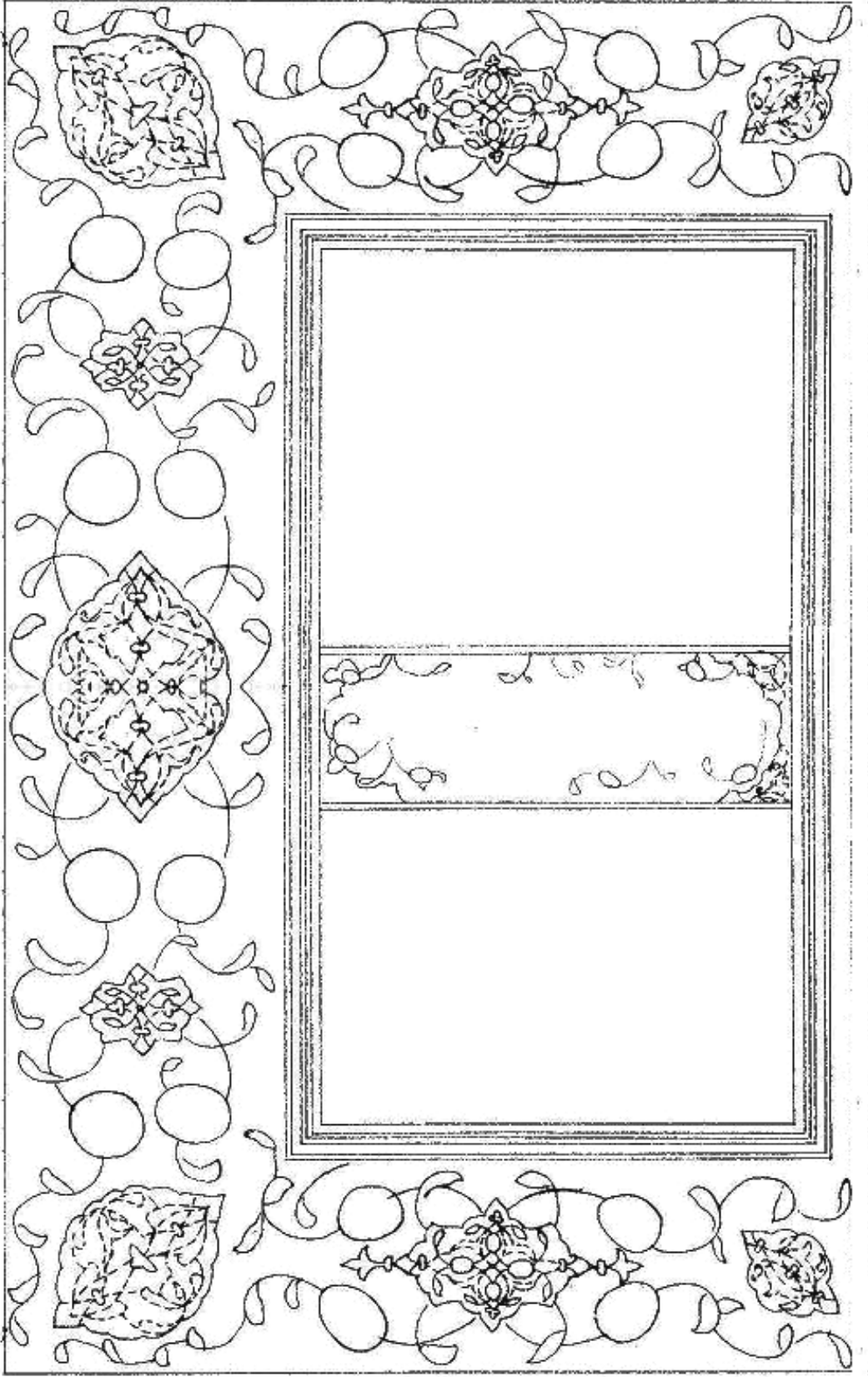
Resim 15: Pertevniyal Yazma Eser, 447 b Sayfa kenarı tezhibi

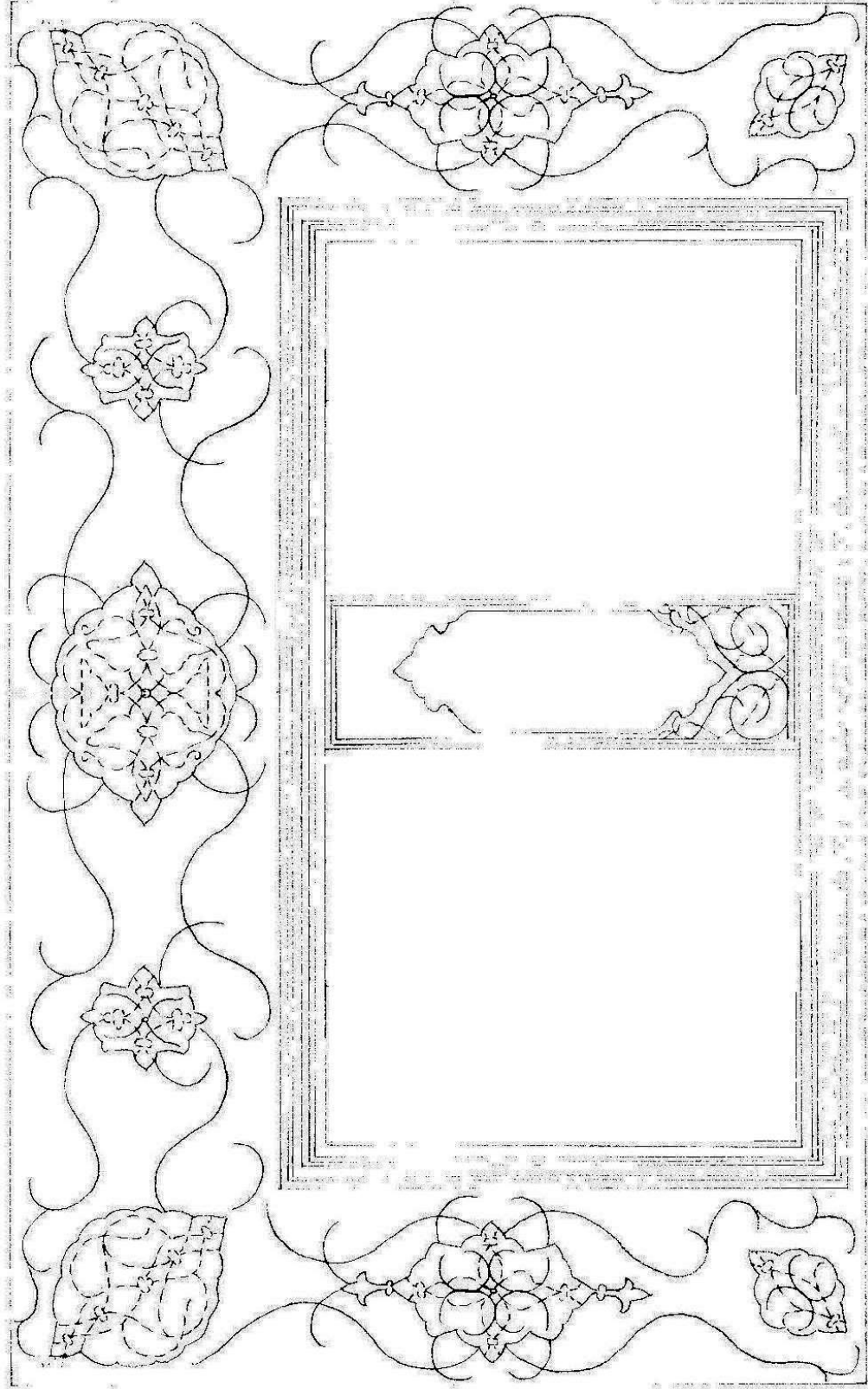
Çizim 60: Pertevniyal Yazma Eser, 447 b Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 61: 447 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 62: 447 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

451 a Sayfa kenarı tezhibi

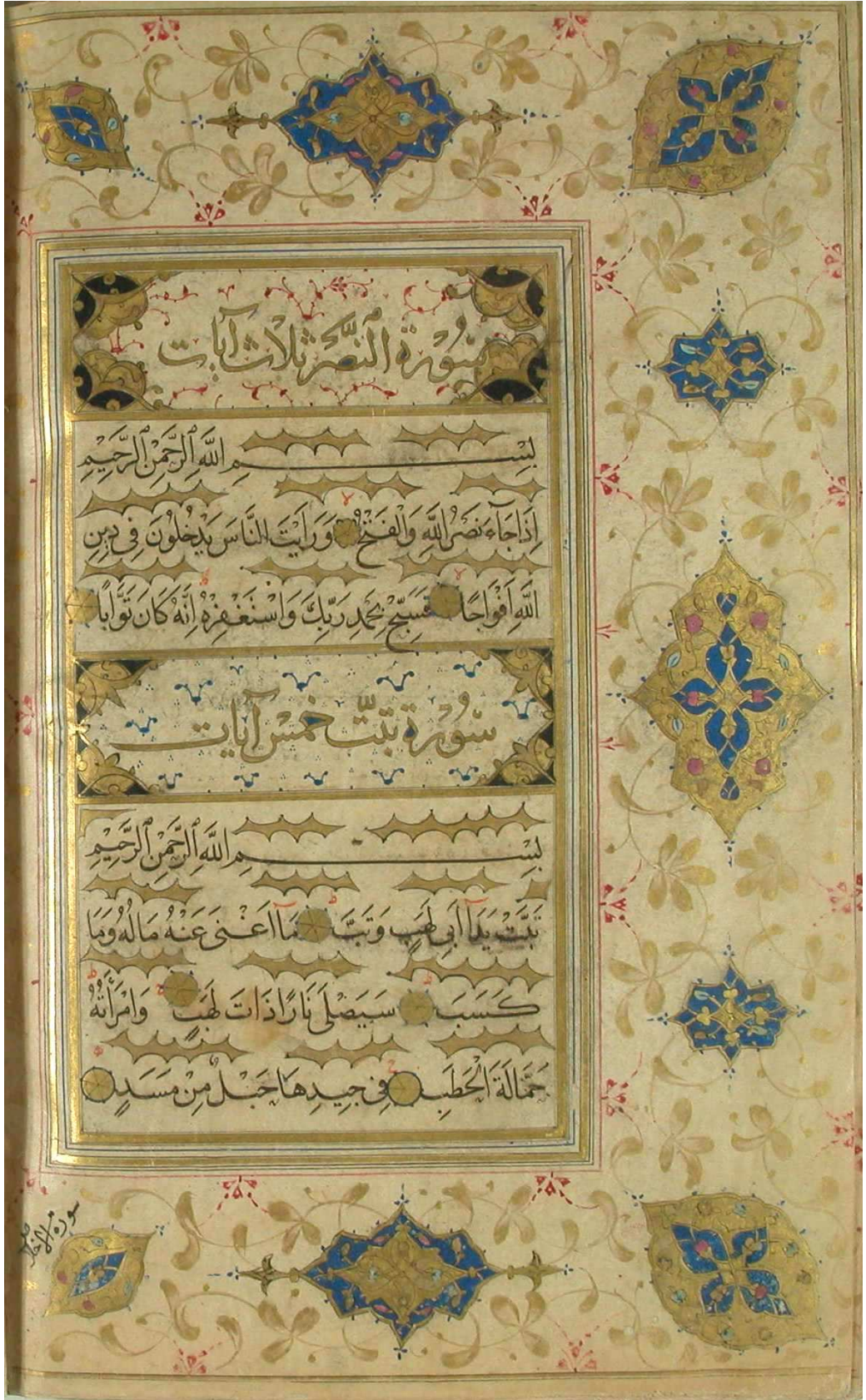
Katalog No	: B13
Müzehhep Sayfa	: Sayfa kenarı tezhibi
Sayfa Numarası	: 451a
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, mavi, pembe, siyah, kırmızı
Kullanılan Motifler	: Rumi, gonca, yaprak, penç

Dikdörtgen alan içinde sure başı yazısı yer almaktadır. Yazı doğrudan kâğıt üzerine altın yıldızla yazılmıştır. Yazının çevresinde kırmızı ile çizilmiş yarı üsluplaştırılmış çiçekler ve ot kümeleri vardır. Köşelerde zeminin altın ve siyaha boyandığı rumiler bulunur. Dikdörtgen alanın çevresinde altın çerçeve vardır. Sayfada yer alan bir diğer sure başı yazısı da yine dikdörtgen alan içindedir. Yazı doğrudan kâğıt üzerine altın yıldızla yazılmıştır. Yazının çevresinde mavi renkli ot kümeleri vardır. Köşelerde siyah ve altının kullanıldığı rumiler bulunur.

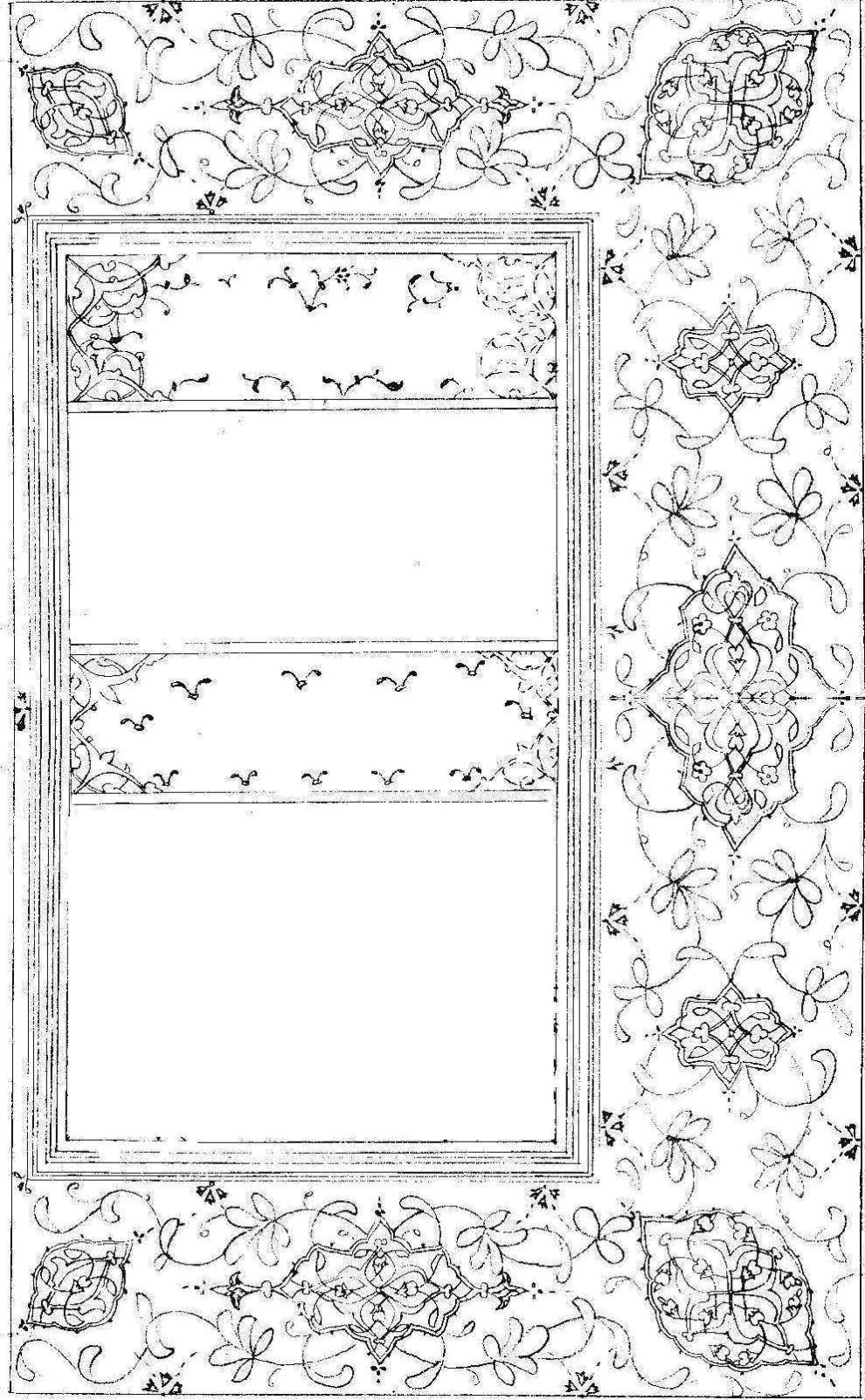
Yazının çevresindeki kırmızı ipliklerin bitiminde altın halkâr bulunmaktadır. Kırmızı iplikten çıkarılan kırmızı renkli negatif penç motifi halkâra doğru uzanmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran formlar yer alır. Köşede şemseyi andıran form içinde rumiler yer alır. Zemin rengi altın ve laciverttir. Rumilerin ortasında pembe goncalar bulunur. Ortada artıyı andıran form ve kenarlarından çıkan tepelikler vardır. Bu tepeliklerin içinde siyah negatif rumiler bulunmaktadır. Formun içinde lacivert zemin rumilerle ayrılmıştır. Rumilerin içinde mavi goncalar vardır. Bu goncalardan çıkıp lacivert zemin üzerinde kıvrılan dallarda pembe ve altın yıldız yapraklar bulunmaktadır. Sayfa kenarındaki küçük şemse motifinin zemini altın yıldız olup üzerinde altın ayırma rumi vardır. Bu rumi içinde bulunan goncadan çıkan dallarda pembe ve mavi renkli yapraklar bulunmaktadır.

Dikeyde yer alan yıldız formunda zemin laciverttir. Formda mavi ve altın yıldız yapraklar bulunmaktadır. Dikeyde kompozisyonun ortasında yer alan diğer bir form da yine artıyı andıran bir formdur. Bu formun zemini altın ve laciverttir. Formun içinde rumi, penç, gonca ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Bu motiflerde altın yıldız, pembe ve mavi renkler kullanılmıştır. Kompozisyonun çevresinde altın cetvel bulunmaktadır.

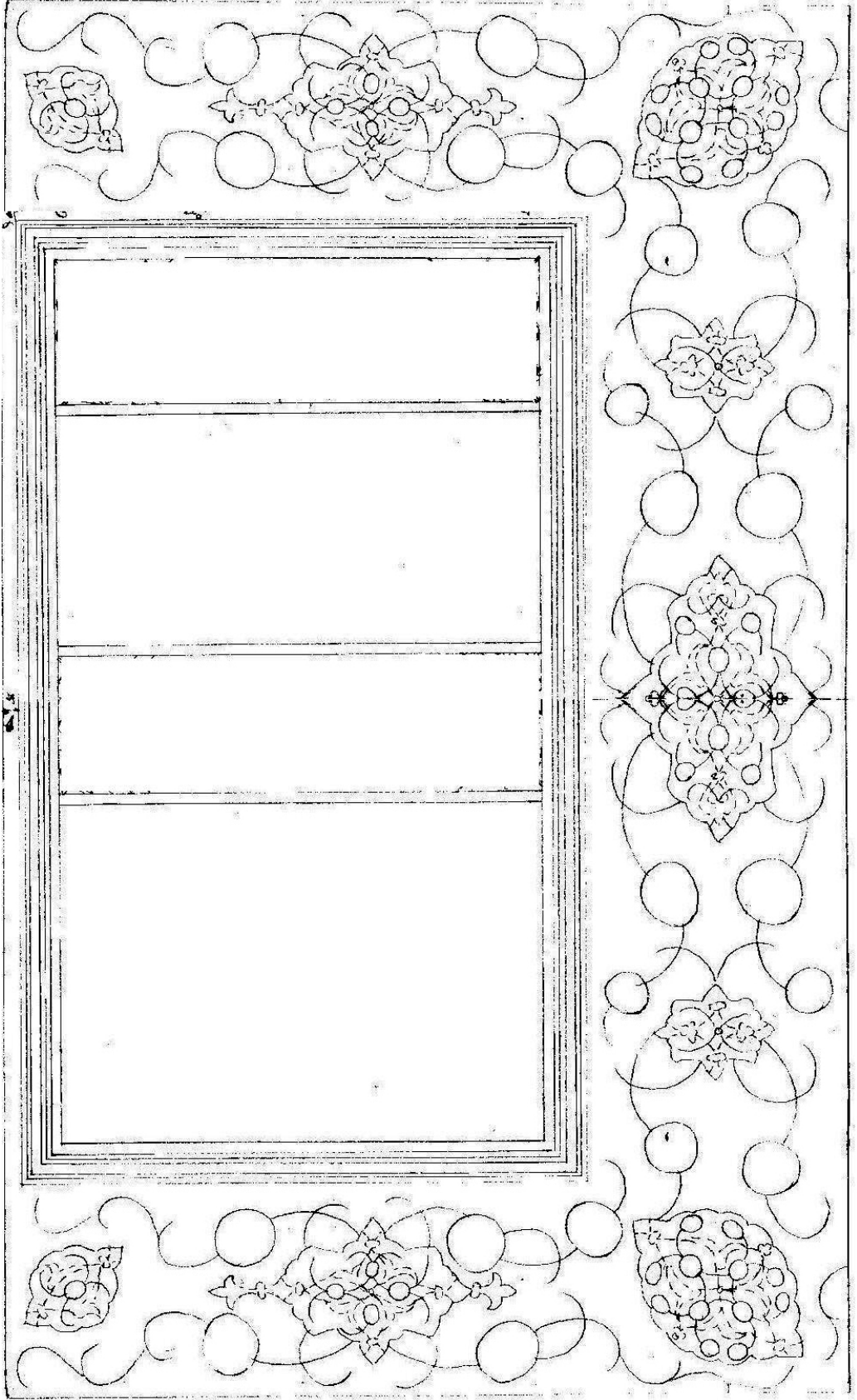
Resim 16: Pertevniyal Yazma Eser, 451 a Sayfa kenarı tezhibi

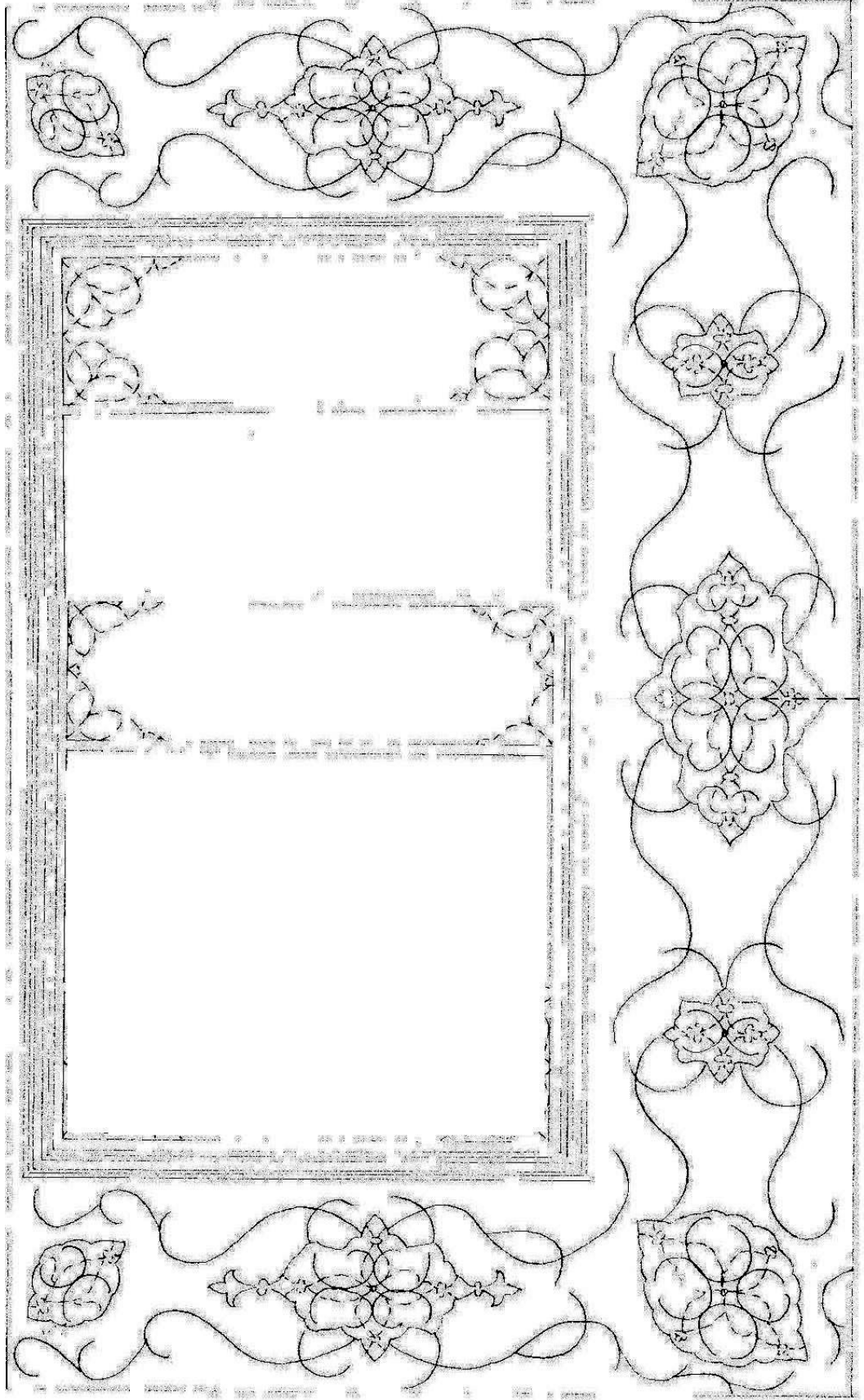
Çizim 63: Pertevniyal Yazma Eser, 451 a Sayfa kenarı tezhibi

Cizim 64: Pertevniyal Yazma Eser, 451 a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

Çizim 65: Pertevniyal Yazma Eser, 451 a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

451 b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B14

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 451b

Kullanılan Renkler : Altın, lacivert, mavi, pembe, turuncu, beyaz, sarı, kırmızı, siyah

Kullanılan Motifler : Rumi, gonca, hatayi, yaprak, penç

Bu sayfada iki adet sure başı tezhibi yer almaktadır. Dikdörtgen alan içinde altın zeminli kartuşa mavi renkte sure adı yazılmıştır. Yazının bulunduğu kartuşun çevresindeki kuzular beyaz renktedir. Kartuşa bağlı tepelik formunun zemini altındır. Tepeliğin içinde bulunan hatayi motifinden çıkan altın dallar lacivert zeminde dolanmaktadır. Yapraklar altın, gonca ve pençlerde; sarı, beyaz ve turuncu renkler kullanılmıştır. Dikdörtgen alanın çevresi mavi, altın ve yeşil cetvelle çevrilmiştir.

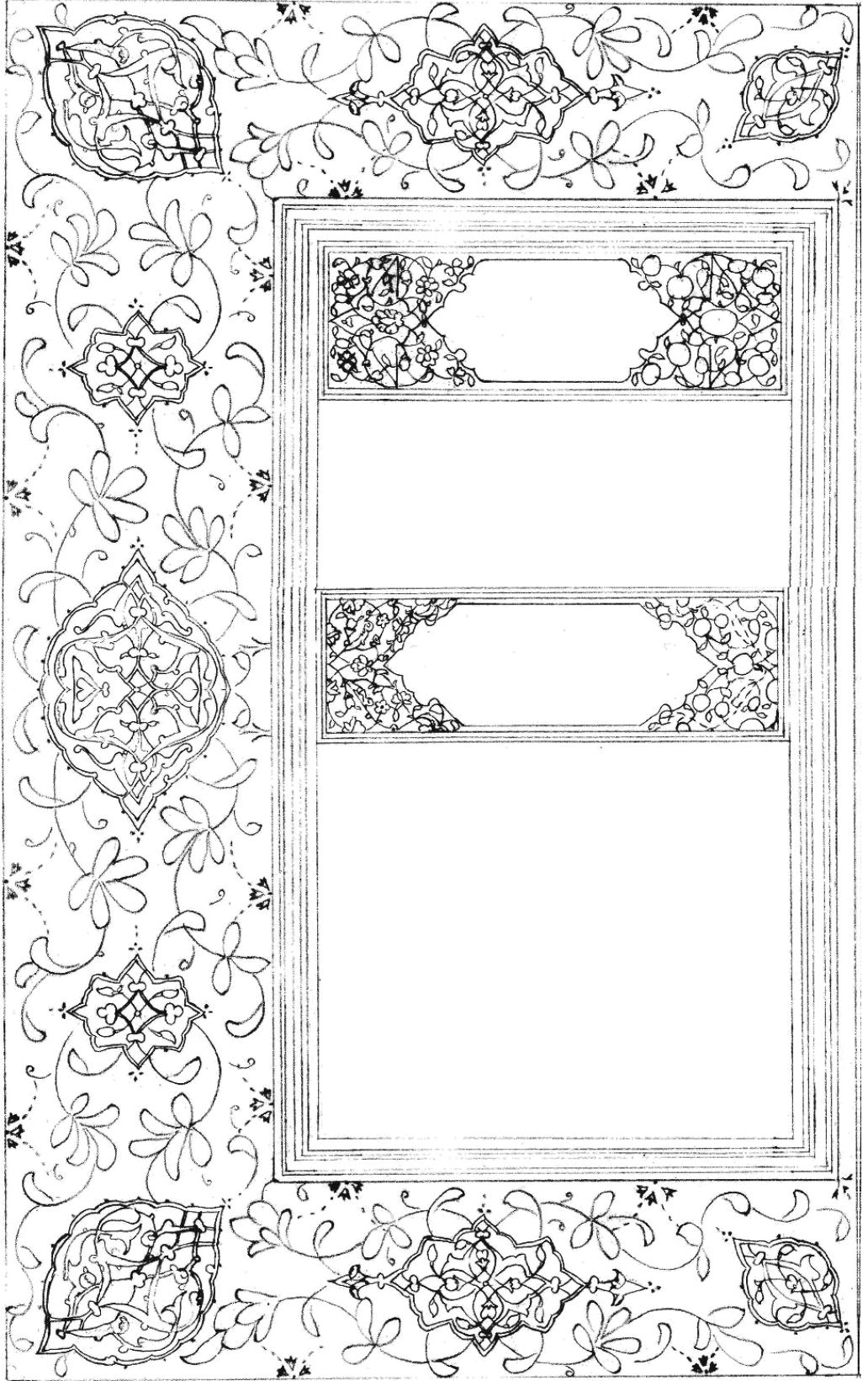
İkinci sure başı tezhibinde dikdörtgen alan içinde altın zeminli kartuş bulunmaktadır. Sure adı altın zemine mavi renkle yazılmıştır. Yazılı alanın dandanları beyazla çizilmiştir. Köşelerdeki küçük altın bölüm, lacivert zeminden rumilerle ayrılır. Hatayi, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan kıvrım dalların olduğu bir kompozisyon uygulanmıştır. Motifler simetrik olarak yerleştirilmiştir. Dikdörtgen alan altın, yeşil ve kobalt renkli cetvellerle çerçevenmiştir.

Yazının çevresinde altın cetveller vardır ve bu cetvellerin bitiminde kırmızı renkli iplik bulunmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran tezhipli formlar yer alır. Bu formların arasında bitkisel altın halkâr yer almaktadır. Kırmızı renkli iplikten ve sayfa dışındaki altın cetvellerden çıkarılan kırmızı renkli negatif penç motifi halkâra doğru uzanmaktadır.

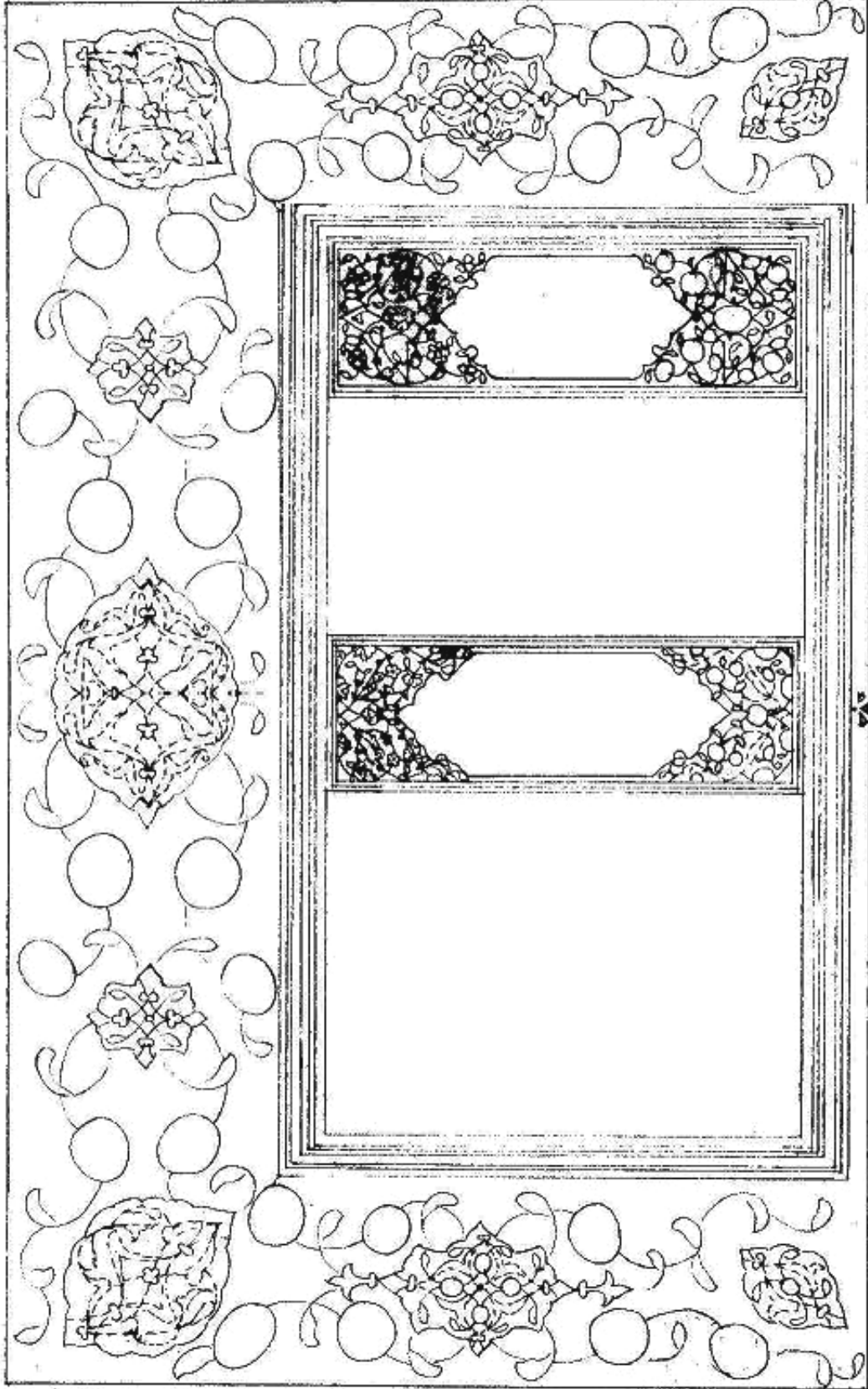
Resim 17: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi

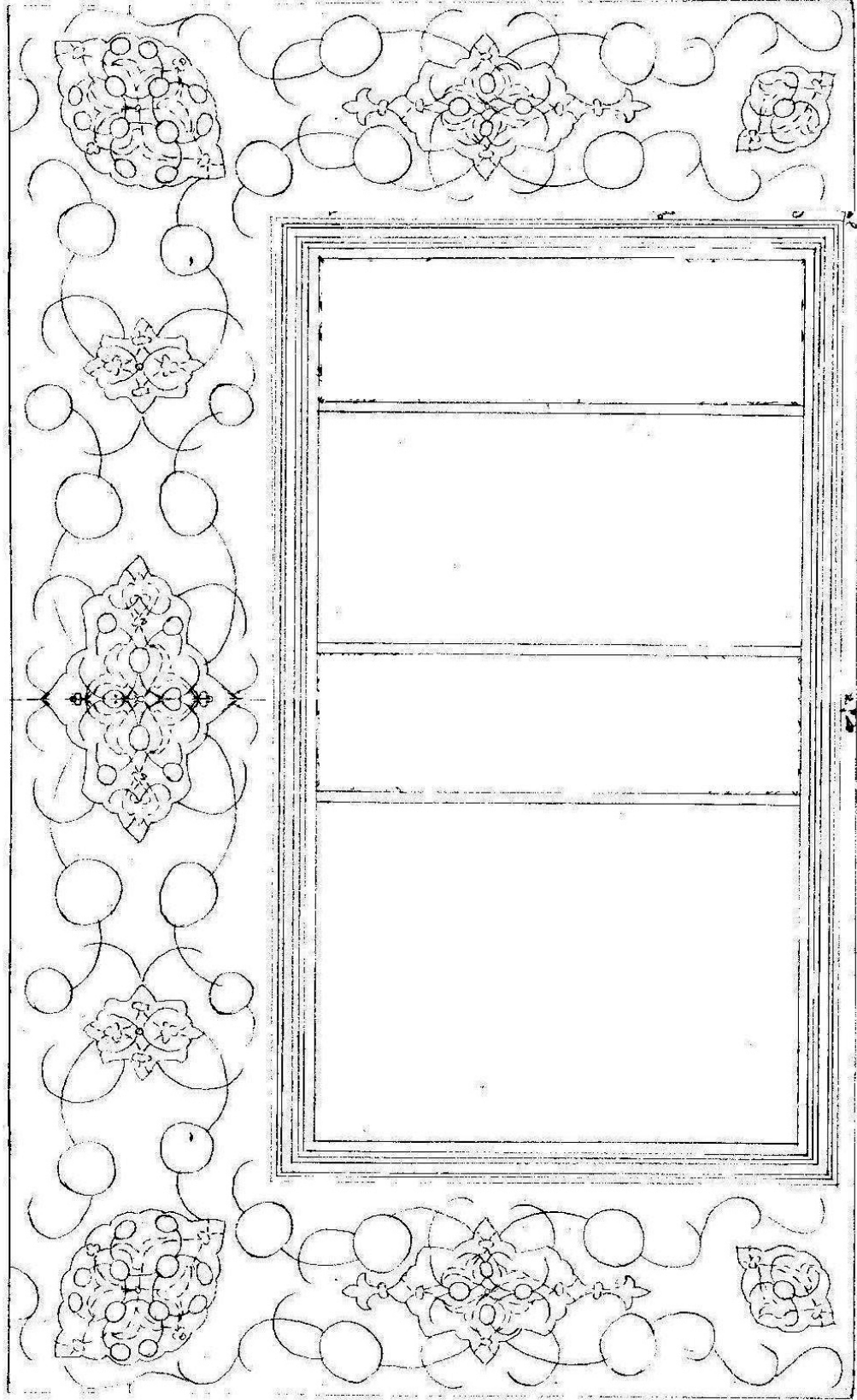
Çizim 66: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı deseni

Çizim 67: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi

Çizim 68: Pertevniyal Yazma Eser, 451 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

452 a Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B15

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 452a

Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, mavi, pembe, siyah, kırmızı

Kullanılan Motifler: Rumi, gonca, yaprak, penç

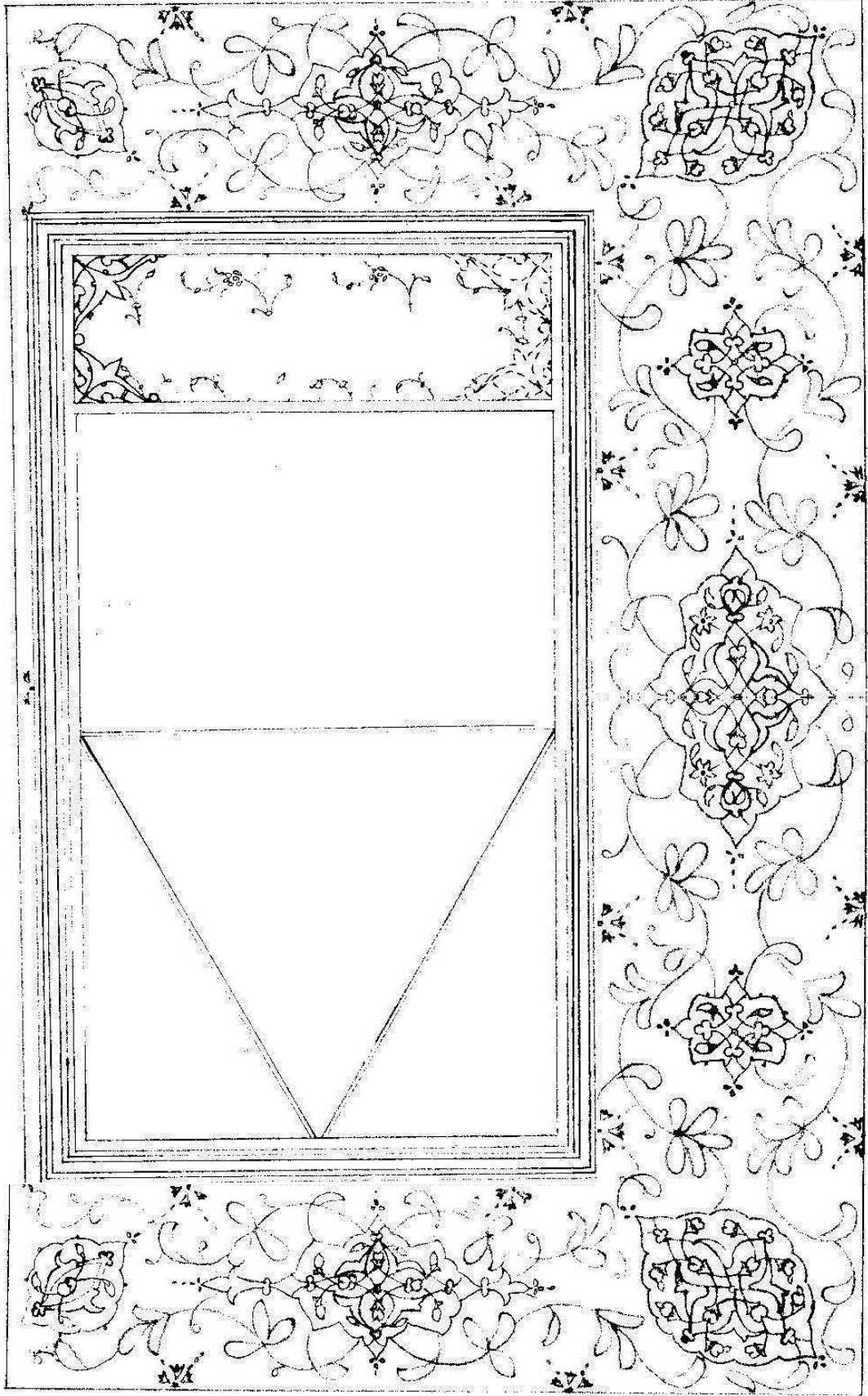
Dikdörtgen alan içinde sure başı yazısı yer almaktadır. Yazı doğrudan kâğıt üzerine altın yaldızla yazılmıştır. Yazının çevresinde kırmızı ile çizilmiş yarı üsluplaştırılmış çiçekler ve yapraklar vardır. Köşelerde altın rumilerle ayrılmış alanın zemini altın ve siyahtır. Dikdörtgen alanın çevresinde altın çerçeve vardır. Sayfanın altında altınla çizilmiş üçgen alan içinde vakıf mührü bulunmaktadır.

Yazının çevresi altın cetvellidir. Cetvellerin bitiminde kırmızı renkli iplik bulunmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran tezhipli formlar yer alır. Bu formların arasında bitkisel altın halkâr yer almaktadır. Kırmızı renkli iplikten ve sayfa dışındaki altın cetvellerden çıkarılan kırmızı renkli negatif penç motifi halkâra doğru uzanmaktadır. Halkârın bitiminde altın cetvel bulunur.

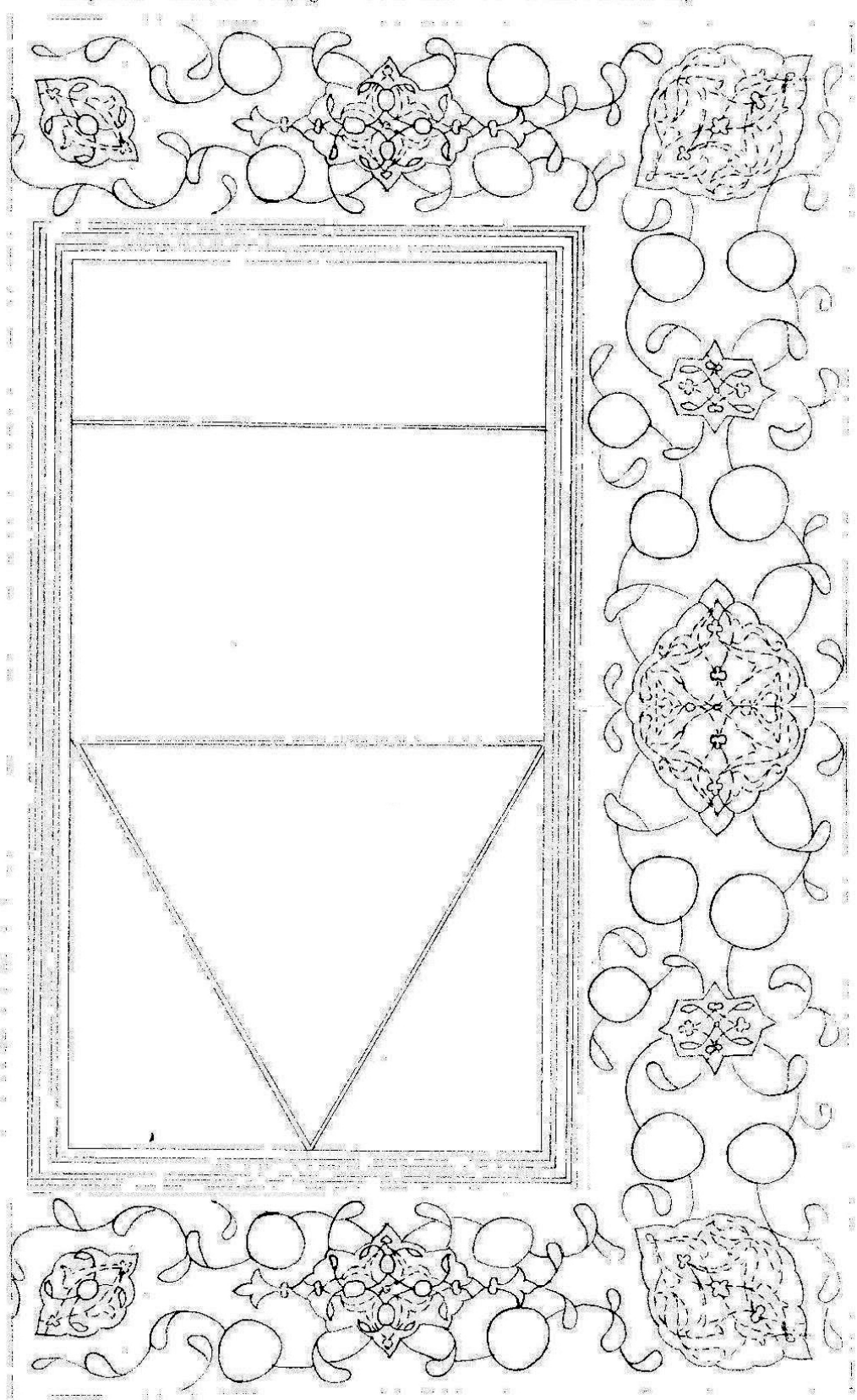
Resim 18: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi

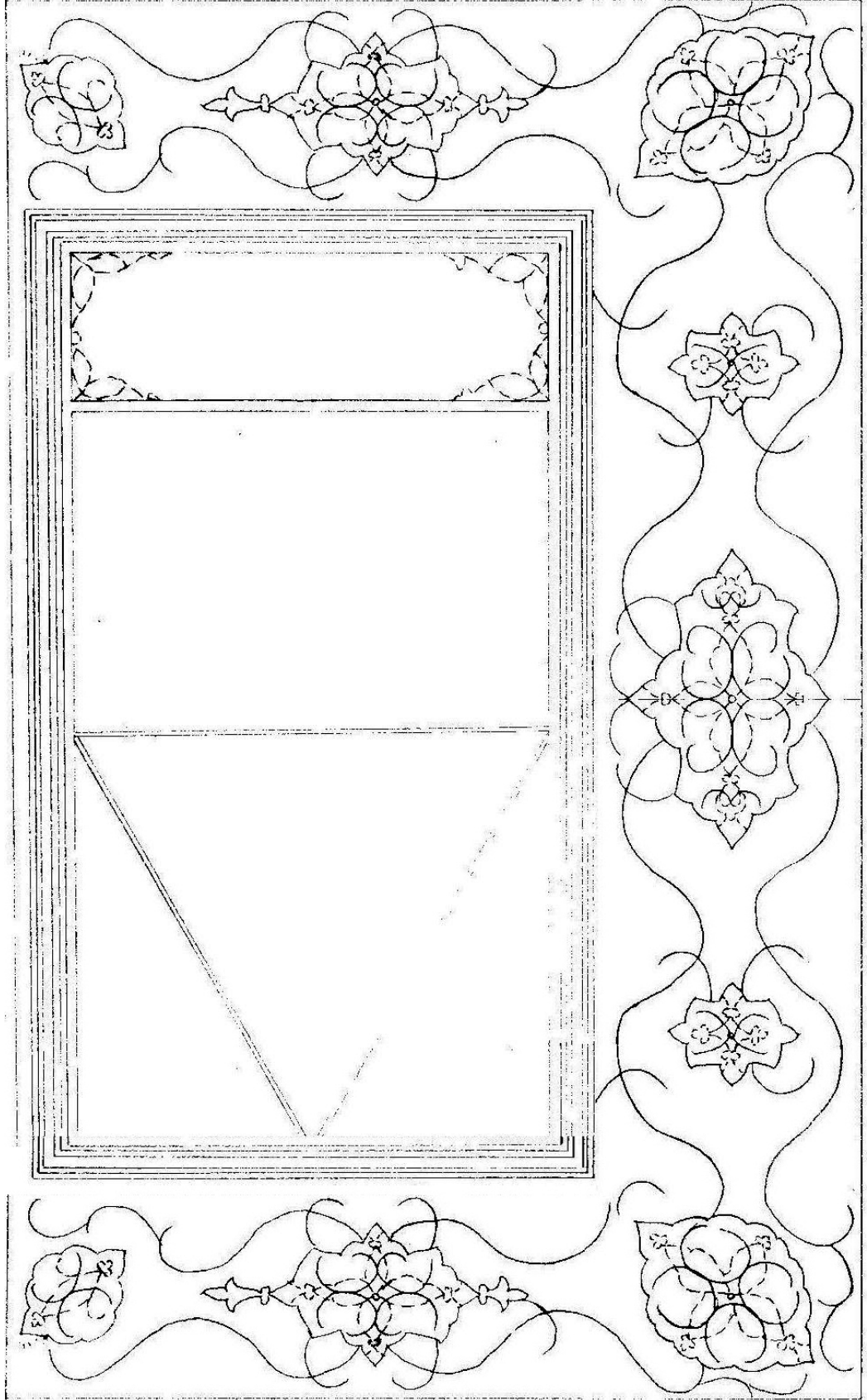
Çizim 69: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 70: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi kanaviçesi

Çizim 71: Pertevniyal Yazma Eser, 452 a Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

452 b Sayfa kenarı tezhibi

Katalog No : B16

Müzehhep Sayfa : Sayfa kenarı tezhibi

Sayfa Numarası : 452b

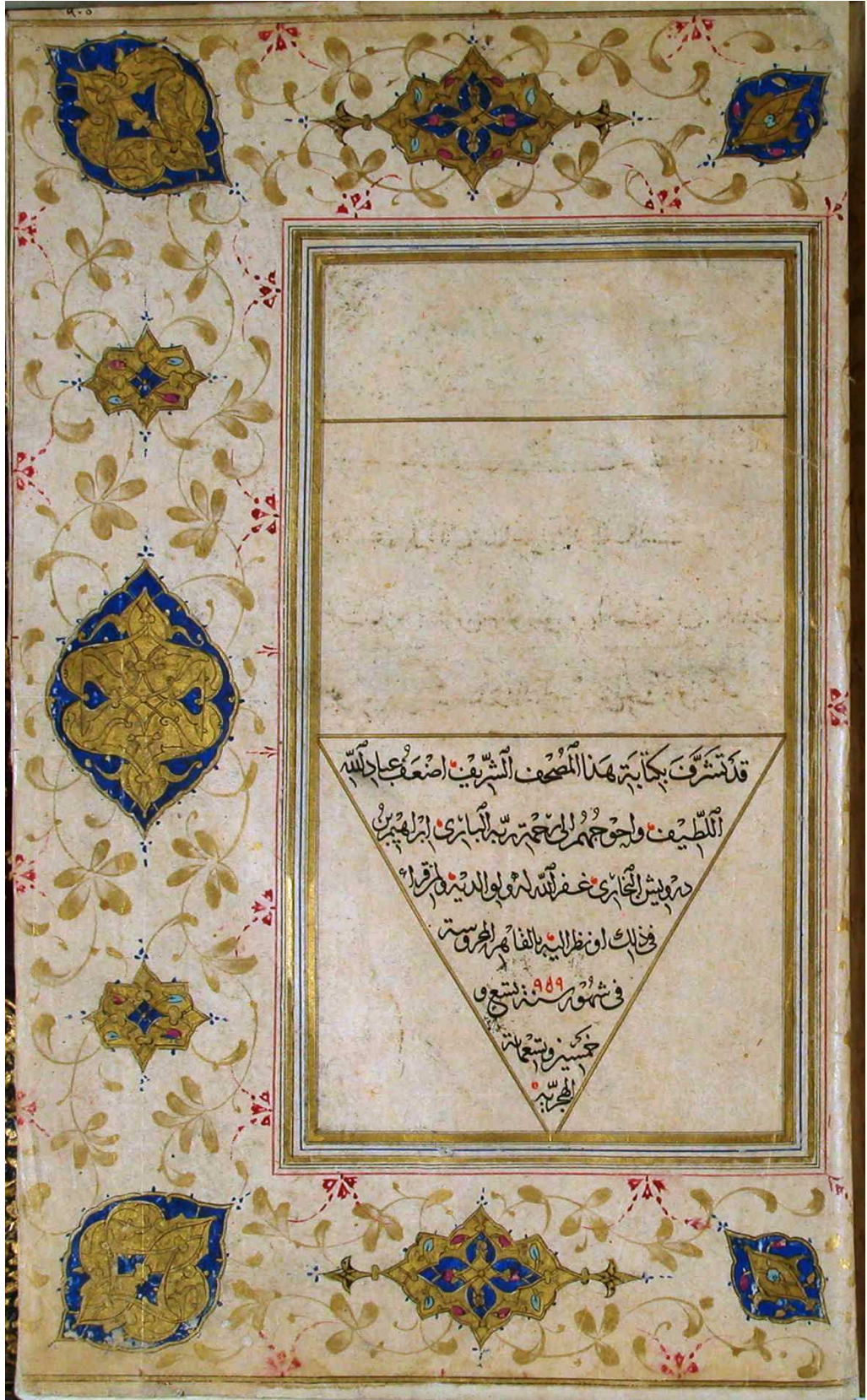
Kullanılan Renkler: Altın, lacivert, mavi, pembe, siyah, kırmızı

Kullanılan Motifler: Rumi, gonca, yaprak, penç

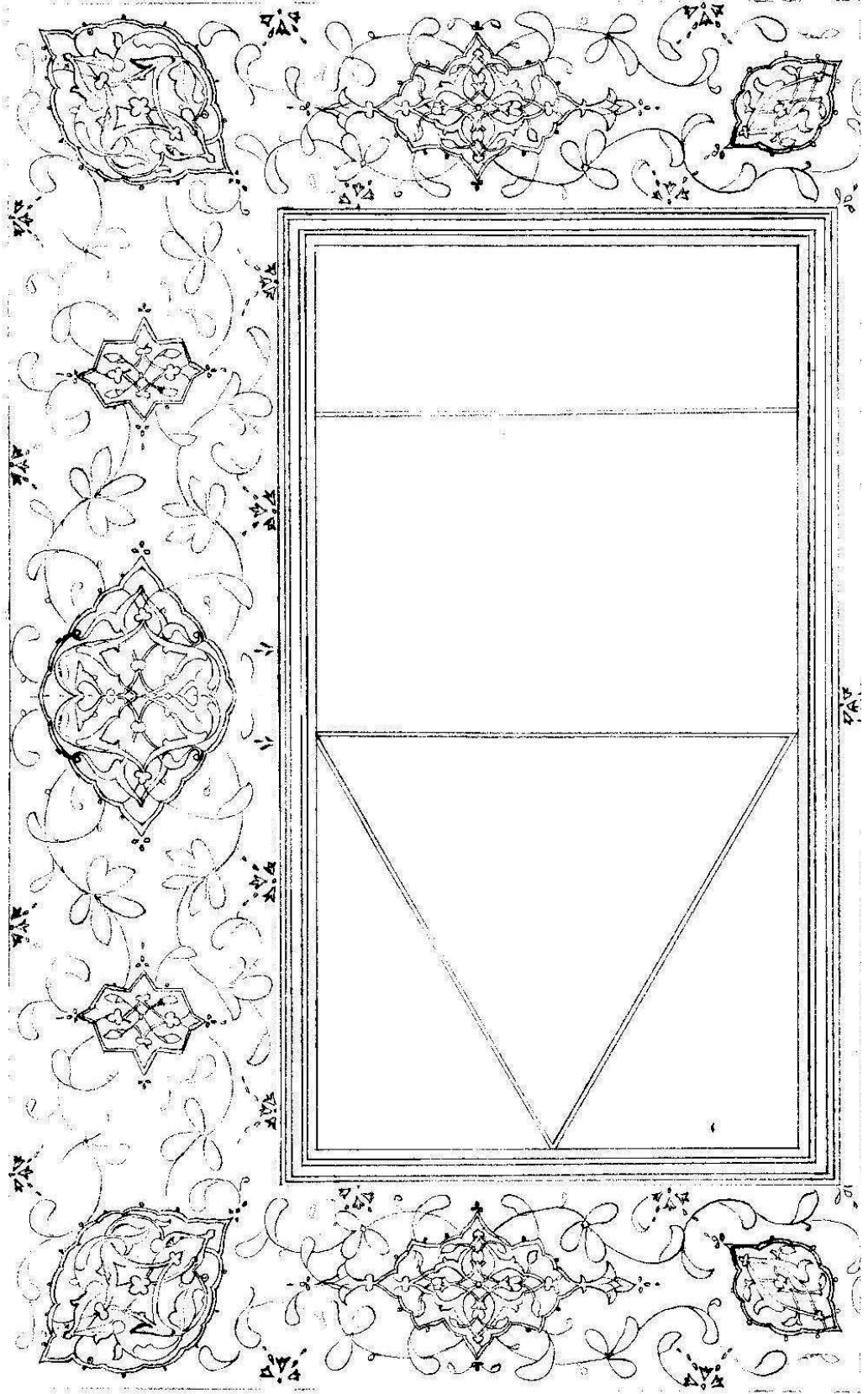
Eserin ketebe sayfasında yazı üçgen alan içinde altın cetvelle çerçevenmiştir. Yazıda hattatının İbrahim İbn Derviş el Buhari olduğu ve 959 tarihinde istinsah edildiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Sayfanın tamamı altın cetvellidir ve bu cetvellerin bitiminde kırmızı iplik bulunmaktadır. Kompozisyonda birbirinden bağımsız duran tezhipli formlar yer alır. Bu formların arasında bitkisel altın halkâr yer almaktadır. Kırmızı renkli iplikten ve sayfa dışındaki altın cetvellerden çıkarılan kırmızı renkli negatif penç motifi halkâra doğru uzanmaktadır. Halkârın bitiminde altın cetvel bulunur.

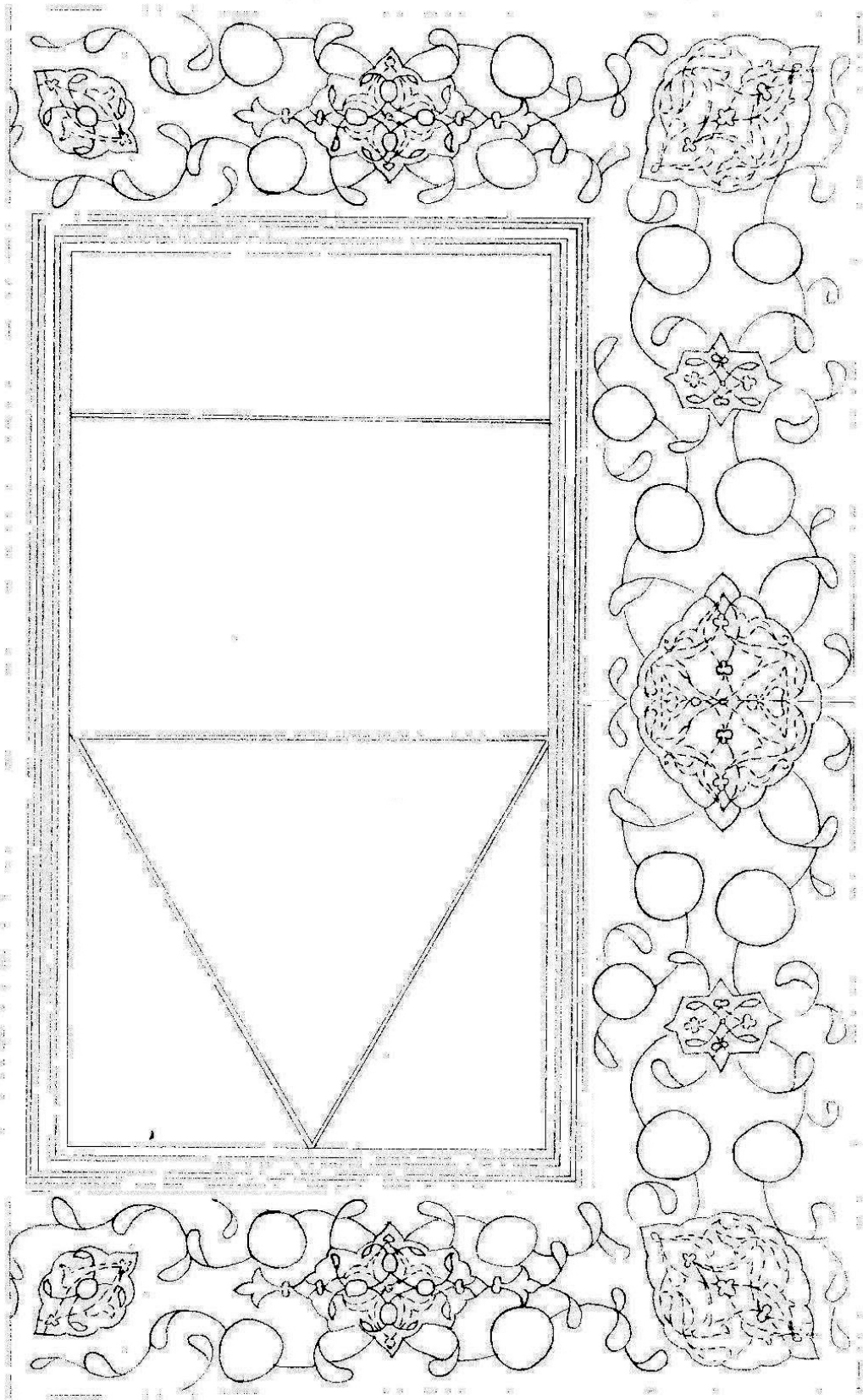
Resim 19: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi

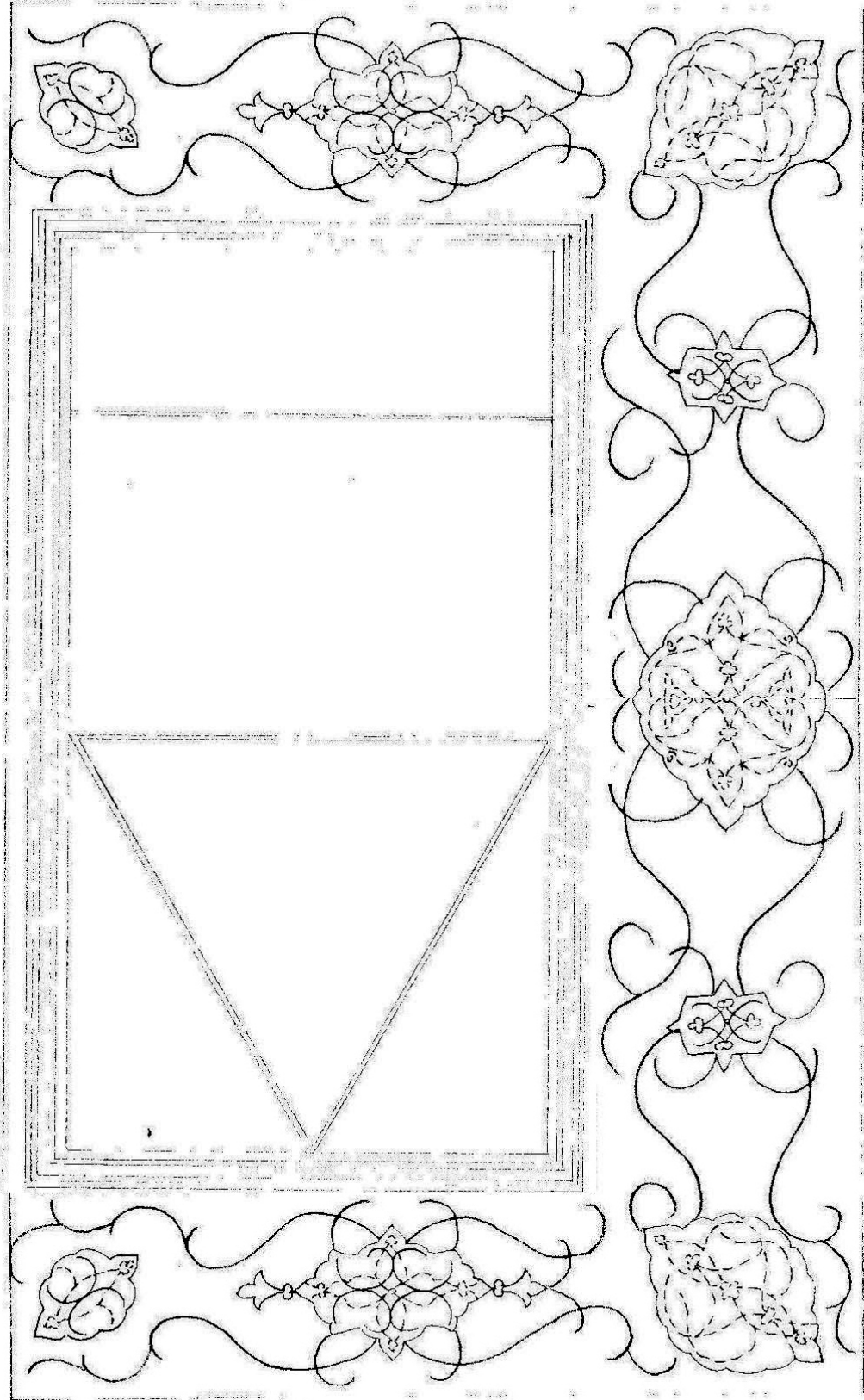
Çizim 72: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi

Çizim 73: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi kanaviçe

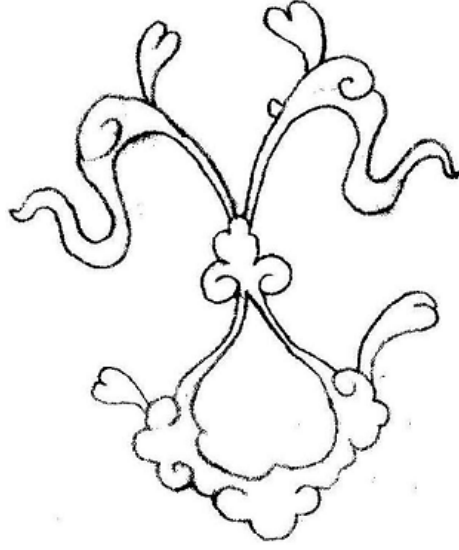

Çizim 74: Pertevniyal Yazma Eser, 452 b Sayfa kenarı tezhibi desen plan şeması

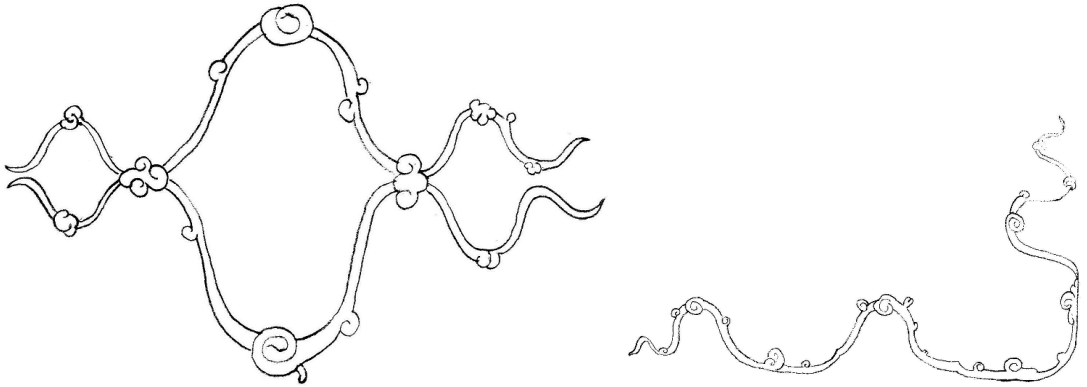

Pertevniyal 2 yazma eserde kullanılan motifler.

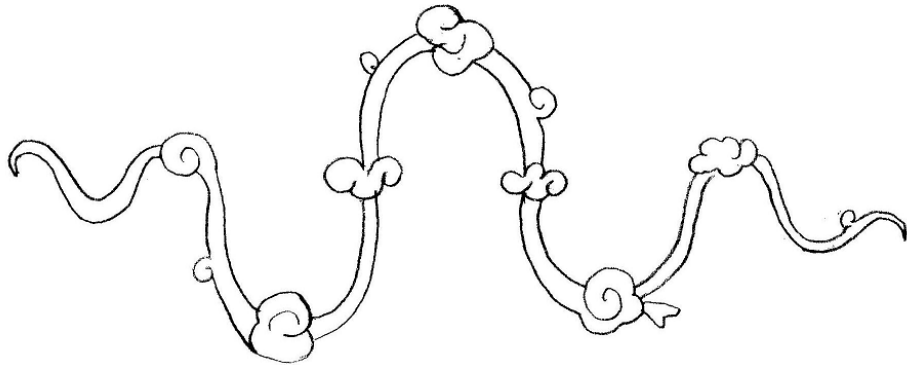
Çizim 75: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

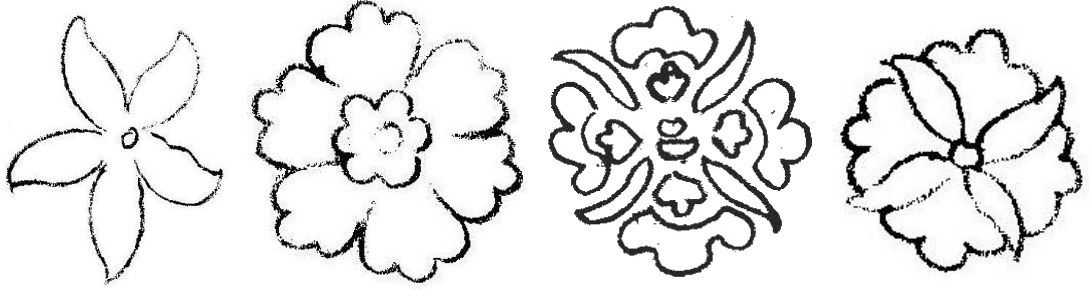
Çizim 76: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

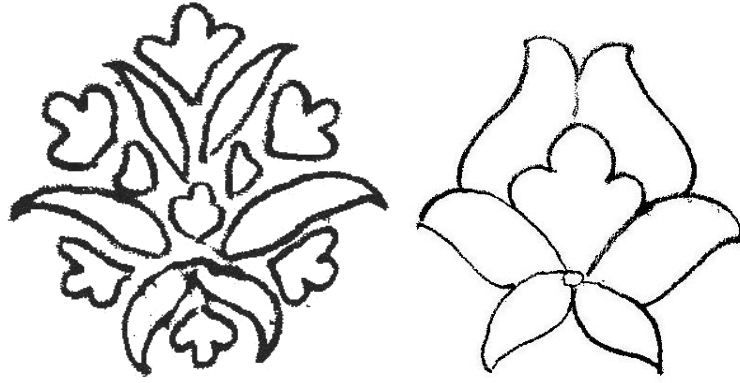
Çizim 77: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

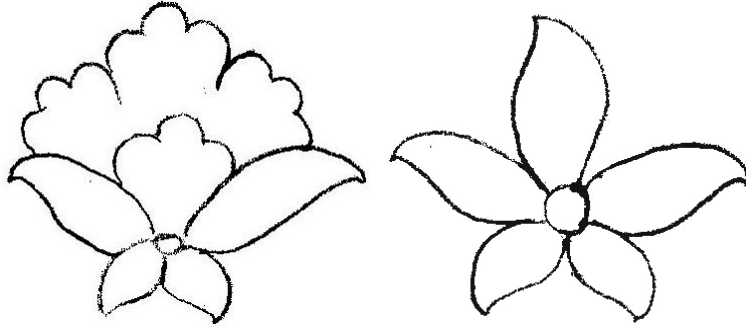
Çizim 78: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

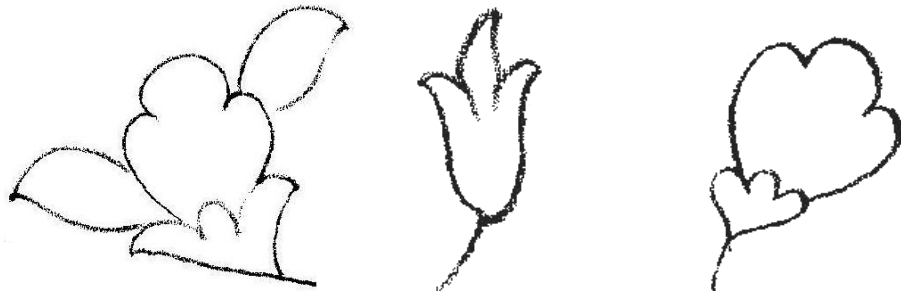
Çizim 79: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

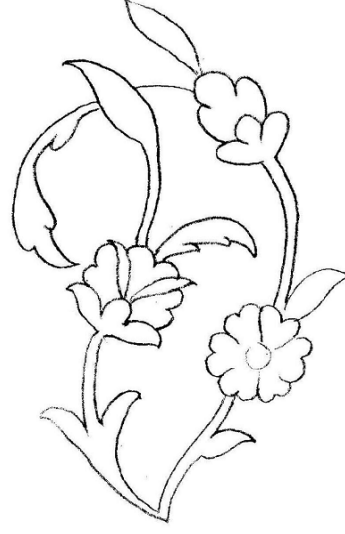
Çizim 80: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

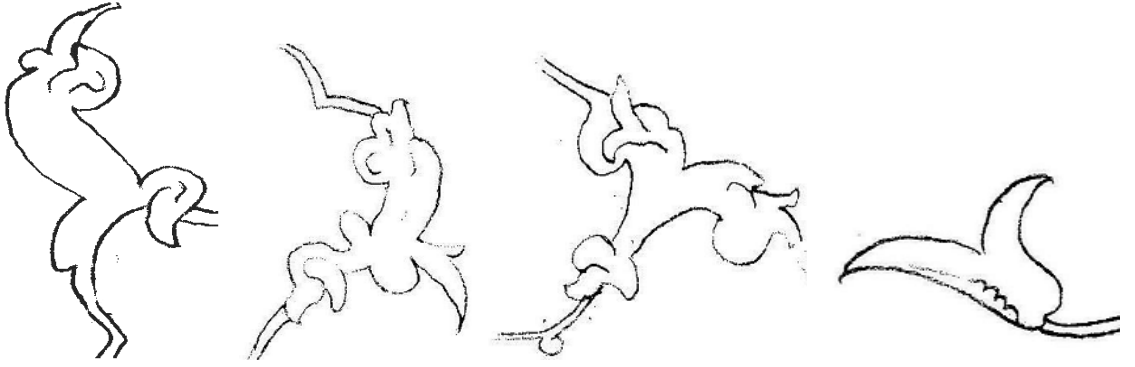
Çizim 81: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

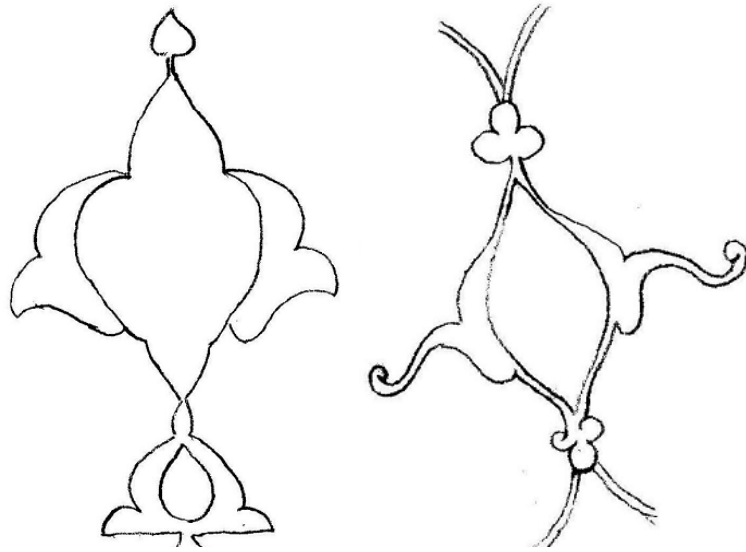
Çizim 82: Yazma eserde kullanılan natüralist motif

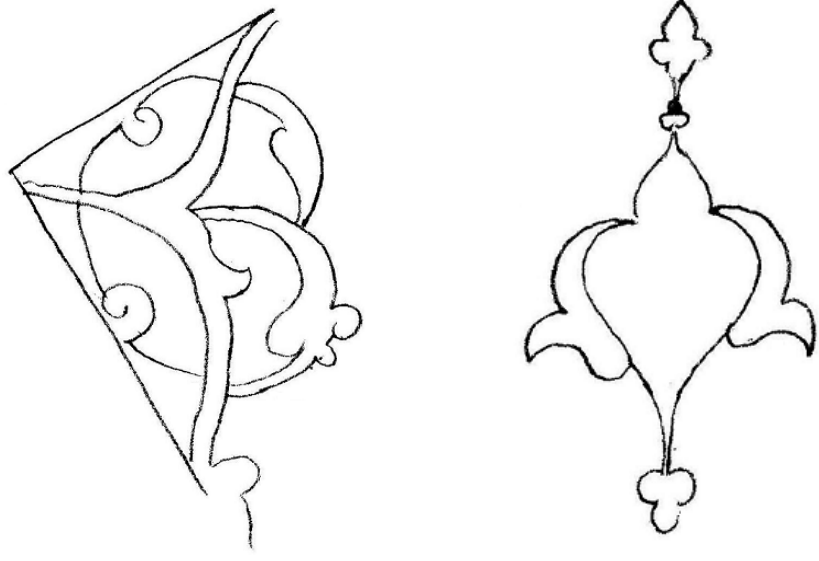
Çizim 83: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

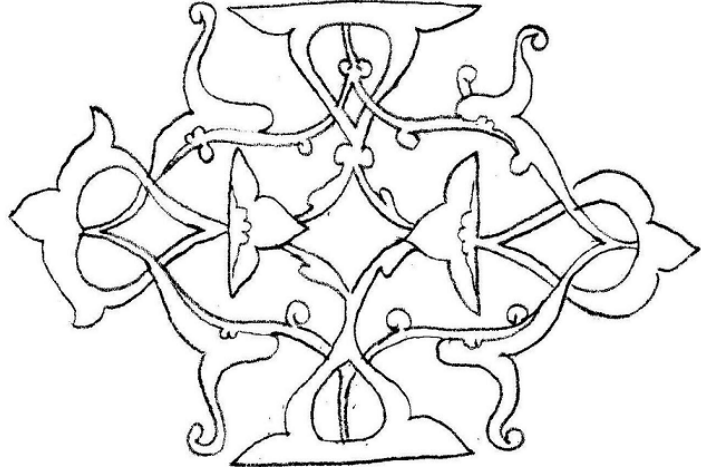
Çizim 84: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 85: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 86: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

2.3. Sultan Ahmed 24 Katalog Numaralı Yazma Eser

Eser No	: III (C)
Bölüm Adı	: Sultan Ahmed 24
Dili	: Arapça
Konusu	: Kur'an-ı Kerim
Dış Ölçü	: 405 x 295 mm.
İç Ölçü	: 265 x 16 mm.
Yaprak Sayısı	: 359
Sayfa Sayısı	: 716
Satır Sayısı	: 13
Yazı Türü	: Nesih
Hattatı	: Ahmed Üsküdarı'nın Talebesi İbrahim
Cilt	: Meşin cilt, şemseli, miklebli, yaldızlı

Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eser Kur'an-ı Kerim'dir. Altın ayırma şemse cilttir. Siyah deri kullanılmıştır. Motifler deri renginde olup zemin altın kaplıdır.

Nesih yazıyla yazılan eser 716 sayfadan oluşmaktadır. Eserin ketebe sayfasında verilen bilgiye göre hattatının Ahmed Üsküdarı'nın talebesi İbrahim olduğu yazılmıştır. Eserin serlevha sayfası ve sure başları tezhiplidir.

Cilt

Katalog No : C1

Sayfa Adı : Dış Kapak

Dış kapak cildi siyah meşin kaplıdır. Alttan ayırma şemse cilttir. Ortada salbekli oval şemse yer alır. Şemsenin içi bulut, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desenle kaplıdır. Desen ¼ simetri kompozisyon şeklinde uygulanmıştır. Göbekte birbirlerine dönük gonca motifleriyle simetri ayrılmaktadır.

Ortadan başlayıp şemsenin gittikçe incelen uç noktasına doğru sıralanmış bulutlar ortabağla ortalarından bağlanmış, sağ ve sola doğru kolu andıran, bağdan sarkan uzantılarıyla simetriyi ortalamaktadır. Bunun yanında kompozisyonda serbest şekilde dağılan bulut motifleri de yer alır. Ayrıca bulutların alt ve üst kısmından girip çıkan dallar üzerindeki gonca, hatayi, penç ve yapraklardan oluşan serbest kompozisyon desene zenginlik katmıştır. Desenler gömme ve alttan ayırma tekniğiyle yapılmıştır. Bu teknikte zemin altın kaplı olup motiflerse deri rengindedir. Şemsenin dendanları altın yaldızlıdır ve bu dendanlardan küçük altın tığlar çıkmaktadır.

Salbekte bulut, gonca ve yapraktan oluşan desen yer alır. Kompozisyon ½ simetri şeklinde uygulanmıştır. Ortalarından bağlanmış üç bulut kümesinin tam ortasında penç motifi bulunmaktadır. Bu penç motifinden çıkan dallardan yukarıya ve aşağıya doğru goncalar ve yapraklar uzanmaktadır. Salbek çevresinde altın dendanlar ve küçük altın tığlar bulunmaktadır.

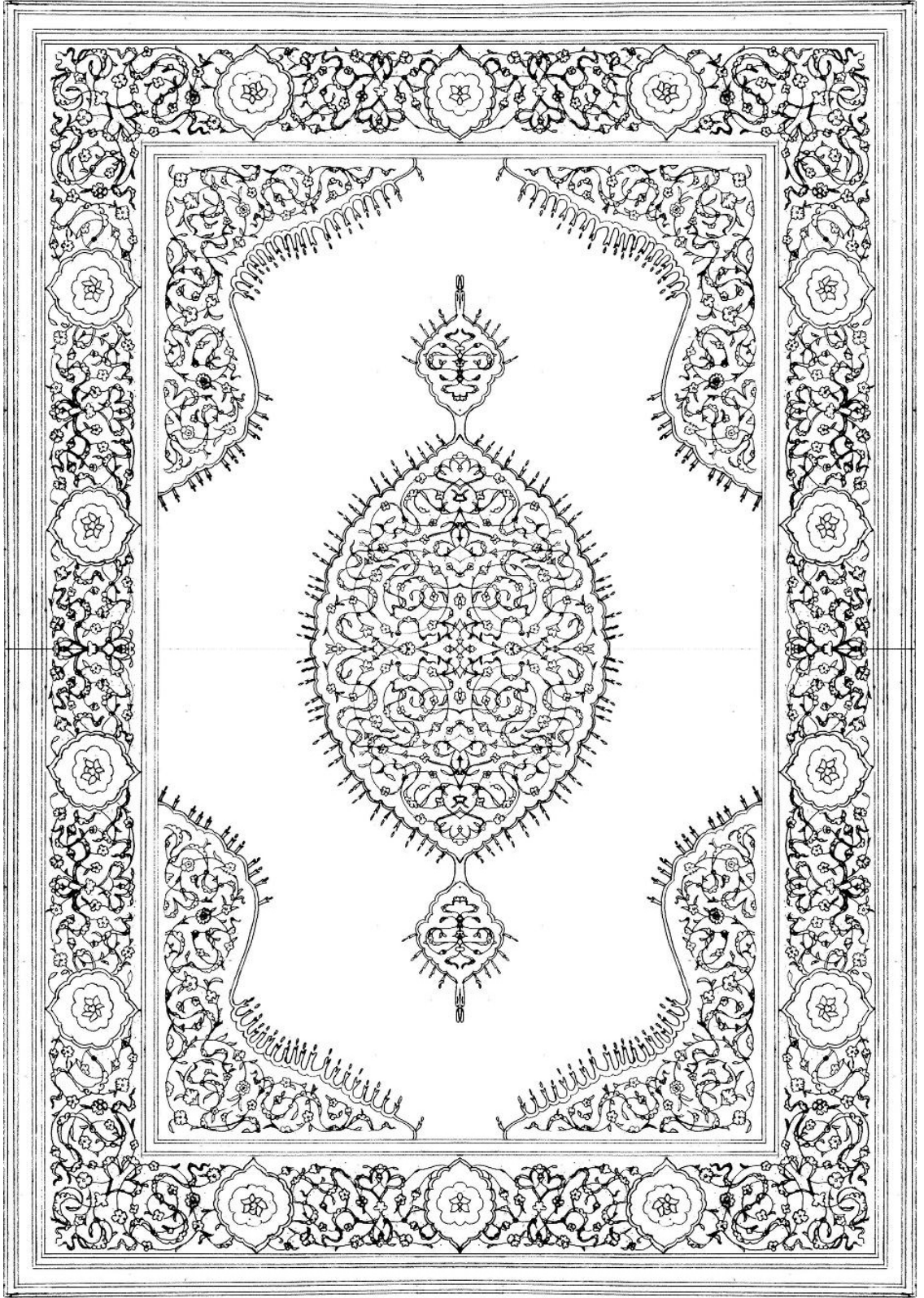
Köşebentlerde serbest bir kompozisyon uygulanmıştır. Serbest şekilde dağılan bulutlar ve bulutların arasında yine serbest şekilde dolanan kıvrımlı dallar yer alır. Bu kıvrımlı dallar üzerinde bulunan penç, gonca ve yapraklar bulut motifleriyle uyum içindedir. Köşebentlerin altın dendanlarından küçük tığlar çıkmaktadır. Köşebentler 1mm altın cetvel, 2 mm. zencerek ve 1 mm. altın cetvelle çerçevelendirilmiştir. Köşebentler ve şemse arasındaki alanda desen yoktur boş bırakılmıştır. Dış pervazda şemse şeklinde küçük kartuşlar yer almaktadır. Yatayda 3 dikeyde 4 adet sıralı şekilde olmak üzere toplam 14 adet şemse formu bulunmaktadır. Bu küçük şemse formlarının içinde hatayiyi andıran bir motif vardır. Kartuşların aralarında kalan alanda bulut, gonca, penç ve yaprak motiflerinden oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Kompozisyonda birbirine

bağlanmış bulutların arasından bitkisel motiflerin olduğu dallar dolanmaktadır. Dış pervazın çevresi 1mm. altın cetvel, 4 mm. altın zencerek, 1 mm. altın cetvelle çevrilmiştir.

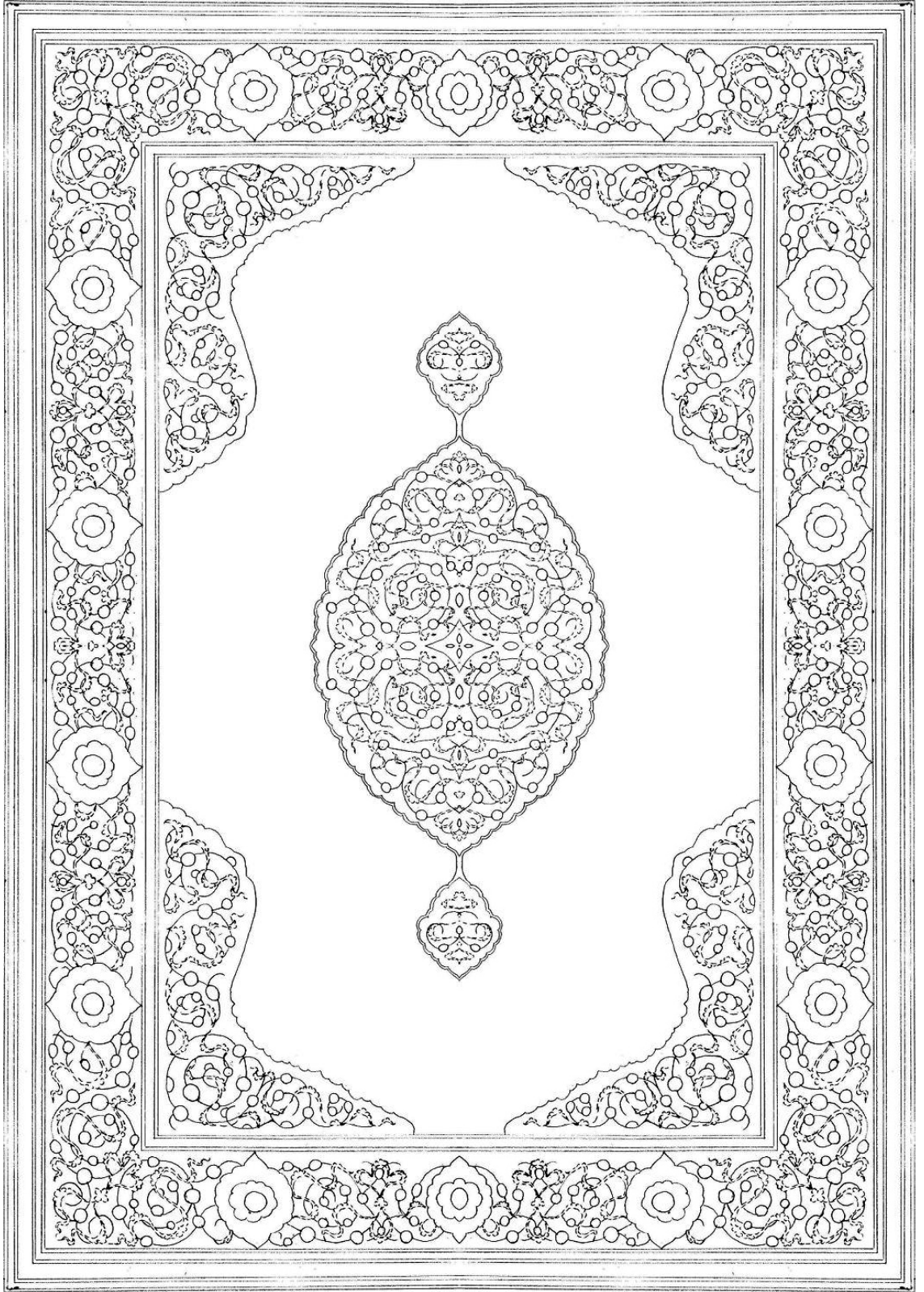
Resim 20: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak

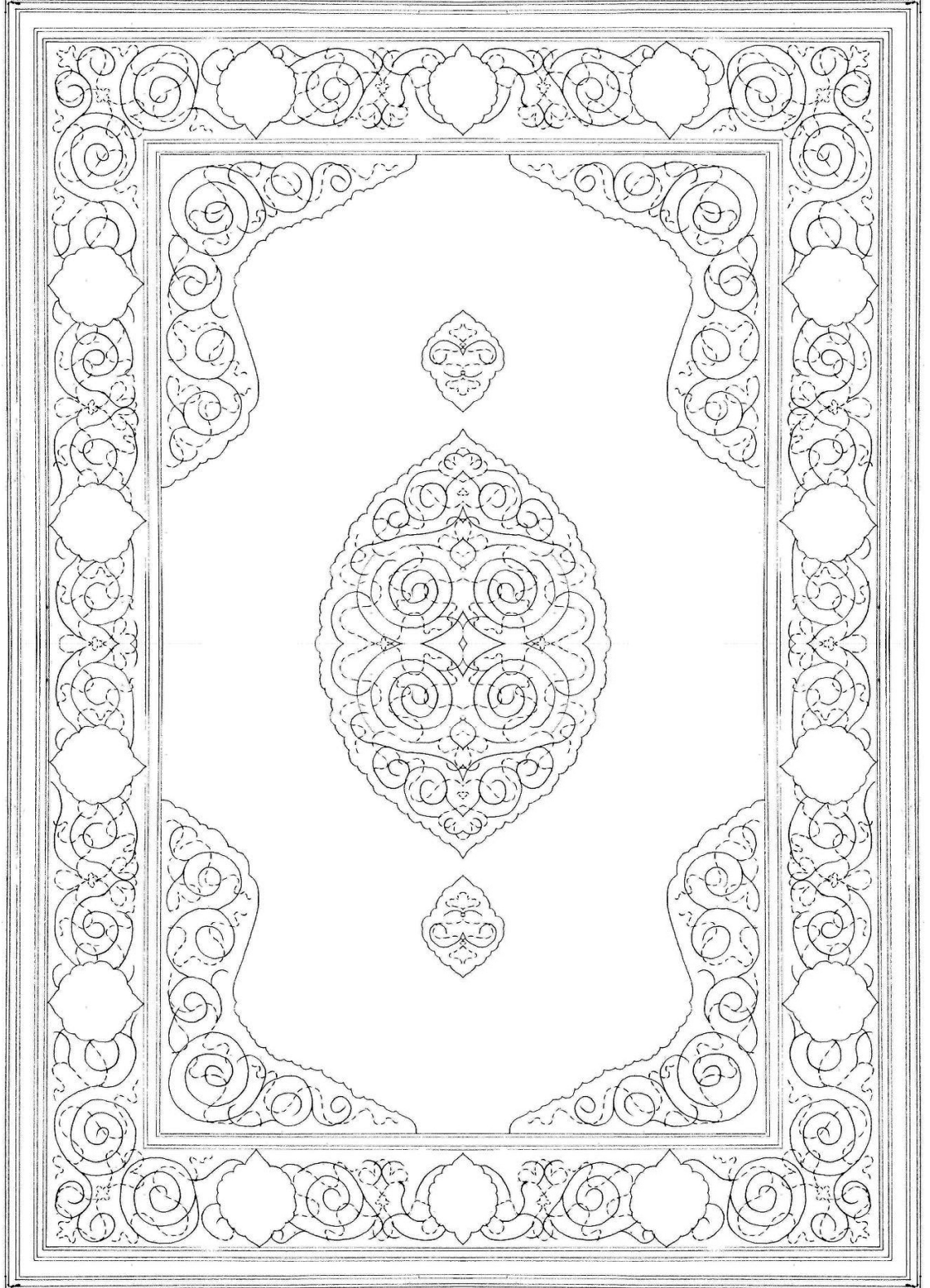
Çizim 87: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak

Çizim 88: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak kanaviçe

Çizim 89: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt dış kapak desen plan şeması

İç Kapak

Katalog No : C 2

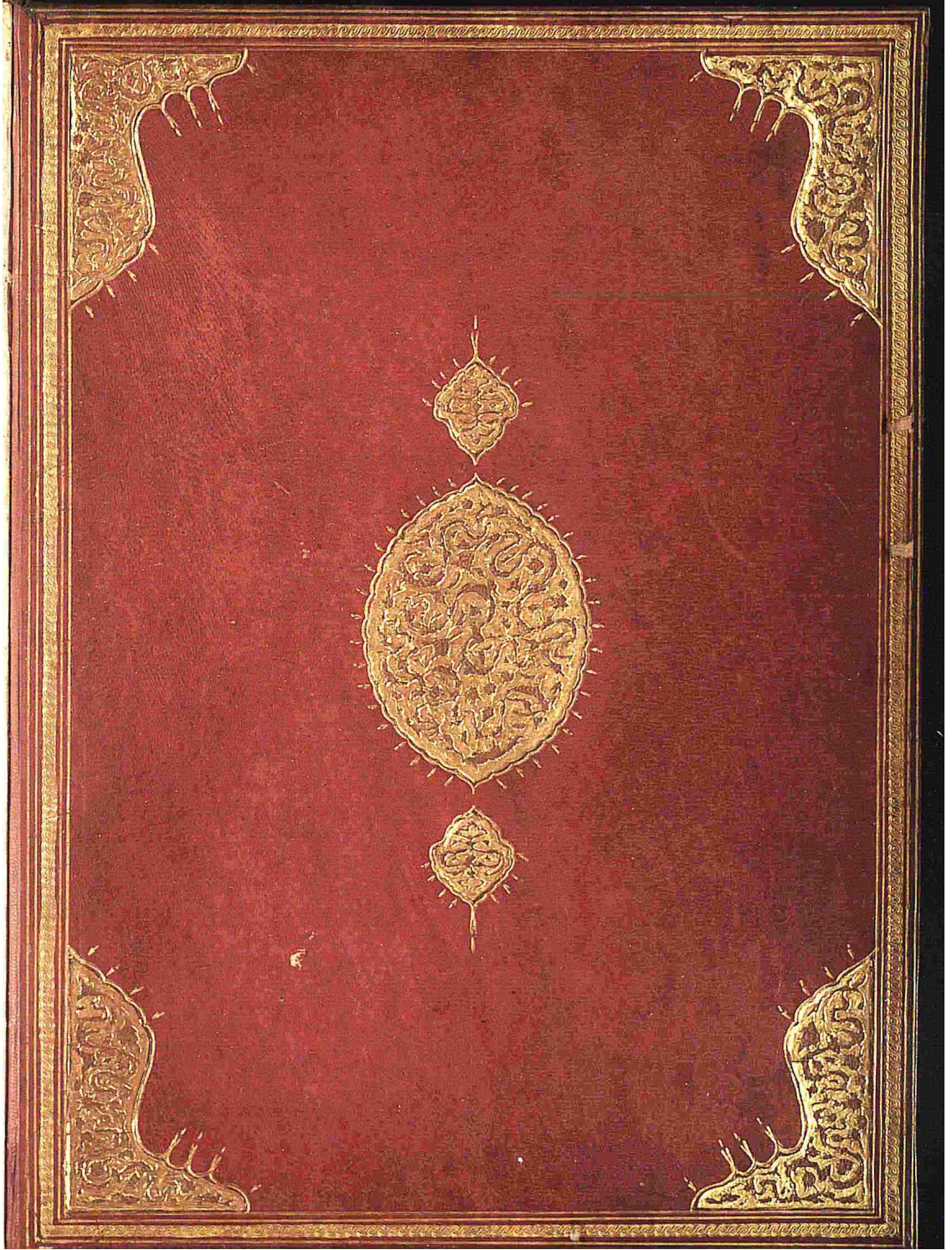
Sayfa Adı : İç Kapak

İç kapak cildi kırmızı deri kaplıdır, salbekli, şemselidir. Desen gömme ve alttan ayırma tekniğiyle yapılmıştır. Şemse bulut, gonca, penç ve yaprak motiflerinin olduğu bir kompozisyon bulunmaktadır. Kompozisyonda simetri yoktur, serbest bir kompozisyon uygulanmıştır.

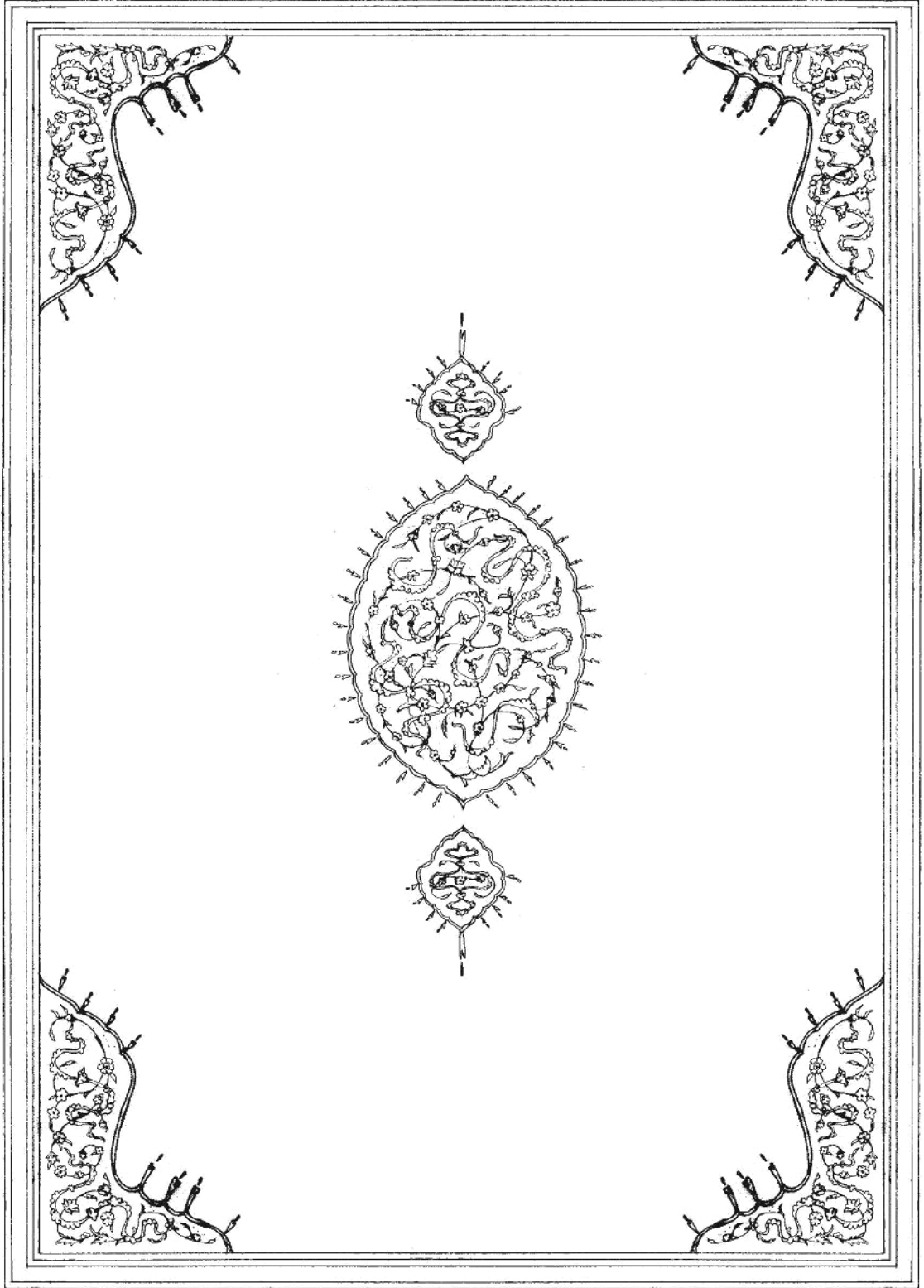
Şemse bulutlar serbest bir şekilde dağılmıştır. Bulutlar arasındaki kıvrım dallar ve hatayı grubu desende de simetri kullanılmamış, dallar serbest olarak dolandırılmıştır. Salbekte bulut, gonca ve yaprakta oluşan desen yer alır. Kompozisyon ½ simetri şeklinde uygulanmıştır. Birbirine bağlanmış üç bulut kümesinin tam ortasında penç motifi bulunmaktadır. Bu penç motifinden çıkan dallardan yukarıya ve aşağıya doğru goncalar ve yapraklar uzanmaktadır. Salbek ve şemse çevresinde altın dandanlar ve küçük altın tığlar bulunmaktadır.

Köşebentlerde serbest bir kompozisyon uygulanmıştır. Serbest şekilde dağılan bulutlar ve bulutların arasında yine serbest şekilde dolanan kıvrımlı dallar yer alır. Bu kıvrımlı dallar üzerinde bulunan penç, gonca ve yapraklar bulut motiflerinin arasında dolanır. Köşebentlerin altın dandanlarından küçük tığlar çıkmaktadır. Klasik Türk ciltlerinin çoğunda olduğu gibi köşebent ile şemse arasındaki alan boş bırakılmıştır. Köşebentler 1mm altın cetvel, 4 mm. zencerek ve 1mm altın cetvelle çerçevelendirilmiştir.

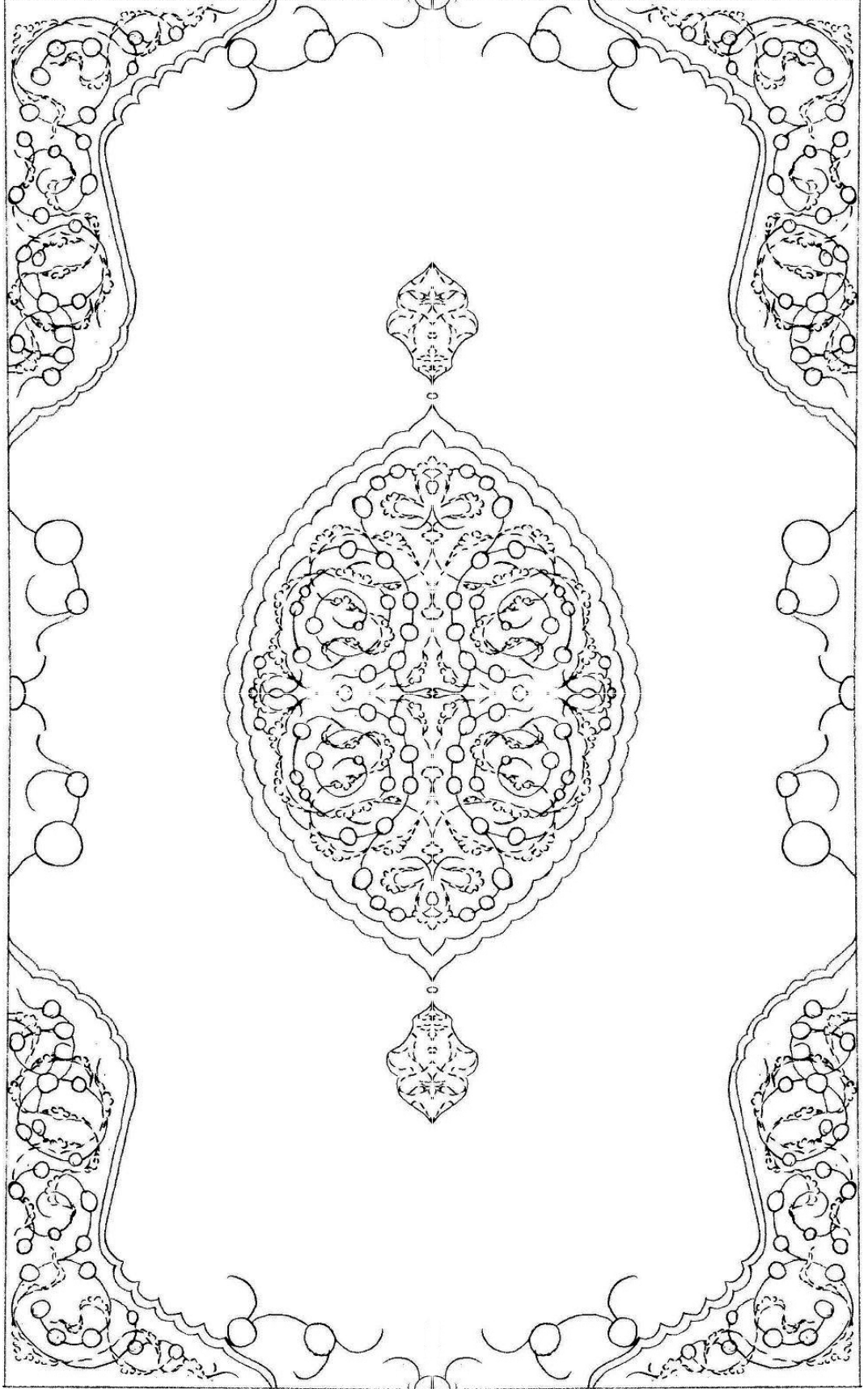
Resim 21: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak

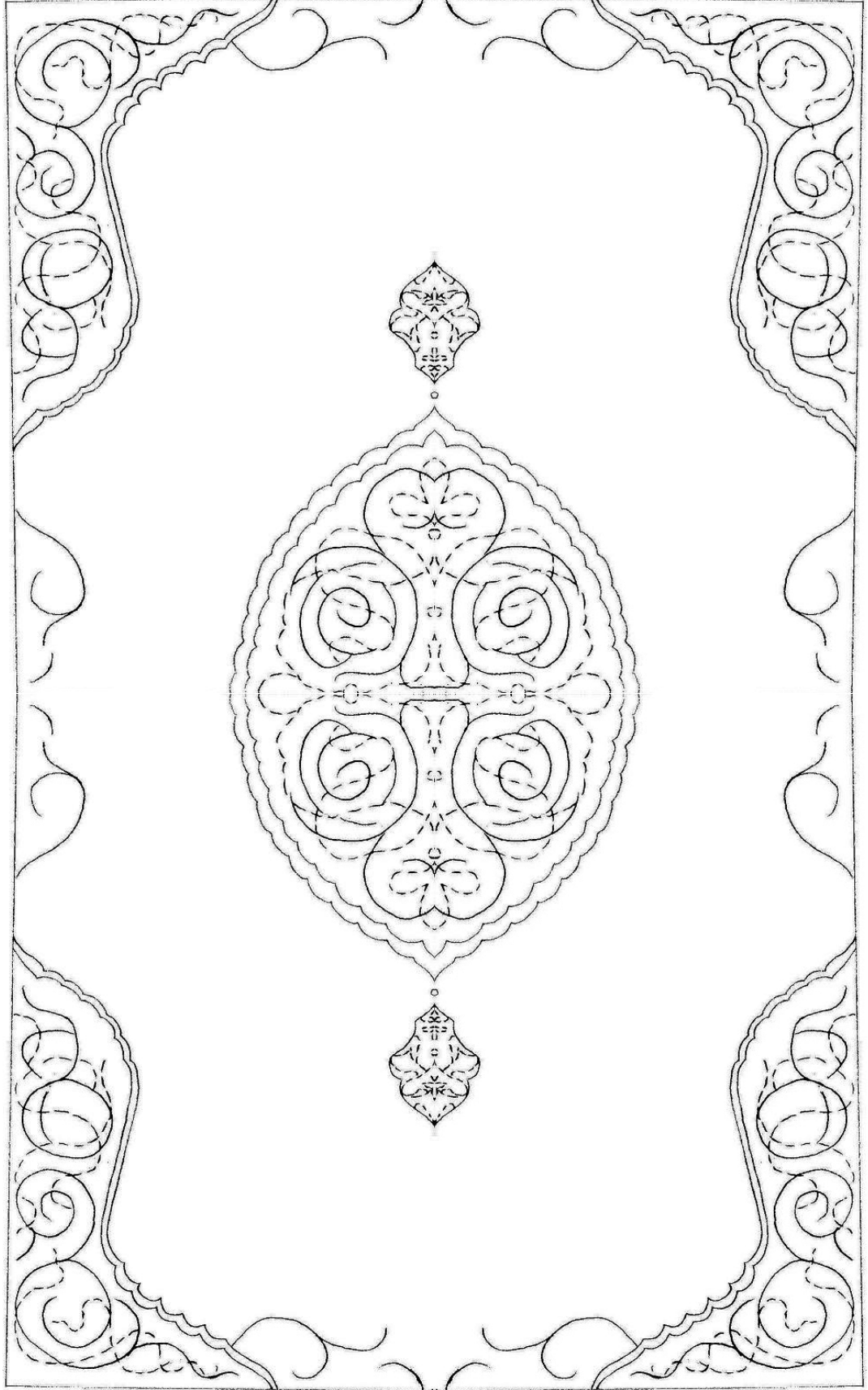
Çizim 90: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak

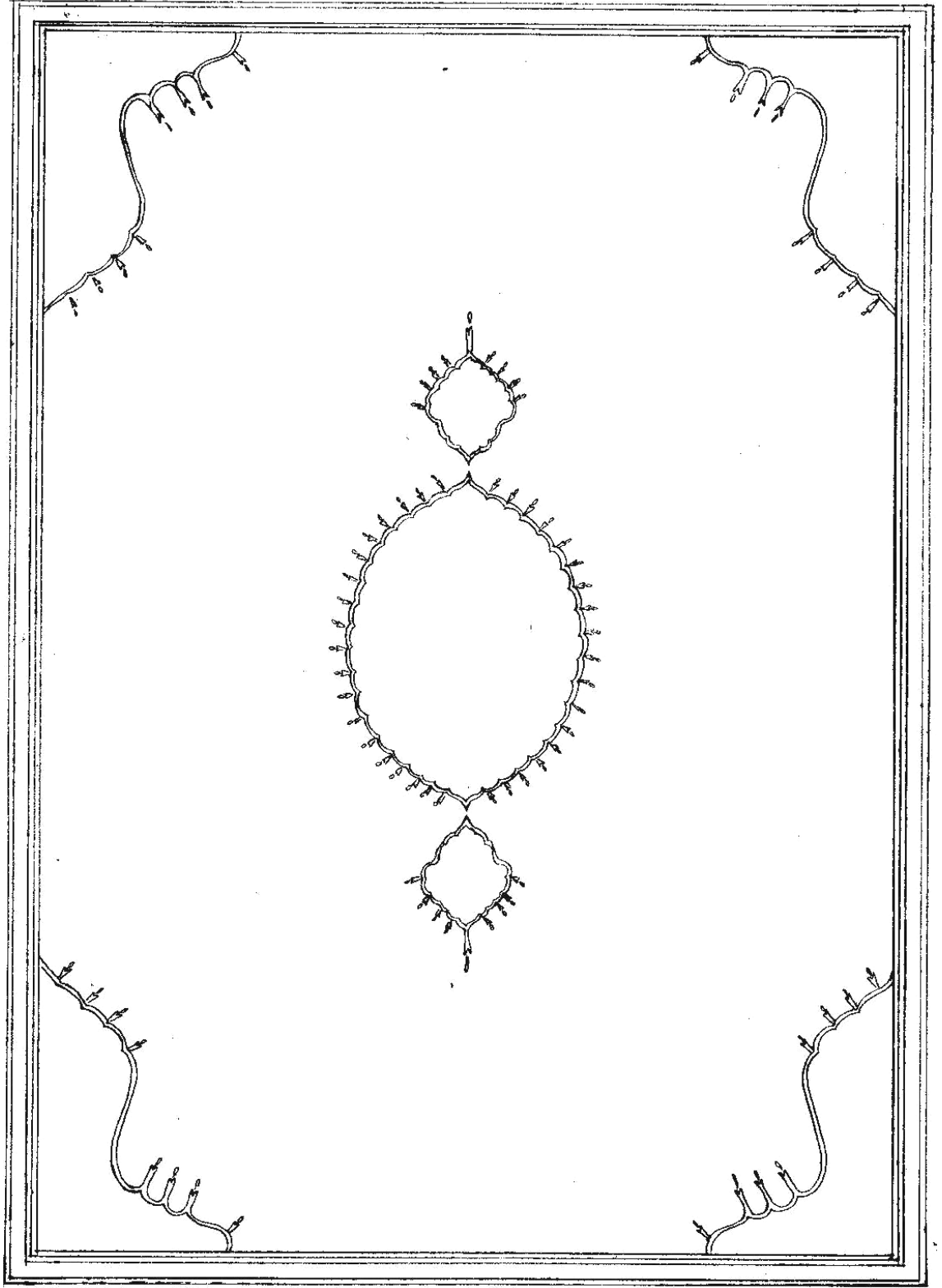
Çizim 91: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak kanaviçe

Çizim 92: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak desen plan şeması

Çizim 93: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, cilt iç kapak planı

2.3.1. Tezhip Özellikleri

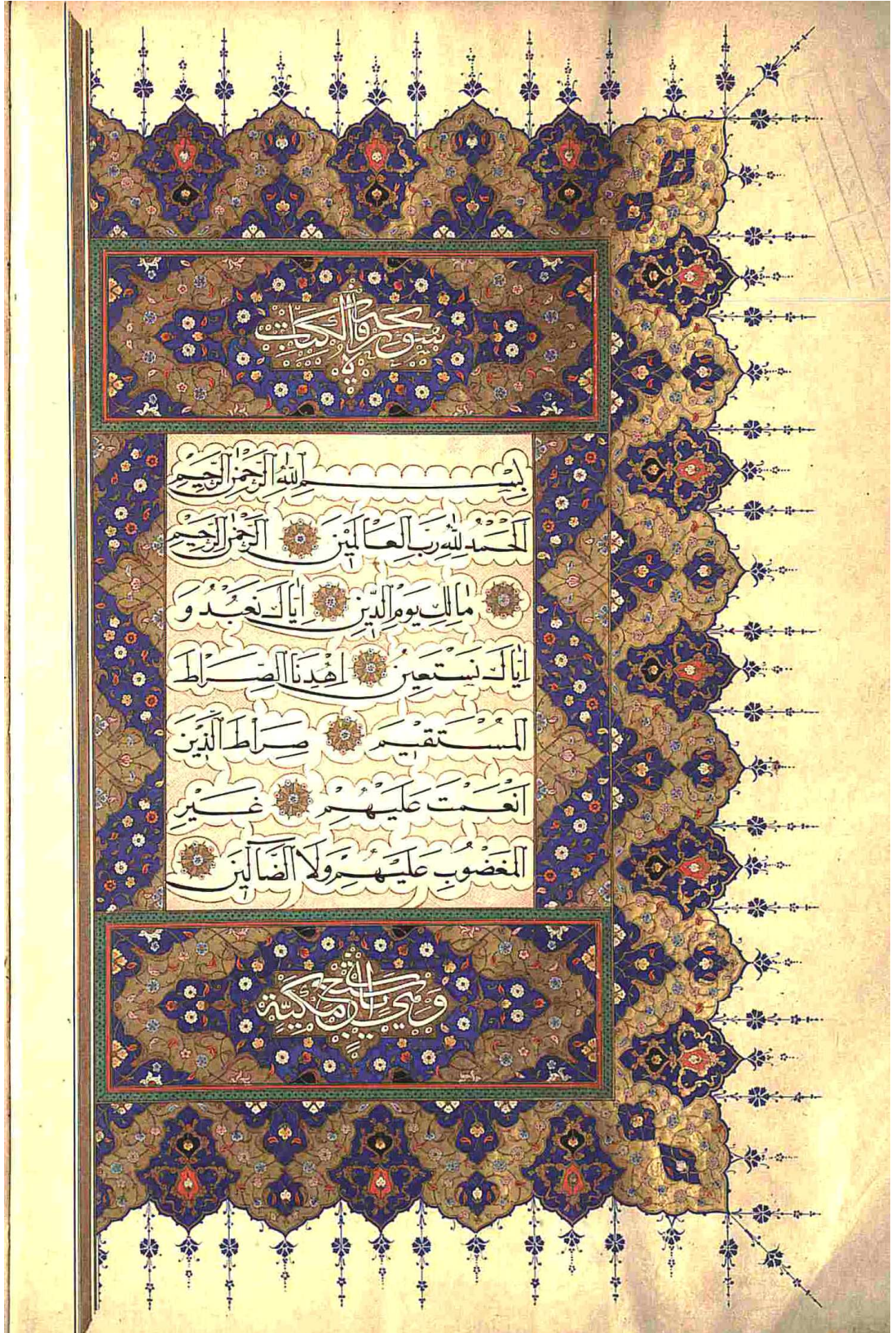
Serlevha Tezhibi

Katalog No	: C 3
Müzehhep Sayfa	: Serlevha
Sayfa Numarası	: 1a-1b
Kullanılan Renkler	: Lacivert, altın, pembe, kırmızı, mavi, sarı, beyaz, siyah
Kullanılan Motifler	: Bulut, rumi, penç, hatayi, gonca, yaprak

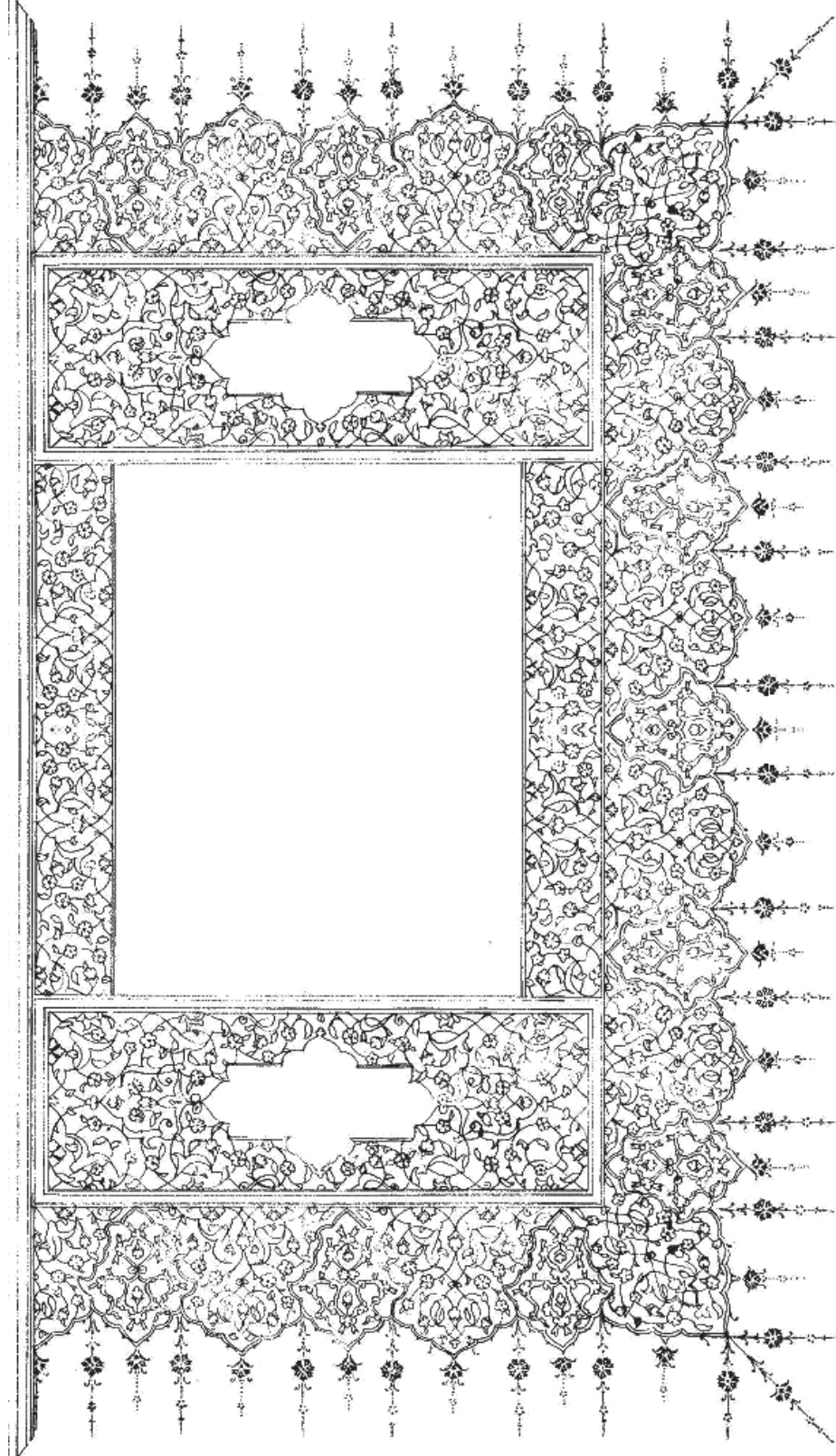
Fâtiha ve Bakara sürelerinin yer aldığı karşılıklı iki sayfada zengin bir tezhip görülmektedir. Sayfada yer alan yazının satır aralarında altınla yapılmış beyne's-sütur ve duraklar vardır. Surenin yazılı olduğu alan 0,5 mm. altın cetvelle çevrilmiştir. Cetvellerin bitiminde surenin sağ ve sol kenarında tezhipli bordür bulunmaktadır. Bordürün zemin rengi kobalttır. Bordür rumilerle paftalanmıştır. Rumiler ve ayırdığı zemin altın yıldızdır. Rumili paftanın içinde bulunan pençlerden çıkarılan ince dallar kıvrılarak dolanır. Kompozisyonda gonca, penç ve yaprak motifleri bulunur. Dallar ve yapraklarda altın yıldız, gonca ve pençlerde ise turuncu, sarı, pembe ve mavi renkler kullanılmıştır. Yazıda bulunan duraklar altın yıldız olup üzerinde küçük penç motifleri vardır. 0,5 mm. altın cetvelle bordür kenar tezhibinden ayrılmıştır.

Surenin alt ve üst kısmında bulunan dikdörtgen şeklinde tezhipli alan, 0,5 mm. turuncu cetvel, 1,5 mm. yeşil zemin üzerine siyahla çizilmiş kutçuk ve 0,5 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir. Dikdörtgen alan içinde ortada yazının bulunduğu kartuş yer alır. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Kartuş dışındaki alanın zemin rengi kobalttır. Rumilerle ayrılan alanın zemini altın yıldızdır. Kompozisyonda kıvrım dallar üzerinde yaprak, penç, hatayi ve gonca motifleri yer alır. Sayfa kenarı tezhibi dandanlarla paftalara ayrılmıştır. Zemin rengi altın ve laciverttir. Paftaların içi bulut ve rumilerle daha küçük paftalara ayrılmıştır. Rumili paftada, kıvrılarak dolanan dallar üzerinde yaprak, gonca ve penç motifleri bulunur. Diğer paftada lacivert zemin üzerinde birbirine bağlanmış altın yıldız bulutlar vardır. Bu bulutların içinde gonca motifi bulunmaktadır. Dandanların dışında lacivert kuzular vardır. Bu kuzulardan çıkan yine lacivert tığlar bulunmaktadır. Tığlarda negatif penç ve gonca motifleri kullanılmıştır.

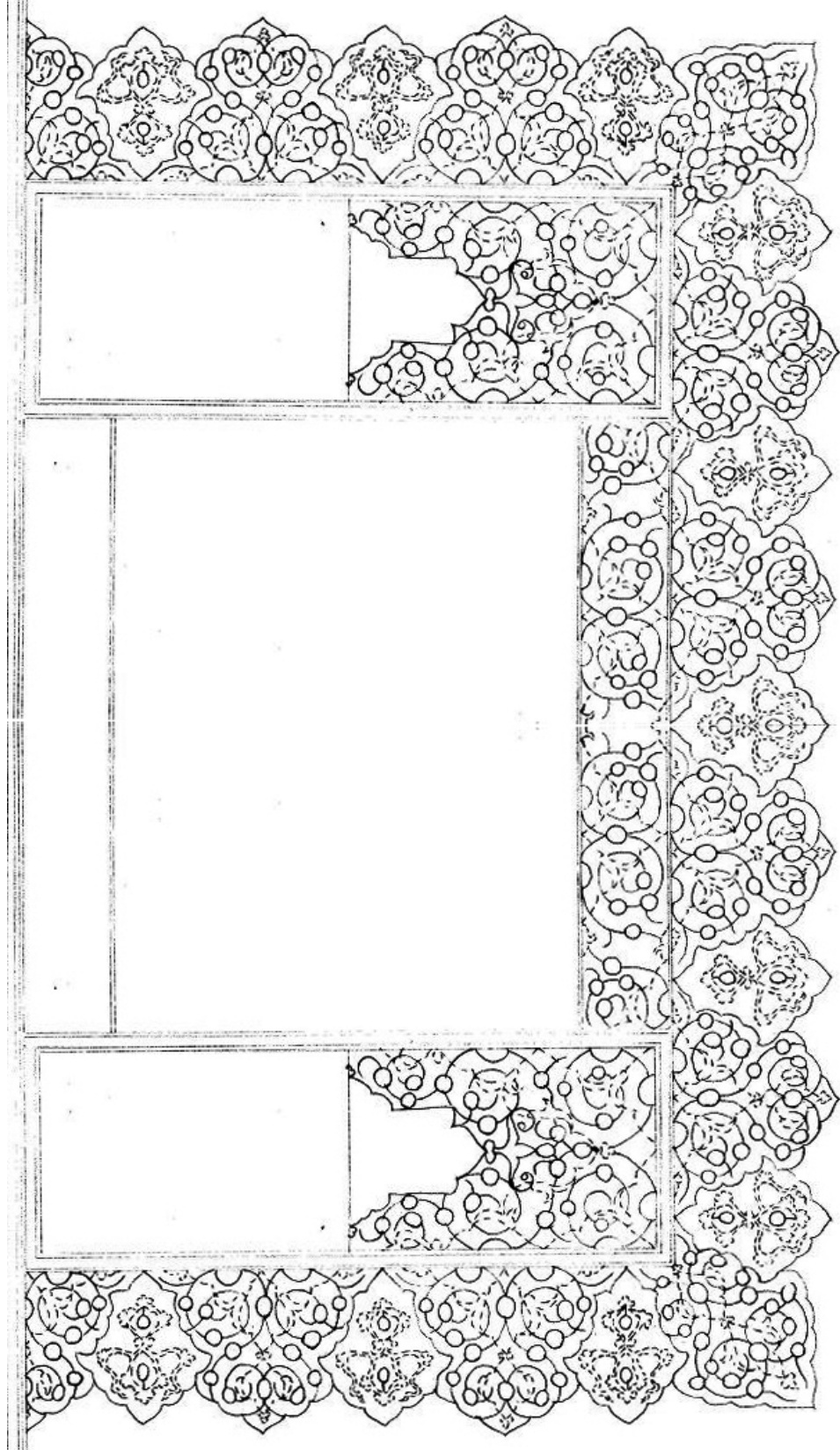
Resim 22: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi

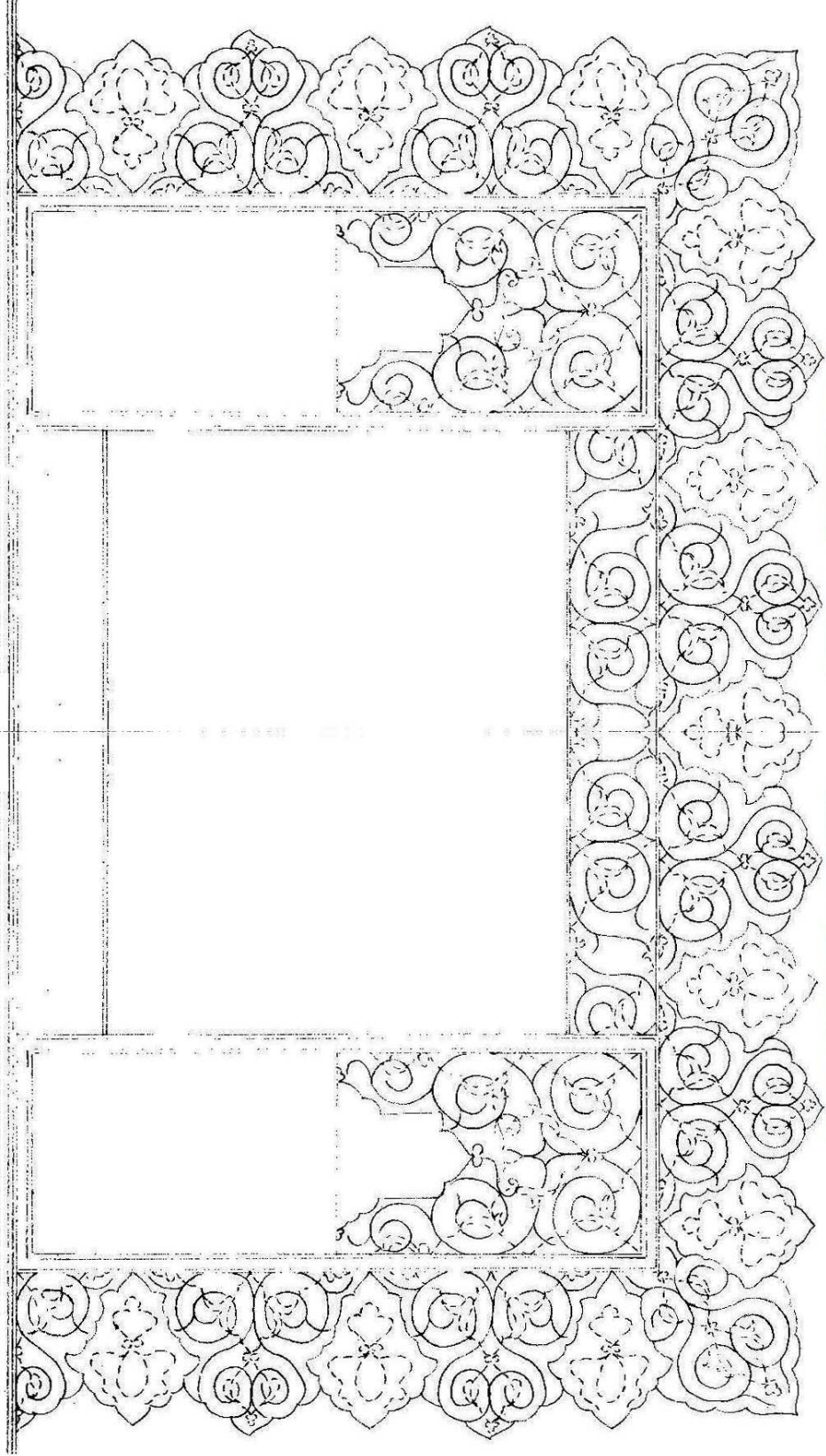
Çizim 94: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi

Çizim 95: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi kanaviçe

Çizim 96: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, Serlevha Tezhibi desen plan şeması

23 a Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 4
Bölüm Adı	: Sultan Ahmed 24
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 23 a
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, turuncu
Kullanılan Motifler	: Goncagül, yaprak

Başlık yazısı, dikdörtgen alan içerisinde altın zeminli kartuşa beyaz mürekkeple yazılmıştır. Yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Dendanların dışında kalan alanın zemini altın yıldızdır. Altın zemin üzerinde, altın dallarda sıralanmış lacivert renkli iri yaprak motifi bulunmaktadır. Lacivert yaprakların içinde turuncu ve beyaz renklerde gonca motifleri yer alır. 1mm altın cetvel, 2mm lacivert zemin üzerine beyaz kutçuk ve 1mm altın cetvellerle dikdörtgen alan çerçevelenmiştir. Başlık yazısının altında yer alan yazıda duraklar (vakfe) altın yıldız ile penç şeklinde yapılmıştır. Penç içinde turuncu ve lacivert noktalar bulunmaktadır.

Sayfanın dışa bakan kenarında ve çerçeve dışında kalan alanda âşre gülü bulunmaktadır. Gül altın yıldızla yapılmış olup, hatayi formunda yapılmıştır. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır. Gülün alt ve üst kısmında lacivert renkli tığlar uzanmaktadır.

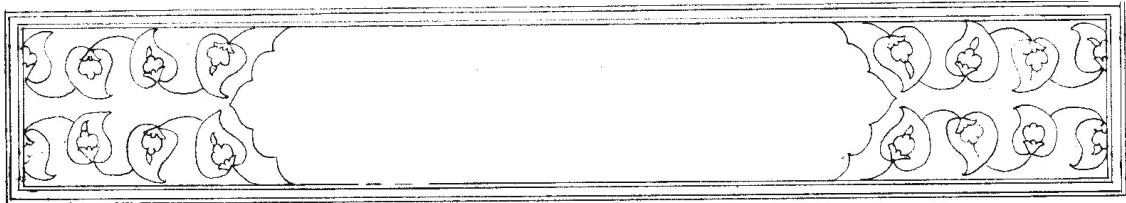
Resim 23: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi

Resim 24: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi

Çizim 97: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 23 a Sure başı tezhibi

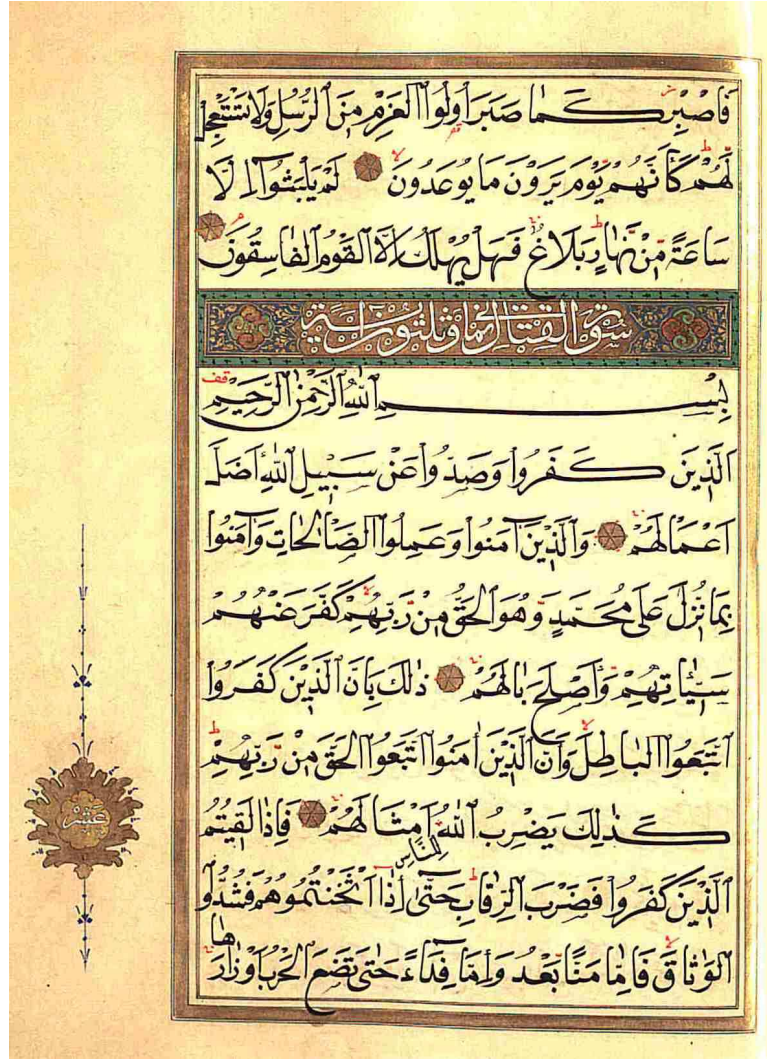
289 b Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 5
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 289 b
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, turuncu, yeşil, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen alan içerisinde yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Yazının sağ ve sol kenarında lacivert zemin üzerinde, dendanların ucunda irice bir penç şekli vardır. Bu penç şekli altın yaldızla boyanmış olup, kenar çizgileri turuncu ve yeşil renklindedir. Pencin etrafında lacivert zemin üzerinde altınla çizilmiş negatif tarzı gonca ve yaprak motifleri bulunmaktadır. Tezhipli alan 1mm altın cetvel, 2mm yeşil zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1mm altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışa bakan kenarında ve çerçeve dışında kalan alanda âşre gülü bulunmaktadır. Gül altın yaldızla yapılmış olup, hatayi şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır. Gülün alt ve üst kısmında lacivert renkli tığlar uzanmaktadır.

Resim 25: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi

Resim 26: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi

Çizim 98: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 289 b Sure başı tezhibi

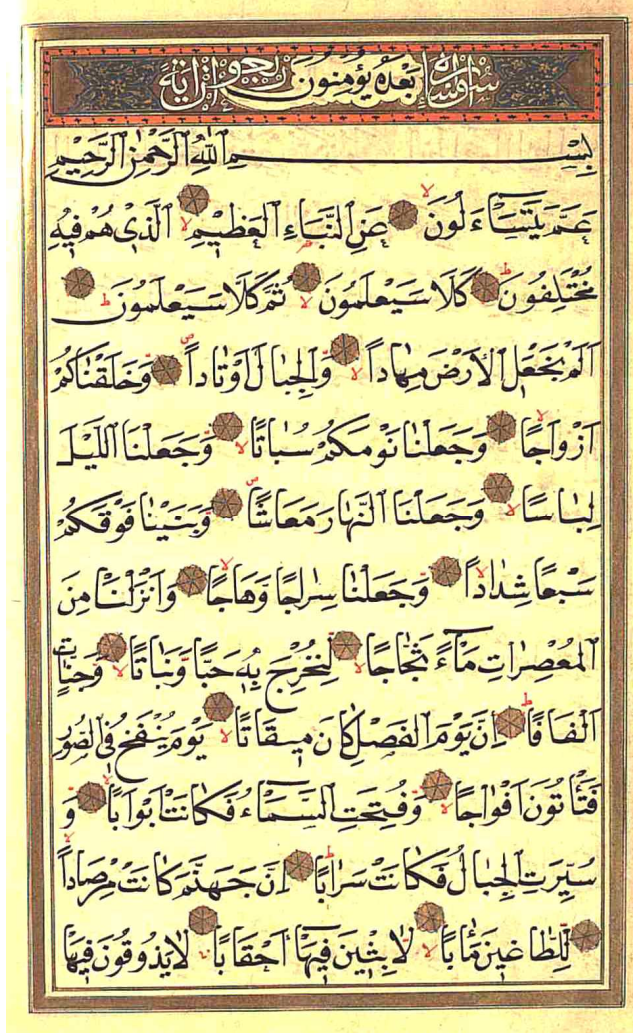
342 a Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 6
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 342 a
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, turuncu, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen alan içerisinde yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Yazının bulunduğu alan kendi içinde bölünmüştür. Ortada doğrudan kâğıt zemin üzerine siyah mürekkeple yazılmış yazı bulunmaktadır. Bu yazının iki kenarında altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılan yazı yer alır. Dikdörtgenin kenarlarında dendanlarla ayrılmış küçük alan altın yıldızla boyanmıştır. Yazı çevresindeki ve kenarlardaki dendanlar arasında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin üzerine altın yıldızla negatif tarzda yapılmış, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desen bulunmaktadır. Tezhipli alan 1 mm. altın cetvel, 2 mm. turuncu zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1mm altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışı bakan kenarında, yukarıdan aşağıya doğru çizilmiş tığ üzerinde üç adet gül bulunmaktadır. Bunlardan ilki cüz gülüdür. Cüz gülü penç şeklinde olup, içinde altın yıldız üzerine beyaz mürekkeple yazılmış gül adı yer alır. Pençin yaprakları altın yıldız ve lacivertle boyanmıştır. Tığlar üzerindeki diğer iki gül âşre gülüdür. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayı şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır. Tığlar lacivert renktedir.

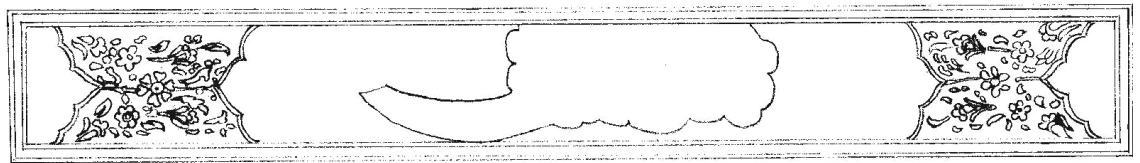
Resim 27: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi

Resim 28: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi

Çizim 99: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 a Sure başı tezhibi

342 b Sure başı tezhibi

Katalog No : C 7

Müzehhep Sayfa : Sure Başı

Sayfa Numarası : 342 b

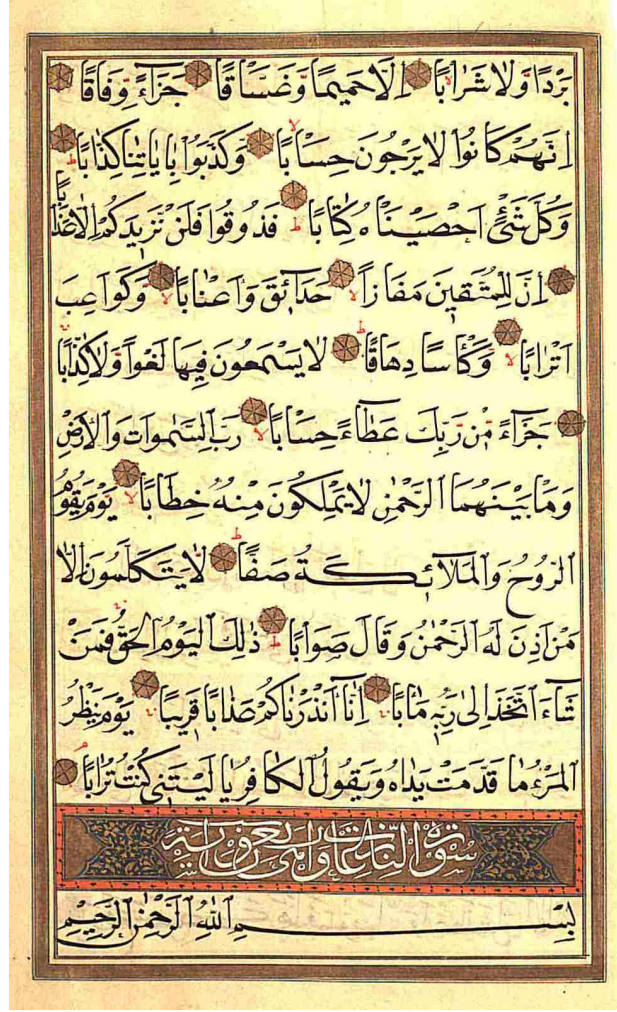
Kullanılan Renkler : Altın, lacivert, beyaz, turuncu, siyah

Kullanılan Motifler : Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen alan içerisinde yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Dikdörtgenin kenarlarında dendanlarla ayrılmış küçük alan altın yıldızla boyanmıştır. Yazı çevresindeki ve kenarlardaki dendanlar arasında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin üzerine altın yıldızla negatif tarzda yapılmış, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desen bulunmaktadır. Desen simetrik olarak hazırlanmıştır. Tezhipli alan 1mm altın cetvel, 2mm turuncu zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1mm altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışa bakan kenarında, yukarıdan aşağıya doğru çizilmiş tığ üzerinde iki adet âşre gülü bulunmaktadır. Tığlar lacivert renktedir. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayi şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır.

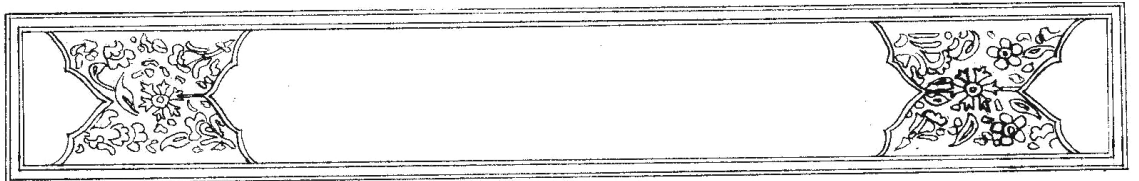
Resim 29: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi

Resim 30: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi

Çizim 100: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 342 b Sure başı tezhibi

348 a Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 8
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 348 a
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, turuncu, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Yazının bulunduğu dikdörtgen alan dendanlarla ayrılmıştır. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Dendanların dışında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin yaprak şekliyle ayrılmıştır. Bu şekil altın yıldız olup içinde rumiler bulunmaktadır. Şeklin dışında kalan lacivert zemin üzerinde altın yıldızla negatif tarzda yapılmış, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desen bulunmaktadır. Tezhipli alan 1 mm. altın cetvel, 2 mm. turuncu zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1mm altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Bu sayfada bulunan bir diğer süre başı tezhibinde de yazının bulunduğu dikdörtgen alan yine dendanlarla ayrılmıştır. . Yazının bulunduğu alan kendi içinde bölünmüştür. Ortada doğrudan kâğıt zemin üzerine siyah mürekkeple yazılmış yazı bulunmaktadır. Bu yazının iki kenarında altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılan yazı yer alır. Dendanların dışında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin irice çizilmiş altın yıldız yaprak motifiyle ayrılmıştır. Yaprığın çevresinde altın yıldızla negatif penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desen bulunmaktadır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. yeşil zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1mm altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışa bakan kenarında, yukarıdan aşağıya doğru çizilmiş tığ üzerinde iki adet âşre gülü bulunmaktadır. Tığlar laciverttir. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayi şeklidir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır.

Resim 32: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi

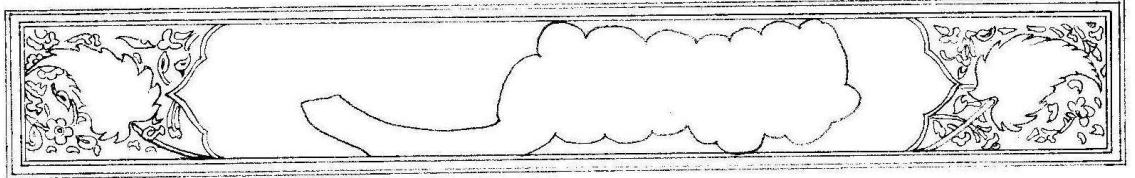
Çizim 101: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi

Resim 33: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi

Çizim 102: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 a Sure başı tezhibi

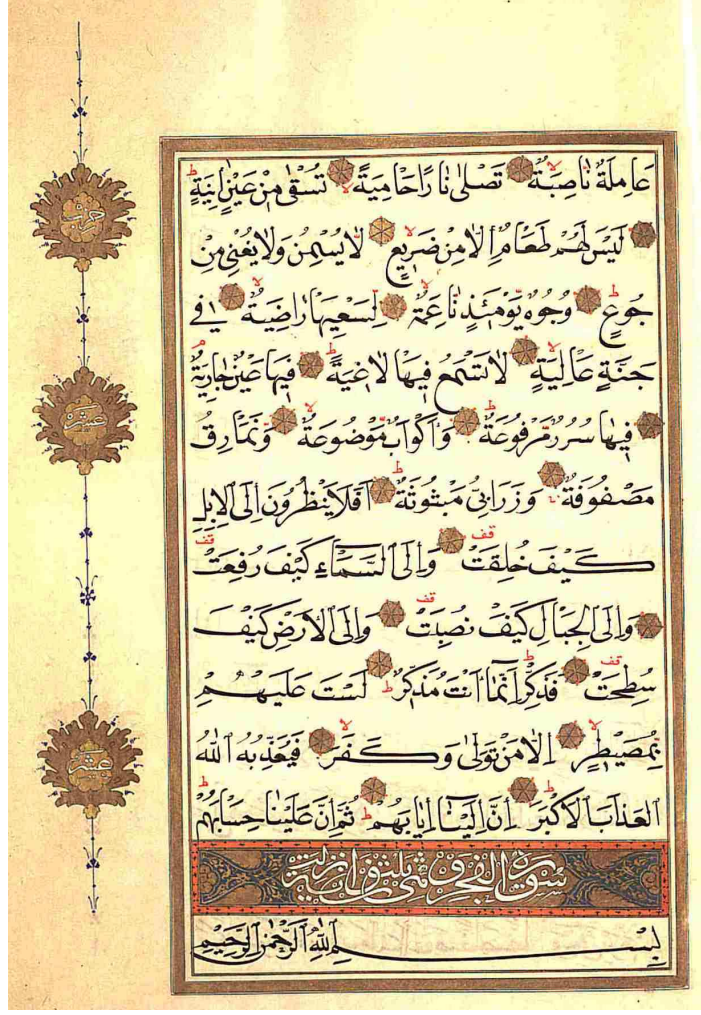
348 b Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 9
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 348 b
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, turuncu, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen alan içerisinde yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Dendanlar kobaltla çizilmiştir. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Dendanların dışında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin üzerine altın yıldızla negatif tarzda yapılmış, penç, gonca ve yaprak motiflerinden oluşan desen bulunmaktadır. Kenarlarda irice çizilmiş altın yıldız yarım penç ve simetrik olarak yerleştirilmiş yarım yaprak motifi yer alır. Tezhipli alan 1 mm. altın cetvel, 2 mm. turuncu zemin üzerine siyah kurtçuk ve 1 mm. altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışa bakan kenarında, yukarıdan aşağıya doğru çizilmiş tığ üzerinde iki adet âşre gülü bulunmaktadır. Tığlar laciverttir. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayi şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır.

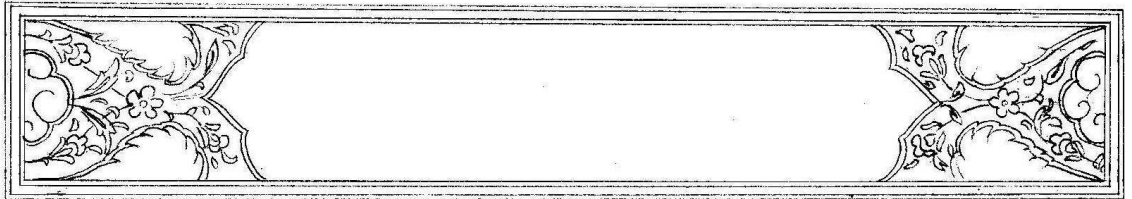
Resim 34: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi

Resim 35: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi

Çizim 103: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 348 b Sure başı tezhibi

351 b Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 10
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 351 b
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen içerisinde yazının bulunduğu alan tepelikli dendanlarla ayrılmıştır. Bu dendanların tepeliği, dikdörtgenin sağ ve sol kenarlarında bulunan dendanlı küçük alanın tepeliğiyle birleşmektedir. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Yazı çevresindeki ve kenarlardaki dendanlar arasında kalan alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin üzerine altın yıldız rumilerle yapılmış desen bulunmaktadır. Desen simetrik olarak hazırlanmıştır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. beyaz zemin üzerine siyah kurtçuk, 1 mm. altın cetvellerle çerçevelemiştir.

Sayfanın dışı bakan kenarında, iki adet âşre gülü bulunmaktadır. Gülün alt ve üstünden lacivert tığlar uzanmaktadır. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayi şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır.

Resim 36: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi

Resim 37: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi

Çizim 104: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 351 b Sure başı tezhibi

356 a Sure başı tezhibi

Katalog No	: C 11
Müzehhep Sayfa	: Sure Başı
Sayfa Numarası	: 356 a
Kullanılan Renkler	: Altın, lacivert, beyaz, siyah
Kullanılan Motifler	: Goncagül, penç, yaprak

Dikdörtgen içerisinde yazının bulunduğu alan dendanlarla ayrılmıştır. Bu dendanların ucunda yaprak şeklinde tepelik bulunmaktadır. Yazı altın zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmıştır. Yazı dışındaki alanın zemini laciverttir. Lacivert zemin üzerinde altın yıldız kıvrım dallar dolanmaktadır. Bu dallar üzerinde altın yıldız penç, gonca ve yaprak motifleri yer alır. Küçük kalan köşeler altın yıldızla boyanmıştır. 1 mm. altın cetvel, 2 mm. beyaz zemin üzerine siyah kurtçuk, 1 mm. altın cetvellerle çerçevelenmiştir.

Sayfanın dışı bakan kenarında, iki adet âşre gülü bulunmaktadır. Bu iki gülün arasında vakıf mührü yer almaktadır. Güllerin alt ve üstünden lacivert tığlar uzanmaktadır. Güller altın yıldızla yapılmış olup, hatayı şeklindedir. Gülün ortasına beyaz mürekkeple adı yazılmıştır.

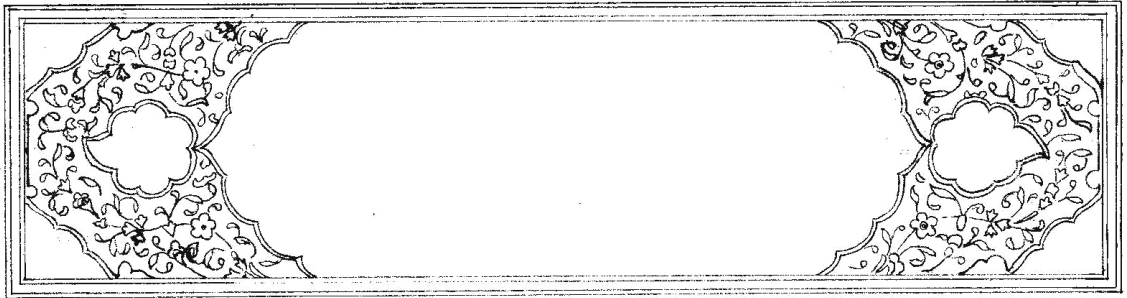
Resim 38: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi

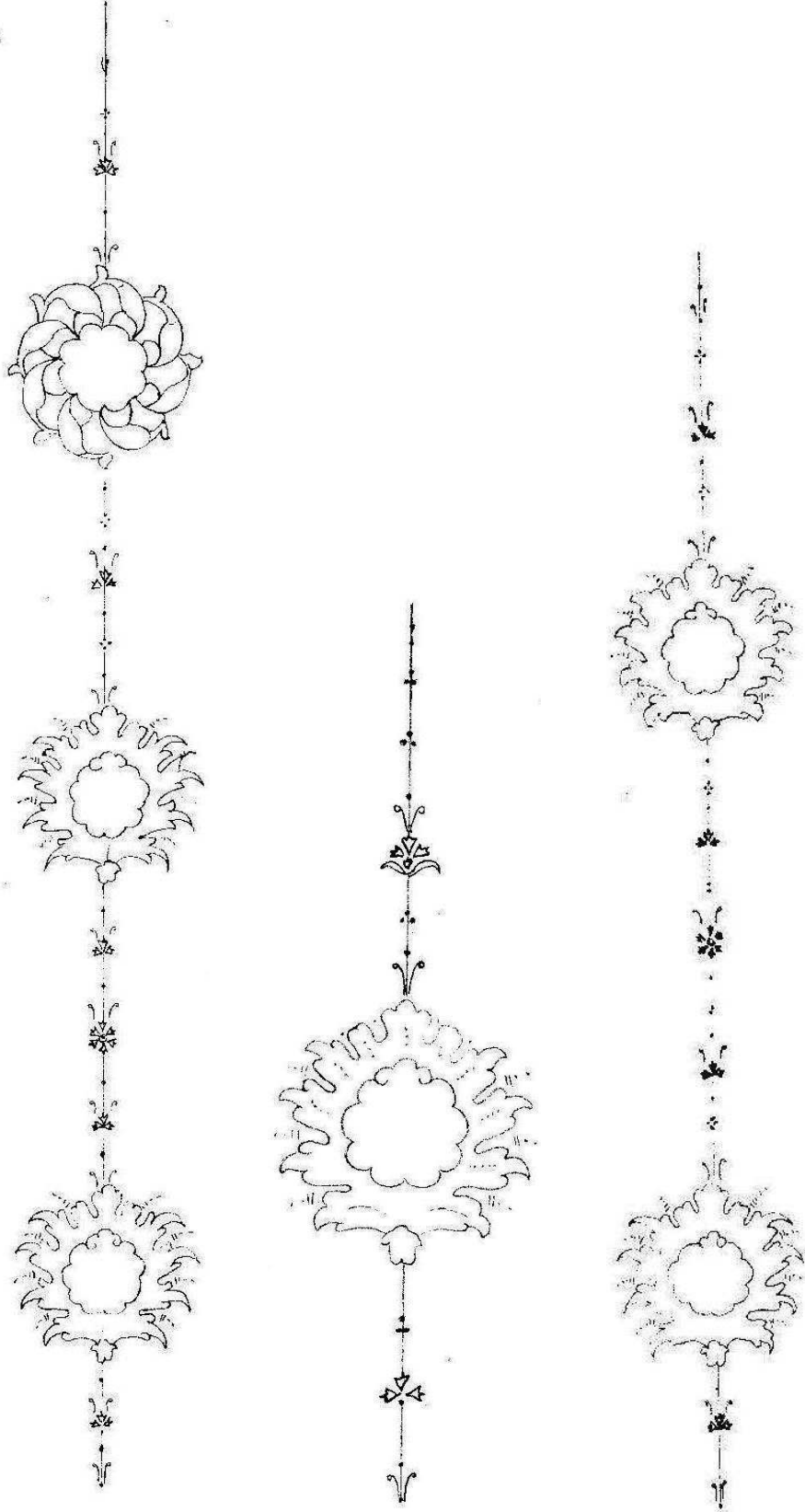
Resim 39: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi

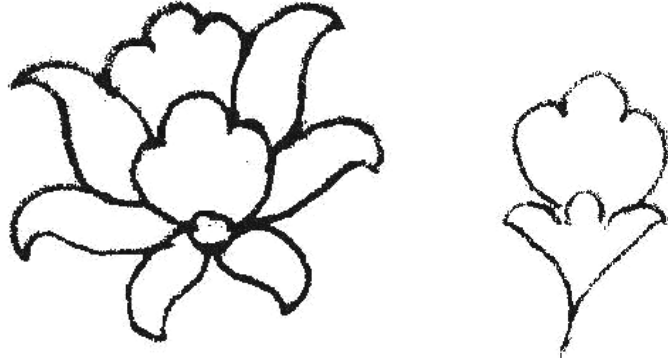
Çizim 105: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser, 356 a Sure başı tezhibi

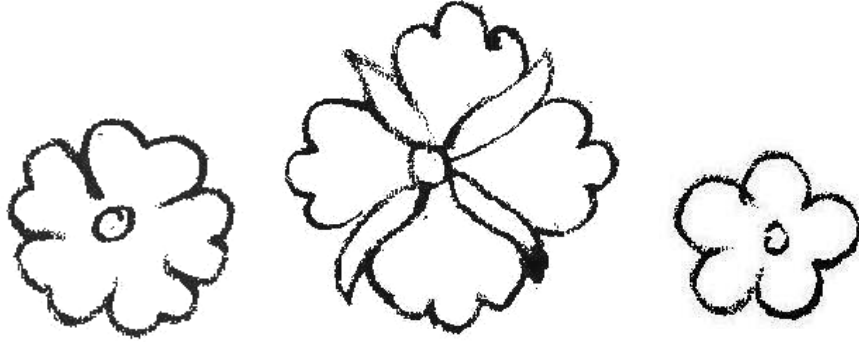
Çizim 106: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser tezhip gülleri

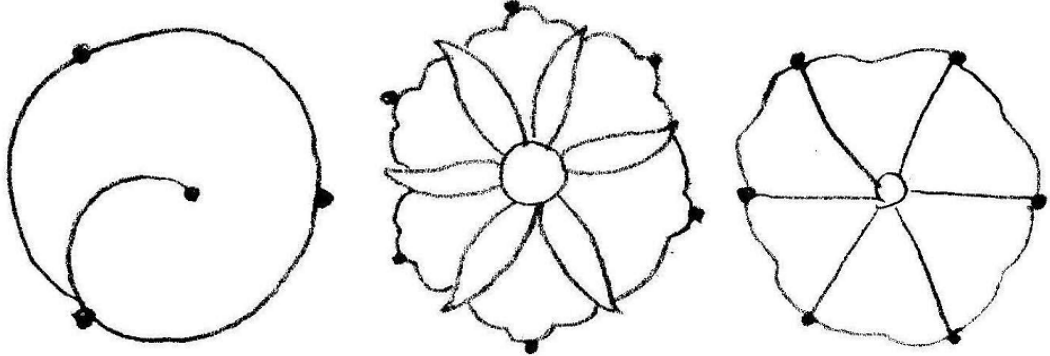
Çizim 107: Yazma eserde kullanılan hatayi ve gonca motifleri

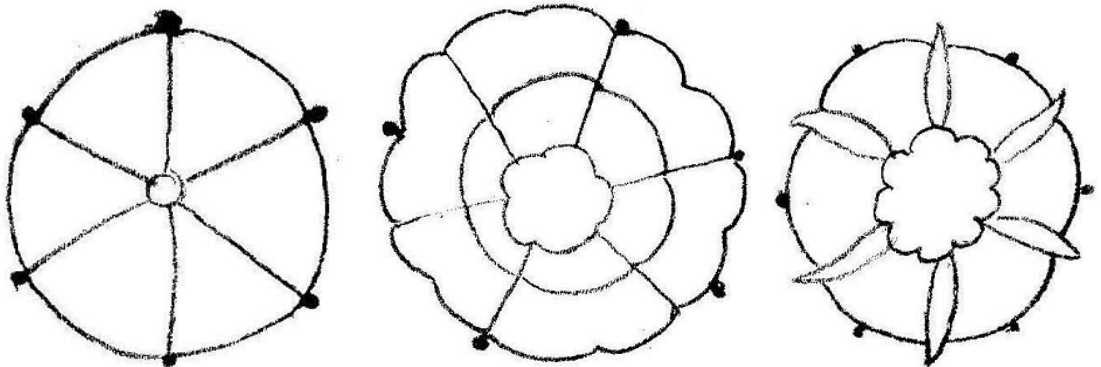
Çizim 108: Yazma eserde kullanılan penç motifleri

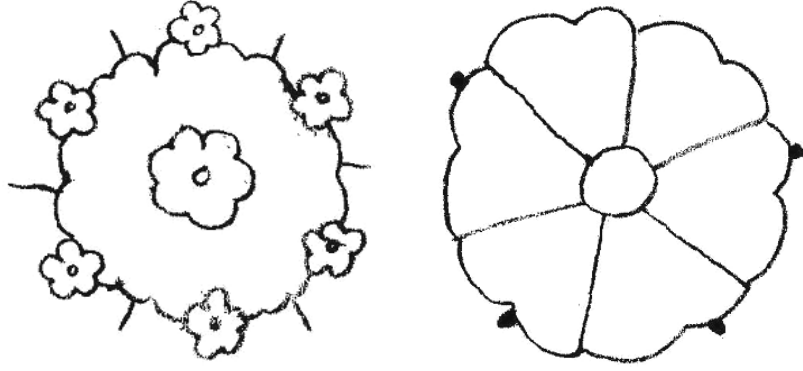
Çizim 109: Yazma eserde kullanılan durak motifleri

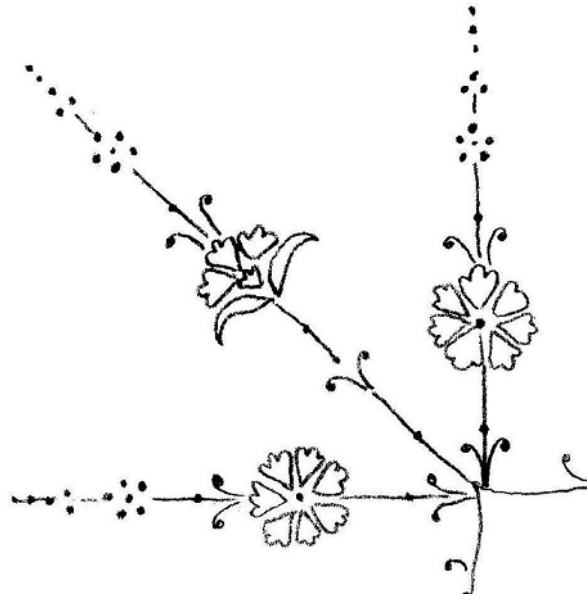
Çizim 110: Yazma eserde kullanılan durak motifleri

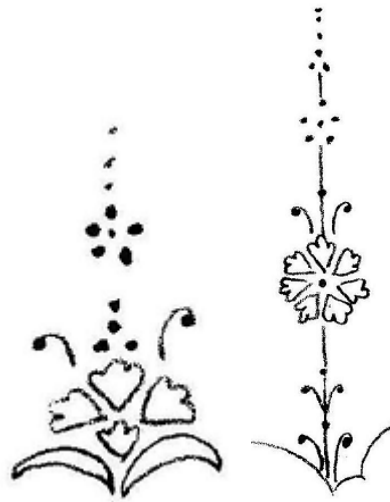
Çizim 111: Yazma eserde kullanılan durak motifleri

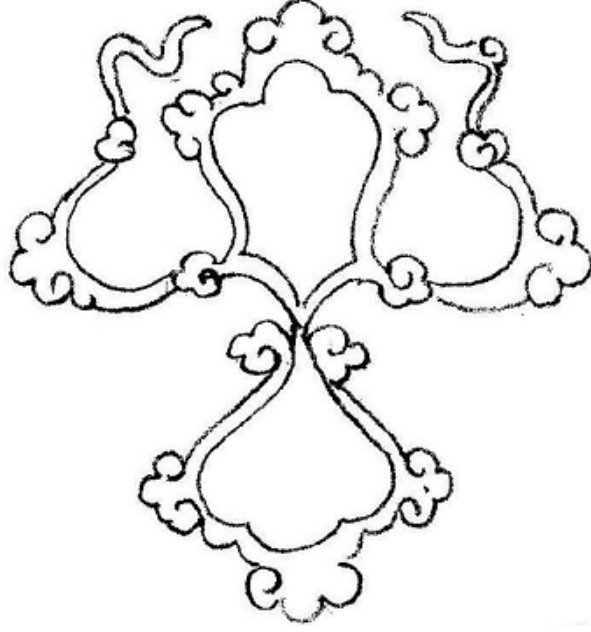
Çizim 112: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri

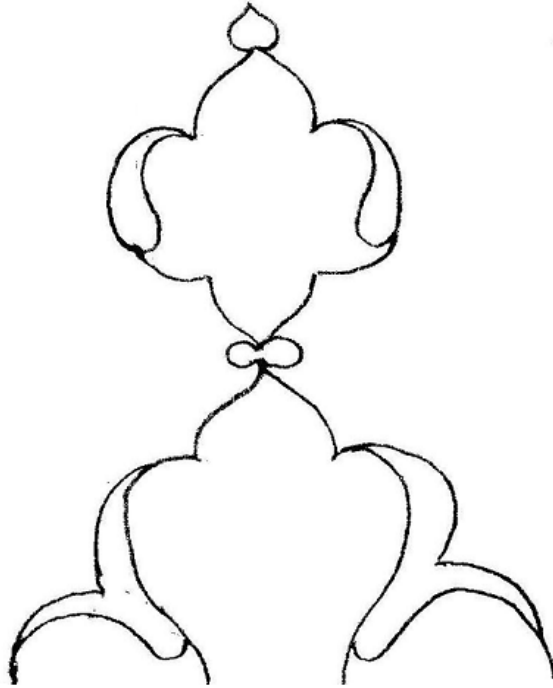
Çizim 113: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri

Çizim 114: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

Çizim 115: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

DEĞERLENDİRME-SONUÇ

Osmanlı dönemi sanatı Orta Asya'dan gelen Türk sanatının özelliklerini kendinde barındırmakla birlikte, başka kültürlerin de sanat özelliklerinden etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Osmanlı dönemi sanatına bakıldığında en dikkat çeken ve büyük ölçüde gelişme gösteren süsleme sanatları (hat, tezhip, cilt, ebru, minyatür); önemli eserler verilen, yurt dışından sanatçılar getirtilerek zenginleştirilen ve bir Osmanlı tarzı oluşturulan sanat alanı olmuştur. Konumuz açısından ayrı bir yere koyduğumuz tezhip sanatı da Türk süsleme sanatlarının değerli bir parçası durumundadır. Bu çalışmada tezhip sanatının en üst düzeye ulaştığı dönem olan XVI. yüzyıla ait üç adet el yazması eser incelenmiştir.

Çalışmada yer alan ilk eser, İsmihan Sultan 337/1 katalog numaralı eser 911 H – 1505 M istinsah tarihli dir. Eser, desen ve motif özellikleriyle Osmanlı klasik dönem tezhip sanatının örneklerindedir. İstinsah tarihine göre XVI. yüzyıl tezhip sanatının ilk yarısına aittir. Dış cilt kapağında malzeme olarak siyah parlak deri kullanılmıştır. Soğuk şemse cilttir. Kalıp halinde hazırlanan desen gömme tekniğiyle deri üzerine derinin kendi renginde uygulanmıştır. Altın yalnızca dendanlar, salbek ve tığlarda kullanılmıştır. Bu yüzyılın ilerleyen zamanlarında teze konu olan diğer eserlerde de görüleceği gibi desen uygulamalarında altın bolca kullanılmıştır. Kompozisyon olarak; mekik şeklinde şemse, altınla çizilmiş salbek ve köşebentler bulunmaktadır. Şemse ve köşebent içinde bir yaprak kümesinden çıkan birkaç ince dal kıvrılarak döner. Bu dallar üzerinde tabiattan stilize edilmiş üçerli yapraklar, iri yaprak motifleri ve çeşitli biçimlerde hatayi, penç, gonca motifleri yerleştirilmiştir. Miklebinde yer alan küçük şemsenin ve köşebentlerin içi rumi ve ince kıvrım dallar üzerinde penç ve goncalar bulunmaktadır. Dendanlar ve küçük tığlar altınla yapılmıştır. Cildin iç kapağında ise kahverengi deri üzerine sarı, mavi ve yeşil renklerde deri kullanılarak rumili desen uygulanmıştır. Burada kullanılan katı' süslemeler İran ciltlerinde görüldüğü gibi çok ince ve çok renklidir. XV. yüzyılın katı' süslemeleri, XVI. yüzyılda biraz inceler ve motif zemininde altının yanı sıra renkli deri de kullanılarak devam etmiştir.

Pertevniyal 2 katalog numaralı eser 959 H – 1552 M istinsah tarihli olup klasik dönem tezhip sanatının ortalarına aittir. Eser mükemmel bir cilde sahip fakat bazı bölümleri zamanla tahribata uğramıştır. Ciltte malzeme olarak deri ve altın kullanılmıştır.

Mülemma şemse cilttir. Hem motifler hem de zemin altın bezemedir. XVI. yüzyılın bu yarısına tezhip sanatının en ihtişamlı çağı denmektedir ki ve bunu bu eserle bir kez daha görmek mümkündür. Cilt oval şemse, salbek ve köşebentlidir. Bu dönemde motifler küçülmüştür, ince helezonik dallar ve sivri uçlu yapraklar kompozisyonu oluşturmaktadır. İnce dallar üzerinde irice rumiler görülür. Salbekte ortabağlı bulut kümeleri görülür. Bulutlar arasında dolanan dallarda gonca ve penç motifleri bulunmaktadır. Şemse, salbek ve köşebentlerin etrafında küçük altın tığlar bulunmaktadır. Dış pervazda kompozisyon küçük şemselerle bölümlere ayrılmıştır. Burada da yine bulut kümeleri ve serbest şekilde bulunan bulutlar arasında kıvrım dallar üzerinde gonca ve penç motifleri bulunmaktadır.

İç kapakta da mükemmel bir işçilik göze çarpar. Alttan ayırma şemse cilttir. Bordo deri üzerine zemini altın olan deri renginde desen uygulanmıştır. Kompozisyonda XVI. yüzyılda tezhibe girdiği düşünülen ve Çin bulutu olarak da bilinen bulut motifleri çokça kullanılmıştır. Oval şemse ve salbeklidir. Şemsenin içi ortabağdan çıkan ve helezonik bir şekilde dolanan bulut motifleriyle süslenmiştir. Bulutların arasında kıvrım dallar üzerinde penç ve goncalar yer alır. Desen altın kalıpla gömme tekniğiyle uygulanmıştır. Salbekte altın çizgiler halinde rumi ve tepelikler yer alır. Köşebentlerde de bulut motifleri serbest şekilde dağılmakta ve aralarında kıvrılan dallar üzerinde penç ve gonca motifleri yer almaktadır. Bu yüzyılda genelde şemse ve köşebentlerin arası boş bırakılmıştır fakat burada köşebentlerin araları negatif tarzı kıvrım dallar, dilimli yapraklar, penç ve gonca motifleriyle bezenmiştir.

Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eserin uygulanan kompozisyon ve motif özellikleri XVI. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Dış cilt kapağında siyah deri kullanılmıştır. Alttan ayırma şemsedir. Zemin altın yıldız olup, deri kapağa presle basılmış olan şemse motifleri deri rengindedir. Motiflerin daha küçük ve desenin daha yoğun olduğu görülmektedir. Şemse oval ve salbeklidir. Şemsenin içi ve köşebentlerde orta bağla birleştirilmiş bulut kümeleri yanında serbestçe dağılan bulutlar kompozisyonda yer almaktadır. Bulut motifleri daha da incelmış ve kompozisyonun daha da yoğun olduğu görülmektedir. Bulutlardan girip çıkan kıvrım dallar üzerinde hatayi, penç ve gonca motifleri bulunmaktadır. Salbek de orta bağla birleşmiş bulut motifleri arasında penç ve gonca motifi vardır. Şemse ve köşebentlerin etrafı küçük altın tığlarla çevrilmiştir.

Şemse ve köşebentlerin arası boş bırakılmıştır. Dış pervazda desen küçük şemselerle bölümlere ayrılmıştır. Bu şemsenin içinde hatayi motifi bulunmaktadır. Dış pervazda orta bağdan çıkan bulut motifleri serbest bir şekilde kompozisyonda yer alır. Aralarında kıvrım dallar üzerinde gonca ve penç motifleri bulunmaktadır.

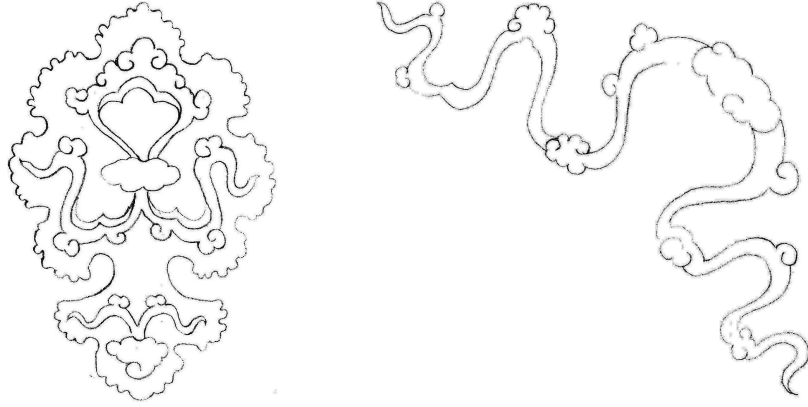
İç kapak dış kapağa göre oldukça sadedir. Oval şemse ve salbektir. Kırmızı deri ve altın kullanılmıştır. Şemse içinde yoğun bir desen görülür. Serbest dağılan bulutlar ve bunların arasında kıvrılan dallar üzerinde penç ve goncalar yer alır. Salbekte orta bağla birleştirilmiş bulutlar, penç ve gonca motifi bulunmaktadır. Köşebentlerde serbest bulutlar ve onların arasında kıvrılan dallar üzerinde gonca ve penç motifleri sivri uçlu dilimli yapraklar yer alır. Şemse ve köşebentlerin arası boş bırakılmıştır.

Bu üç eserin cilt kapaklarını karşılaştıracak olursak: ilk eserin cilt dış kapağı soğuk şemse cilttir. Cilt kapağındaki desenler diğer eserlerdekine göre daha iridir. İri yaprak kümeleri kullanılmıştır. İç kapakta çeşitli renklerde derilerle rumili desen kat'ı tekniğiyle uygulanmıştır. İkinci eserin cildi mülemma şemse cilttir. Deri üzerine hem desen hem de motifler altınla uygulanmıştır. Cilt kapağında yer alan motifler ilk esere göre daha küçüktür, ince helezonik dallar ve sivri uçlu yapraklar kompozisyonu oluşturmaktadır. Rumilerin yanında bulutlar kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca iç kapakta hem ilk eser hem de son döneme ait üçüncü eserde görülmeyen, şemseyle köşebentlerin arasının bezendiği görülür. Son eserde de yine motifler küçük ve daha yoğun olarak uygulanmıştır. İkinci eserde bulut motifi rumilerle birlikte kullanılırken son eserde bitkisel motiflerle birlikte kullanılmıştır. Son eserde ikinci esere göre kompozisyonda yer alan bulut motifleri daha ince ve daha yoğun bir şekilde uygulanmıştır. İlk eserde olduğu gibi burada da şemse ve köşebentler arası boş bırakılmıştır. XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonraki döneme ait olan iki eserin Pertevniyal 2 ve Sultan Ahmed 24'ün cilt kapaklarının dış pervazı kartuşlar şeklinde küçük şemselerle ayrılmıştır. İlk eserde buna rastlanmaz.

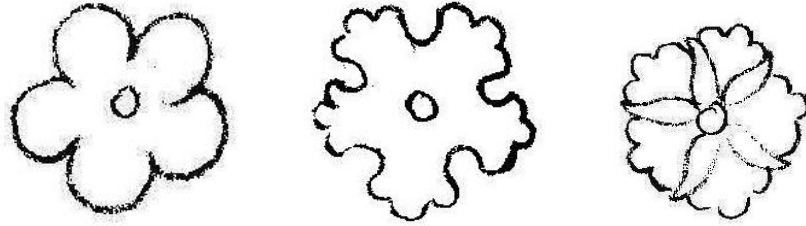
İsmihan Sultan 337/1 numaralı eserde ilk olarak çift sayfa tezhipli zahriye sayfası yer alır. Bezemenin en yoğun olarak görüldüğü zahriye sayfası yazısız ve tam sayfa tezhiplidir. Zemin rengi olarak altın ve lacivert kullanılmıştır. Kompozisyonda ince dallı sarılma rumi denilen iri rumi motifleri ve kıvrım dallı hatayi, gonca, penç motifleri yer almaktadır. Bitkisel motiflerde pembe, yeşil, sarı, beyaz ve mavi; rumiler ise altınla

renklendirilmiştir. Köşelerde bulut motifleri ve dallar üzerinde penç ve goncalar bulunur. Dış pervazda halkar tarzı iri rumi ve hatayi motifleri bulunmaktadır. Rumiler yeşil renkli, hatayiler ise altındır. Aralarda helezonik şekilde dolanan dallarda gonca ve pençler yer alır. Gonca ve pençler sarı, beyaz, pembe ve mavi renklerdedir. Sonrasında gelen sayfada yer alan başlık tezhibinde de yine zemin lacivert ve altındır. Kompozisyonda rumiler ve bulutlar kullanılmıştır. Bulutlar mavi, rumiler ise yeşil, beyaz, kırmızı renklerdedir. Eserde farklı çeşitlerde ve büyüklükte olan ortabağ ve rumiler kullanılmıştır. Çok çeşitli hatayi, penç ve gonca motifleri de görülmektedir. Eserde yer alan motif örnekleri:

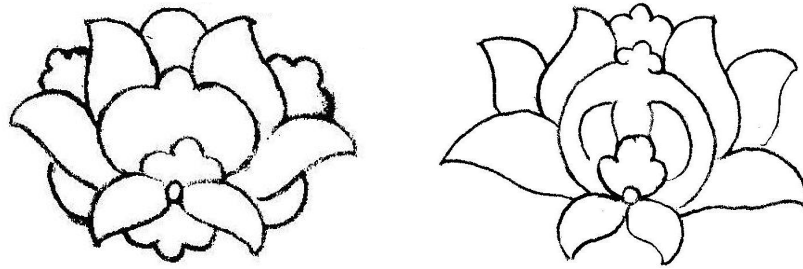
Çizim 116: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

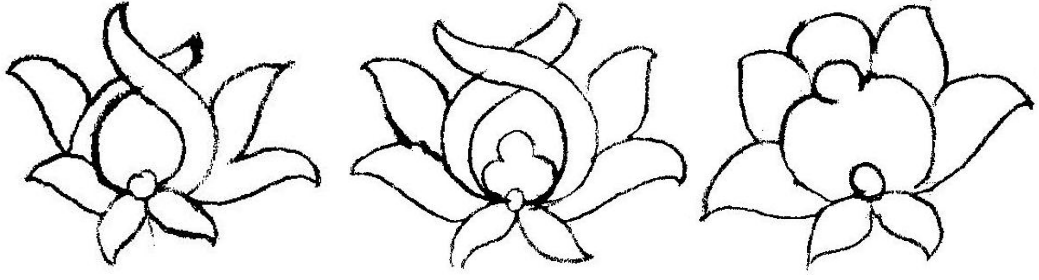
Çizim 117: Yazma eserde kullanılan penç motifleri

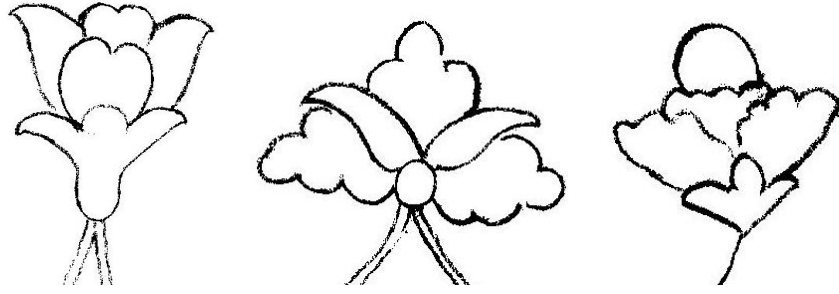
Çizim 118: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

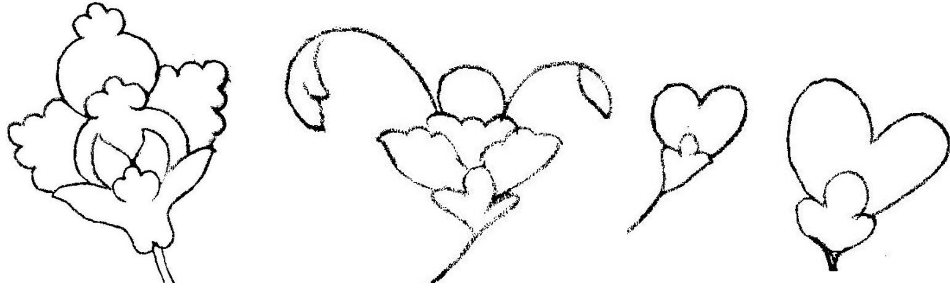
Çizim 119: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

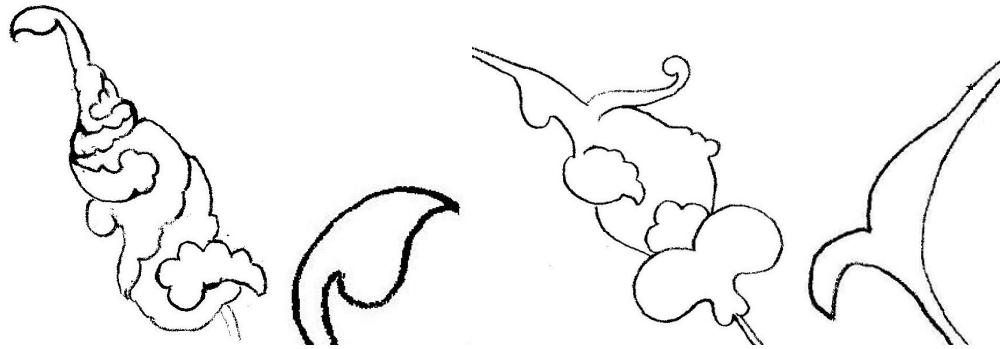
Çizim 120: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

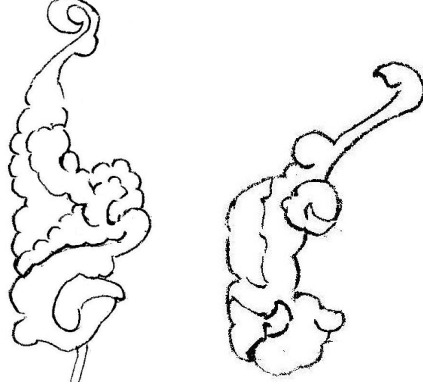
Çizim 121: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

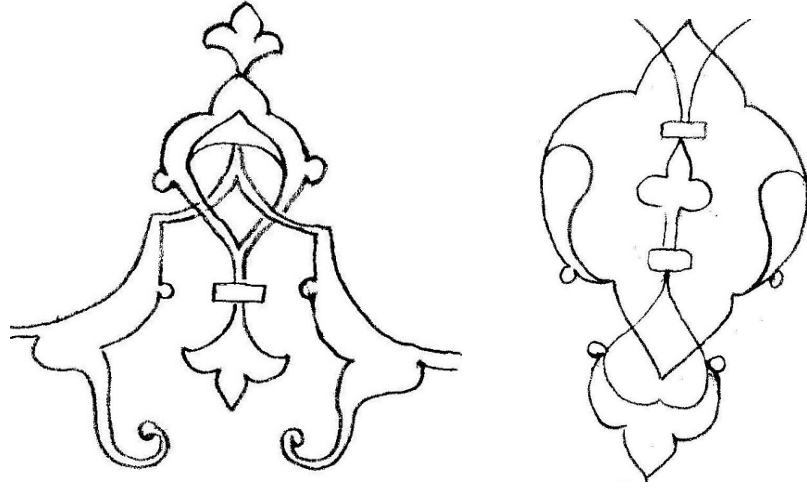
Çizim 122: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 123: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 124: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

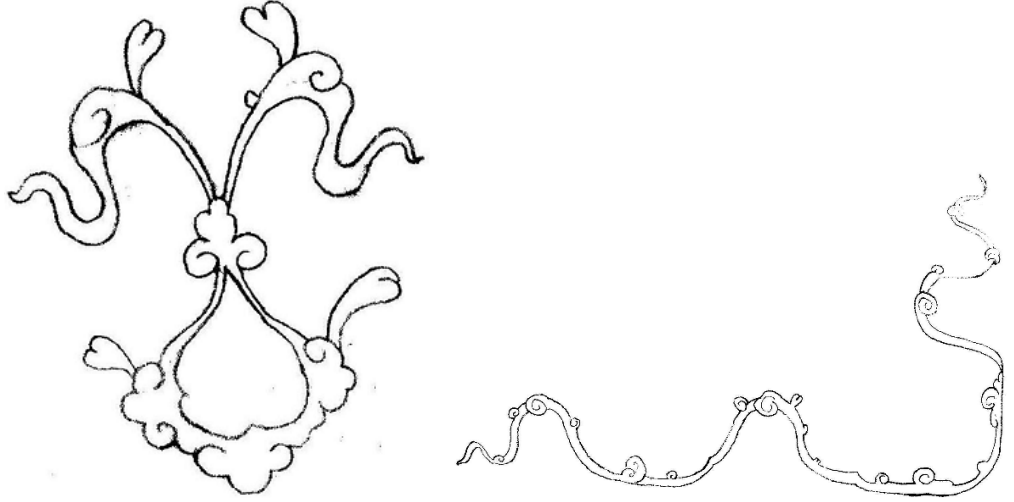

Pertevniyal 2 katalog numaralı eserin zahriye sayfası yuvarlak şemseli ve salbeklidir. Şemsenin içindeki desende rumiler ve bitkisel motifler yer alır. Zemin lacivert ve altındır. Rumiler ve tepelikler altın olup rumilerin zemini siyah, kırmızı, yeşil boyanmıştır. Rumilerin içinde ve dışında bulunan penç, hatayi ve gonca motifleri beyaz, yeşil, pembe, turuncu ve sarı renklindedir. Köşebentlerde ince dallı iri rumiler, altın bulut ve bitkisel motifler yer almaktadır. Bulutu andıran küçük tığlarla kompozisyon tamamlanmıştır. Serlevhasında yer alan motifler daha küçük ve daha yoğundur. Zemin rengi olarak altın ve lacivertle renklendirilmiş, bulut ve bitkisel motifler kullanılmıştır. Tezhipler çeşitli formlar içinde görülür. İçi tezhiplenmiş çeşitli şemse formları ve geometrik formlar göze çarpmaktadır. Bu formların içinde görülen stilize edilmiş çiçekler, bu yüzyılın ünlü Müzehibi Karamemi'nin getirmiş olduğu tarzı göstermektedir. Eserin sayfa kenarı tezhiplerinde bunu görmek mümkündür. Bu yüzyılda halkâr pek rağbet görmüştür. Altınla ve çift tahrir renkli halkârlar, tezhipli

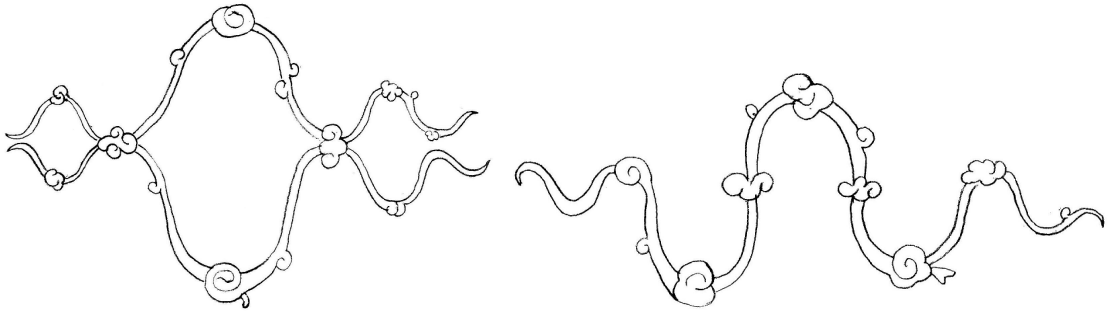
formlar arasında yer alır. Ayet aralarında farklı şekillerde duraklar bulunmaktadır. Eserde birbirinden farklı çok sayıda hatayi, penç ve gonca motifleri kullanılmıştır. Düz ve sarılma rumi motifleri yanında, bir uçtan diğer uca uzanan bulut motifleri kompozisyonda yer alır.

Pertevniyal 2 katalog numaralı eserde yer alan motif örnekleri:

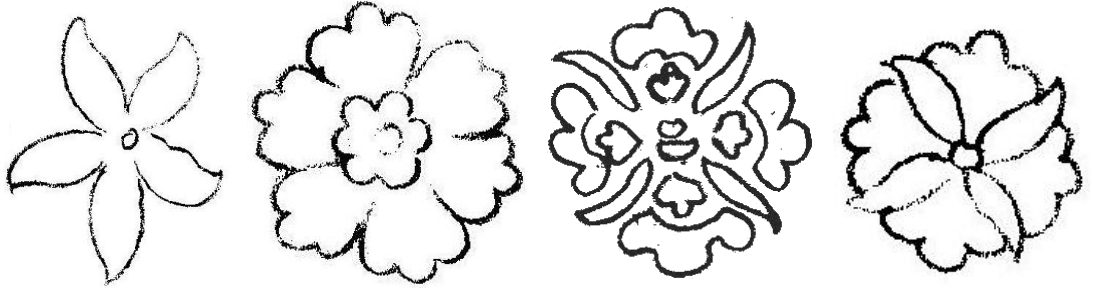
Çizim 125: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

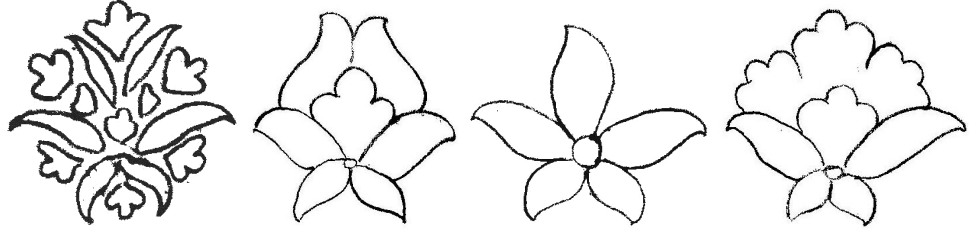
Çizim 126: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

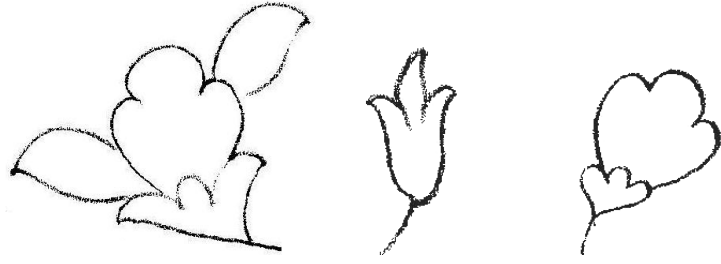
Çizim 127: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

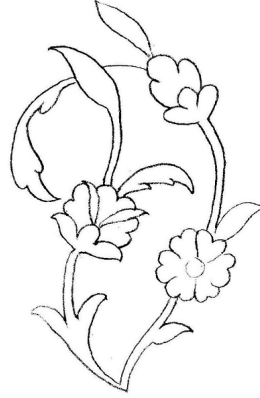
Çizim 128: Yazma eserde kullanılan hatayi motifleri

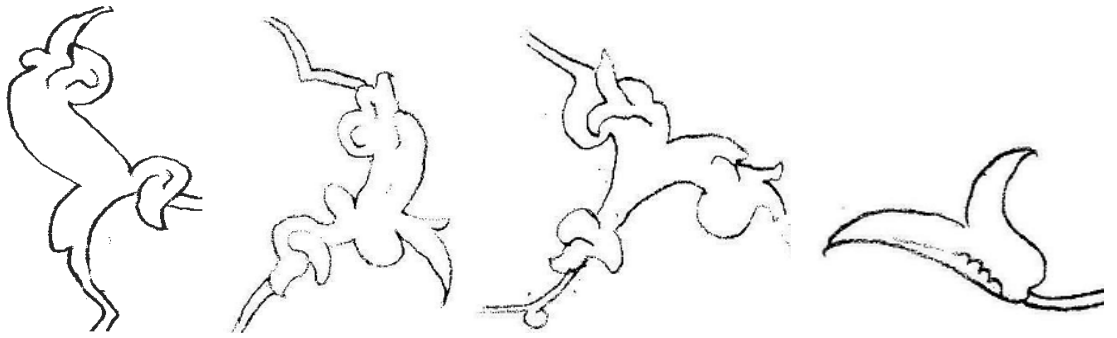
Çizim 129: Yazma eserde kullanılan gonca motifleri

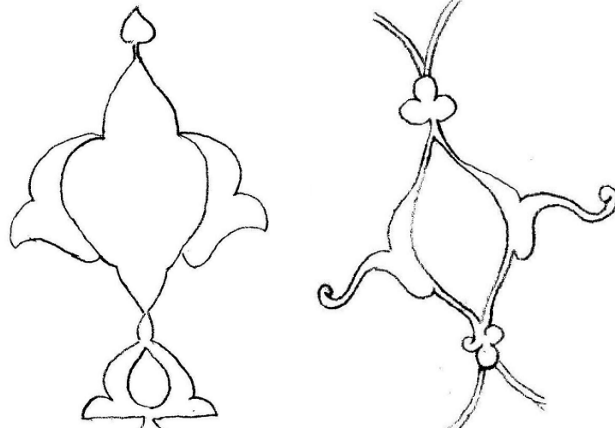
Çizim 130: Yazma eserde kullanılan natüralist motif

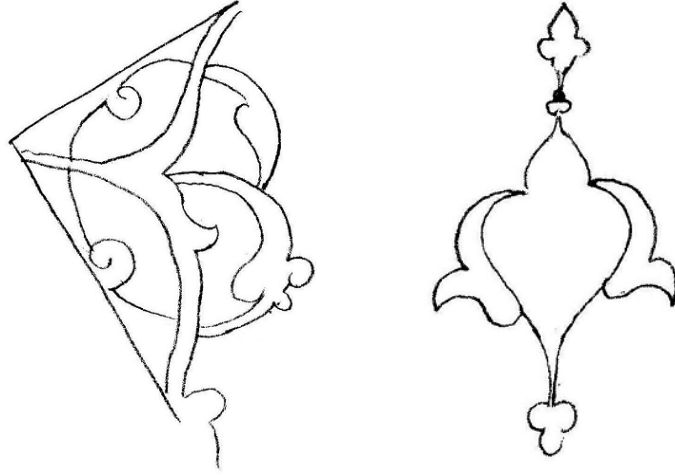
Çizim 131: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

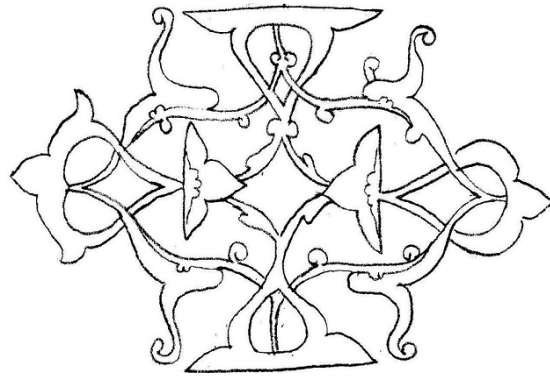
Çizim 132: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 133: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

Çizim 134: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

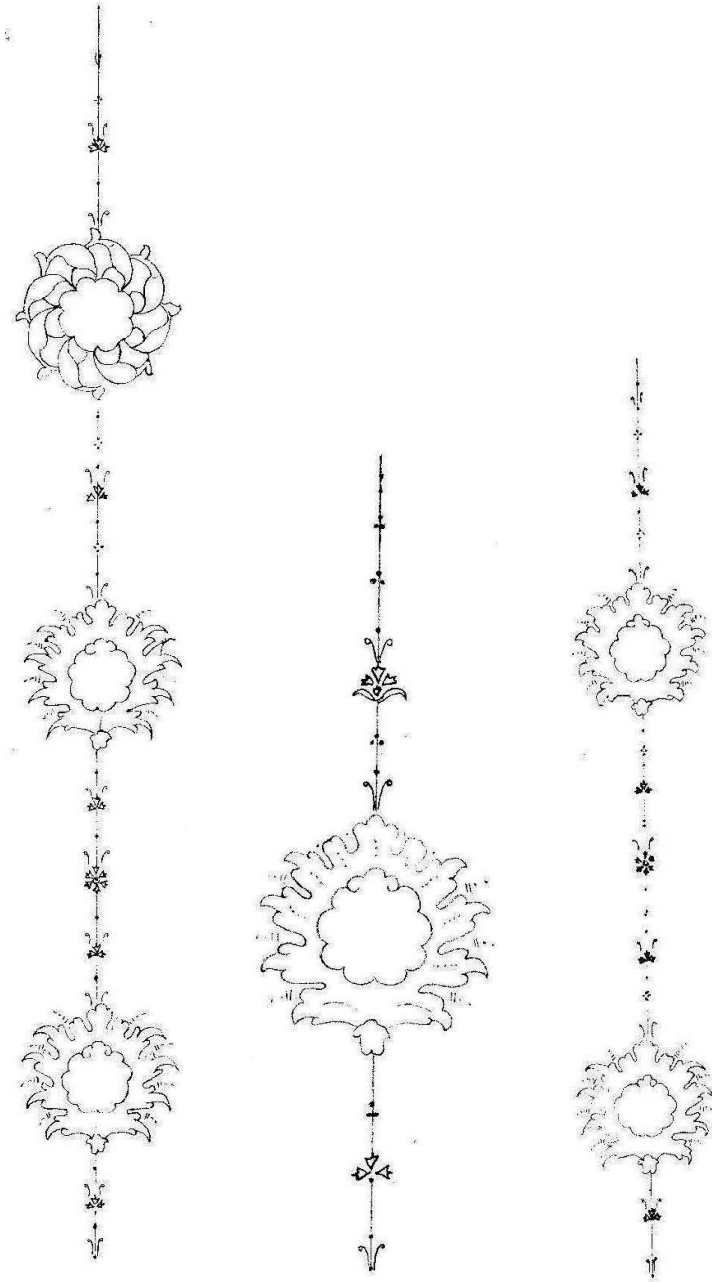

Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eserde serlevha sayfasında zemin lacivert ve altındır. Rumiler ve bulutlar paftaları daha küçük paftalara ayırmaktadır. Kompozisyonda helezonik dallar üzerinde penç, gonca motifleri yer alır. Diğer eserde olduğu gibi

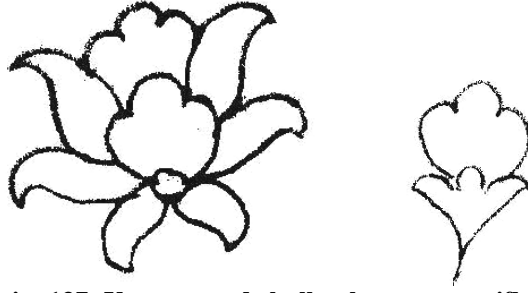
motifler çok renklidir. Burada daha çok tığların ihtişamı göze çarpar. XVI. yüzyılda daha çok görülen bitkisel motifli tığlar yer almaktadır. Ayet araları durak denilen tezyini şekillerle süslenmiştir. Sayfa kenarlarında güller bulunmaktadır. Bu güllerin alt ve üst kısımlarından tığlar uzanmaktadır. Eserde beş yapraklı sade penç motifleri ve gonca motifleri uygulanmıştır.

Sultan Ahmed 24 katalog numaralı eserde yer alan motif örnekleri:

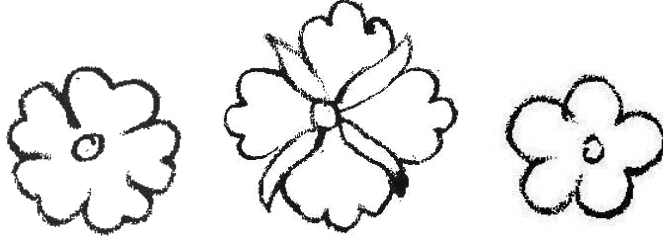
Çizim 135: Sultan Ahmed 24 Yazma Eser tezhip gülleri

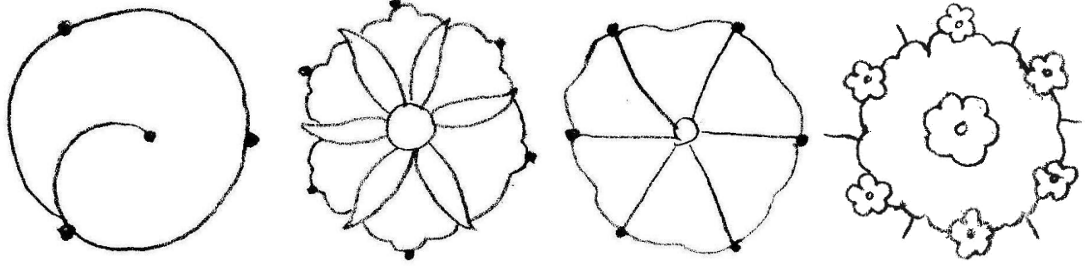
Çizim 136: Yazma eserde kullanılan hatayi ve gonca motifleri

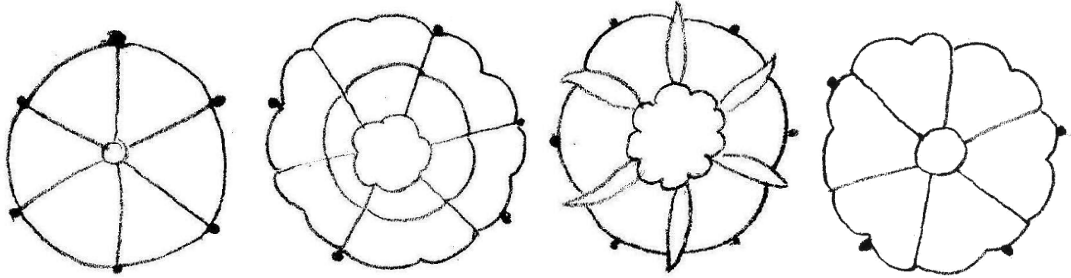
Çizim 137: Yazma eserde kullanılan penç motifleri

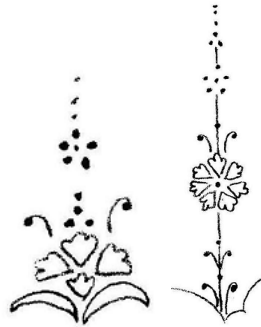
Çizim 138: Yazma eserde kullanılan durak motifleri

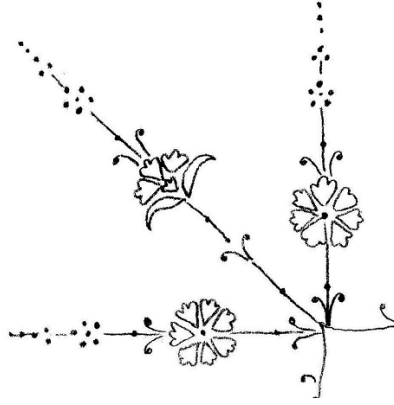
Çizim 139: Yazma eserde kullanılan durak motifleri

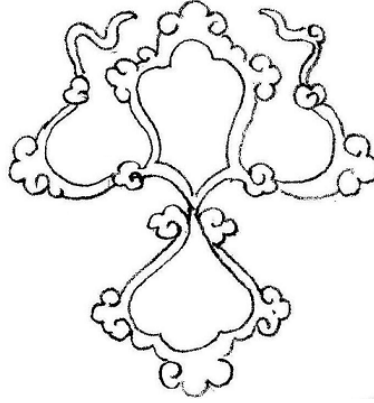
Çizim 140: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri

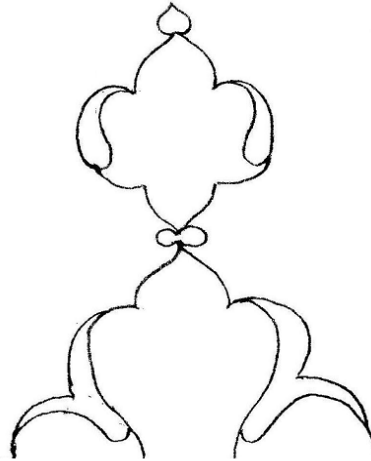
Çizim 141: Yazma eserde kullanılan tığ motifleri

Çizim 142: Yazma eserde kullanılan bulut motifleri

Çizim 143: Yazma eserde kullanılan rumi motifleri

İlk eserin tezhip motifleri diğer iki esere göre daha iridir. Rumi, bulut ve bitkisel motifler bir arada kullanılmıştır. İkinci eser motifler daha küçüktür. Üç eserde de zemin rengi lacivert ve altındır. Üç eserde de yer alan motifler çok renklidir. Turuncu, yeşil, beyaz, sarı, pembe ve mavi renkli bitkisel motifler yer alır. Diğerlerinden farklı olan en

büyük özelliği tezhipli alanların çeşitli formlar içine yerleştirilmesidir. Diğer eserlerde olmayan altın ve renkli halkar bu eserde kullanılmıştır. Karamemi tarzı stilize edilmiş bahçe bitkileri görölmektedir. Diğer iki eserde buna rastlanmaz. Küçük tığlar vardır. Son eserde motifler diğer eserlere göre küçük ve daha çok bitkisel ağırlıklıdır. Ayrıca diğer iki eserde görölmeyen tığlar yer almaktadır. İkinci eserdeki tığlara göre daha uzun ve daha gösterişlidir.

Bu tezhipler incelendiğinde bir kez daha görölmüşür ki, tezhip sanatı belirli kurallar çerçevesinde uygulanmış, renkler, desenler ve uygulama tarzları açısından dönemsel değişimlere uğramış; aynı yüzyıl içinde gelişme göstermiştir.

KAYNAKLAR

- ALPARSLAN, Ali (2007), *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ARSEVEN, Celal Esat (1946), *Türk Sanatı Tarihi, III. Menşeyinden Bugüne Kadar Mimari, Heykel, Resim, Süsleme ve Tezyini Sanatlar*, İstanbul, Maarif Basımevi
- AKAR, Azade - KESKİNER, Cahide (1978), *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları:2, Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş., İstanbul
- ATASOY, Nurhan – Julian Raby (1989), “Osmanlı belgelerindeki İznik seramikleri”, *İznik Seramikleri*, T.E.B. kültür hizmeti, İstanbul, III. Bölüm
- BALKANAL, Zeynep (2002), “Bilgi ve Sanatı Kaplayan Sanat: Ciltçilik”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- BİROL, İnci A. (2008), *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı, Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, İstanbul
- ÇAĞMAN, Filiz – Zeren TANINDI (1979), “Topkapı Sarayı Müzesi”, *İslâm Minyatürleri*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları I, İstanbul
- ÇAĞMAN, Filiz (1983), “Osmanlı Sanatı”, *Anadolu Medeniyetleri III. Selçuklu/Osmanlı, Topkapı Sarayı Müzesi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Avrupa Konseyi 18. Sanat Serisi, İstanbul
- DERMAN, Çiçek (1998), “Osmanlı’larda Tezhip Sanatı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.II
- DERMAN, F. Çiçek (1999), “Osmanlı Asırlarında, Üslûp Ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı”, 12.Cilt *Osmanlı Serisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- DERMAN, Çiçek (2002), *Türk Tezhip Sanatının Asırlar İçinde Değişimi*”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- DİDİNAL, Tülin (1990), *Bir Süsleme Sanatı, Osmanlı Tezhipleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, Sayı. 8, Ankara
- ERSOY, Ayla (1988), *Türk Tezhip Sanatı*, Akbank Yayınları, İstanbul

- KESKİNER, Cahide (2000), *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler*, HATA-İ, Kültür Bakanlığı, Ankara
- KÜPELİ, Gülnihal (2009), *Hat ve Tezhip Sanatı*, “Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Bayezid Dönemi (1481-1512)”, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- MAHİR, Banu (1986), *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 1*, İstanbul Matbaası, İstanbul
- MAHİR, Banu (1990), “II. Bayezid Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları”, *Türkiyemiz Dergisi*, Sayı.60
- MESARA, Gülbün (1998), *Türk Sanatında İnce Kâğıt Oymacılığı (Katı)*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- ÖZEN, Mine Esiner (1998), *Türk Cilt Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- SERİN, Muhittin (1991), “Osmanlı Hat Sanatı”, *Osmanlı Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, C.4
- TANINDI, Zeren (1986), “13-14. Yüzyılda Yazılmış Kur’an’ların Kanuni Döneminde Yenilenmesi”, *Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık 1*, İstanbul
- ÜLKER, Muammer (1998), “Hat Sanatı ve Ciltçilik”, *Geleneksel Türk Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

1977 Balıkesir’de doğdu. İlkokulu Üçpınar Köyü İlkokulu’nda, orta öğrenimini Çiğdem Batubey İlköğretim okulunda, lise öğrenimini Muharrem Hasbi Koray Lisesi’nde tamamlamıştır. 2000 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Çay Meslek Yüksekokulu inşaat bölümünden mezun oldu. 2001-2006 yıllarında Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları, Tezhip bölümünde eğitim görmüştür. Ayrıca 2006 yılından itibaren milli eğitime bağlı olarak çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Tezhip bölümünde yüksek lisans eğitime başladı.